

2554
2555

L19

84
—
S-54

2011

2003

84
S-54

2

1502

6632

27989-4.2

10851-57 (3677-48)

9

ՐՕՔԱՆՊՈԼ

Հեղինակ՝
ԲՕՆԱՍՐ ՏԻԻ ԹԵՐԱՅԼ

Գ. ՀԱՏՈՐ

Ա .

ՌՈՒՍ ՏԻԿԻՆԸ

Ինչպէս որ կը յիշուի, Պաքարա իր աղախինին և
կեղծ բժիշկին քոյնէն տակաւին, երբ ան ըսած էր
իրեն:

— Մօնմարթը պէտք է երթանք, Տօքթ. Պլանչին
տունը:

Այն տպաւորութիւնը որ այս խօսքերը առաջ բերին
կիսաշխարհիկ կնոջ վրայ, խիստ շանթահարիչ եղաւ:

Մէկ քանի վայրկեան ոչ մէկ բառ գտաւ, ոչ մէկ
աղաղակ կրցաւ հանել. յիմարութեամբ կ'ամբաստա-
նէին արդեօք զինքը... Յետոյ, երբ քանի մը վայր-
կեանէն ինքզինքը գտաւ, ուղից պոռալ, օգնութիւն
կ'անչել, դուրս խոյանալ կառքէն: Բայց կեղծ բժիշկը
կեցուց զայն և անոր բազուկէն բռնելով ըսաւ.

— Կամ յիշարանոցը ընտրեցէք և ամ եղևո՞ւնա՝
դատ ատենա՞ր:

«Եղևո՞ւնադատ ատենա՞ր» բառերը տարաձայնեցուցին
զինքը և խեղդեցին իր յուսահատական աղաղակով:

— Եղևո՞ւնադատ ատենա՞ն... Ե՞ս... եղևո՞ւնադատ
ատենա՞ն, հէ՛... մըմնջեց շուարած:

— Ասանց ո և է տարակոյսի, պտտաշխանեց կեղծ
բժիշկը:

— Բայց ո և է ոճիր չեմ գործած ես... և ոչ իսկ
գողութիւն ըրած եմ... թոթովեց:

— Գողութեան մը մեղսակից էք սակայն դուք:

— Երբե՛ք... երբե՛ք...:

— Կը սխալիք, սիրելի՛ս, դուք թղթապանակի
մը գողութեան մէջ մեղսակից էք, այնպիսի թղթապա-
նակի մը որ երեսուն հազար ֆրանք կը պարունակէր:

— Ե՛ս, Ե՛ս... պառաց Պաքարա կորովի չեչտով մը,
սխալ է... երբե՛ք... բնա՛ւ երբեք...:

— Այդ թղթապանակը, շարունակեց կեղծ բժիշկը
պաղարիւնութեամբ, գողցած է Ֆէրնան Ոռչէ, այսինքն
ձեր սիրահարը որ ձեր տան մէջ ձերբակալուած է:

— Ըսել է ճշմարիտ էր, պռաց Պաքարա, ուրեմն
իրա՛ւ գողցած է թղթապանակը...:

— Սիրելի՛ս, ըսաւ կարճուկ մարդը, այս պահու
խակ օտարականութիւնը խուզարկութիւն կը կատարէ ձեր
տան մէջ, ուրկէ պիտի գտնուի թղթապանակը:

— Իմ տո՛ւնս, թղթապանակը իմ տո՛ւնս է:

— Այո՛, իր վերարկուն գրպանին մէջ, և իր վե-
րարկուն ալ ձեր սենեակին մէջն է:

— Պաքարա խեղդուկ բացազանչութիւն մը ար-
ձակեց և խենթեցածի պէս մըմնջեց:

— Աստուած իմ... Աստուած իմ... կարծեմ թէ
պիտի մեռնիմ...:

Այդ վայրկեանին կառքը կանգ առաւ, և դռնա-
կէն գլուխ մը երեւցաւ որ Սըր Ուիլիեմսինն էր:

Անգլիացին կը ժպտէր պչրուհիին այն պաղ և մի-
անգամայն հեգնոտ ժպտովը, որ ամէնէն զօրաւորներն
խակ կը սարսռացնէ:

— Սիրելիս, ըսաւ անոր, դուն ինչացի աղջիկ մըն
ես, և պիտի կրնաս աւելի իմաստուն ըլլալ, ես համոզ-
ուած եմ ատոր:

Խեղճ աղջիկը անոր կը նայէր արհամարհոտ ապ-
շութեամբ մը:

— Լաւ գիտէի որ դուք էք... դուք թշուառական
մըն էք, ըսաւ Պաքարա:

— Ֆանսի, ըսաւ պառնը, կառապանին քովի
նստարանը ելիր և տեղդ ինծի տուր:

Սպասուհին հնազանդեցաւ, և Սըր Ուիլիեմս Պա-
քարային քով նստաւ, որ զայն հրելու չափ իսկ զօրու-
թիւն չունեցաւ:

— Սիրելի գաւակս, ըսաւ, դուն սիրուն աղջիկ
մըն ես, և Աստուած վկայ, չեմ ուզեր ամենափոքր
չարիք մը հաղցնել քեզի. Միայն թէ զիս նեղել սկսար
և պիտի կարենաւ մեծապէս վնասել ինծի. ահա թէ
ինչո՞ւ ատենի մը համար պէտք է զգուշանամ քեանէ,
կը հասկնամ:

— Բայց ես երբեք գէշութիւն մը ըրած չունիմ
քեզի, մըմնջեց Պաքարա:

— Սիրունիկս, շարունակեց Սըր Ուիլիեմս, շատ
կը սիրեմ քեզի, և առանց վարանելու քեզի սիրուհիս
պիտի ընէի եթէ ուրիշ զբաղումներ չունենայի. Բայց
ծանրակշիռ պարագաներ կը ստիպեն զիս որ զգուշա-
նամ քեզմէ գէթ առժամապէս:

— Բայց ես չգողցայ թղթապանակը, մըմնջեց, ես
չգողցայ թղթապանակը...:

— Լաւ, բայց գողը քու տունիդ մէջէն գտնուած է:
 — Ա՛հ, անուանարկութիւն, անմեղ է ան...
 — Այդ ալ կարելի է... բայց իմ ծրագիրներուս
 այնպէս կը յարմարի որ յանցաւոր ըլլայ ան:
 — Բայց ես չեմ ուզեր... դիմակնիդ վար պիտի
 առնեմ:.. ո՛վ ըլլալնիդ պիտի հասկցնեմ... անպատիւ
 մարդ մըն էք դուք... աղաղակեց մանկամարդ աղջիկը
 զայրացած:
 — Ափսո՛ս, ահաւասիկ կը պոռաս և խենդութիւն-
 ներ կ'ընես. դուն պիտի ըսես ամբողջ աշխարհի թէ
 յանցաւոր չէ ան. բայց այդ բանին թերեւս պիտի հա-
 ւատային եթէ... թղթապանակը տունէդ գտնուած չըլ-
 լար: Աւելի լաւ... մեղսակից պիտի նկատեն քեզի:
 Պաքարա փղձկեցաւ:
 — Այսպէս ըսաւ Սըր Ուիլիւմս, կամ յիմարանոց
 կամ եղեռնադատ ատեան: Խիստ խելօք պէտք է ըլ-
 լաս հոն, շատ չզայրանաս, վերջապէս այնպէս մը ցոյց
 տաս թէ ա՛լ խելքդ գլուխդ եկած է և տամբհինգ
 կամ գուցէ քսան օրէն՝ հանդարտօրէն պիտի մտնես
 տունդ, ուր պիտի գտնես քու հին ոովորութիւններդ...
 Կառքը կանգ առած էր յիմարանոցի վանդակապա-
 տի դրան առջև:
 — Լմեցած է ա՛լ, այնպէս չէ՞, հարցուց Սըր Ուիլ-
 երմս, խելօք պիտի ըլլած...
 — Բայց Ֆէրնան, հարցուց Պաքարա վշտաբեկ
 ձայնով, ուրեմն եղեռնադատ ատեան պիտի երթայ ան
 պիտի դատապարտուի՞ ուրեմն...
 — Կրնայի չպատասխանել քեզ աղջիկս բայց կ'ու-
 ղեմ բարեսիրտ ըլլալ, և քիչ մը ապահովցնել քեզի:
 Լա՛ւ մտիկ ըրէ, Ֆէրնան ամբաստանուած է գողու-
 թեամբ. արդ ստոյդ է որ Օր. տը Պօքրէօ պիտի դադրի
 զայն սիրելէ և ինծի հետ պիտի ամուսնանայ:

— Իսկ վերջը՞, հարցուց Պաքարան անձկու-
 թեամբ:
 — Վերջը պիտի հաստատեմ թէ անմեղ է Ֆէր-
 նանը:
 — Բայց ի՞նչպէս.
 — Ատիկա իմ գիտնալիք բանս է. որովհետեւ իմ
 գաղտնիքս է:
 — Եւ ազատ պիտի ըլլա՞յ Ֆէրնան:
 — Ազա՛տ քեզ հետ ամուսնանալու:
 Սըր Ուիլիւմս անկեղծ կ'երևէր: Պաքարա քիչ մը
 սիրտ և յոյս առաւ, ուստի ճակատը խոնարհեցուց և
 հնազանդեցաւ:
 — Ըրէք ինչ որ կ'ուզէք, ըսաւ:
 Կառապանը վար ցտակած էր նստարանէն և վան-
 դակապատ դրան զանգակը կը հնչեցնէր:
 Երկու պահապաններ եկան դուռը բացին:
 — Աղջիկս, բաւ Սըր Ուիլիւմս Պաքարայի տկան-
 ջէն վար, զգուշացիր որ շատ խենդ բաներ չընես: Դուն
 իմ սիրուհիս ճանչցուած ես հոս և պէտք չէ որ ինծի
 դէմ խօսիս:
 Կառքը բակէն ներս մտաւ: Սըր Ուիլիւմս վար ի-
 շաւ անկէ և նորէն գոցեց դռնակը, Պաքարան կեղծ
 բժիշկին պահպանութեան ներքև ձգելով:
 Յետոյ Ուիլիւմս ուղղուեցաւ հաստատութեան վե-
 րատեսուչին, որ ինչպէս յայտնի է, հիւանդներ կ'ար-
 ձանագրէ, մէկ ամսական կանխիկ կ'առնէ, և ստացա-
 գիր մը կուտայ հիւանդը յանձնողին:
 — Պարո՛ն, ըսաւ, Անտրէա, որ գիտցաւ իր դէմ-
 քին վրայ տխրութեան մը հետքերը ցոյց տալ, դժուա-
 րին պարտականութիւն մը կատարելու կուգամ հոս,
 բերելով ձեզ խեղճ կին մը՝ որ իր խելքը կորսնցուցած է:

— Լա՛ւ, չստ լաւ ըսաւ վերատեսուչը, որ արդէն վարժուած էր այս տեսակ նախաբաններու:

Ակնոցը դէպի ճակատը քշեց, առաւ գրիչը ականջին ետեւէն, և հարցուց.

— Հիւանդին անունը ի՞նչ է:

— Անայիս Հէօրթիէ, պատասխանեց Սըր Ուիլիքըմս:

— Իր տարի՞քը, եթէ կը հաճիք:

— Քսանեվեց.

Վերակացուն՝ կանոնաւոր կերպով նոր եկող հիւանդին անունն ու տարիքի իր արձանագրութեան տետրին մէջ արձանագրելէ վերջ, անոր բնակարանը հարցուց:

— Կօտօ տը Մօրօի փողոց, թիւ 7:

Սըր Ուիլիքըմս սխալ անուն մը և սխալ հասցէ մը կուտար՝ ոտարկանութեան կողմէ՝ ռեւէ հետք գտնել կարելի չըլլալու համար, այն պարագային՝ երբ ան պէտք զգար Պաքարան ձերբակալել:

— Պարո՛ն, ըսաւ վերատեսուչը, հոս զանազան ամսավճարներ կան.

— Գիտեմ, պարոն:

— Հաստատուն ննջարաններ ունինք, նաև սրահներ ուր հիւանդները զոյգ զոյգ կը կենան, վերջապէս մասնախոցեր:

— Պարոն, ըսաւ Սըր Ուիլիքըմս, դուք խորհրդապահ մարդ էք և կարելի է ձեզի շատ բաներ խոստովանիլ: Այս մասնակամարդ կինը իմ սիրուհիս է: Ես հարուստ եմ, կ'ուզեմ որ ամենամեծ յարգանքով վարուին անոր հետ, հոգ չէ զինք ինչ որ ալ ըլլայ:

— Ուրեմն, ըսաւ վերատեսուչը, իրեն պարտէզին մէջ բնակարան մը տալու է: Այս բնակարանն ըսածնիս կը բաղկանայ պզտիկ սրահէ մը, ննջասենեակէ մը, արդուզարդի խոցէ մը: Դաշնակ մըն ալ կայ, աւելցուց ան, ստացուածքի տէր մարդու մը նման, որ իր կարասիները զնահատել կուտայ:

— Կտատրեալ է, պարոն:

— Բժիշկ մը կ'այցելէ հիւանդներուն օրը երկու անգամ, մինչև իսկ երեք անգամ՝ եթէ իրենց վիճակը պահանջէ: Երկու կիներ միանգամայն դրուած են հիւանդին տրամադրութեանը ներքև և անոր քով կը պսակին. ան մտնաւոր պարտէզի մը մէջ ալ պատելու առաւելութիւնը պիտի ունենայ. թեթեւ խնդերու միայն պիտի հանդիպի: Այս բացառիկ հանգամանքներուն համար օրը քսան ֆրանք պէտք է վճարել:

Սըր Ուիլիքըմս հազար ֆրանքնոց դրամատոմս մը ներկայացուց. վերատեսուչը քսան ոսկի ետ տուաւ, և համապատասխան ընկալագիր մը տալէ վերջ հնչեցուց զանգակը:

Պարոնին բերած կինը, ըսաւ հիւանդապահներուն, պարտէզին մէջ 2 թիւ բնակարանին՝ 3 թիւ յարկարոթինը տարէք:

Վերատեսուչը դարձեալ քիթին վրայ դրաւ ականոցը, գիւնն ալ ականջին ետև խոթեց, և բարեւեց Սըր Ուիլիքըմսը:

Պառոնը մօտեցաւ կառքին, ուր Պաքարա յուզուած ու տոգունած, մահուան դատապարտուած անձի մը կը նմանէր, որ կ'սպասէ զինք կախաղան առաջնորդող կառքին մէջ:

Փանի՛ խիստ հաւատարիմ իր դերին, ջերմագին կ'արտասուէր և կառապանին քով կեցած, թաշկինակը աչքերուն բռնած էր:

Սըր Ուիլիքըմս բացաւ դռնակը, և ձեռքը Պաքարայի տուաւ, որ առանց ընդդիմութեան վար իջաւ:

— Դուն Անայիս Հէօրթիէ կը կոչուիս, ըսաւ բուրովին ցած ձայնով, կը բնակիս Կօտօ տը Մօրօ փողոց, թիւ 7, և կորանցուցած ես խելքդ բուռն վիճադոց, թիւ 7, և կորանցուցած ես խելքդ բուռն վիճաբանութեան մը հետեւանքով, զոր ունեցած ես քու

բարեկամութիւններէդ մէկուն հետ, այսինքն Պաքարայի հետ, որուն սիրահարը կը սիրէիր դուն: Քու խենդութիւնդ կը կայանայ զքեզ նոյն ինքն Պաքարան կարծելուդ մէջ, կը հասկնամ:

— Ճիւղ մըն էք դուք, մրմնջեց մանկամարդ կինը վշտաբոկ ձայնով մը:

— Լա՛ւ, բայց եղեռնադատ տառանք միտքդ բեր, եւ Սըր Ուիլերմա ըսաւ բարձրաձայն:

— Օն անդր, սիրելիդ իմ Անայիս, տոէք թեւս և եկէք, տեսէք այն փոքրիկ բնակարանը, զոր ծախու առած եմ ձեզի համար:

Այսպէս կը խօսէր հասկցնելու համար հիւանդապահներուն, որոնք տոջեւէն կ'երթային, և ինչպէս կ'ընեն սովորաբար, հիւանդը յիմարանոց խօթելու համար ծածկելով իրմէ սոսկալի ճշմարտութիւնը:

— Բնակարանը, շարունակեց, վարձակալներ ունէր երբ ձեռք անցուցի զայն, և պէտք պիտի ըլլայ որ մէկ քանի օր եւս բնակին անոնք ձեզի հետ: Գէթ, առժամապէս, կարծեմ պիտի կարենաք գետնայարկին վրայ հեշտաւէտ բնակարան մը գտնել:

Սըր Ուիլերմա կը քաշէր կը տանէր Պաքարան, որ համր և ապուշ շարձած էր:

Պարտէզին մէջի բնակարանը հասան, ներս մտան յարկաբաժինէն և Պաքարան հոն դրին:

Վերատեսուէր, արդարեւ իր բնակարանին համար աւելի գին չէր պահանջած: Սրահը սիրուն էր, լաւ կահաւորուած, երկու մեծ պատուհաններով որոնք պարտէզին վրայ կը բացուէին. ննջատենակը, որ սրահէն աւելի մեծ էր, նոր զարդարուած էր և շատ վայելուչ ու յարմար էր, Պաքարայէն աւելի ճոխութեանց վարժ կնոջ մը համար իսկ:

Երկու կիներ ոչ այնչափ երիտասարդ և ոչ այնչափ ծեր, որոնք կատարեալ մաքրութիւն և ծառայողի ճշմարիտ քաղաքավարութիւն ունէին, վաղեցին եկան հրամաններ ստանալու, և ասոնցմէ մին ցած ձայնով ըսաւ Սըր Ուիլերմաի:

— Բժիշկը հիմա պիտի գայ, պարոնը չի՞ փախքիր միթէ նախ և առաջ տեսնել զայն:

— Անշուշտ, պատասխանեց Սըր Ուիլերմա, Պաքարայի ճակտին համրոյր մը դրոշմեց և ըսաւ անոր:

— Նորէն կուգամ սիրելի բարեկամուհիս, երթամ նայիմ ինչ ըրին այն աթոռները, զորս կը նորոգեն, և կուր փաննի:

Պարոնը բժիշկին քովը մտցուցին:

— Դ՞ուք էք պարոն, հարցուց բժիշկը, դ՞ուք էիք որ բերիք այս մանկամարդ կինը՝ որուն բակէն անցնիլը հիմա աեսայ:

— Այո՛, պարոն, խեղճ աղջիկ մըն է զոր կը սիրեմ, մրմնջեց Սըր Ուիլերմա յուզուած:

— Ի՞նչ տեսակ խենդութիւն ունի:

Սըր Ուիլերմա շփոթութիւն մը կեղծեց:

— Պարո՛ն, ըսաւ, Անայիս խաբած է զիս:

Բժիշկը պառսնին նայեցաւ և անշուշտ ինքնիրենը առ խորհրդածութիւնը ըրաւ թէ այս մանկամարդ աղջիկը կարելի է որ խաբած ըլլար այսքան գեղեցիկ երիտասարդ մը, եւ սակայն ժպտելով ըսաւ:

— Յայտնի է թէ պարոն, հոգ է խենդութեան ապացոյցը, բայց խօսք մէջերնիս, եթէ միայն այդ է, չեմ կարծեր որ մեր տանելիք խնամքները աղքեցութիւն մը ընեն:

— Պարոն, ըսաւ Սըր Ուիլերմա դառնօրէն, ներեցէք ինձ որ իր խենդութեան սոսկալի մանրամասնութիւններուն մէջ մտնեմ:

— Ըսէք, մտիկ կ'ընեմ, պարոն:

— Այս մանկամարդ կինը, Անայիս Հէօրթիէ կը կոչուի. ես ճանչցայ զայն, երբ տակաւին փոքրիկ գործաւորուհի մըն էր ան, սիրեցի զինքը, և կառքեր ու ձիեր տուի իրեն: Անններելի յանցանք՝ անոնց համար որոնք սիրուիլ կ'ուզեն:

Ու պարոնը հառաչանք մը արձակել ձեւացուց:

— Արդ, կրկնեց Անայիս բարեկամուհի մը ունէր, վայելչագեղ կին մը՝ զոր Պաքարա կը կոչեն:

— Լսած եմ այդ անուըն, ըսաւ բժիշկը:

Սըր Ուիլեմս գլուխը խոնարհեցուց և շարունակեց.

— Պաքարա ըսածնիս սիրահար մը ունէր, աննշան երիտասարդ մը, զոր պաշտելու չափ կը սիրէր. և որուն համար կը խաբէր նշանաւոր անձնաւորութիւն մը, պարոն ...:

Բժիշկն ալ իր կարգին գլուխը խոնարհեցուց:

— Այդ անունը կատարելապէս ծանօթ է ինձ ըսաւ:

— Երեւակայեցէք պարոն, որ այս խենդ Անայիսը սիրահարուած է, և խենդենալու աստիճան սիրահարուած, այդ երիտասարդին, և խաբած է զիս անոր համար:

— Լաւ, ըսաւ բժիշկը:

— Բայց Պաքարա կը քոտ աղջիկ մըն է, իր սիրահարը կորսնցնելուն վրայ վերջին ծայր կատարելով, ուղեց նորէն ձեռք ձգել զայն և խիստ տարօրինակ միջոց մը գործածեց:

Բժիշկը հետաքրքրութեամբ Սըր Ուիլեմսի նայեցաւ:

— Քանի մը օր կայ, առտու մը, Պաքարայի երկու բարեկամները Անայիսի սենեակը մտած են. ուր կը գտնուէր սիրահարը, ինքզինքին ոստիկանական պաշտօնեայ ձեւացուցած են, և ձերբակալած են ամբաստանելով զայն չգիտեմ ինչ տեսակ գողութեամբ:

Ահաւասիկ բան մը, որ շատ տարօրինակ և միանգամայն յանդուգն արարք մըն է և կրնայ խստօրէն պատժուիլ, ըսաւ բժիշկը:

— Անշուշտ պարոն, բայց պատիժը չպիտի արգիլէր երբեք զժբախտութիւնը: Այս մարդոց տեղը, զորս ան ճշմարիտ ոստիկաններ կարծած է, անոր ուղեղին մէջ յեղաշրջում առաջ բերած և խենդեցուցած են: Արդ իր խենդութիւնը գլխաւորաբար ինքզինքը ժամանակ ժամանակ նոյն ինքն Պաքարան կարծելուն մէջ է, խորհելով թէ Մօնսէյ փողոց կը բնակի, և ուղեւով իր նոր սիրահարը բանտէն հանել, ամբաստանելով զիս որ այնչափ կը սիրեմ զինքը, զիս կ'ըսեմ, որուն կը պարտի ան տմէն ինչ, ամբաստանելով զիս թէ, ես գնել տուած եմ բանտը, ամբաստանելով զայն այնպիսի գողութեամբ մը, զոր գործած չէ ան:

— Քանի՞ օրէ ի վեր խենդ է:

— Երեք օրէ ի վեր:

— Այս աղջիկը ո՞վ է, հարցուց բժիշկը նշմարելով ֆաննին, որ շարունակ թաշկինակը աչքերուն դէմ բռնած, մեծ ցաւ մը կ'արտայայտէր:

Անայիսին մտանաւոր ազախինն է, պարոն, աղջիկ մը որ խիստ անձնուէր է, և որ սաստիկ ցաւ կը դգայ անկէ բաժնուելու ստիպուած ըլլալուն համար: Կարելի չէ՞ր որ անոր քով ձգէինք:

— Ասոր մէջ մեծ անպատեհութիւն մը չեմ տեսներ, ըսաւ բժիշկը: Այս կինը բժշկելը գուցէ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ, եթէ իրեն ծառայելու վարժուած կինը քովը գտնուի:

Ֆաննի ուրախութեան ազաղակ մը արձակեց. այս բացառանշնութիւնով հասկցնել կ'ուզէր թէ՛ այդ կարգադրութիւնը յարմար էր թէ՛ իրեն և թէ՛ Ուիլեմսի համար, որ չէր վստահեր հիւանդանոցի պահապաններ:

րուն և աւելի արթուն պահապան մը դնել կ'ուզէր Պա-
քարայրի վրայ:

— Աղջիկս, ըսաւ պարոնը բժիշկին խուցէն դուրս
ելած տանն, հոս պիտի կենաս դուն:

— Շատ լաւ, միւրրո:

— Եւ դուն պիտի հսկես տիրուհիդ վրայ, ա՛յն-
պէս՝ ինչպէս պիտի հսկէիր քու աչքերուդ վրայ:

— Ո՛հ, հանդիսա եղէք, ըսաւ Ֆաննի, եթէ փախչի
յանցանքը իմ չպիտի ըլլայ:

Եւ Ֆաննի սխալ իր կեղծ արցունքներուն մէջէն
ժպտիլ, գծուծ և անգութ ժպտովը այն սպասաւորնե-
րուն՝ որոնք իրենց տէրերուն դահլիճները եղած են:

Պարտէզին մէջի բնակարանը վերադարձան:

Պաքարա մինակ էր. երկու հիւանդապահուհիները
քովէն մեկնած էին, թիկնաթոռի մը վրայ նստած և
գլուխը ձեռքերուն մէջ առած էր մանկամարդ կիներ, և
խոր ու սոսկալի մտատանջութեան մը եեթարկուած
ըլլալուն պատճառաւ, հազիւ նշմարեց Սըր Ուիլիւմսի
ներկայութիւնը:

— Սիրելի տիկին, ըսաւ պարոնը, փոխանակ այդ-
պէս ինքզինքդ տխուր մտածումներու տալու. համբե-
րութիւն ունեցիր. ստոր հետ մէկտեղ ինձ այնպէս կը
թուի թէ՛ այս արդելարանը այնքան ալ անհաճոյ չէ:

Պաքարոյ չպատասխանեց:

— Ահաւասիկ Ֆաննին, շտրունակեց Սըր Ուիլիւմս,
որ քովդ պիտի մնայ, մտածեցի թէ անոր քովդ դըտ-
նուիլը հաճելի պիտի ըլլայ քեզի:

— Լրտես մը, մըմնջեց Պաքարա, արհամարհոտ
չեչալով մը և կոնակը Սըր Ուիլիւմսի դարձուց:

Պառոնը դուրս ելաւ:

— Վաղը նորէն պիտի դա՛ր քեզ տեսնելու, ըսաւ
մեկնած պահուն:

Հազիւ թէ Սըր Ուիլիւմս մեկնած էր, բժիշկը ներս
մտաւ: Բժիշկը երիտասարդ մըն էր, մտացի, լուրջ և
տոգոունած դէմքով: Կատարեալ գիտուն մըն էր:

Շտրմուծով մը դուրս հանեց Ֆաննին և բարեւեց
Պաքարան:

— Ներեցէք, տիկին, եթէ առանց լուր տալու ձեզ
ներկայացոյց:

Բժիշկը այսպէս խօսելով, կ'ուզէր հիւանդէն ծած-
կել իր սրհնստը: Բայց Պաքարա աճապարեց ըսելու.

— Ես կը դուշակեմ ձեր այցելութեան նպատակը,
պարոն, դուք հիւանդանոցի բժիշկն էք:

Այս հանդարտ խօսուածքը, քաղցրութեամբ և
միւսնոյն տանն ախրութեամբ համակուած այս պա-
տասխանը ստրտացուցին գիտութեան պաշտօնեան, որ
չատ վարժուած չէր այս տեսակ խենդեր տեսնելու,
խենդեր, որոնք համազուած ըլլային իրենց խենդու-
թեան վրայ:

— Ես գիտեմ ո՛ւր ըլլալս, ըսաւ, և դուք կու-
գոք տեսնել անշուշտ թէ, ի՞նչ է իմ մենամուլու-
թիւնս:

— Տիկին...

— Պարոն, կրկնեց Պաքարա միշտ հանդարտ,
ես չպիտի գտնուիմ այն բոլոր արարքներուն մէջ,
զոր ընդհանրապէս հոս եկողները կը գործեն. ես
ամէն բանէ առաջ ձեզի չպիտի ըսեմ թէ՛ «ես խենդ
չեմ...»:

Բժիշկին շրթունքներուն վրայ զարմանալի ժպիտ
մը երևաց, կնոջ այս խօսքերէն ետքը:

— Պիտի ջանամ ձեզի ապացուցանել...

Բժիշկը նստաւ մանկամարդ կնոջ քով և բռնեց
անոր ձեռքէն:

— Ձեր վիճակը ծանր բան մը չունի, ըսաւ, և

մէկ քանի օրուան դարմանումը բաւական պիտի ըլլայ, այնպէս կը յուսամ:

Պաքարա խոր և հետադադող նայուածք մը ձգեց այդ մարդուն վրայ որ կուգար իրեն խնամքէն, շաշ-լել այնպիսի հվանդութեան մը համար որ գոյութիւն չունէր: Պաքարա կ'ուսումնասիրէր այդ բժիշկին համարձակ և մտացի զիմադները և այն քիչ մը հասա շրթունքները որոնք բարեարտութիւն կը ներշնչէին, և կը սկսէր յղանակ այն յոյսը թէ անով պոչապան մը պիտի դառնէր:

— Պարո՛ն, ըսաւ. պիտի կրնա՞ք վայրկեան մը խնդի ուշադրութիւն ընել:

— Մինչև վերջը մտիկ կ'ընեմ. պատասխանեց բը-ծիշկը:

— Երբեք ձեզի պատահած չէ՞, հ բցուց Պաքարա, կատարելապէս խելացի մարդիկ, որոնք այնքան առողջ ըլլան մտքով՝ որքան մարմնով և սակայն պահուելու մէջ շահ մը գոյութիւն ունենայ, խենդ նկատուի և իբրև խենդ փակուի յիմարանոցին մէջ:

Բժիշկը սարսաաց:

— Կրնայ պատահիլ, միթէ դուք ալ միենոյն վի-ճակին մէջ էք:

Եւ գիտութեան մարդը իր կարգին խորունկ և յօտակ աչքերով կը քննէր մանկամարդը կինը, այն տե-սակ աչքերով որոնք վարժուած են խենդութեան ստոյգ նշանը փնտռելու ամենէն խելացի դէմքերու և խօսքե-րու մէջ:

Եթէ Պաքարայի տեղ ուրիշ մը ըլլար անմիջապէս պիտի պօռար:

— Այո՛, այո՛, ես այդ վիճակին, այդ պարագա-յին մէջ եմ. իմ խենդ կարծուելուս մէջ շահ ունիմ:

Բայց Պաքարա սրբած էր իր արցունքները, յան-

կարծ խոհեմ ու զօրաւոր եղած էր, կ'ուզէր համոզել դէմինը:

— Մտիկ ըրէ՛ք, պարո՛ն, ըսաւ գայն իր քովը նստեցնելով և հաճոյալի երեւիլ ուզող կնոջ մը փա-ղաքանքները ընելով. Հիմա ձեզի պատմութիւն մը պիտի ընեմ, որ որչափ տարօրինակ, նոյնքան ալ լե-ցուն է խարդաւանանքներով:

— Օ՛հ, ո՛հ, ըսաւ բժիշկը ինքնիրենը, ահաւասիկ խենդութեան նշանը, ինչ որ անվիճելի է. խենդը կը սիրէ պատմել և ինքզինքը որ և է հալածման զոհ գա-ցած ըլլալ կը կարծէ. Եւ սակայն գիտութեան պաշ-տօնեան անսարքեր մնաց և սկսաւ ունկնդրել:

Այն ատեն Պաքարա կէտ առ կէտ պատմեց իր պատմութիւնը, այն օրուէն ի վեր, երբ սկսած էր սի-րել Ֆէրնանը: Սըր Ուիլեմմաի անակնկալ այցելութիւնը և վերջապէս երկտասարգին, իր տանը մէջ ձերբակալ-ուիլը. Պաքարա յայտնեց իր մտադիւրութիւնը, մանկող մանրակրկիտ կերպով մանրամասնութեանց մէջ և խօ-սելով ըոյր որ այն անձերուն վրայ սրոնք կը ճանչնար և պատրաստ էր բերել տալ զանոնք և հաստատել, եթէ բժիշկը յօժարէր անոնց խօսք տալ:

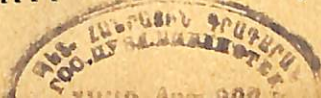
Բժիշկը խոր ուշադրութեամբ և հանդարտ կեր-պով մտիկ կ'ընէր Պաքարայի պատմութեան և շատ անգամ կը զգածուէր ու կը ցնցուէր անոր պատմութե-նէն, վասնզի մանկամարդ կինը կարելի եղածին հափ-ընակոնօրէն կը պատմէր. վերջապէս ըսաւ իրեն.

— Դուք լաւ համոզուած էք, այնպէս չէ՞, որ դուք էք այն կինը զոր Պաքարա կը գոչեն:

— Մօնսէյ փողոց գացէք, ուր կը գտնուի իմ բը-նակարանս և մայրս հարցնելով, առէք հօս բերէք գայն:

— Տիկին, ըսաւ բժիշկը, որուն մտքին մէջ կաս-կած կար դեռ, այս իրիկուն պատասխան կուտամ ձեզի:

108515801 (3674-496)

եթէ ստուգապէս պիտի գտնուի թե՛ս մը զօնն եղած էք, դուք ինձմով պաշտպան մը պիտի գտնէք և ոչ թէ բժիշկ մը:

Պաքարա բժիշկին ոտքերուն փարեցաւ և չափազանց պաղատաբէն դիրք մը առաւ:

— Սէ, պարոն, ըսաւ, եթէ դուք ընէք այդ բանը, եթէ դուք օգնէք ինձ շփոթեցնելու համար իմ թշնամիներս, ես պիտի օրհնեմ ձեզ, այնպէս, ինչպէս մարդիկ կ'օրհնեն Աստուած և ձեզի պիտի սիրեմ այնպէս, ինչպէս բարի աղջիկ մը կը սիրէ իր հայրը:

Բժիշկը մինակ ձգեց Պաքարան, բոլորովին մտախոհ այն ամէնուն վրայ զորս լսած էր այդ մանկամարդ կնոջմէն: Բժիշկը հիմա կ'ուզէր ապացոյցներով համոզուիլ Պաքարայի խօսքերուն, հետեւաբար կառք մը նըստաւ և գնաց Մօնսէյ փողոց: Պաքարա ըսած էր իրեն, «պէտք է գտնէք մայրս և ըսէք իրեն ո՛ւր ըլլալս»:

Բժիշկը պարտէզին վանդակապատ դուռը զարկաւ և պարտիզպանը եկաւ բացաւ դուռը:

— Ներան է, տիկինը, հարցուց բժիշկը:

— Այո՛, պարոն, պատասխանեց պարտիզպանը:

Բժիշկը քայլ մը ետ գնաց, Պաքարայի խենդութեան մասին իր կասկածները փարտաեցան և յիշեց այն մանրամասնութիւնները զոր Սըր Ուիլքինսը տուած էր իրեն, ըսելով որ Անայիս Հէօրթիէ անուշով արձանագրուած մանկամարդ կինը, ինքզինքը Պաքարան կարծելու և այդպէս պնդելու յիմարութեամբ բռնուած էր:

Պարտիզպանը բժիշկը առաջնորդեց մինչև գետնայարկը և սրահի մը մէջ հրամցնելով խնդրեց որ քիչ մը սպասէ. երկու վայրկեան վերջ գիշերազգեստ հագած կին մը երեւցաւ սեմին վրայ. մազերը փսիածի ձեւով հիւսուած, և ըստ անկարգութեանցը մէջ այն

անառակ կնոջ որ կէսօրէն վերջ անկողինէն հաղիւ կ'ելլէ: Այս կինը բարեւեց բժիշկը:

— Օրիորդ, ըսաւ բժիշկը, Անայիս Հէօրթիէն կը ճանչնա՞ք:

— Այո, խեղճ աղջիկ, մրմնջեց կեղծ Պաքարան, խենդեցած է ան և ինքզինքը զիս կ'ո կարծէ:

Եւ մտկամարդ կինը կատարեալ պաղարիւնութեամբ բացատրեց և պատմեց բժիշկին՝ այն միեւնոյն խօսքերը, զորս ըսած էր արդէն Սըր Ուիլքինսը պարոնը:

Ինչպէս շատ լաւ կարելի էր գուշակել, Սըր Ուիլքինսը մտածած էր թէ Պաքարա չպիտի հնազանդէր և հետեւաբար լուռ չպիտի մնար, և թէ պիտի փորձէր համոզել ու ապացուցանել որ խենդ չէր, այն ատեն յիմարանոցի բժիշկը կոսկածելով, պիտի ուզէր ստուգել և ուղղակի Մօնսէյ փողոց պիտի երթար:

Սըր Ուիլքինսը իր ձեռքին ասկ վայելուչ և ալ աւելի գեղեցիկ կին մը ունէր, թէպէտեւ տարիքը քիչ մը լեցուն: Այս կինը հաւանութիւն տուած էր արդէն, այդ դերը խաղալու քսան և հինգ ոսկիի փոխարինութեամբ մը, և այնչափ լաւ կատարեց իր դերը, որ բժիշկը՝ այս անգամ Պաքարայի խենդութեան վրայ վերջին ծայր համոզուած գուրս ելաւ տունէն:

• • • • •

Պաքարա չափազանց մեծ անհանգստութեամբ կը սպասէր բժիշկին երկրորդ այցելութեանը և սրտած էր ժամանակ անցնելու համար պարտէզ ելլել, ուր երեք կամ չորս խենդ կ'ընդունէր արեւին ներքեւ կը շրջադաշխէին: Զիշդ կէս օր էր:

Պաքարա զողջալով մէկ քանի քայլ առաւ տուրուտ նեղ ճամբու մը վրայէն, որ կ'առաջնորդէր զէպի դալարագեղ նստարան մը:

կին մը զայն տեսնելով մօտեցաւ:

Քառասուն տարեկանի մօտ կին մը կ'երեւէր: Եւ չքերը տխուր, դէմքը քիչ մը տոգոյն: Տակաւին գեղեցիկ էր և իր չրթուէքներուն վրայ մեղամաղձոտ և միանգամայն սքանչելի ժպիտ մը ունէր: Սեւեր հագած էր, տեղ տեղ ճերմակ գոյնով, կէս սուգի մը պէս հաղուած:

Ծառի մը կրթնած, նստարանին վրայ երկնցած էր, երբ Պաքարա պարտէզ մտաւ: Ուշադրութեամբ դեղին կափ ընելով գիրք մը կը կարդար: Պարտէզ մանող կընող քայլերուն աւազին վրայ յառաջ բերած խշտութէն ոտքի ելած էր և դէպի անոր յառաջացաւ:

Նախ և առաջ, վստահ հետաքրքրութեամբ մը դիտեց զայն, և յետոյ, անշուշտ իր քննութեան արդիւնքէն գոհացած, բարեւեց զայն և ժպտեցաւ:

— Բարի լոյս, տիկին, ըսաւ:

Պաքարա գլուխը խոնարհեցուց անոր բարեւը առնելով:

— Ներեցէք ինձ, իմ այսչափ ընտանութիւն ցուցնելուս, զաւակս, կրկնեց սեւերով կինը, գորովալիր չեղաով մը: Բայց դուք այնչափ սիրուն և այնչափ երիտասարդ էք, որ վերջին ծայր հաճելի կը թուիք ինձ: Ես հոս շատ կը ձանձրանամ, և դուք առաջին գեղանի դէմքն էք, զոր կը տեսնեմ տասը տարիէ ի վեր, յորմէ յետէ հոս կը գտնուիմ:

— Աստուած իմ, մրմնջեց Պաքարա, տասը տարիէ ի վեր է որ հո՞ս էք:

— Աւա՛ղ, այո՛, զաւակս:

Պաքարա սարսափ:

— Եթէ ես տարի մը հոս կենամ, ըսաւ միաքէն, ի՞նչ պիտի ընեմ:

— Եկէք զաւակս, ըսաւ խենդ կինը անոր բազուկէն բռնելով, պարտէզին մէջ պառչտ մը ընենք: Օղը գեղեցիկ է, արեւը շատ լուս: Ի՞նչ է անունիդ:

— Լուիզ է, տիկին:

— Լաւ, ըսաւ խենդ կինը, սիրուն անուն մըն է աս: Ես Ժան կը կոչուիմ: Ուրիշ անուն մըն ալ ունիմ, աւա՛ղ գողցան զայն ինձմէ:

Պաքարա զարմացումով կը նայէր այս սեւազգեստ կնոջ վրայ: Կարծես ան գուշակեց Պաքարայի նայուածքին նշանակութիւնը, և իր կարգին թուեցաւ թէ կ'ուզէր անոր մտածումներուն մինչև խորը թափանցել:

— Զաւակս, ըսաւ, չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս եկած էք հոս, բայց գիտցածս աս է որ դուք խենդ չէք:

Պաքարա աղաղակ մը արձակեց:

— Ա՛հ, ըսաւ, դուք այսպէ՞ս կ'ը կարծէք ուրեմն, տիկին:

— Ասոր համար բժիշկ ըլլալու հարկ չկայ: Խենդութիւնը և մտացիութիւնը իրենց զրոյմը մարդուն դէմքին վրայ կը դնեն: Զեղ տեսնելուս պէս գուշակեցի որ խենդ չէք:

Պաքարա իր ձեռքերուն մէջ առաւ անոր ձեռք և գորովի արտայայտութեամբ մ' համբուրեց զայն:

— Բայց դ՞ուք, տիկին, հարցուց զողդալով:

— Ե՞ս ըսաւ հոռաչելով, ո՛հ, ես խենդ եմ...: Ես ասոր տարիներէ ի վեր...: Գէթ այսպէս է ամուսնիս կարծիքը, այսպէս է բժիշկներունը, վերջապէս ամբողջ Բեթերսպուրկի ժողովուրդին կարծիքը:

— Բեթերսպուրկի՞, ըսաւ Պաքարա զարմացումով:

Այո՛, ըսաւ բոլորովին ցած ձայնով, դեղին գիրքով կինը: Ռուս եմ ես:

Առաւ Պաքարան և զայն գէպի դարարինելով զարդարուած նստարանը տարաւ և իր քովը նստեցուց:

— Ուրեմն, ի՞նչ ըրած էք: Խեղճ զաւակս, ըսաւ, լ՛ը մարդը խաբած է ձեզի, ո՞ր բռնաւորը կը հալածէ

ձեզ որ հոս էք դուք: Վասնզի ինձմէ զտառ ոչ ոք լաւ կը տեսնէ որ...

Մէկ քանի վայրկեանի լռութենէ ետք:

— Կեցէ՛ք, ըսաւ, մտի՛ ըրէ՛ք. կան այնպիսի անամթ մարդիկ, որոնց թուեալոր ոգին ստորնութիւններու կը զիջանի: Դուք խենդ չէք, ես ոչ չեմ. Բայց, բայց կան մարդիկ, որոնք հակառակը պիտի հաստատեն, և պիտի ապացուցանեն ձեր յիմարութիւնը: Երբ մարդ անգամ մը կը մտնէ հոս՝ այլեւս դուքս չի կրնար ելլել ասկէ:

Թուս կիներ քողցրութեամբ կը խօսէր, տառնց յուզման և բարկութեան, ու զառն ժպտով մը շարունակեց:

— Շատ անկամ յիմարութիւնը պատրուակ մըն է պատկերու կամ ազատելու մեծ յանցանորները. ես որ օր մը ոճրագործ եղայ, այդ ոճգրագործութիւնը ասոր տարիէ ի վեր խենդերու մէջ ապրելով կը քաւեմ անա...

Պաքարա զարմացումով և սարսուփով կը նայէր իր խօսակից կնոջ: Ուրեմն ինչ ոճիր գործած էր այս կինը:

— Երեւակայեցէք, մրմնջեց Պաքարա, անա այսպէս ես ուրեմն շատապարտուած եմ, բայց այնպիսի պարագաներու տակ, որ չեմ կարծեր թէ սեւէ յանցանք ունենամ այլ ես ինքզինքս իբր զո՛ւ կը նկատեմ միայն:

Այն պահուն, երբ տեսերով կինը իր պատմութիւնը պատմելու պիտի սկսէր, տնաւ տնց մօտեցաւ դռատի խարտեալ տղջիկ մը, ձերմակ հագուստներով և մաղերուն մէջ չորցած նարնջենիի ծաղիկներ պահելով: Այնպիսի տխուր երեւոյթով մը կը ժպտէր որ կ'սկիծ կ'առթէր անսնողին:

— Ա՛հ, ըսաւ՝ տեսողիստ կնոջ ուսին դպչելով իր մասներուն ծայրով, ուշ մնացի՛ք, սիրելի հօրաքոյր.

ամէնքը եկեղեցի մեկնեցան, ես և զուն մնացինք միայն, և կէք...

Ու բարեւելով Պաքարան, գնաց արագ քայլերով:

— Խնդ՛ կին, մրմնջեց ռուս կինը, հեռացող ազնկան ետեւէն նայելով:

— Ի՞նչ ունի արգիօք, հարցուց Պաքարա:

Յիմար է այն օրէն ի վեր, երբ իր ամուսնութեան նախընթաց գիշերը, նշանածը կռիւի բռնուած ըլլալով թշուառականի մը հետ կ'երթայ զանոնք իրարմէ քամնելու: Բայց աւտ՛ղ, բանականութիւնը կը կորսնցնէ այդ պահուն իսկ:

Պաքարա և ռուս կինը նստորանէն ելան և սկսան վերստին պտտիլ: Պարտէզին մէջ սեղանի մը առջեւնըստած տարիքոտ կնոջ մը հանգիպեցան որ ձեռքին մէջ տուրկայ մը կը դարձնէր խորին ուշադրութեամբ:

Այս առարկան մանրանկար կիսուածով անուակ մըն էր, որուն առանցքին մէջ փղոսկրէ գնդակ մը կը գառնար, և որուն զարձուածքին ձայնը կարծես մեծ հաճոյք կը պատճառէր պառաւ կնոջ:

— Ասիկա վաղեմի խաղացող մըն է, ըսաւ Պաքարայի առաջնորդուէին: Ան տնցեալ տարի Պատ քաղաքի դրամատունը սնանկացուց, և այն վերջին ծայր ուրախութիւնը, զոր զգաց այս առիթով, անմիջապէս խենդեցուց զինքը: Հոս եկած օրէն ի վեր, վտառկելու համար միջոց մը կը փնտռէ... Ու այնչափ խորասուզուած կ'ըլլայ իր հաշիւին մէջ որ, եթէ թնդանօթ մը իսկ արձակես քովէն, գլուխն իսկ չի վերցնէր. կանացի հագուստներով արքիմիտէս մըն է... Բայց, չըսի ձեզի թէ ես ինչո՞ւ համար հոս եկած եմ, ես, որ ձեզի պէս խենդ չեմ...

— Մտիկ կ'ընեմ ձեզ, տիկին, ըսաւ Պաքարա՝ որ խիստ մտացի կը զտնէր խօսակից կնոջ խօսքերը. ա-

սով հանդերձ վերջին ծայր դարձացած էր անոր այն թափանցող միտքին վրայ, զոր ցոյց առած էր ան, անմիջապէս հասկնալով որ խենդ չէր ինքը, Պաքարան:

— Ես Տ... ի հաղարտապետին ազգիկն եմ, որ կովկասի մէջ հրամանատար էր, շարունակեց ոռու կինը, և տանընդինդ պտրի կայ որ ամուսնացած եմ գնդապետ Ք...ի հետ: Ամուսինս կատաղի, վէս, մինչև իսկ իր շուքէն կտակածող և նախանձող մարդ մըն էր, որ չէ թէ ամուսին այլ բռնաւորս եղաւ: Ամենեւին չուզեց զիս Բեթերսպուրկ հօրենական տանս մէջ թողուլ, և Լիվոնիա բերաւ, ուր ամբողջներու հրամանատարութիւնը կ'ընէր, և հոն զիս բացարձակ մենակեացութեան ենթարկեց, պահելով երկու խաղախներու աչքերուն ներքե, որոնք բոլորովին անձնուէր էին իրեն:

Բեթերսպուրկի մէջ սակայն յառաջապահներու երիտասարդ սպայ մը, Սթէվան, լուրջ ու իրական կերպով սիրահարուած էր ինծի: Սթէվան իմ ետեւէս դալու անխոհեմութիւնը և միանգամայն խենդութիւնը գործեց, ինչպէս նաև ծպտուած կերպարանքով ամուսնոյս տունը մտնել յաջողեցաւ: Հոն ամենամոռաւոր ծառայութիւններ կատարելը յանձն առնելով:

Մէկ քանի ամիսներ մեր սէրն ու երջանկութիւնը գաղանի մնացին, և ամուսինս կտակածի ու հետեւաբար նախանձի ու է պատճառ չունեցաւ: Իրիկուն մը սակայն, մինչ կոմս Սթէվան իր մանկլաւիկի հագուստով ծունկ չորած էր առջևս, յանկարծ դուռը բացուեցաւ և գնդապետը երեցաւ սեմին վրայ...

Ռուս կինը պատմութեան այս կէտին վրայ ընդմիջեց խօսքը և մէկէն ի մէկ փղձկեցաւ:

Պաքարա ծայր աստիճան հետաքրքրութեամբ անհամբեր կերպով կ'սպասէր պատմութեան վերջաւորութեան, երբ նոր անձ մը մօտեցաւ և բարեկեց զիրենք:

Ոտքէն մինչև գլուխը սեւեր հագած մէկն էր ան. իր գոգեստին օղակները զարդարուած էին այլազան գոյներով և բազմաթիւ ժապաւէններով. գլուխը ցցած և զէպի ետև բռնած կը քալէր մեծ պարոնի մը պէս: Յիսուն տարեկանի չափ կ'երևէր: Իր ճաղատ գլխուն վըրայ կնոջական գլխարկ մը դրուած էր, և թեւին վրայ ալ պարկ մը առած էր:

— Բարի լոյս, գեղանի տիկիններ, բարի լոյս, ըստ, ողջունելով զանոնք պաշտպանի շարժումով մը, երկուքդ ալ մարդ յուզելու չափ գեղանի էք, և եթէ զեռ երիտասարդ ըլլալի ես... հըմ... հըմ... ուֆ...

Այս ալանդակ անձը, ձեռքը Պաքարայի կզակին տակէն անցուց և սկսաւ ժպտիլ:

— Դուք թատրոնի և ագնուական դասակարգի պըրուէի մը ըլլալու էք, ըստ, և եթէ ես մարդ ըլլայի...

— Ուրեմն չէ՞ք այլեւս, հարցուց միամտորէն Պաքարա:

— Ո՛չ, գեղանիս, ես կնոջ փոխուած եմ...

— Է՛ն ուրեմն, ըստ Պաքարա խնդալով:

Բայց տարօրինակ անձը կրկնեց.

— Ոչինչ աւելի ճշմ. բիտ է, սիրունիկս, իմ կըրտսեր եղբայրս, ուզելով զիս զահէն վար առնել օրինաւորութեան արտաքին երեւոյթին ներքե, խիստ ճարտար վճուկի մը հետ միաբանած՝ զիս կնոջ ալլափոխել տուած է: Միթո Բուլօի իշխանութեան պաշտօնեաները, հանդիսաւոր նիստով մը հաստատած են սեռի այս ալլափոխումը, զոր իմ անձս կրած է: Ես իմ աստիճանի պատիւէս ս. պաշտօններէս զրկուած հռչակուած եմ, և անուանուած եմ հասութեամբ դըքսուէի:

Պաքարա չկրցաւ խնդալը զսպել, բայց ոռու կինը կամայ մը անոր ձեռքը սեղմեց:

— Լեւոնէ՛ք, ըսաւ, մի խնդաք:

— Իրաւ որ, տիկին, ըսաւ Պաքարա, անշուշտ պիտի հասկնաք որ, երբ մարդ սովորութիւն չունի խենդեր տեսնելու...

— Իշխանը խենդ չէ, զաւակա, ըսաւ ռուսուհին բոլորովին ցած ձայնով, ինծի պէս ան ալ խենդ չէ: Իրողութիւնը ճշմարիտ է, կնոջ այլախօսութեամբ է ան:

Այս անգամ Պաքարա ապշութեան աղաղակ մը արձակեց, նայեցաւ իր խօսակցուհիին՝ զոր միտքով առողջ կարծած էր երկար ատեն, որուն պատմութեանը փորձուած էր հաւատալու, և որ, խեղճ կին, խենդ էր միւսներուն պէս, կապուելու աստիճան խենդ:

Պաքարա փախաւ գնաց, ինքն իսկ ենթարկուելով այն տարակոյսներուն, այն տարօրինակ բանդադուշանքներուն, որոնք կը տիրապետեն ամբողջ միաբնակչութեան՝ երբ անոնք խանգարուած ուղեղով անձերու մէջ կը գտնուին:

Ու ամենեւին չուզեց գիտնալ Սթէվան կոմսին, ռուսուհիին և իր գնդապետ ամուսնին պատմութեան շարունակութիւնը:

Ինքզինքը սեղմուած զգաց այն ընկճող մտածումով թէ, ինք ինչպէս պիտի կարենար իր խելացիութեանը ապացուցանել, քանի որ խենդերու քով ամենէն սովորական մոլութիւնը ինքզինքը կատարելապէս խելացի կարծելն է:

Եւ Պաքարա, որ դեռ քիչ մը առաջ շատ բան կը յուսար բժիշկէն՝ որուն այցելութիւնը ընդունած էր, սկսած էր դողդղալ, վախնալով թէ չըլլայ որ ան անօգուտ սեպեր իր մասին տեղեկութիւն քաղել, կամ թէ Սըր Ուիլիամսի խօսքերուն հաւատալով զինքը նկատէր այդ մտակորոյսներու գասակարգէն:

Բժիշկը կէսօրէ վերջ նորէն եկաւ, հանդարտ և

ժպտուն էր ու տեսակ մը համակրանքով Պաքարայի նայեցաւ:

— Խեղճ կին, ըսաւ, որչա՛փ ալ գեղեցիկ է ու մանկամարդ:

— Պարո՛ն, ըսաւ Պաքարա ուժգնօրէն, Մօնսէյ փողոց դռնէ՛ք:

— Այո՛, զաւակա, պատասխանեց:

Պաքարա ուրախութեան աղաղակ մը խեղդեց կոկորդին մէջ:

— Ա՛հ, ըսաւ, ես գուշակեցի արդէն որ դուք բարի և պարկեշտ մարդ մըն էք... Թէ ինծի պէս խեղճ աղջիկ մը հոս փակելէ առաջ, պիտի սառեցէիք որ ան խենդ է թէ ոչ... Դուք իմ մայրս տեսաք, այնպէս չէ: Դուք պիտի գտք քաղաքատուն, ամբաստանելու սաթշուառական Ուիլիամսը: Ես կը ճանչնամ ոստիկանութեան պետը: Ա՛հ, հանդարտ եղէք, գործը լաւ ձեռքերու մէջ պիտի ըլլայ, և Ֆէրնան երկար ժամանակ բանտին մէջ չպիտի մնայ: Ա՛հ, սոսկալի Սըր Ուիլիամս... և Ֆաննի, այն անպիտան և լկտի կինը՝ որ իր տիրուէին ծախեց...

Եւ Պաքարա բժիշկին ձեռքը կը սեղմէր, կուլար ուրախութենէն և միանգամայն կը խնդար:

— Ուրեմն դուրս պիտի ելլեմ հոսէ... դուրս պիտի ելլեմ և այլևս չպիտի տեսնեմ այս սոսկալի խենդերը, որոնք մարդու յիմարութիւն կը պատճառեն... Ֆաննի, որ հիւանդապահ կնոջ հետ նախատեսեալին մէջ կը գտնուէր, այդ վայրկեանին երա մտաւ:

— Ա՛հ, ապինատ, ասա անոր Պաքարա, հիմա պիտի վճարես ինձ քու մասնութիւնդ:

Ֆաննի բժիշկին նայեցաւ:

Բժիշկը հանդարտ էր, և միշտ կը խնդար տխրութեամբ:

— Ահա առաջիկ հիւանդութեան տառաջին ծանր մեր-
ձեցումը, ըսաւ Յոաննիսն, կարծեմ թէ այս իրիկուն
պէտք պիտի ըլլայ տուշ մը ընել տալ իրեն:

Ու բոլորովին ցած ձայնով ըսաւ Պաքարայի:

— Անշուշտ, դուրս պիտի ելլէք, բայց ոչ այսօր...
վաղը... երբ կատարելապէս լաւ ըլլաք... այսօր քիչ
մը հիւանդ էք...

— Ահ, մըմնջեց Պաքարա, որ դողդոջուն ու աղ-
գունած ետ ետ դնաց, զիս խենդ կը կարծէ...

— Ոհ, այնքան քիչ, զաւակս, այնչափ քիչ, որ
բան մը ըսել չէ... Տուէք ինծի ութը օր և պիտի բը-
ժշկուիք... Բայց խելօք կենալու է... վշտանալու չէ...
համբերելու է...

Պաքարա կեցած էր տխււր, և ոռւս կիներ միտքը
բերելով կը սկսէր հարցնել ինքզինքին թէ արդեօք
ինքն ալ խենդեցած էր:

— Բայց, ըսաւ յանկարծ ուժգնօրէն ուրեմն Մօնսէյ
փողոց չգացիք:

— Հոնկէ կուգամ, զաւակս:

— Մայրս կամ ծառաներս տեսա՞ք:

— Տիկին Պաքարայն տեսայ պատասխանեց բը-
ժիշկը:

Այս անգամ Պաքարա ամէն բան հասկցաւ, Սըր
Ուիլիեմս իրեն տեղ ուրիշ կին մը դրած էր, և ալ ան-
կէց վերջ իր ազատութիւնը ձեռք ձգելու համար պէտք
չէր մէկու մը վստահիլ:

Վայրկեան մը, երբուն և վշտաբեկ, աչքերը սե-
ւեռուն ու տխրազգաց, Պաքարա ինքզինքը բոլորովին
յուսահատութեան տուաւ, և հարցուց ինքնիրեն թէ
աւելի աղէկ չէ՞ր որ մեռնէր անմիջապէս, քան թէ
ինքզինքը այս սոսկալի կացութեան մէջ տեսնէր:

Բայց յետոյ, այն բարոյական զօրութիւնը որ ու-

նէր, յաղթանակեց ինքնուզ, և այն խուլ մտածումը
որ կը տիրապետէ բանտարկեալին վրայ իր գերութեան
տառաջին ժամուն, սկսաւ պատիլ իր դիտուն մէջ:

Նստուն՝ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, այլ ևս ան-
տարբեր այն աղմուկին, որ լսելի կ'ըլլար իր բոլորա-
քը, և այն խօսքերուն որոնք կը փոխանակուէին Յոան-
նիի և բժիշկին միջև:

Սակայն իմացաւ որ բժիշկը հետեւեալ խօսքերը
ուղղեց Յոաննիին:

— Հ ստատութեան անօրէնէն խնդրած էի որ
թոյլտարէ ձեզի գիշերը ձեր տիրուհիին քով մնալ:
Բայց մերժեց. ես բաւական ջանացի համոզել զինքը,
բայց այդ բանը հաստատութեան ներքին կանոնադրը
կ'արգիլէ: Բայց դուք կրնաք ամէն առտու ժամը եօ-
թնին գալ հոս, և իրիկուն ժամը տառնին մեկնիլ:

— Բայց, պարոն, գոնէ մէկը պիտի պառկի՝ տի-
րուհիս սենեակին մէջ:

— Ոյո՞, հիւանդապահ կին մը անոր սենեակին մէջ
պիտի պառկի:

— Խնդ՞ճ տիրուհիս, ըսաւ Յոաննի, որ սկսաւ ար-
տասուել:

Պաքարա՝ թէ և անշարժ և մտախոհ, շատ շուտ իմա-
ցած էր այս խօսակցութիւնը և լոււ ըմբռնած էր անոր
մանրամասնութիւնները:

Բայց ոչ մէկ շարժում ըրած էր, աչքերը վեր ա-
ռած չէր ամենեւին, բոլոր մը իսկ արտասանած չէր:

Պաքարա, կ'երազէր արդէն իր ազատութիւնը,
այն մտացի և խոհուն յամառութեամբ, որով մարդս
փախուստ կը պատրաստէ, և իր ձեռքը կը գգուէր
կոթը այն դաշոյնին, զոր գաղտուկ մը գրպանին մէջ
սպրդեցուցած էր, առատուն տունէն դուրս ելած պահուն:

Բժիշկը դուրս ելաւ։ Փաննի Պաքարայի հետ մի-
նակ մնաց։

— Սիրունիկս, ըսաւ Պաքարա, ինձ հետ չատ գէշ
խաղ կը խաղաս կոր։

— Գիտեմ, պատասխանեց լարութեամբ Փաննի, բայց
ասիկա ձեր օգտին համար է, տիկին։

— Ինչպէ՞ս, ըսաւ Պաքարա ապուշ կրթած և զար-
մացած, այդ տեսակ համարձակութեան մը վրայ։

— Անշուշտ տիկինը անտանելի բաներ պիտի ընէր
Ֆէրնանի հետ, մինչ հոս խելօք պիտի ըլլայ։

Մեղաւորութիւն ծայրագոյն տրամադրանքի ակ-
նաբերով մը Փաննիի նայեցաւ։

— Բայց դուն պիտի քուժես ապէլ, մրմնջեց բո-
լորովին ցած ձայնով, այնպիսի ձեւով մը, որ Փաննի
աւելի գուշակեց քան լսեց։

— Տիկինը գէշ բնաւորութիւն մը ստացած է հի-
մա, ըսաւ։ Աւելի վերջը պիտի գիտնայ թէ որչափ
անձնուէր եղած եմ իրեն հանդէպ։

Եկան հարցուցին Պաքարայի թէ իր սենեակին մէջ
մինակ ճաշել կ'ուզէր թէ ուրս կնոջ հետ։

— Հոգ չէ, ինչպէս կ'ուզէ թող ըլլայ, պատաս-
խանեց։

Ու Պաքարա հետեւեցող հիւանդապահուհիին, և
դէպի ճաշարան դնաց, ուր արդէն սեղան նստած գտաւ
այն երեք չորս խենդ կիները, որոնց հանդիպած էր
պարտէզին մէջ։

— Ա՛հ, սիրունիկս, ըսաւ ուրս կինը՝ իր քով տեղ
մը ցոյց տալով անոր, չատ լաւ ըրիք որ հոս կը ճա-
շէք։ Տակաւին չլմնցուցի իմ պատմութիւնս։

— Ճշմարիտ է, ըսաւ Պաքարա՝ որ ինքզինքը իր
ուսեցած մասժմանց յանձնած մատիտի կերպով միայն
մտիկ կ'ընէր։

— Ձեզի կ'ըսէի այն ատեն թէ, կրկնեց ուրս կի-
նը, գնդապետ ամուսինս յանկարծ սենեակս մտնելով՝
կոմս Սթովէնը ոտքերուս տոջ և ծնրադրած դաւաւ։

— Կը յիշեմ, տիկին։

— Կոմսը, որ չատ ազնիւ սիրտ մը ունէր, ոտքի
ելաւ ու ժգնօրէն և ըսաւ գնդապետին։

Ներեցէք պարօն... շնորհ ըրէք... ինքզինքս
կորսնցուցած խեղճ սպասաւոր մըն եմ, որ համարձա-
կած եմ նախատել տիրուհիս։ Շան մը պէս սատկեցու-
ցէք զիս... Բայց շնորհ ըրէք անոր, վասն զի ան,
զիս կը մերժէր զայրացկոտ ու արհամարհալից։

Այն ատեն, սիրելիս, գնդապետը որ արդէն ատըր-
ճանակ մը կ'պցուցած էր ճակտին, վեր հանեց զէնքը և
ըսաւ ինձ։

— Այս մարդը միթէ ճիշդ կ'ըսէ, սպասաւոր մըն
է միայն այս մարդը, թէ ոչ ձեր սիրահարը։

— Այո՛... Թոթովեցի ես այն ատեն, մեքենակա-
նօրէն։

— Ուրեմն... ըսաւ ինձ, որովհետեւ գերի մըն է
այս մարդը, և որովհետեւ մարդ իրաւունք ունի սպան-
նելու յարձակող շունը, և քանի որ այս մարդը նա-
խատած է ձեզ... սպաննեցէք զայն...։

Եւ գնդապետը տարճանակը ձեռքիս մէջ դրաւ ա-
ւելցնելով։

— Սիրտէն նշան առէք և քաշեցէք։

Ռուս տիկինը իր պատմութիւնը կը շարունակէր
այսպէս, երբ հաստատութեան պատասպարեալներէն մին,
որ Պաքարայի ձախ կողմը նստած էր, աղաղակեց,
խօսքը ուրս կնոջ ուղղելով։

— Սիրելի տիկին, ուրեմն ե՛րբ պիտի հրաժարիք
այն պատմութենէն, զոր կը կարծէք թէ ձերինն է մինչ-
դեռ ես հինգ տարի առաջ հրատարակած եմ զայն վի-

պատանութեան ձեւով և «Լօտոյիսքա» խորագիրին տակ:

Պաքարա մեծ դարձացումով անոր նայիլ սկսաւ:

Ասիկա մեծահասակ, նուրբ և խարտաշ երիտաւորդ մըն էր, քիչ մը տագոյն, և երկայն մազերով:

Պաքարայի ականջին ծոցեցաւ և ըսաւ.

— Ինչպէս որ կը տեսնէք, աիկին, գլուղէս եմ. Ուսուցչանոցէն սկսայ և Սէն Մարթէնի թատրոնով վերջացուցի. ես հեղինակ եմ կարգ մը նուագախումբերու, որոնք հարիւր և մինչև իսկ հարիւր յիսուն անգամ ներկայացուած են. վերջին նիւթը Ֆլաման ցեղէն առնուած էր. Այս խաղին նիւթը արուած է ինձ վերջին ծայր մտացի չնոջմէ մը, որ ինքն ալ ինձի հետ, իբր հեղինակուհի պիտի ստորագրէր, եթէ ունեցայ ըլլալի իր սեռը...

Պաքարա այլեւս մտիկ չէր ընել ուր կ'ենայ, և գլուխը գէպի թա երախաղերու հեղինակին դարձուցած էր:

— Արդ ուրեմն, ըսաւ վերջացնելով, իբր խենդ փակւած եմ հոս, քանզի ասելով ինչ և նախանձը ձեռք ձեռքի տուած կը հալածեն զիս. վիպասանները իմ վէպերէս կը նախանձին, բանաստեղծները՝ իմ ոտանաւորներէս, թատերականները՝ իմ խաղերէս և ահա այսպէս զիս հոս նստել տուած են:

Պաքարա քիչ մը սուր քրքիչ մը արձակեց, որ բանաստեղծը խռովեցուց. Սա մէկէն անդիի կողմը դարձաւ և բանակուի մը սկսաւ քովինին հետ՝ կարծես բոլորովին մոռնալով Պաքարան:

Պաքարա կամոց մը ելաւ սեղանէն և իր սենեակը քաշուեցաւ, առանց հետաքրքրուելու ուսուցչին ընդհատած պատմութեան վերջաւորութենէն:

Ժամը իննին անկողին մտաւ, Պաննի օգնեց անոր որ իր սպասուհիին ծառայութիւնները ընդունեց առանց

ոեւէ ընդդիմութեան. և մինչդեռ աղախինը գլուխը անդին դարձուցեր էր, իր փոքրիկ դաշոյնը գլխուն բարձին ներքև սահեցուց:

— Միթէ աիկինը կը փափաքի՞ որ ոեւէ բան բերեմ իրեն Բարիդէն, հարցուց Պաննի մեկնած պահուն:

— Այո, պատասխանեց Պաքարա, ձեռագործի տուփըս բերէք, որ արգուգարդի խուցիս մէջն է:

— Մնաք բարով, սիրելի տիրուհիս ըսաւ Պաննի հեղինական ձայնով մը, ցանկութիւն, վաղը նորէն կը տեսնուի՞նք:

— Ցտեսութիւն վաղուան, պատասխանեց Պաքարա:

Եւ բոլորովին ցած ձայնով մըմնջեց.

— Վաղը պիտի կարգադրենք մեր հաշիւը, աղջիկ՝ կըս, և պիտի տեսնենք...

Եթէ Պաննի տեսնէր, այդ վայրկեանին, այն փայլակը՝ որ ժայթքեցաւ Պաքարայի բոցաշունչ աչքերէն, արդարեւ վերջին ծայր պիտի սարսուար:

Բ.

Դ Ա Շ Ո Յ Ն Ը

Պաքարա տմենեին չէր քնանար և կը մտածէր իր փախուստի ծրագիրին վրայ:

Անշուշտ պիտի ուզէր առջի իրիկունը, իսկ անոր գործադրութիւնը փորձել, բայց յաջողութեանը վրայ կը կասկածէր:

Խեղճ կինը այլևս համոզուիլ սկսած էր թէ զինքը երկար ժամանակ խնդրուն հաստատութեան մէջ մընայու դատապարտած էին:

Այսու հանդերձ, պէտք էր որ ազատէր:

Այս հաստատ մտադրութեամբ, Պաքարա հետեւալ առտուն խիստ կանուխ ելաւ անկողինէն, խնամքով իր սեղմիրանին մէջ պահելով իր պզտիկ դաշոյնը:

Փաննի երբ եկաւ խիստ մեղմ և չեղահամբոյր դատաւ Պաքարան, գրեթէ ժպտուն:

Պաքարա ձեռագործի տուփը առաւ և անոր զահաղան մասերը բացաւ, Ասոնցմէ մէկուն մէջ կարմիր և բաւական կոշտ առաստանի կծիկ մը կար, զոր մանկամարդ կինը իր քանէվային կը գործածէր:

Այս առաստանը ձեռք անցնելու համար էր որ Պաքարա իր ձեռագործի տուփը ընդէլ տուած էր:

Մասնաւոր խնամքով հագուեցաւ և մինչև վերջը խորրովին հանդարտ երեցաւ:

Բժիշկը երբ դայն տեսնելու եկաւ, զգալի տարբերութիւն մը գտաւ անոր վրայ գէպի լաւը:

Իրիկունն մօտ, Պաքարա որ իր սենեակին մէջ առանձին ճաշել ուզած էր, տմենամեծ յոգնութիւն մը պատրուակեց և ըսաւ Փաննիին:

— Կ'ուզեմ պառկիլ և դուն պիտի կտրենաս ժամ մը աւելի կանուխ ելլել երթալ:

— Ո՛չ, ըսաւ Փաննի, վասնզի հիւսնդապահուհին որ ձեր որ ձեր սենեակը կը պառկի, ժամը իննուկէսէն առաջ չի գար և տիկինը չէ կարելի առանձին ձգել:

— Ա՛յ, ըրաւ Պաքարա, որ արագ ակնարկ մը նետեց ժամացոյցին վրայ որ ճիշտ ութը ցոյց կուտար:

Արդ, ուրեմն, կրկնեց, այդ բանը շարգիլեր որ ևս պառկիմ և դուն ալ քովս մնաս: Գոցէ՛ փեղկերը:

Պաքարա դուրս ելաւ սրահէն և ննջատենեակ մտաւ:

Փաննի ալ ետեւէն գնաց, գոցեց փեղկերը, քաշեց վարագոյրները, խնամքով ծածկեց վրան, որպէս թէ իր տիրուհին տակուին Մօնսէյ փողոցը բլլար:

Մինչ Փաննի այս մանր մունր պարտականութիւնները կատարելու զբաղած էր, Պաքարա մասնաւոր ուշադրութեամբ մը կը քննէր զայն: Պաքարա մեծակազմ էր և լայն կուրծք մը ունէր. անոր սպիտակ և թափանցիկ մորթին տակ զօրաւոր դնդերներ ծածկուած էին: Իսկ Փաննի, թէև իր տիրուհիին հասակը ունէր, ասկայն տխրած էր, նիհար ու տկարակազմ:

Այն նայուածքը զոր Պաքարա ձգեց անոր վրայ, կարծես թէ սա նշանակութիւնը ունէր:

— Բաւական զօրաւոր եմ քեզի անասունի մը պէս խեղդելու համար:

Յանկարծ, մինչ Փաննի առոնեց ու և է կասկածի

բողմոցը կը յարգարէր. Պաքարա ցատկեց, գնաց լու-
ռը բանալիովը կղպեց, պարզունակները քաշեց, յետոյ
մէկ ոստու մով խոյացաւ ֆաննիի վրայ, օձի մը պէս
փաթթուեցաւ անոր, և այնպէս մը բռնեց կոկորդէն՝
որ աղաղաղակ մը իսկ չկրցաւ հանել ան, թաւաղլոր
տապալեց գետինը, ծունկը անոր կուրծքին կրթնցուց,
և ֆաննի ապուշ կրթած ու սարսափահար, տեսաւ իր
կոկորդէն վրայէն երկու մատ բարձր բռնուած այն
դաշոյնին բերանը, զոր Պաքարա այնչափ խոհեմու-
թեամբ պահած էր:

— Սիրելիս, ըսաւ, պէտք չէ պոռալ, պէտք չէ
շարժիլ, անօգուտ է...: Եթէ բերանդ բանաս, եթէ ա-
մենապարզ շարժում մը իսկ ընես, կ'սպաննուի քեզի...:

— Գլխովի՛ն, գլխովի՛ն, մրմնջեց ֆաննի, դը-
թուլովի՛ն, բարեսիրտ տիրուհիս...:

— Տիրուհի չկայ հոս, պատասխանեց Պաքարա,
որուն եղունգները սպասուհիին վիզին մէջ կը մտնէին,
հոս միայն Լուիզը կայ, փորագրելին աղջիկը, որ զօրա-
ւոր դ՛շոյն մը ունի, և որ կը սատկեցնէ այն ստորին
կինը, որ ծախեց զինքը...:

Պաքարայի աչքերը ցատու մէջ կը փայլէին, և ֆան-
նի, որ ծայր աստիճան կը սարսափէր, իր վերջին ժամը
հասած կարծեց:

— Ա՛հ, խեղճ եմ, կ'ըսէր Պաքարա խուլ ձայնով
մի ուր երկար ժամանակ զսպուած բարկութեամբ փոթո-
րիկներ կը մոնչէին, խեղճ եմ հէ՞, աղջիկ, կ'ըսես որ
խեղճ եմ, բայց խեղճերը ապահով են անպատիժ մնալ-
նուն...:

Ֆաննի, կէս մը խեղդուած Պաքարայի ձեռքերուն
սեղմուքներուն ներքեւ, աչքերը մոլորուն և պաղատե-
լու ձեւով մը կը դարձնէր:

Պաքարա դաշոյնին ծայրը անոր կոկորդէն կըր-
թընցուցած, ըսաւ.

— Եթէ փոքրիկ աղաղակ մը իսկ արձակես՝ կը
միռնամ, կը լմննաս, կ'երթաս հա՛...:

Եւ յետոյ ձեռքը թող տուաւ:

— Հիմա՛կ, կրնաս խօսիլ, ըսաւ, բայց բոլորովին
ցած ձայնով... և զգուշացիր... եթէ սրահին մէջ քայ-
լի մը ձայնը լսեմ... կոկորդէ դաշոյնիս պատեանը
կ'ընեմ... ցած ձայնով... բոլորովին կամաց խօսէ...:

— Խնչ կ'ուզէք, թոթովեց ֆաննի, որ սարսափէն
հոգեւորդի մէջ էր:

— Հոսկէ դուրս ելլել կ'ուզեմ և միայն դուն ես
որ կրնաս օգնել ինձի...:

— Դուռնե՛ր գոցուած են...:

— Այո՛, բայց քեզի համար կը բանան:

— Թոյլ չեն տար որ ինձ հետ դուրս ելլես:

— Ո՛չ, բայց կրնան զիս քեզի կարծել...:

Ու Պաքարա պիշ պիշ ֆաննիին կը նայէր:

— Յիշէ՛, ըսաւ անոր, որ ես քեզմէ աւելի զօրա-
ւոր եմ, և կրնամ քեզի խեղդել քու աղաղակներդ ի-
մացուելէ շատ առաջ, միչև իսկ եթէ ձեռքերուս մէջ
այս դաշոյնը չունենայի: Դիմադրութիւն չուզեր, ապա
թէ ոչ մեղած ես:

Պաքարայի ծունկը դադրեցաւ ֆաննիի կուրծքին
վրայ ծանրանալէ:

— Ոտքի ելիր, հրամայեց անոր Պաքարա:

— Հիմա՛կ հանուէ, և շուտ ըրէ, դանդաղելու ժա-
մանակ չունի՛նք...:

Ֆաննի հնազանդեցաւ սարսափին տակ այն դա-
շոյնին՝ զոր Պաքարա կը ճօճէր, և հինգ վայրկեանի
մէջ հանուեցաւ ու միմիայն շապիկով մնաց:

Պաքարա ցոյց տուաւ անոր ձեռագործի առփը,
զոր առտուն բերել տուած էր:

— Ինծի տուր, ըսաւ, կարմիր տառասանը:
Փաննի դարձեալ հետզանդեցաւ:

Այս կարմիր տառասանը, որուն կծիկը խոշորիկէ էր՝
բաւական հաստ և բաւական զօրաւոր էր:

— Ձեռքերդ կռնակդ տար, հրամայեց Պաքարա:

Սպասունին թողուց որ ձեռքերը կապուին, և տա-
ղաղակ մը խեղդեց կոկորդին մէջ, վասն զի չուտնը,
որ ուժգին կերպով սեղմուած էր, ձեռքերուն դաս-
տակները կը ճմլէր:

— Անգամ մըն ալ արձակէ այդպիսի բացողանչու-
թիւն մը, ըսաւ Պաքարա, և ահա մեռար գնաց:

Սարաւոց Փաննի և լոնց:

Այն տոնն Պաքարա կապեց անոր սրունքները, և
զայն անկողինին վրայ հրեց, ուր գլորեցաւ ան տառնց
ոեւէ շարժում կարենալ ընելու:

Պաքարա ծռեցաւ անոր վրայ և ըսաւ.

— Հիմակ քու շրջագցեսագ և քու գտակդ պիտի
հազնիմ, պիտի ունեմ քու չալդ, քեզի պէս պիտի հագ-
ուիմ, և կարելի եղածին չափ քու ձեւերդ ու շարժը-
ւածքդ պիտի առնեմ, Տակաւին լաւ մը ճանչցած չեն
քեզի, որպէս զի կտակածին վրաս և ուշադրութեամբ
նային ինծի: Միայն կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի՞նչ ըրիր ե-
րէկ, դուրս ելլելու համար:

Փաննիին բերանը պերճախօս կերպով բռնալ տալու
համար, Պաքարա դաշոյնին ծայրը անոր կոկորդէն եր-
կու բթամատի չափ հեռու բռնեց նորէն:

— Մանաւանդ, ըսաւ, ճշմարիտը խօսէ և միջա-
նար զիս խաբել, որովհետեւ քեզի նպաստաւոր չըլլար
աստ Ըսէ՛ նայիմ, ուրիշ՝ անցար երէկ:

— Այն հեղ ճամբէն, որ նախասննակին ծայրն է
և դէպի պարտէզ կը տանի:

— Վե՞րջը:

— Պարտէզէն անցայ և հասայ վանդակապատ
դուռը:

— Վանդակապատին դուռը բաց էր:

— Ո՛հ, բայց պահապան մը, որ կը ծխէր, ինձ
հարցուց թէ ո՛վ էի, ըսի որ ակկինին մասնաւոր աղա-
խինն էի, և դուռը բացաւ ինձ:

— Ուշադրութեամբ նայեցա՞ւ քեզի:

— Ո՛հ, ոչ միայն ուշադրութեամբ նայեցաւ ինձ,
այլ նաեւ բակն ու պարտէզն ալ դէշ լուսաւորուած էին:

— Շատ լաւ. վե՞րջը:

— Անցայ բակէն և դռնապանին քովը մտայ:

— Հաստատութեան մարդիկը ո՞ր դուռէն կ'ել-
լեն կոր:

— Մեծ դուռէն կ'ելլեն և պզտիկ դուռէն կը
մտնեն, իսկ հիւանդները մեծ դուռէն կը մտնեն կ'ել-
լեն:

Պաքարա յօնքերը պռստեց:

— Քեզի ի՞նչ ըսաւ դռնապանը:

— Կը կարծեմ թէ ուշադրութիւն չըրաւ ինծի և
ոչ իսկ կրցաւ զանազանել մագերուս և աչքերուս գոյ-
նը: Իր լրագիրը կը կարդար և հազիւ թէ գլուխը վեր
վերցուց:

Պաքարա, Փաննին բազուկներուն մէջ առաւ, վե-
տուրի մը պէս վերցուց, արդուզարդի մասնախուցին
մէջ տարաւ և զայն գետինը պառկեցուց:

— Լաւ մտիկ ըրէ, ըսաւ, դուն չստելուդ մէջ միայն
չահ ունիս. ես քեզի հոս պիտի թողում և դուռը վրա-
յէդ պիտի գոցեմ, քեզի պոռալու անկարելիութեան մէջ
դնելէ ետք, եթէ չկարենամ դուրս ելլել, եթէ տուած

տեղեկութիւններդ սխալ են, եթէ վերջապէս զիս ձեր-
բակալեն և դարձեալ հոս վար դնեն, անշուշտ ժամա-
նակ պիտի ունենամ այս արդուզարդի խուցին մէջ մըտ-
նել և հոս սպաննել քեզի: Այս բառն երեք երկվայր-
կեանի գործ է... Հիմա տե՛ս, մտածէ թէ արդեօք սը-
տա՞ծ ես ինձ...:

— Ծմարտութիւնը ըսի, թոթովեց Յաննի:

Պաքարա առաւ իր թաշկինակը, զայն անոր բեր-
նին մէջ խոթեց, յետոյ գոցեց արդուզարդի խցիկին
դուռը և զրպանը դրաւ բանալին, ամենեւին հող ան-
գամ չընելով թէ սպասուհին կրնայ մոռացման են-
թարկուիլ հոն և անօթութենէն մեռնիլ:

Ժամացոյցը ութուկէս կը ցուցնէր:

Իր կարգին Պաքարա ալ հանուեցաւ, հազաւ Յան-
նի չըջաղեցածը, մազերը քակեց սանտրեց:

Յետոյ գլուխը դրաւ սպասուհիին գտակը, պլլուե-
ցաւ անոր քառանկիւն զարդերով շալին մէջ, և անոր
մուճակները մինչև կրունկը հազաւ:

Այս բաները ընել վերջ, հայելին մէջ նայեցաւ:
Խաբէութիւնը կատարեալ էր, և դիմադիծով իսկ Պա-
քարա աղախինին նմանած էր:

Յետոյ պչրուհին գլխու բարձը երկայնքին անկո-
ղինն մէջ դրաւ, ծածկոցը վրայէն ծանկեց, կէս մը
քաշեց վարագոյրները, և այնպէս մ. հաւատացուց որ-
պէս թէ ինքն էր որ պառկած էր ու կը քնանար:

— Հիւանդապահ կինը, ըսաւ միտքէն, ժամը տաս-
նին միջոցները ներս պիտի մտնէ, զիս քնացած պիտի
կարծէ, պիտի մտածէ թէ մեկնած է Յաննի, և ինքն
ալ պիտի երթայ պառկի: Վաղը միայն պիտի նշմարեն
փախուստս:

Պաքարա մարեց կանթեղները և դուրս ելաւ, հե-
տը տանելով թանկագին դաշոյնը:

Յաննի ճշմարտութիւնը խօսած էր:

Անոր տուած տեղեկութեանց չնորհիւ պարտէզէն
անցաւ, մինչև վանդակապատ դուռը հասաւ: Բակին
մէջ հիւանդապահ մը նստարանի վրայ նստած սիկառ
կը ծխէր:

— Կը հաճի՞ք դուռը բանալ, պարոն, հարցուց,
կիզծելով ձայնը Յաննիին, որ թեթեւ մը կը թոթովէր:

Հիւանդապահը առանց դժուարութեան մէկգի կե-
ցաւ, որպէսզի անցնի Պաքարան:

— Շնորհակալ եմ ըսաւ, գիշերածածկոցը վրանի՞դ
տուեր էք...:

— Յուրտը, սիրունիկ տիկինս, պատասխանեց հի-
ւանդապահը, խիստ է այս իրիկուն...:

— Դիշեր բարի պարոն, գիշեր բարի...:

— Դիշեր բարի, սիրունիկ տիկինս... Գիշեր բարի:
Ու Պաքարա անվարանանցաւ հիւանդապահին առ-
ջեւէն, որ համոզուած էր թէ առջի օրը, գրեթէ միեւ-
նոյն ժամուն անսած էր զինքը:

Պաքարա անցաւ բակէն համարձակօրէն, և մեծ
լապտերի մը աղօտ լոյսէն առաջնորդուելով, հասաւ մին-
չև դռնապանին դուռը, որ առջի օրուան պէս իր լրա-
գիրը կը կարդար:

Պաքարա երկու հարուած տուաւ պատուհանին ա-
պակին:

— Ո՞վ է ան, հարցուց:

— Պարտէզի մէջի բնակարանին մասնուոր սպա-
սուհին, ըսաւ Պաքարա:

— Ա՛յ, լաւ, ըսաւ դռնապանը որ այդ վայրկեա-
նին լրագիրին թերթօնը կը կարդար, հիմակ կը բանամ:

Եւ որովհետեւ թերթօնը չատ կը հետաքրքրէր
զայն, կարդալով ոտքի ելաւ, բանալին պզտիկ զրան

կղպանքին ծաղկին դրաւ, առանց ընդմիջելու իսկ իր ընթերցանութիւնը և Պաքարայի նայելու:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Պաքարա, առանց կարեւորապէս սաստիկ յուզում մը:

Բայց դժնապանը ուշադրութիւն չբոլորեալ, և թողուց որ դուրս ելլէ՝ ինքզինքը բոլորովին իր ընթերցման տուած:

Պաքարա, էգ այժմ դիւրաշարժութեամբ խոյացաւ դէպի փողոցը:

Ազա՛ւ էր ալ:

Ողատ օդին ցուրտ հոսանքները կ'ուռնեցնէին իր կուրծքերը, սկսաւ վազել և առանց կանգ առնելու իջաւ մինչև արտաքին պուլվարը:

Պուլվարը գրեթէ ամայի էր:

Հոն կսնգ առաւ և սկսաւ մտածել:

Ինքզինքը բոլորովին իր փախուստի ծրարին առած, մանկամարդ կ'ընէր մտածած չէր թէ ի՞նչ պիտի ընէր, անգամ մը ազատելէ վերջ:

Երկու օր առաջ Պաքարա մէկ երկու ոսկիով դուրս ելած էր, ուրիշ դրամ չունէր վրան, և խոհեմութիւն չէր այդքան դրամով Մօսկէյ փողոցը մտնել:

Եթէ Պաքարա կ'ուզէր ինքզինքը ազատել պառնէն, և Ֆէրնանտ ալ բանտէն, նախ և առաջ պէտք էր ինքզինք ծածկել և իր հետքերը անհետացնել:

Կառք մը կ'անցնէր, ինքզինքը այդ կառքին մէջ նետեց և ըսաւ կառապանին.

— Նէօլ տը Մաթիւրէն փողոց, թիւ 25, 0...ի պառնին տուէր:

Պաքարա միտքը բերած էր այս մարդը որ կը սիրէր զինք և զոր ինք չէր սիրեր, իբրև նեցուկ մը, զոր մարդ միտքը կը բերէ նեղութեան մէջ զտնուած ստան:

Կառքը օրօրուելով սկսաւ ճամբայ ելլել:

— Ես լաւ գիտեմ որ այս այն միակ մարդն է որուն կրնամ դիմել Ֆէրնանտ ազատելու համար, ըսաւ միտքէն Բայց ըստիւրա է ան և պիտի ներէ ինձ:

Կառքը մէկ քանի վայրկեանի մէջ անցաւ այն հեռաւորութիւնը որ Պառլէր Պլանշը՝ Նէօլ տը Մաթիւրէն կը գտնէ:

Պաքարա հինգ ֆրանք դրաւ կառապանին ձեռքին մէջ և նշնեցուց դրան զանգակը:

Պառնին յառկաբաժինը, ուր իբր ամուրի կ'ապրէր ան, մէկ քանի տատնած սանդուխով բարձր գետնայարկ մըն էր, բակին և պարտէզին մէջտեղը շինուած:

Պաքարա անցաւ բակէն, և ամէն ժամ դալու վարժուած կնոջ մը պէս հնչեցուց զանգակը: Տունին մասնաւոր սպասաւորը եկաւ դուռը բացաւ, և ապուշ կրթած, ետ ետ գնած տեսնելով զայն, որ վարժուած էր տիկին կոչելու և որ այսպէս փոխած էր հագուստը:

— Տէրդ նե՛րսն է, հարցուց ուժգնօրէն և առանց ուշադրութիւն ընելու սպասաւորին զարմացումին:

— Պառնը հիմակ դուրս ելաւ:

— Գիտե՛ս ուր գնաց, հարցուց:

— Չեմ գիտեր, չեմ կրնար ըսել:

— Ուրքով էր թէ կառքով:

— Իր «թիւլալիւր»ին նստած էր և ձօնն ալ իր նեան էր:

— Լաւ, պիտի սպասեմ իրեն:

Ու Պաքարա անցաւ նախասենեակէն և որան մըտնելով քանաբէի մը վրայ նետուեցաւ:

Ժամը զրեթէ տասն էր այն տասն:

Պաքարա գիտեր թէ պարոնը կէս գիշերէն առաջ պիտի վերադառնար:

Բազմոցին վրայ կէս մը պառկեցաւ, բորձը զըլխուն տակը առաւ, պլլուեցաւ ճամբորդի վերմակի մը մէջ զոր սպասաւորին բերել տուած էր, մերժելով պարոնին ննջասնեակը մտնել, բան մը որ հարկւր անգամ ըրած էր:

Երբ առտունն ժամը չորսին ատենները պարոնը տուն եկաւ, զայն քնացած գտաւ: Յոգնութենէն վերջապէս քունը տարած էր:

Պարոնը՝ ինչպէս որ Սըր Ուիլիամս ըսած էր Պաքարայի, երկու օր առաջ մեղաւորութենէն զրուած կամ ստորագրուած ամսակ մը ընդունած էր, որուն զրութիւնը այնչափ սքանչելի կերպով նմանցուած էր որ մինչև իսկ Պաքարա՝ դժուարութեամբ պիտի հաւատար իր գրածը չըլլալուն:

Ասով հանգերձ, այս խիստ գործադուլ նամակին մէջ մանկամարդ կիներ, որուն բողբոջութիւնը քմահաճոյքներուն վարժ էր, կ'իմացնէր իր մէկ փոքրիկ ճամբորդութիւնը՝ զոր նոյն օրն իսկ կ'ընէր իր մօրը հետ՝ և իրմէ ութը օրուան համար հրաժեշտ կը խնդրէր:

Պառոնը երեսուն տարեկան էր:

Կը վերաբերէր այն ազնուականներու դասակարգին՝ որոնց ժամերը ամբողջովին որսորդութիւնը կը գրաւէ, և որոնք այնչափ սիրուհիներ ունին որչափ ձիեր:

Օ...ի ասպետը Պաքարան կը սիրէր այնպէս՝ ինչպէս մարդ ձի մը կը սիրէ: Այս սէրին մէջ քիչ մը հըպարտութիւն կար և քիչ մըն ալ ուղիղութիւն:

Տասը տարիներէ ի վեր Պաքարա շատ սուղի նըստած էր իրեն, բայց և այնպէս բնաւ երբեք նեղուած

չէր անառակ կնոջ այն շոյլութիւններէն, և ատոնցմով աւելի կը սիրէր զայն:

Շատ դարձաւ, երբ Պաքարան տեսաւ այնպէս շուրի մը մէջ պարուրուած, պզտիկ գտակ մը դրած գլխուն, և քանաբէին վրայ երկնցած:

Պաքարա աչքերը չփեց, յիշեց անմիջապէս թէ ինչ պարագաներու մէջ քունը տարած էր, և ձեռքերը պարոնին երկնցուց՝ զրկելով անոր իր լաւագոյն ժըպիտներէն մէկը:

Պաքարա կը խաբէր պառոնը. սիրտին մէջ անոր նկատմամբ յարգանք միայն ունէր:

— Ուրկէ՞ կ'ելլես ուրեմն, Աստուած իմ, հարցուց Օ...ի ասպետը՝ անոր երկնցուցած սպիտակաթոյր ձեռքը համբուրելով:

Բայց Պաքարա լուրջ եղած էր:

— Սիրելի պառոնս, ըսաւ, դուք ինձմէ երկու տող գիր ընդունեցիք, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, մեկնումդ կը տեղեկացնէիր ինձ...

— Ո՛ւր տեղի համար:

— Լաւ մը չեմ գիտեր, ուշադրութիւն չըրի:

— Ե՛ս ալ չեմ գիտեր...

Պառոնը ուշադրութեամբ Պաքարայի նայեցաւ:

— Խե՞նդ ես, ըսաւ:

— Խե՛նդ, հարցուց սարսալով: Ա՛հ, իմ առջեւ մի՛ արտասանէք այդ բառը, շատ իմացած եմ զայն:

— Եւ սակայն... մրմնջեց պառոնը որ երթալով իր սիրուհիին օտարուն, գիրքին և տարազին վրայ կը դարձնար:

— Յոյց տուէ՞ք ինձի այն ամսակը, զոր գրեցի ձեզ:

— Չեմ գիտեր թէ ո՛ւր է:

— Փն ոեցէ՛ք զայն, կ'ազաչեմ:

Ու պառոնը մատովը աշտանակ դնելու յատուկ սեղանի մը վրայ դրուած չինական յախճապակեայ մեծ աման մը ցոյց տուաւ, ուր կը նետէր իր բոլոր նամակները, զանոնք կտրտէր վերջ:

Պաքարա գտաւ անոր մէջ, իրն ալ, կամ աւելի ազէկ է ըսել Սըր Ուիլերմսինն ալ, և մանրակրկիտ ուշադրութեամբ քննեց զայն:

— Մինչև իսկ ես կրնամ խաբուիլ իմ գրած չըլլալուս:

— Ինչպէ՛ս, ըսաւ պառոնը, դուն չգրեցիր:

— Անշուշտ ոչ:

— Ուրեմն ո՞վ գրեց:

— Ա՛հ, կը գուշակեմ, կը հասկնամ, բայց խիստ երկար պիտի ըլլայ ամէն բան պատմել ձեզի թող բաւական ըլլայ ըսել թէ այս նամակը գրողը ես չեմ, և ճամբորդութիւն ալ ըրած չեմ:

Պառոնը աչքերը խոշոր խոշոր կը բանար:

— Ա՛հ, և ապա յոն տեղէ մը կուգաս դուն, միթէ տունէն կուգաս:

— Ո՛չ, Մօնմարթթէն կուգամ:

— Ա՛յս հաջուատով:

— Ասիկա Փաննիին չըջաղեասան է, զոր իմ տեղս թողուցի:

— Ո՛ւր թողուցիր:

— Յիմարանցին մէջ, ուր փակուած մնացած էի:

Պառոնը ապուշ կտրած ետ ետ կ'երթար:

— Դուն փակուած էիր, իբր խէնդ, դո՛ւն:

— Այո՛, կրնաք տեսնել թէ խենդի կերպարանք ունիմ թէ ոչ:

— Սիրելիս, ըսաւ պառոնը, ես քեզի խենդ կար-

ծելէ հեռու եմ, բայց պիտի կարենամ կարծել՝ եթէ բացատրութիւն չտաս:

— Արդ, ըսաւ Պաքարա, ամէն մարդ գիտէ թէ ես ձեզմէ կախում ունիմ, և միայն ձեզի կը վերաբերի զիս իմ տունէս դուրս հանելը...

— Ուրեմն քեզի քու տունէդ դո՛ւրս հանած են:

— Գրեթէ: Այսինքն գտնուած է այնպիսի ձեռք մը որ բուսական զօրաւոր եղած է բռնաբարելու համար ամեն դուռները, ծառաները կաշառելու, զիս առեւանգելու, և յիմարանոց նետելու համար, մինչդեռ դուք հանդարտօրէն ձեր անկողինին մէջ կը խորդայիք...

Պառոնը զարմացական ազդակ մը արձակեց:

— Սոսկալի բա՛ն է այս, և սարսափելի...

— Տակաւին ամէնը այս չէ. հիմակ այս վայրկեանիս ուրիշ Պաքարա մըն ալ կայ, այս ժամուս իմ բնակարանիս մէջ, հաստատուած և տեղաւորուած իմ տնունովս:

Այս անգամ պառոնը Պաքարային նայեցաւ և հարցուց ինքնիրեն թէ արդեօք իրա՞ւ խենդ է ան:

— Մտիկ րբէք, կրկնեց Պաքարա, ինչ որ գլխուս եկած է, իմ յանցանքովս է, դուք յանցանք չունիք, գանգատելու ալ չեմ գար հիմա, այլ ծառայութիւն մը խնդրելու:

— Սիրելիս, ընդմիջեց ուժգնութեամբ պառոն տը Թ... ինչ որ կը պատմես ինձ այնչափ անօրինակ է, որ մարդ կը կասկածի միտքիդ առողջութեանը վրայ:

— Լաւ, թող այդպէս ըլլայ բայց ես չեմ ուզեր ձեզ փորձանքի մը մէջ մտցնել. ձեզ մենամտութի մղել, կամ մեծ աղմուկ և իրարանցում հանել տալ այս խնդրին մէջ, ուր վերջին ծայր խոհեմութիւն անհրաժեշտ է

և որու մասին սյուսր ոեւէ բան չպիտի կարենամ ըսել ձեզի:

— Բայց ուրեմն, . . . թոթովեց Օ . . . ի պառօնը՝ որ ընդմիջուած էր Պաքարայէն:

— Նախ և առաջ սիրելիս, կրկնեց Պաքարա, պէտք է որ ոչ դուք և ոչ ալ ձեր մասնաւոր սպասուորը զիս տեսած ըլլայ:

— Եւ ինչո՞ւ համար այդպէս:

— Վասնզի կը հալածեն կոր զիս, անոնք որ պիտի խուզարկեն իմ հետքերս՝ ուղղակի հոս պիտի դան և հարցուիորձեն:

— Ա՛հ, ուրեմն ի՞նչ ոճիւր գործած ես:

— Եւ ոչ մէկ . . . : Բայց լոկ տկարամտութիւն մը, քմահաճոյք մը . . . , թոթովեց Պաքարա, Բայց ոստիկանութեան կողմէ չէ որ պիտի հետապնդուիմ և խուզարկուիմ:

— Իրա՛ւ որ այս գործին մէջէն չեմ կրնար կոր ելլել: Պէտք է Մօնմարթըր մնայիր դուն. վասն զի խեղճ ես . . . :

— Լաւ թող այդպէս ըլլայ, բայց խոստացէք ինձ որ ամենեւին չպիտի խառնուիք իմ գործերուն, մինչև որ ձեզի չզիմեմ:

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզես ինձմէ:

— Նախ և առաջ, սիրելիս, յիսուն ոսկի փոխ տըւէք ինձ: Երկու օր առաջ ձեր տուածովը միայն տուէնք դուրս ելայ:

Ու Պաքարա քսակը պատռնին երկնցուց:

— Ահաւասիկ, ըսաւ պառօնը, հարիւր փոխանակ յիսունի, սիրելիս, է՛, վերջը . . . :

— Յետոյ, ըսաւ Պաքարա, պէտք է ինձ գիւրու-թիւններ տաք ոստիկանական տեսուչին մօտ, որուն

հետ գործ ունիմ, և եղեռնադատ ատեանի դատաւորին մօտ որուն պէտք ունիմ:

— Ա՛հ, ուրեմն, աղաղակեց պ. տը Օ . . . ուրեմն ձեր արահարը պարզունակի կարգի՞ն էք դրած:

— Այո՛, ճիշդ այդպէս է, պատասխանեց Պաքարա անխռով պաղարիւնութեամբ:

— Ա՛հ, ըսաւ պառօնը անհոգ կերպով, կ'ը կուտ-կածիմ ատոր վրայ: Կիները ինքզինքնին վտանգի կ'են-թարկեն այն երիտասարդներուն համար, որոնք մեր օրկառները կը ծխեն, և որոնք մեր բացակայութեան ատեն մեր կոշիկները կը հագնին:

Եւ աւելցուց աններող ժպիտով մը.

— Ես քեզի թողուցած եմ քու ազատութիւնդ և դուն իմինս ինձ, հնտեարար ըսելիք չտա բան չունիմ քեզի: Բայց այն կեսնքը զոր կը վարես, քիչ մը վի-պոսանական է . . . :

— Լա՛ւ, թող այնպէս ըլլայ, բայց գաղտնիք մը կայ, զոր չեմ կրնար բացատրել ձեզի: Բաւականացէք ինձ օգնելու միայն և բարեկամա ըլլալու:

— Ինչպէս որ կ'ուզես: Ուրեմն, գի՛ր մը կը պա-հանջես ինձմէ ոստիկանական տեսուչին համար:

— Այո՛, գի՛ր մըն ալ նախաքննիչ դատաւորին համար, որուն հետ ծանօթութիւն ունենալու էք:

— Հարկա՛ւ, զպրոցական վաղեմի ընկերս է:

— Արդ ուրեմն, գրեցէք երկուքին ալ որ իրենց բարեկամութեան կոչում կ'ընէք ծանրակշիւ խնդրի մը համար. աղաչեցէք Պ, տեսուչին որ հաճի մտիկ ընել զիս, վասն զի իրեն ամենածանր բաներ ունիմ յայտնե-լիք. խնդրեցէք հարցաքննիչ դատաւորէն, որպէսզի կա-րենամ տեսնուիլ բանտարկուած երիտասարդի մը հետ, որ երկու օրէ ի վեր ձերքակալուած և բանտարկուած

է գողութեան ամբաստանութեամբ և որուն անունը Ֆէրնան Բօչէ է :

Պարոնը, որ վարժ էր Պաքարայի տղն գլուխ ծռելու, և վստահ ըլլալով որ չի փափաքիր ան հար-
ցաքըննուիլ, նստաւ սեղանի մը առջև, գրիչ մը ա-
ռաւ, և գրեց այն երկու նամակները, զորս խնդրած
էր ան իրմէ :

— Հիմա, ըսաւ Պաքարա, անկողին մը պատրաստ-
եմ տուէք սալօնին մէջ, և թողսւցէք որ մինչև ա-
ռաւօտ քնանամ, երբ լուսնայ պիտի արթնցնէք զիս և
ձեր կառքը լծել պիտի տաք :

Տասը վայրկեան վերջ, նորէն կը պառկէր Պաքարա
և կը քնանար :

Չորս ժամ վերջը, նայն ինքն պառոնն էր որ կ'ար-
թնցնէր զայն :

Ժամը ճիշդ ութն էր :

Պաքարա, որ տանօք պառոնին տունը կ'երթար
կուգար մանուաւնդ այն ժամանակամիջոցին մէջ, ուր
պառոնը սիրահարն էր անոր, ապարանքին մէջ արդու-
ղարդի մասնաւոր խուց մը ունէր, ուր կ'ը յարդարէր
ինքզինքը՝ յանկարծական պարադաներու մէջ, որով
կրցաւ պատշաճօրէն հագուիլ և իր սքանչելի հասակով
պարուրուիլ մեծ շալի մը մէջ :

— Հիմա, ըսաւ պառոնին չեմ գիտեր թէ ժամը
քանիին դարձեալ ձեզի հոս պիտի տեսնեմ, մինչև իոկ
չեմ գիտեր թէ պիտի կարենամ վերադառնալ, ինչ որ
ալ ըլլայ, ցերեկը դուրս մի՛ ելլէք :

— Ինչպէս որ կ'ուզես, ըսաւ պառոնը :

Պաքարա հաշիւ ըրաւ որ եթէ հիւանդանոցին մէջ
իւր փախուստը նշմարած իսկ ըլլային, Սըր Ուիլեմս
տակաւին տեղեկութիւն առած չէր կրնար ըլլալ, ուստի

ժամանակ ունէր երթալու և ոստիկանութեան տեսուչին
յայտնութիւններ ընելու, իր թշնամիին զգուշանալէն
շատ առաջ :

Պիւսքիւի մը թրջեց գինիին մէջ, պարոնին ձեռքը
սեղմեց, հրաժեշտ առաւ և կառք նստաւ :

Ժամը ութնուկէսին, Պաքարա յանձնարարական
նամակները ձեռքը՝ իր գալուստը կը ծանուցանէր ոս-
տիկանական տեսուչին :

Գ.

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՈՒՉԸ

Օ...ի պառոնին անունը խիստ մեծ վարկ մը ունէր Պաքարայի առջև ամէն դուռները բանալ տալու համար։ Այսպէս, մանկամարդ կիներ գնաց մտաւ մինչև բարիզցիներու ապահովութեան վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող ամենալուրջ և ամենապատկառելի ատենակալին քով։

Ոստիկանութեան տեսուչը՝ որ տակաւին անկողինն էր, հապճեպով մը հագուեցաւ՝ երբ տեսաւ Պաքարայի այցեւորման և հրամայեց որ իր խուցը հրամցնեն։

Երկու օրէ ի վեր Բարիզի ոստիկանութիւնը շատ զբաղած էր Պաքարայի խնդիրով։ Բայց Օ... ասպետին հետ ունեցած բարեկամութիւնը արգելք եղած էր անոր դէմ ձերբակալութեան հրամանագիր հանուելուն։

Արդ, իմանալով որ Պաքարա զինքը տեսնել կ'ուզէր, ոստիկանապետը մեծ սփոփանք զգաց և ըսաւ ինքնիրեն։

— Եթէ յանցաւոր ըլլար, չպիտի համարձակեր հօս գալ։

Եւ անցաւ գնաց իր մասնաւոր խուցը, ուր Պաքարա իրեն կ'սպասէր։

— Տիկին, ըսու, եղեռնադատ ատեանը կը սպասէ որ ձերբակալել տամ ձեզի։

Պաքարա ստորոաց։

— Բայց, շարունակեց ոստիկանական տեսուչը, կը ցուսամ թէ դո՛ւնացուցիչ բացատրութիւններ կը բերէք։

— Այո՛, պարոն, ըսաւ Պաքարա, և կը կարծեմ թէ այդ բացատրութիւնները պիտի գոհացնեն ձեզ։

— Ես ատոր մասին այնքան համոզուած չի, որ մինչև իսկ իմաց չտուի Օ...ի պառոնին։ Ասով հանդերձ կան այնպիսի բաներ զորս ոստիկանութիւնը պէտք է տեսնէ և ոչ թէ գիտնայ։ Չուզեցի բնաւ իմաց առնել պառոնին թէ ի՞նչպէս Զէյնան Ռօշէ, կը հասկնա՞ք...

— Այո՛, պարոն, ըսաւ Պաքարա, որ թեթեւ մը կարմրեցաւ։

— Եւ սակայն, տիկին, եթէ դուք չգտնէք, պիտի ատլաղուէի...

— Պարոն տեսուչ, ըսաւ Պաքարա հանդարտօրէն, իմ երեսա աղէկ նայեցէք, աչքերուս մէջ ալ աղէկ նայեցէք, ինչպէս որ կը նայիք ոճրագործներուն... գողի մը դէմքը ունի՞մ միթէ։

— Ո՛չ անշուշտ, ըսաւ ոստիկանապետը, և ես համոզուած եմ թէ մինչև իսկ չէիք գիտեր թէ ի՞նչ տեսակ մարդու մը հիւրընկալութիւն ըրիք այդ գիշեր։

— Աւելին կայ, պարոն տեսուչ, ըսաւ Պաքարա համոզուած շեշտով մը, որ քիչ մը դարմացուց ատենակալը, երիտասարդը՝ որուն վրայօք կը խօսիք, այնչափ անմեղ է, որչափ ես։

— Բայց, ահա այդ անկարելի է...

— Բայց ճշմարիտ է, պարոն։

— Բայց ապացոյցներ կան։

— Պարոն, Բայց... միտքով զոյգ իրարմէ վայելաւոր։

— Վաւերական, դրական, ջախջախիչ ապացոյցներ։

— Այդ ալ հոգ չէ, եթէ կ'ուզէք զիս մտիկ ընել կարելի է ամէն բան իր գոյնը փոխէ ձեր մաքրին մէջ:

— Տեսնենք, ըսաւ ատենակալը, մտիկ կ'ընեմ ձեզի:

Պաքարա կէտ տա կէտ պատմեց բոլոր այն բաները որոնք գլխուն եկած էին ութը օրերէ ի վեր, իր ծայրայեղ սէրը Ֆէրնան Ռօշէի համար, Սըր Ուիլիերմսի ի տունը այցելութիւնը, անոր անօրինակ և յանկարծուկան բռնապետութիւնը: Այն չուրացաւ և պատմութիւնը մէջ չեղծեց ոչ իր անպատուութիւնը, իր քրոջը Սըրիզի նկատմամբ, և ոչ ալ պառոնին խմբագրած այն երկգլխի նամակը, որ Ֆէրնան Ռօշէի ուղղուեցաւ և Պ. ալ Պօրթօի յանձնուեցաւ:

— Վերջապէս, ըսաւ խօսքը լմացուցած պահուն, ես վերջին ծայր համոզուած եմ որ բոլոր ասոնք Սըր Ուիլիերմսի գործերն են:

— Տիկին, ըսաւ ոստիկանապետը մէկ քանի վայրկեան մտախոհ կենալէ ետք, գիտէք որ բոլոր ասոնք վերջին ծայր ծանրակշիռ բաներ են, և ընդունելով հանգերձ որ ճշմարիտ էք դուք և խաբուած չէք, գիտէ՞ք որ աւտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ բարձր զիրք ունեցող մարդու մը համար որչա՞փ ծանրակշիռ բան է այսպիսի բաներու մէջ գտնուիլը:

— Ես համոզուած եմ բոլոր ըսածներուս, պարոն տեսուչ, ըսաւ Պաքարա, Հիմա, կարելի է որ անոնեմ Ֆէրնան Ռօշէն:

— Այո՛, կարելի է այդ մասին թոյլատրութեան գիր մը տալ ձեզ, ըսաւ տեսուչը, որովհետեւ իր գործին նախնական քննութիւնը աւարտած է արդէն:

— Դարձեալ պիտի սկսի, մըմնջեց Պաքարա, այնպիսի չեչուով մը որ ուժգնօրէն ազդեց ոստիկանական տեսուչին վրայ:

Տեսուչը մէկ քանի առդ գրեց, Օ... ասպետին թըղթած րարին մէջ դրաւ, և ըսաւ Պաքարայի.

— Սպասեցէք մէկ քանի վայրկեան, հիմա ձեզի կ'առաջնորդեն:

Մէկ քանի վայրկեան վերջ բարապան մը ներս մտաւ, թոյլատրութեան թուղթը ձեռքը:

Տեսուչը ըսաւ անոր.

— Առաջնորդեցէք տիկինը:

Ետոյ խօսքը Պաքարայի ուղղելով աւելցուց.

— Դարձեալ հոս պիտի դաք տիկին, պէտք է որ խորհիմ այն միջոցներուն վրայ, զորս պէտք է ձեռք առնել ձեզ նկատմամբ:

Պաքարա խիստ յուզուած էր սա մտածումով թէ Ֆէրնան Ռօշէն պիտի տեսնէր քիչ մը վերջը:

Անցաւ այսպէս միջին նրբանցքներէ և հասաւ այն տխուր սրահներէն մէկը, զոր «արգելարան» կը կոչեն:

Սարսուլով իմացաւ նիգերու, պարզունակներու և կզպանքնորու շունչիւնը, ծխններու տխրագին ճօղնչիւնը, հերթապահներու տխրազդեցիկ քայլերը, և սարսափի ամենախորին զգացմամբ մտաւ այն սենեակին մէջ, ուր տեղափոխուած էր Ֆէրնան:

Այն վայրկեանին, ուր Պաքարա ներս կը մտնէր, լէօն Րօյան և պ. ալ Բէրկազ նոր մեկնած էին բունտարկեալին քովէն թողլով անոր մէջ ազատութեան յոյս մը:

Բանտարկութեան առաջին օրէն ի վեր խեղճ երիտասարդը ենթարկուած ու մատնուած էր բարոյական թմրութեան մը, որ զայն գրեթէ անզգայ կը դարձնէր արտաքին ամէն առարկաներու և ազմուկներու:

Մանկամարդ կինը կրցաւ ուրեմն մտնել անոր խոցը առանց խակ գլուխը վեր վերցնել տալու. այսպէս ժամանակ ունեցաւ ան ուզածին պէս զայն զիտելու,

մէկ ականարկով ընդգրկելով անոր խուցին բոլոր ման-
րամասնութիւնները :

Յէրնան արմուկը անկողնին կրթնցուցած նստած
էր, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած: Մազերը անկարգ,
դիրքը տխրատեսիլ, յուսահատ ու բազմաչարչար ու
վշտահար: Այն երեւոյթը, որ իր ամբողջ անձնուորու-
թեան վրայ կը տեսնուէր, այնքան յուզեց Պաքարան,
որ, ղռնապանը հազիւ ետ քաշուած ու մեկնած էր, մէկ
քանի քայլ առաւ դէպի Յէրնանը և բողբոջները նե-
տեց անոր պարանոցին շուրջ:

Այս անակնկալ ընդգրկման սրտագորով սեղմումին
վրայ՝ երիտասարդը սարսռաց, և միանգամայն սթափե-
ցաւ իր ծոյրագոյն անդգայութենէն, գլուխը վեր վեր-
ցւց, ճանչցաւ Պաքարան և աղաղակ մը արձակեց,
նախ ուրախութեան աղաղակ մը եղաւ ան, աղաղակ
մը, զոր բանտարկեալը կ'արձակէ՝ ծանօթ դէմք մը տե-
սած պահուն:

Յետոյ, այս առաջին խանդին և ցնցուին յաջոր-
դեց ուրիշ զգացում մը, որ առեւտրութեամբ և թշնա-
մութեամբ լեցուն էր: Եւ Յէրնան յանձին այս կնոջ
չտեսաւ ուրիշ բան, բայց եթէ զայն որ կորսնցուցած
և անպատուած էր զինք, և որուն տան մէջ ձերբա-
կալուած էր ինքը:

Հրեց զայն և ըսու թորկութեամբ:

— Մինչև հոս հալածե՞լ կուզաք զիս:

Պչրուհին հասկցաւ այն հակակրօթիւնը, զոր կը
ներշնչէր երիտասարդին, Բայց խելացի և զօրաւոր միտ-
քի տէր էր ան, և գրեթէ նախատեսած էր իրեն նկատ-
մամբ երիտասարդին ցոյց տալիք այս աննպաստ վե-
րաբերմունքը:

Արդարեւ, Յէրնանի համար, որ չէր կրնար դուշա-
կել այն սոսկալի նենգութիւն, որուն ենթարկուած էր

ինքը, Պաքարա անշուշտ իր հալածիչներուն մէջ պիտի
նկատէր:

— Պարոն, ըսաւ յուզմունքով և փորձելով անոր
ձեռքը բռնել, գուցէ իրաւունք ունեւաք զիս նախա-
տելու և արհամարհելու: Բայց մտիկ պիտի ընէք ինձ,
վստահ եմ ասոր վրայ, վասն զի կը բերեմ ձեզի այն-
պիսի միջոցներ որոնք ձեր անմեղութիւնը կ'ապացու-
ցանեն:

— Ա՛հ, մրմնջեց Յէրնան խուլ ձայնով մը, ուրեմն
հիմա՞կ ձեր գործին կուգայ որ յանցաւոր չըլլամ ես:

— Դիտեմ ես, պարոն, պատասխանեց Պաքարա,
գիտեմ անունները բոլոր անոնց որոնք արդարեւ յան-
ցաւոր են:

— Դուք... գուցէ... ըսաւ:

Պաքարա ձեռքերուն մէջ առաւ և ծածկեց գլուխը,
և հծծիւն մը խեղդեց կռկորդին մէջ:

— Աստուած իմ, Աստուած իմ, ըսաւ, զիս ալ
անոնց մեղսակիցը կը կարծէ:

Այնպիսի վշտաբեկ յուզում մը և այնչափ անկեղծ
համարձակութիւն մը կար իր շնչալին մէջ, որ սարսռաց
Յէրնան և աւելի քաղցրութեամբ ըսաւ անոր.

— Ուրեմն դուք չէ՞ք որ իմ կորուստիս պատճառ
եղաք:

— Ա՛հ, ըսաւ յուսահատ գորովանքի խանդավառ
աւիւնով մը, միթէ մարդ կը կորսնցնէ՞ զանոնք զորս
կը սիրէ:

Ծռնկի եկաւ անոր առջև, ականապիշ երեսը նայե-
ցաւ արտասուածոր աչքերով և միանգամայն մրմնջելով.

— Չե՞ս գիտեր ուրեմն որ ես քեզի գահ մը տալ
կ'ուզէի:

Այս խօսքերուն մէջ սիրոյ, անձնուրացութեան և
ծայրագոյն գորովանքի այնպիսի սիրազեղ և տարփա-

տենջ արտայայտութիւն մը կար, որ երկտասարդը յուզուեցաւ:

— Ես լուս կ'ըզամ ատ, ըստ Գէրնան, անկարելի է որ զիս կորսնցնել ուզած ըլլաք, քանի որ կ'ըսէք թէ կը սիրէք զիս... և սակայն բացատրեցէք ինձ... խօսեցէք...

— Գէրնա՛ն, Գէրնա՛ն, ըսաւ, կ'ուզէ՞ք մտիկ ընել ինձ:

— Այո՛, մտիկ կ'ընեմ ձեզի:

— Ներեցէ՛ք ինձ, ներեցէ՛ք, եթէ ըսի ձեզ ազատօրէն որ կը սիրեմ զձեզ, ես որ արժանի չեմ ձեզմէ սիրողելու, ես որ ուրիշ բան մը չեմ՝ բայց եթէ կորուսեալ խեղճ աղջիկ մը, բայց որպէսզի դուք իմ վարձունքս կարենաք հասկնալ, պէտք է որ զայն խոստովանիմ ձեզ:

Գէրնան Պաքարայի կը նայէր:

Ան այնքան գեղեցիկ ու սիրուն գտաւ Պաքարան որ ակամայ միտքը կուգային այն մէկ քանի հեշտոցունց և սիրարբչիւ ժամերը՝ զորս անցուցած էր Մօնսէյ փողոցի փոքրիկ ապարանքին մէջ:

— Մտիկ ըրէք, մտիկ ըրէք, ըսաւ վշտաբեկ ձայնով մը, ես անարժան կին մըն եմ՝ բայց կ'ըսեն թէ ճշմարիտ սէրը կը մաքրէ և կը զսպէ չորերը...

— Ծշմարիտ է, ըսաւ Գէրնան որ շատ յուզուած էր:

— Արդ, ըսաւ Պաքարա, ես, ամէնուն աչքին անսիրտ կին մը, ձեզի սիրելէս ի վեր շատ բարի եմ եղած, և կը կարծեմ թէ եթէ դուք ալ զիս սիրէիք, ես պարկեշտ աղջիկ մը պիտի դառնայի:

Գէրնան ճակատը ծռեց ու լռեց:

— Բայց, շարունակեց, խնդիրը ամենեւին անոր վրայ չէ. խնդիրը ձեր վրան է... պէտք է ազատել ձեզի... ուրեմն զիս մտիկ ըրէք...

Պաքարա փղձկեղու առտիճան թրթռուն ձայնով մը շարունակեց:

— Առաջին անգամ որ տեսայ ձեզի պարոն Գէրնան, քրոջս պատուհանին առջև էի, և դուք ձերինին առջևը... Դուք չխօսեցաք ինծի հետ, երեսո անգամ չնայեցաք, բայց այս ամէնը շարգիլեցին զիս ձեզի սիրելէ... առաջին վայրկեանին... այնքան ջերմագին կերպով, որքան որ մարդ կ'ընայ սիրել... Ու այդ օրէն ի վեր, այդ սէրը իշխեց ոիրտիս, միտքիս և վերջապէս ամբողջ կեանքիս վրայ... Երբ ինձ պէս կին մը, որ ինչպէս կը տեսնէք, միլիոնատէրներ նուաճած է, և որուն համար յիմար երկտասարդներ ատրճանակի հարուածներով իրարու գլուխ կտրած են, երբ այդ տեսակ կին մըն է որ կը սկսի սիրել... արդ ուրեմն, սիրելիս, խնդ կ'ըլլայ, կատաղի կ'ըլլայ ան...:

Ու Պաքարա դարձեալ ծունկի եկած էր, իսկ Գէրնան մտիկ կ'ընէր ու կը նայէր, հնազանդելով մարդկային այն ընազդին, որ սիրել կուտայ սիրոյ փաղաքշտնները, մինչև իսկ եթէ անոնք գան այն կնոջմէն՝ զոր չի սիրեր:

— Խեղճ կին, մըմնջեց:

— Ա՛հ, մի մեղքնաք զիս, ըսաւ ուժգնութեամբ, մի մեղքնաք զիս, ես ամենեւին արժանացած չեմ մեղքըցուելու, ընդհակառակը, ես արժանի եմ ձեր արհամարհանքներուն երթարկուելու:

— Եթէ այնպէս է կը ներեմ ձեզ, տիկին:

— Մտիկ ըրէք, մտիկ ըրէք, կրկնեց, օր մը քոյրս ըսաւ թէ պիտի ամուսնանայիք...

Գէրնան սարսաղաց:

— Դո՛ւք էք... ըսաւ վարանուամով, դո՛ւք էք որ...

— Ո՛չ միտակ ես, ես և ան:

— Ա՛ն ով է, հարցուց Ֆէրնան:

— Թշուառական մը, ճիւղ մը... Սըր Ուիլ-
երմսը...

— Ձեմ ճանչնար զայն, ըստ երիտասարդը, որ
այս անունը լսելով զարմացած էր:

— Պիտի տեսնէք դուք զայն, շարունակեց Պա-
քարա ոգեւորութեամբ: Այն օրը, երբ իմացայ թէ պի-
տի ամուսնանայիք, քրոջս տունն էի... դուք գիտէք...
բարեւեցինք զիրար, դուք դուրս ելաք, ես կառքով ձեր
ետեւէն եկայ:

Ֆէրնան զարմացման շարժում մը ըրաւ:

— Ձեր ետեւէն եկայ մինչև Սէն Լուի փողոց և
հոն իմացայ որ այն մանկամարդ աղջիկը՝ որուն հետ
պիտի ամուսնանայիք, Հէրմին կը կոչուէր և իր հայրը
պ. տը Պօրթէօ:

Տուն եկայ, ինքզինքս հազարումէկ խառնաշփոթ
մտածումներու տուած, բայց սակայն տակաւին ձեզ
ամուսնութենէ արգիլելու համար առանց ո և է որո-
շում տուած ըլլալու: Անքուն գիշեր մը կ'անցնէի,
անդադար անկողնիս մէջ դառնալով և մեղմօրէն ձեր ա-
նունը արտասանելով շարունակ: Առտուն, երբ արթըն-
ցայ, դաժան և հրէշ մարդ մը երեւցաւ ինձ... Սըր
Ուիլերմս կը կոչուէր ան...:

— Բայց ես քնաւ չեմ ճանչնար այդ մառդը, մըր-
մընջեց Ֆէրնան Ռօշէ:

— Սպասեցէք... Այդ մարդը ըսաւ ինձ. «Դուն
Ֆէրնան Ռօշէն կը սիրես, իսկ ես Հէրմին տը Պօրթէօն»:

Պաքարայի այս վերջիշումին առջև, երիտասարդը
տփուկեցաւ և սկսաւ դողդալ:

— Ու Սըր Ուիլերմսէն վերջ, շարունակեց ան,
ուրիշ մարդ մը հասաւ Պ. տը Պօրթէօն էր ան:

— Ա՛ն, աղաղակեց Ֆէրնան՝ որուն ձայնը կը դող-
դողար յուզումէն:

— Պ. տը Պօրթէօ քրոջս սիրահարած էր: Այն ա-
ռէն, շարունակեց Պաքարա ամօթէն կարմրած ձակա-
տով, չեմ գիտեր թէ ի՛նչ հրէշային լեզու գործածեց
ինձ այդ հրէշ Սըր Ուիլերմսը, չեմ գիտեր թէ ի՛նչ ը-
սաւ ան, այնքան իր խօսքերը գլուխս տակնուվրայ ը-
րած էին: Բայց ժամ մը վերջ, Սըրիզ քոյրս ծախած էի
այդ մարդուն, որուն աղջկան հետ պիտի ամուսնանայիք,
սա պայմանով որ պիտի մերժէր սր աղջկան ձեռքը
ձեզի տալ:

Պաքարոս ընդմիջեց և սկսաւ հեծկտալ: Ֆէրնան
բռնեց անոր ձեռքէն:

— Կ'ներեմ ձեզի ըսաւ:

— Ա՛ն, աղաղակեց պշրուհին, տակաւին մի՛ նե-
րէք ինձ, որովհետեւ դեռ բան մը չըսի ձեզի Սըր Ուիլ-
երմս ինձ գրել տուաւ նամակը, — ձեր հասցէին ուղ-
ղուած նամակ մը, — որուն մէջ ես ձեզի կը քննու-
դատէի իբրեւ թէ իմ իրաւարար եղած ըլլայիք երկար
տանէ ի վեր, և ուր ձեր ապագայ կինը՝ կը ծաղրէի,
ձեզ յիշեցնելով որ դուք ուխտած էիք քնաւ չձգել զիս
և ոչ իսկ ամուսնանալ...

— Դժուր գրեցիք այդ նամակը, միմեջեց Ֆէրնան,
որուն մի քին մէջ ամէն բան կը ոկսէր լուսա-
ւորուել:

— Այո՛, և այս նամակը յանձնեցի Պ. տը Պօրթէ-
օի, ու զայն իր տունը՝ սեղանին վրայ ձգեց, այն
գիշերն իսկ, երբ դուք ճաշեցիք իր տանը մէջ:

Ու ձեր մեկնումէն վերջ գտնուած է այս նամակը,
և Օր. Հէրմին ալ կարդացած զայն:

Այս վերաբարձութեամբ շանթահարեց Ֆէրնան: Հա-
կըցաւ այն առն ձեռք, որով Հէրմին կը ճամբէր զին-

քը, Բայց ինչ որ միշտ գաղտնիք մը կը մնար իրեն համար, ինչպէս նաեւ Պաքարային համար ալ, երեսուն հազար ֆրանքի գողութիւնն էր, և թղթապանակին գանձնիլը իր գրպանին մէջէն: Յայտնի էր թէ այս ամէնը Սըր Ուիլիեմսի գործերն էին. և երբ Պաքարա չէր կրնար թափանցել թէ այդ թղթապանակը ինչպէ՞ս կրնար հսն գտնուիլ, գոնէ սա խորին համոզումը ունէր թէ Սըր Ուիլիեմս միայն կրնար ըրած ըլլար այս բանը:

— Պիտի փրկեմ ձեզ, ըսաւ Ֆէրնանդին, դիմակազերծ պիտի ընեմ այդ երկու թշուառականները:

— Ա՛հ, ըսաւ Ֆէրնան, մէկը Հէրմինին հայրն է...

Այս խօսքերուն վրայ Պաքարա գլուխը ծռեց, և իր այտերէն երկու ալրոզ արցունքի կաթիլներ սահեցան ինկան Ֆէրնանի ձեռքերուն վրայ:

— Զղմարիտ է, մըմնջեց ան, այո՛, անոր հայրը, զոր կը սիրէք:

Նէ հառաչ մը խեղդեց և ըսաւ.

— Միւսին ըսնն է. ես պիտի մերժեմ ձեզի... յանցանքս պիտի դարձանեմ... և եթէ երջանիկ ըլլաք դուք, ես նուազ դժբախտ պիտի ըլլամ...:

Ֆէրնան յիշեց իսկոյն Բէրկազ Կոմսին այցելութիւնը և անոր սա խօսքերը. «պէտք է տեսնել ուրեմն այդ Պաքարան»:

— Մտի՛կ ըրէք, ըսաւ Ֆէրնան, մարդ մը կայ որ խոստացած է ինձ զիս փրկել, և այդ մարդը կ'ուղէ ձեզի տեսնել: Զեր Սըրիզ քրոջ հշտնածին հետ հոս էր եկած քիչ առաջ, և ձեր հոս մտած ատեն՝ նոր էր ելեր դուրս:

— Իր անո՛ւնը, հարցուց Պաքարա:

— Կոմս ար Բէրկազ:

— Ո՞ւր կ'ընամ տեսնել զայն:

— Բիւլթիւր-Սէնթ-Բաթէրին փողոց, իր ապարանքին մէջ:

Պաքարա երիտասարդին գլուխը իր ձեռքերուն մէջ առաւ և համբոյր մը դրոշմեց հոն:

— Եթէ նոյն իսկ պէտք ըլլայ գողութիւնը ի՛մ վրաս առնել, ըսաւ մանկամարդ կինը, նորէն պիտի ապացուցանեմ ձեր անմեղութիւնը:

Ու մէկ վայրկեանի լռութենէ ետք,

— Ուրեմն երկուքնի՛ս, պառն Սըր Ուիլիեմս...:

Ու այս խօսքերուն վրայ դուրս ելաւ արագօրէն, գլուխը բարձր, և կուրծքը բաբախուն ազնիւ յուզմունքով մը:

Պաքարայի ըրած յայտնութիւնները, Ֆէրնանի կողմէ եղածներուն միացած, այս գործին վրայ նոր լոյս կը սփռէին. գոնէ, այս եղաւ կարծիքը ոստիկանական տեսչին, երբ ան իր աշխատութեան սենեակին մէջ վերստին ընդունեց Պաքարայի այցելութիւնը:

Տեսուչին համար պէտք չեղաւ երկար բարակ ու չադրութեամբ զննել Պաքարան՝ անոր անմեղութեանը համոզուելու համար. Ու թէ և ամբաստանեալը վերստին չէր տեսած ու հարցաքննած, սակայն, անոր անմեղութեանն ալ սկսաւ վստահ ըլլալ հաւաստիօրէն:

Ուրեմն իր միտքին մէջ Պաքարան ձերբակալելու տեւէ գաղափար չմնաց և բաւականացաւ ըսելով անոր.

— Տիկին, շատ խառնիճաղանձ գործ մըն է աս. և ես կ'ուզեմ հաւատալ, ինչպէս որ դուք համոզուած էք, եւս պաշտպանեալին անմեղութեան, ինչպէս որ ձեր անմեղութեան հաւատացած եմ. կ'ընդունիմ նոյն իսկ

Թէ ան զոհն է սոսկալի դաւադրութեան մը, որուն թե-
րը տակաւին չենք կրցած ձեռք անցնել: Բայց մինչ-
և որ հակառակը չապացուցուի օրէնքին առջև յան-
ցաւոր է ան, ուստի կարելի չէ զայն ազատ թողուլ
հիմակ, և նոյնիսկ իմ պարտականութիւնս է առժամա-
պէս ձերբակալել ձեզի ալ...:

— Շատ լաւ, ըսաւ Պաքարա անհոգութեամբ,
բայց թող տուէք որ երթամ անգամ մըն ալ տեսնեմ
պ. տը Քէրկազ կոմսը որուն լիակատար վստահութիւն
ունի Ֆէրնան, և որուն պէտք է պատմեմ ինչ որ գի-
տեմ. ու յետոյ կուգամ որ ձերբակալել տաք զիս:

— Ո՛հ, անհոգութեամբ է ատ. միայն թէ Բարիզէն մի՞
հեռանաք, և ինքզինքնիդ մի՞ պահէք: Արեւին տակ ա-
զատօրէն պէտք է ապրի մարդ՝ երբ անմեղ է...:

Պաքարա դուրս ելաւ և ուղղուեցաւ Քիւլթիւր
Սէնթ Քաթերին փողոց, ուր արդէն տեսանք թէ հասաւ
ճիշդ այն վայրկեանին երբ կոմսը կ'ըսէր Լէօն Բօլա-
նին: «Պաքարան տեսնելէ վերջ միայն պիտի կարենանք
այս սոսկալի դաւադրութեան բանալին ունենալ»:

Պաքարա ճիշդ այդ վայրկեանին ներս կը մտնէր,
Լէօն Բօլան ազադակ մը արձակեց, և զէպի անոր վա-
զելով գոչեց:

— Սըրիզը... ո՛ւր է Սըրիզը... Ի՞նչ ըրիր Սըրի-
զը...:

Իր քրոջը անունը լսելուն պէս մեղաւորուէին, որ
Ֆէրնանի վրայ մտածելով զբաղած ըլլալուն Սըրիզը
մոռցած էր, առիւթներու և մրմնջեց զողջողալով:

— Ուրեմն իր տունը չէ՞ ան...:

— Ո՛հ, երեք օրէ ի վեր անհետացած է:

— Ա՛հ, թշուառականները, մրմնջեց Պաքարա,
զայն ալ առեւանգած են...:

— Բայց, անոնք ո՞վ են, Ո՞ր թշուառականներուն
մասին կը խօսիք տիկին, հարցուց Արման տը Քէրկազ,
Պաքարայի աթոռ մը ցոյց տալով:

— Սըր Ուիլիամ և Պօրթօ, մրմնջեց ան կէս մը
ընկճուած:

Սըր Ուիլիամ անունին վրայ Արման և Պասթիէն
նայեցան շեշտակի, և Արման մրմնջեց տոգունելով:

— Կը տեսնե՞ս, գուշակած էի, Անտրէան է ան:

Եւ Պ. տը Քէրկազ լռութիւն պատուիրեց Լէօն
Բօլանի, որ հարցումներու տարափով մը կ'ողողէր Պա-
քարան: Բռնեց անոր ձեռքէն և ըսաւ:

— Բացատրեցէք ամէն բան, տիկին, և չ'ըր բա-
րեկամներ նայեցէք մեզի:

— Պարոն կոմ'ս, պատասխանեց Պաքարա, մեռ-
նելու աստիճան կը սիրեմ երկտասարդ մը, որ բան-
տարկուած է և զոր կ'ուզեմ ազատել ամէն զնով: Ու-
րեմն ամէն բան պիտի ըսեմ ձեզ:

Ու Պաքարա պատմեց կոմսին, ինչ որ արդէն պատ-
մած էր ոստիկանական տեսուչին, և երբ վերջացուց,
Արման որ երկարօրէն մտախոհ կեցած էր, Պասթիէնին
նայեցաւ:

— Բոլոր ասոնք, ըսաւ անոր, արեւու պէս պայ-
ծար են, Անտրէա, որովհետեւ նոյնինքն է, ինք միայն
այս տեսակ մեքենայութիւններու կարող է, — Ան-
տրէան միայն գիտէ թէ Օր. ար Պօրթօ աղջիկն է
Քէրմօր կոմսին, Երկուքն ալ գողութեան մեղսակից-
ներն են, երկուքը միասին են գործած:

— Խեղճ Սըրիզո, մրմնջեց Լէօն հեծկտալով:

— Ժա՛նն, կը մտածէր Արման, որուն սրտին մէջ
բարեկութեան փոթորիկ մը կը պայթէր:

Բայց Պ. տը Քէրկազ կը նմանէր այն հրաբուխ-

ներուն որոնք իրենց լավան իրենց մէջ կը պահեն:
Սիրտը տակնուվրայ էր եղած, բայց անոր զէմքին վը-
րայ ուէ նշան չկար:

— Ուրեմն երկուքնի՛ս, սիրելի եղբայր, մրմնջեց
ան, երկուքնի՛ս: Մահուան կռիւ մըն է որ պիտի մը-
ղենք իրարու հետ...:

Դ .

ԿԵՂԾ ՆՇԱՆՆԵՐԸ

Կոմս Արման տը Բէրկազ՝ Սիր Ուիլիեմսի կողմէ
սարքուած դաւադրութեան առաջին թելը ձեռք կ'ան-
ցընէր: Քէրմօր տը Քէրմարուէ պառօնին անհուն հա-
շտութեան տիրանալու շարժումիլն էր առ:

Բայց այս առաջին թելը բարոյական ապացոյց մ'ըն
էր միայն՝ այն արարքին, որով պառօնը առեանգել
տուած էր Ժանն ու Սըրիզը, գողութեան ամբաստա-
նութեամբ բանտարկել տուած էր Ֆէրնան Բօշէն, և
Պաքարան ալ իբր խենդ արգելափակել տուած:

Նիւթական ապացոյցները կը պակսէին սակայն:

Վերջապէս յայտնի կ'ըլլար թէ Սըր Ուիլիեմս և Պ.
տը Պօքրէօ մեղսակից էին իրարու:

Արդ, Պ. տը Բէրկազ հետեւելու երկու միջոց ու-
նէր:

Կ.ա՛մ իշխանութեանց ղիմելով ձերբակալել տալ
Սըր Ուիլիեմսն ու Պ. տը Պօքրէօն, վտանգի ենթարկե-
լով այսպէս և գուցէ անօգուտ կերպով այն մարդը ո-
ւան անունը կը կրէր Հէրմին, և առաջ քշելու հա-
մար ուրիշ վկայութիւն չունենալ, բայց եթէ Պաքա-
րայի վկայութիւնը, այնպիսի վկայութիւն մը՝ զոր

Ֆէրնանի նկատմամբ ունեցած սէրը տարակուսելի կը գործնէր :

Եւ կամ, Ֆէրնան Բօշէն տաժամապէս ամբաստանութեան ներքեւ ձգելով, Սըր Ուիլիըմսի հետեւի քայլ առ քայլ, լրտեսել անոր շարժումները, գնացքները և այնպէս մը ընել որ ան ինքզինքը մատնէ: Միւսնոյն ժամանակ փորձել Սըրիզն ու ժաննը նորէն գտնել, օժանդակութեամբ իր մասնաւոր ոստիկանութեան մինչև իսկ կառավարութեան առանց իմաց տալու :

Սըր Ուիլիըմսի գծոխային որին տասներկու միլիոններուն տիրանալու համար այնքան հիանալի ծրագիր մը պատրաստած էր որ, Արմանի չափ զօրաւոր մարդ մը միայն կարող պիտի ըլլար այս զուադրութեան թելերը քակելու :

Արդ, այդ թելերը լուծելու համար, եթէ ոչ վճարանշաններ գտնել բոլորովին անխոհմտութիւն էր անոր վրայ յարձակիլ. պէտք էր խորամանկութիւն և միանգամայն համբերութիւն գործածել, և մղել անոր դէմ այն նորհրդաւոր և խուլ կռիւ՝ զոր ոստիկանութիւնը կը մղէ գողերու դէմ :

Սըր Ուիլիըմս մեկնած էր Բարիզէն, պէտք էր երթալ անոր ետեւէն :

Ժանն ու Սըրիզ աներեւութացած էին, զանոնք ալ պէտք էր գտնել :

Վերջապէս պառոնին հետ կռիւի սկսելէ առաջ վերջնականապէս ստուգել թէ արդեօք տիկին և օրիորդ տը Պօրթօ իրաւցընէ անոնք էին զորս Քէրմօր տը Քէրմարուէ կոմսին կտակահատարը կը փնտռէր :

Քայլ առ քայլ հետեւելու և այս սոսկալի նենգութեան մէջէն ելլելու համար, մէկ խօսքով, այնչափ բա-

րութիւն պէտք էր գործածել, որչափ Սըր Ուիլիըմս չարիքի կը դէմէր :

Պաքարա կը յիշէր թէ, պառոնին կամքին համաձայն, նամակ մը գրած էր իր քրոջ՝ օրպէսզի Սէրբանթ վողոց 9 թիւ տունը երթայ :

Ամէն բանէ տաջ, պ. տը Քէրիազ կարեւոր դատեց այդ տունին վրայ ալ հսկողներ գնել :

Իրիկուան մօտ հոն գնաց, ուշադրութեամբ քննեց այդ տունին փրփրած պատերը, կէս մը գոցուած պարսկական վարագոյրները, և վերջապէս փողոցին դուռը, որ յայանի կ'երեւէր թէ չատ ուշ կը բացուէր :

Միթէ Սըրիզ հոն կը գտնուէր :

Կոմսին երկու գործակալները, գիշերոնց իբր գիշերապահ գլխուոր հոնկէ անցան, ու գիշերուան ամբողջ տեւողութեան մէջ ոչ ոք ելաւ այդ տունէն և ոչ ոք ներս մտաւ հոնկէ :

Դրացիները, որոնք ճարտարօրէն հարցաքննուցան, պատահանեցին թէ քնակտրանին վերջին տէրը, որ Քօքըլէ կը կոչուէր, երկու օրէ ի վեր բացակայ էր իր կնոջ հետ :

Միւսնոյն օտեմ, Պ. տը Պօրթօ մեկնած էր Փորիզէն, միանալու համար իր կնոջ և ազգան, որոնք գէպի Պրէթանթա մեկնած էին :

Դրասնեակի պետին այս մեկնումը կատարելապէս կը համաձայնէր Սըր Ուիլիըմսի մեկնումին հետ :

Ենթադրել կարելի էր թէ Սըր Ուիլիըմս կ'երթար իր յարգանքները մատուցանել Հէրմինի և անոր ձեռքը խնդրել :

Բայց, եթէ ընդունուէր իսկ այս ենթադրութիւնը, պէտք էր զիստար թէ Ժանն ո՞ր էր :

Արդ, Արման, մարդ մըն էր վերջապէս, և որչափ ալ մեծ ըլլար իր անձնութեան Ֆէրնանի, Սըրիզի

և Հէրմիինի համար, ինք անհամբերութիւն կը զգար ժանն չկարենալ գտնելուն համար:

Ամենէն առաջ պէտք էր գտնել ժաննը, կամ ա- նոր վրէժը պէտք էր լուծել՝ եթէ երբեք ան Մարթաի ճակատագրուած դժբաղդութիւնը ունեցած էր:

Եւ սակայն, եթէ Սըր Ուիլքըմս մեկնած էր Փա- րիզէն. հաւանական չէր որ միեւնոյն ատեն ժանն ու Սըրիզն ալ միասին տարած ըլլաւ: անշուշտ իր տրա- մադրութեան տակ գտնուող մարդերէն մին թողած ըլ- լար անոնց քով, որովհետեւ շատ պարզ է թէ այս հըս- կայ դաւադրութիւնը գլուխ հանելու համար ուրիշե- րու օժանդակութեանը դիմած էր ան:

Սրման նկատողութեան առաւ թէ ամենէն առաջ կարեւոր էր Պաքարան ամէն տեսակ հալածանքներէ զերծ պահել. իր բնակարանին մէջ պահեց զայն, բա- ցարձակապէս արգելք դնելով դուրս ելլել:

Իսկ Լէօն Բօլանի յանձնարարեց իրիկունները միայն իրեն մօտ դալ, ու ան ալ պարտէզներուն մէջէն անց- նելով, փոխանակ կառքի դուռնէն մտնելու: Պէտք չէր արթնցնել թշնամիին ուշադրութիւնը, պէտք էր թողուլ զայն որ հանդարտօրէն իր գործին ետեւէն իյնայ, ա- ռանց մէկէ մը զգուշանալու:

.

Բայց մինչդեռ Պ. տը Բէրկադ կը պատրաստէր այս խուլ և միանգամայն ամենաառակալի կռիւին, ան- զին, Սըր Ուիլքըմս իր մարդիկներէն լուր կը ստանար Պաքարայի փախուստին մասին:

Ինչպէս որ նախատեսած էր Պաքարոս, հիւանդա- պահը որ անոր քով կը պառկէր, բան մըն ալ նշմարած չէր իրիկունն ներս մտած պահուն, և կարծելով թէ Ֆաննի մեկնած և իր տիրուհին ալ քնացած էր, ինքն ալ իր կարգին անկողին մտած էր:

Բայց հետեւեալ ստուն յարկաբաժինին խորէն ել- լող խեղդուել հեծիւններու ձայնէն արթնցած, ներս մը- տած էր Պաքարայի սենեակէն, և վարագոյրները մէկգի- ըրած, վեր վերցուցած էր ծածկոցները և... բարձր միայն գտած էր:

Այն ատեն հիւանդապահը արգուզարդի խուցին զը- բան ուղղութեամբ վազած դացած և փորձած էր զայն բռնալ:

Այս այն դուռն էր, զոր ինչպէս կը յիշուի, Պաքա- րոս երկու անգամ դարձնելով կղպած ու բանալին հե- տը տարած էր:

Հիւանդապահուհին օգնութեան կանչին վազեցին եկան, դուռը կտարուեցաւ ու րացուեցաւ, և սպասուէին կապուած, բերանը խցուած ու կէս մը խեղդուած զը- տան արգուզարդի խուցին մէջ:

Ֆաննի պատմեց թէ յիմարտնթեան նոպային մէջ, — վաւերի Ֆաննի հակառակ իր յուզման՝ Սըր Ուիլ- քըմսի գողտնիքը մատնող և իր տիրուհին յիմարու- թեան գոյութիւն չունեալը հաստատելու տրամադիր կին չէր — Պաքարա զինք գետին նետած, ոտքի տակ առած և կէս մը խեղդած էր, ու ինք այդ պահուն խելքը կորսնցուցած և մարած էր:

Այն ատեն հասկցուեցաւ թէ Պաքարա իր սպասու- հին զգեստները հագած և խոյս տուած էր:

Ֆաննի աճապարեց գործին եղելութիւնը երթալու Սըր Ուիլքըմսի ծանուցանելու:

Բայց Սըր Ուիլքըմս առջի օր երեկոյեան դէմ մեկ-

նած էր, և Ֆաննի անոր տեղ Քօլարը գտաւ, որ իբր վերակացու ծպտուած էր,

Պաքարայի փախուստը իմացած պահուն պառռնին տեղակալը սողունէ մը խայթոտածի պէս տեղէն վեր ցատկեց,

— Ահ, աղաղակեց եթէ Պաքարա գտնէ Լէօնը, բաներնիս բռնած է, Երեք օր չի քչեր, ամենքնիս ալ օձիքնիս ձեռք կուտանք, և ես ալ թխարան կը վերադառնամ: Պէտք է Լէօնը մէջտեղէն վերցնել,

Քօլար այն ատեն մտածեց գրել Սըր Ուիլքերման, որ անմիջապէս վերադառնայ,

Բայց վարանեցաւ:

Քօլար Շարօն փողոց երեսագործ պ. Կրօի գնաց, ուր, ինչպէս որ գիտենք, ինքզինքը իբր կարասի բանող գործաւոր մը ցոյց տուած և այդպէս ընդունիլ տուած էր, և այդ կերպով ծանօթացած և բարեկամացած էր Լէօն Բօլանի հետ:

Կեղծ գործաւորը տեսնելով, զոր շատ մը օրերէ ի վեր գործատունին մէջ չէին տեսած, երեսագործ վարպետը վարանեցաւ ըսելու.

— Ուրեմն, Քօլար, միլիոնատէ՞ր եղար դուն,

— Ծաղրել կ'ուզէք զիս, վարպետ, եթէ ես միլիոնատէր ըլլայի կ'ամուսնանայի:

— Ուրեմն ասո՞ր համար է որ չէք աշխատիր, հա՛կառակ գործաւոր մը ըլլալնուդ:

— Վերջին ատեններս հիւանդացայ, և ասկէ զատ, քիչ մը խմած էի...

— Գոնէ աշխատելու կուգաք նորէն:

— Ո՛չ այսօր, վարպետ, կուգամ ձեր տեղակալ պ. Լէօն Բօլանը տեսնելու:

— Ահ, ըսաւ պ. Կրօ, խեղճ տղան երեք օրէ ի

վեր իր աշխատութենէն աւելի դժուարին գործ մը ունի,

— Ի՞նչ ունի ուրեմն, վարպետ:

— Պատմութիւն մըն է աս...: Իր նշանածունին երեսէ ձգած է զինք...: Ասեւանգած են զայն... կամ կորսուած է... լաւ մը չի գիտեր...: Բայց վերջապէս աներեւոյթ եղած է...:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, աղաղակեց Քօլար յանկարծակոյն յուզումով,

— Երեք օրէ ի վեր խենդի պէս է:

— Պէտք է որ տեսնեմ զայն, ո՛ւր կրնամ գտնել:

— Այս առտու հոս եկաւ, պատասխանեց գործապետը, կարծեմ իրիկունն ալ կուգայ, որովհետեւ միշտ կ'երեւակայէ որ իր նշանածունին իրեն նամակ պիտի գրէ և թէ նամակը այս տեղի հասցէին պիտի ղրկէ:

Քօլար երեսագործին խանութին մէջ չգտնելով Լէօն Բօլանը, Պուրպօն Վիլնէօվ փողոցին շրջակաները գնաց սլքատալու, անշուշտ մտածելով որ վերջապէս պիտի հանդիպէր անոր:

Լէօն, արդարեւ դուրս կ'ելլէր իր մօրը տունէն կէսօրէն վերջ ժամը չորսին կամ հինգին ատենները, երբ դէմ յանդիման գտնուեցաւ Քօլարի հետ:

Դէպի անոր գնաց ու ձեռքը սեղմեց:

— Բարի լոյս, բարեկամ, ըսաւ անոր տխրութեամբ, ինչպէ՞ս էք:

— Գէշ, շատ գէշ, սիրտս կոտրած է:

— Սիրտդ կոտրած է, քուկի՛ն:

— Այո՛:

— Կը վշտակցիմ քզե, վասնզի բարետիրտ տղայ մըն ես, և բարեկամներու վիշտը իմ ալ վիշտս է:

Լէօն Բօլան ոտքառաց, և Քօլարի երեսը նայեցաւ ուշադրութեամբ:

- Այո՛, ըստե՛ս, ամէն բան գիտեմ ես:
- Դո՛ւն գիտե՞ս ամէն բան, դո՛ւն գիտես....:
- Այո՛, մեկնած է նշանածուհիդ, այո՛:
- Մեկնած, ո՛հ, ոչ, յափշտակած և առեւանգած են զայն ինձմէ:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ըստե՛ս Քօլար, եղա՞ծ բան է որ տանընթաց տարեկան աղջիկները առեւանգուին կամ յափշտակուին Բարիդ քաղաքի ծոցին մէջ:

— Քօլար, մըմնջեց գործաւորը լուրջ չհետով մը, պարկեշտ աղջիկ մըն էր Սըրիզ:

— Պարկեշտ չէր չեմ ըսեր, բայց...

— Ա՛հ, աղաղակեց Լէօն, միթէ պիտի համարձակէի՞ր ըսել:

— Ե՛ս, ո՛չ, մըմնջեց Քօլար տխրութեամբ, միայն թէ գիտեմ ես ըսած...:

Երենագործը ուժգնօրէն անոր թեւը թռիվեց:

— Ի՞նչ կ'ըսես ուրեմն, ըստե՛ս բարկութեամբ, կը մոռնաս որ Սըրիզ իմ կինս պիտի ըլլայ:

— Մինչև իսկ եթէ յափշտակուած ալ ըլլայ:

— Ո՛հ, միմնջեց Լէօն, վրէժս պիտի լուծեմ և կամ թէ պարոն կոմսը պիտի լուծէ իմ վրէժս:

Քօլար սարսուաց իր կարգին:

— Որո՞ւն վրայօք կը խօսիք, հարցուց:

— Իմ պաշտպանիս, Պ. տը Բէրկազ կոմսին վրայ կը խօսիմ:

— Ես չեմ ճանչնար զայն, ըստե՛ս Քօլար պաղարիւնութեամբ, թէե. սոսկալի յուզման մը երթարկուած էր ան:

— Հիմակ, գիտեսք մենք, շարունակեց, թէ ո՞վ տուած է առաջին հարուածը:

— Ինչպէ՛ս, դուք գիտէ՞ք...:

— Այո՛, Անգլիացի մըն է ան... Սըր Ուիլիամ:

Քօլար դերամարդկային ճիգեր ըրաւ, որպէսզի ծածկէ ու սքօզէ իր յուզումը՝ այս վերջին խօսքերուն ի լուր:

— Ձեռք տուի՛նք օձիքնիս, ըստե՛ս Քօլար միտքէն, խեղճ տես միլիոններուն, կորսուեցա՛ն անոնք:

Բայց Քօլար խելքը կորսնցնող մարդ չէր, երկու վայրկեանի մէջ վերստին գտաւ ինքզինքը, և այլևս մէկ փափաք միայն ունեցաւ, այսինքն ազատիլ Լէօնի ձեռքէն:

— Մէկ հաստ մը պակաս պէտք է ըլլայ միշտ, ըստե՛ս միտքէն. Յետոյ յարեց:

— Լէօն, ձեր պաշտպանին քովէն կուգամ:

— Նորէն սկսա՞ր աշխատութեան:

— Ո՛չ, հոն գտցի ձեզի տեսնելու համար, ձեր նշանածուհիին վրայ ձեզի հետ խօսելու համար:

— Խօսի՛ր կ'ուզէիր ինձ. անո՞ր վրայօք:

— Այո, բայց քանի որ պատմութիւն մըն է աս, տեղ մը մտնենք:

Քօլար Լէօն Քօլանը առաւ սեճարան մը աարու, որ Լիւն փողոցին մէկ անկիւնը կը գտնուէր. պարապ սեղան մը փնտռեց և հոն նստաւ իր ընկերոջը հետ դաւաթ մը գինի ուղեւով:

— Մտի՛ր ըրէ, բարեկամս, ես քու բարեկամդ եմ, ասնդի դուն բորի աղայ մը ես, և շատ հաճելի կը թուիս ինձ:

— Դո՛ւն ալ ինձ, Քօլար:

— Երբեք չպիտի ուզէի որ ուէ անխոհմութիւն մը գործէիր դուն:

— Բայց ի՞նչ, անխոհմութեան մասին կը խօսիս:

— Բաւական է, կը հասկնամ ըստե՛ս Քօլար խորհրդաւոր չհետով մը:

— Քօլար, աղաղակեց գործաւորը, եթէ Սըրիզի վրայ բան մը գիտես, ըսէ՛ ինձ:

— Բան մը չեմ գիտեր, ըսաւ Քօլար, միայն թէ տեսայ զայն:

— Դո՞ւն տեսար զայն, տ'սա՞ր զայն:

— Այո՛, բարեկամս:

Լէօն ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց:

— Բայց ո՞ւր, բայց ե՞րբ, հարցուց անձկութեամբ:

— Երէկ տեսայ զայն, Պուժիվալի մէջ:

— Երէ՞կ կ'ըսէք, Պուժիվալի մէջ... Բայց որո՞ւ հետ, ինչպէ՞ս տեսաք:

— Գոց կառքի մը մէջ էր, երկու ձիով կառք մըն էր...:

— Բայց որո՞ւ հետ, որո՞ւ հետ, հարցուց Լէօն՝ որուն քունքերը քրտինքի շիթերով ոռոգուեցան:

Քօլար կարծես թէ կը վարանէր:

— Բայց խօսէ՛ ուրեմն, ըսաւ Լէօն, խոսէ՛ ուրեմն:

— Երիտասարդի մը հետ, մընջեց Քօլար, իշխանի մը պէս հազուաժամ՝ թուխ երիտասարդի մը հետ...:

— Բայց, աղաղակեց դժբախտ գործաւորը, կա՞րելի՛ չէ աս... անշուշտ օգնութիւն կը գոչէր ան, այնպէս չէ՛...:

— Խեղճ բարեկամս, ըսաւ Քօլար կեղծ համակրութեամբ մը, ինչպէ՛ս դուն չես ճանչնար կիները... չատ հանդարտ էր ան... Ընդհակառակը, երիտասարդը կը խնդար անոր երեսին, և ան ալ կը ժպտէր:

— Քօլա՛ր, Քօլա՛ր, աղաղակեց Լէօն Բօլան, կա՛մ խաբուած ես և կամ կը ստես. Սըրիզը ըլլալու չէ ան:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ես չատ լաւ կը ճանչնամ զայն:

— Բայց ո՞ւր կ'երթար այդ կառքը:

— Զորէն վեր ելաւ:

— Եւ յետո՞յ:

— Ա՛հ, իրաւ որ ետեւէն չգացի:

Քօլա՛ր, ըսաւ Լէօն գործաւորին ձեռքը ուժգին մը սեղմելով, ինձ հետ պիտի գաս, այնպէս չէ՛:

— Ո՞ւր կ'ուզէք երթալ:

— Պուժիվալ, կ'ուզեմ նորէն գտնել Սըրիզը:

— Բայց, ըսաւ Քօլար, գրեթէ գիշեր է... չատ ուշ է:

— Ուրեմն հոն կը պառկինք, ըսաւ Լէօն:

Քօլար կարծես թէ կ'ը մտածէր:

— Լա՛ւ, ըսաւ, երթանք հոն, իմ գաղափարս ալ այդ է. Բայց ժամէ մը վերջ, քանզի գործ մը ունիմ րնելիք:

Քօլար պէտք ունէր պատրաստելու այն որոգայթը՝ ուր պիտի իյնար Լէօն Բօլան:

Եւ որպէս թէ քիչ մը մտածելէն ետք, աւելցուց.

— Կ'ուզե՞ս ժամէ մը հոս ըլլալ, կամ ինձ հոս սպասել:

— Քեզի հոս պիտի սպասեմ, ըսաւ Լէօն՝ որուն գէմքը տոգուած էր, և որ բոլոր անդամներով կը զոդ-զըղար:

Լէօն բնաւ խելքը չըրաւ պ. տը Բէրկազի տունը վազել երթալու, և իրեն իմացնելու Քօլարի յայտնութիւնները:

Լէօն այնչափ յուզուած էր որ Սըրիզէն զատ ուրիշ բանի վրայ չէր մտածեր. այն Սըրիզին վրայ, որուն Քօլար հանգիպած էր երիտասարդի մը հետ, գոց կառքի մը մէջ...:

Ու պարկեշտ գործաւորը, բոլոր ասոնց վրայ մտածելով կ'ուզէր կը սեղմէր, և ինքզինքին վրայ հոս-կոյ մը տապալելու և սպաննելու չափ զօրութիւն կը զգար:

Քօլար մեկնեցաւ:

Անոր բացակայութեան միջոցը մահացու երեւցաւ
Լէօնին:

Անձկութեան և մտաւտանջ սպասումի ժամ մը ե-
ղաւ աս:

Այդ պահուն միտքը ինկաւ երկտողով մը իմաց
տալ Արմանին և մատիտով սա երկտողը գրեց:

«Պարոն Կոմս,

«Իմ գործատանս մէկ գործաւորը Սըրիզը Պուժի-
վալի մէջ տեսած է. անոր հետ կը մեկնիմ երթալ Սը-
րիզը փնտռելու համար:»

Եւ Լէօն դրան տեմէն գուրս ելաւ՝ յանձնակատարի
մը հետ այդ երկտողը ղրկելու համար:

Պիւղ հագած մարդ մը կ'անցնէր այդ վայրկեանին,
ակռաներուն մէջէն եղանակ մը մուտալով:

— Կինեօն, ըսաւ Լէօն, որ իր բարեկամը ճանչ-
ցաւ:

— Ես եմ, պատասխանեց գործաւորը, ուրեմն հոս
տեղուա՞նքն ես դուն:

Կինեօն գիտէր այն դժբախտութիւնը՝ որ եկած էր
իր բարեկամին գլխուն, անգեկութիւն ունէր այն անօ-
գուտ խուզարկութեանց մասին, զոր Լէօն ըրած էր պ-
տը Գէրկազի հետ:

— Սըրիզը տեսած են, ըսաւ Լէօն ուժգնօրէն:

— Տեսա՞ծ են, ուր...:

— Պուժիվալի մէջ, բարեկամս:

— Ո՞վ տեսած է:

— Քօլար:

Քօլարի անունը անօրինակ զգուանքի տպաւորու-
թիւն մը առաջ բերաւ Կինեօնի վրայ:

— Մի՛ վստահիր, ըսաւ, Քօլար ըսուածը անպի-
տան ղէմք մը ունի:

— Անիրա՞ւ ես, բարի տղայ մըն է ան:

— Կարելի՛ է, բայց ես ըսածիս վստահ եմ:

— Հոգ չէ, ըսաւ Լէօն, ես իրեն հետ Պուժիվալ
պիտի երթամ, միասին պիտի փնտռենք Սըրիզը:

— Ե՞րբ կ'երթաս:

— Մեկնելու համար իրեն կը սպասեմ կոր: Կեցի՛ր,
տղէկ միտքս ինկաւ, քանի որ հոս ես, կրնա՞ս իմ նա-
մակս կոմսին տանիլ, Քչւլթիւր փողոց:

— Հաճութեամբ, վաղեմի բամեկամս:

— Իրեն կ'իմացնեմ կոր թէ Քօլարին հետ Սըրիզը
փնտռելու կ'երթանք:

Կինեօն յօնքերը պռստեց:

— Կ'ուզես որ քեզի խրատ մը և խորհուրդ մը
տամ:

— Խօսէ՛, ըսաւ Լէօն:

— Մի՛ երթար Քօլարին հետ:

— Բայց ան տեսած է Սըրիզը:

— Կարելի է, սակայն...

— Խենթ ես դուն, ըսաւ գործաւորը, պարկեշտ
մարդ մըն է Քօլար, ճշմարիտ բարեկամս է:

— Այդ ալ կարելի է, մուտաց Կինեօն, բայց ես
այլ հարկաւ բան մը գիտեմ:

Ու Կինեօն բռնեց երեսագործին ձեռքէն և աւել-
ցուց:

— Ես ձեր բարեկամն եմ:

— Գիտեմ, պատասխանեց Լէօն:

— Արդ, եթէ քեզմէ ինձ համար բան մը խնդրեմ,
պիտի ընե՞ս զայն:

— Այո՛, ի՞նչ բանի վրայ է խնդիրը:

— Քօլար քեզի հո՞ս տեղի համար ժամադրութիւն

տուաւ:

— Այո՛, մէկ ժամ առաջ մեկնեցաւ որովհետեւ
գործ ունէր:

— Ըսի՞ք իրեն որ կոմսին պիտի գրես:
— Ո՛հ, ըսաւ Լէօն Ռօլան:
— Արդ, խոստացիր ինձ որ այդ բանը չպիտի բռնա իրեն, ըսաւ Կինեօն, նամակը գրպանին մէջ գնելով:
Ես ալ հարկաւ բան մը գիտեմ:
— Լա՛ւ, ըսաւ Լէօն, ես չպիտի խօսիմ իրեն այդ մասին. բայց ի՞նչ բանի կը ծառայէ ատիկա:
— Ես սա համոզումն ունիմ որ եթէ ըսածիս պէս ընես՝ աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլայ քեզի:
Սեղմեց երեսագործին ձեռքը և դէպի Քիւլթիւր Սէն Բաթէրին փողոց գնաց, պ. տը Քէրկազի բնակա-
րանը:
Արման կը պատրաստուէր դուրս ելլելու,
Կինեօն իրեն յանձնեց Լէօն Ռօլանի երկտողը: Ար-
ման զայն կարգաց շուտով և հարցուց զարմանքով.
— Ո՞վ է այս Քօլարը:
— Լէօն զայն բարի մարդ մը կը կարծէ, պատաս-
խանեց Կինեօն, իսկ ես լաւ համոզուած եմ թէ թշուա-
ռականին մէկն է ան.
— Ո՛հ, ո՛հ, մտածեց պ. տը Քէրկազ կասկածելով,
արդեօք որոգայթ մըն է աս:
Մարդ շրկեց որ կառքը պատրաստեն, վասնզի ա-
մէն անգամ որ ծպտիլ կ'ուզէր՝ այս կառքն էր որ կը
նստէր. Կինեօնի հետ նստաւ հոն և ըսաւ.
— Լին փողոց երթանք, ես այդ մարլը մօտէն
տեսնել կ'ուզեմ.
Կինեօն վազելով էր եկած Արմանի քով, կառքն
ալ վազելով մեկնած էր, բայց անոնք զարձեալ չատ
աւել հասան:
Արդէն Լէօն Ռօլան և Քօլար մեկնած էին փոքրիկ
սրճարանէն:
.

Քօլար Լէօնէն բաժնուելէ ե ք Սէն Տընի փողոցը
գացած էր, Կէսէն Պուան փողոցին անկիւնը՝ Բարիզի
ամէնէն տղմուտ փողոցներէն մին, և մասնաւոր կերպով
մը սուլած էր:
Սուլումին ձայնէն պատուհան մը բացուած էր
չորրորդ յարկէն, և յետոյ նորէն գոցուած էր սա խօս-
քերը լսուելէն վերջ.
— Կ'ելլենք կոր:
Ու արդարեւ մարդ մը ելած էր փողոցին մէջ
և բարեւած էր Քօլարը, ղինուորի մը իր հարիւրա-
պետին նկատմամբ ունեցած յարգական ակնածու-
թեամբ:
Այս մարդը ուրիշ մէկը չէր, բայց եթէ հըտ-
պիտ Նիքօլօն, որ տակաւին հաղուած էր իր հըտ-
պիտի ղգեսաներով, և գլուխն ալ գառկ մը դրած
էր, որուն վրայէն մեծ ու դեղին փետուր մը կը բարձ-
րանար:
— Օ՛ն անդր, ըսաւ անոր Քօլար, այսօր պէտք չէ
Ժամավաճառ ըլլալ ձգէ ասոնք ամէնքն ալ և մարդու
պէս հաղուէ՛:
— Ուրեմն գո՞րծ ունինք:
— Այո՛, այս իրիկուան համար, մեր մարդուկին
հետ:
— Ա՛հ, կը հասկնամ, Պէլվիլի ճաշարանին ապո՞ւշը
որ երեք կիներու հետ հոն կը գտնուէր:
— Նոյն ինքն.
— Ինչպէ՞ս:
— Մտիկ ըրէ, ըսաւ Քօլար պաղարիւնութեամբ,
իմ նպատակս զայն խեղդել է... Ս.ս ալ ուրիշ մահերու
նման մահ մըն է, բայց սա կայ որ աղմուկ չի հաներ:
Եւ որովհետեւ մեր մարդը յուսահատութեան մէջ է,
պիտի կարծուի թէ անձնասպան եղած է:

— Լա՛ւ գործ, պրաւօ՛, եթէ հարիւրապետը գին մը կտրէ՛ այս գործին համար ...:

— Քսանըհինգ օսկի, ըսաւ Քօլար:

— Քիչ մը աւելի գրէք, մրմնջեց խորարհուծեամբ Նիքօլօ, ես զայն խեղդեիէ առաջ կը սատկեցնեմ և չի նեղուիր:

Քօլար ուսերը թօթուեց:

— Ատիկա իմ հոգս չէ՛, ըսաւ:

Նիքօլօ տունն մտաւ և մէկ քանի վայրկեանէն կրկին դուրս ելաւ, հապիտի հագուստները՝ Բարիդի շրջակայ գեղացիներու ատրաղին պէս փոխուած էին:

Քօլար առաւ Նիքօլօի ձեռքը, և երկուքն ալ ուղղուեցան ելան Սէն Տընի փողոցը, ծանր ծանր քայլերով և ցած ձայնով խօսակցելով:

Լինն փողոցը հասնելուն՝ իրարմէ բաժնուեցան:

Նիքօլօ պուլըվար հասաւ, իսկ Քօլար պղտիկ սըրճարանին մէջ Լէօնին գնաց միացաւ:

Երենագործը, մանաւանդ Կինեօնին մեկնելէն ի վեր, վայրկեանները ամենամեծ անհամբերութեամբ համրած էր:

Ժամէ վեցը կը զարնէր երբ Քօլար ներս մտաւ:

— Ելի՛ր, ըսաւ Քօլար, աճապարենք, հիմա գիշեր կ'ըլլայ, երկինքը սատանին պատուհանին պէս սև է:

Ու Քօլար առաւ տարաւ Լէօն Րօլանը:

Ե .

ՌՕՔԱՄՊՕԼ

Այսպէս, Լէօն Րօլան առանց ուռէ անվստահութիւն ունենալու, հետեւած էր Քօլարին, ինքզինքը իր մտածումներուն յանձնած:

Գուցէ Սըրիդ տեսնելու կ'երթար:

Բայց ո՛ւր և ի՞նչ պարագաներու մէջ:

Գործաւորին կռուինները բարկութենէն կը գոցուէին և տեսակ մը կատաղի յիմարութեան պէս բան մը կը զգար՝ մտածելով որ գուցէ Սըրիդ անարժան էր իր սիրոյն:

Քօլար զայն պուլըվարին վրայ սպասող կառք մը մտոցւց:

— Կառապա՛ն, ըսաւ Քօլար, մէկուկէս ժամէն մեզ Պուժիվալ պիտի տանիս: Պէտք եղածէն աւելի պիտի վճարենք:

Կառքին մէջ տեղաւորուելուն յետոյ, Քօլար գոցեց դռնակը, և կառքը ձեպընթաց սրացաւ պուլվարին ամբողջ երկայնքին, յետոյ ելաւ Շանդ Էլիզէի մեծ պողոտան, անցաւ Պարիէր փողոցէն, հրապարակէն, Քուպ Վուայի բլուրը կտրեց և անցաւ Նանթը, առանց կանգ առնելուն:

Անշուշտ, Լէօն Րօլան պէտք էր նշմարէր այս ան-

կուտած գանձդ: Բայց վախճալով որ քսան ֆրանք իսկ չունենա՞ս գանձիդ մէջ, նախապատիւ կը համարեմ քեզի հետ ընկեր ըլլալը:

Ու որովհետեւ պառաւը, տակաւին բոլորովին դողդոջուն այս գորշելի ստանալին երեսն ի վեր կը նայէր, Ռօքամպօլ շարունակեց ամենամեծ յանդգնութեամբ մը:

— Պատժական ստեանին հետ գործեր ունեցած եմ՝ արդէն ինչպէս կը տեսնես, դատապարտեալներու գաղթականութենէն զեռ նոր դուրս կ'ելլեմ, կամ թէ սոսկ ըսենք, փոխած եմ...: Ինձ համար հոգ չէ նորէն պատժուիլը, քանի որ կուտ մը չունիմ, բայց լաւ գործ մը ըրած կ'ըլլաս եթէ զիս քովդ առնես: Դուն ծեր ես և միայնակ, թէև գող մըն ես, բայց և այնպէս առանձին օգտակար չես կրնար ըլլալ գործիդ մէջ, իսկ ես քեզի պէտք եղածին պէս կ'օգնեմ:

Այսքան համարձակ ազատութեամբ արտայայտուած խօսքերը հաճելի թուեցան գինեպանուհիին, և ան քովը առաւ Ռօքամպօլը, որ արդարեւ, հաւատարիմ ընկեր մը եղաւ անոր և սկսաւ «մայրիկ» կոչել զայն:

Պառաւին բացակայութեան, — որովհետեւ շատ անգամ բացակայ կ'ըլլար ան՝ առանց գիտցուելու թէ ո՛ւր կ'երթար, — Ռօքամպօլն էր որ, խմելիքի առուծախը կը կատարէր, յաճախորդները կը գինովցնէր, կը զուարթացնէր զանոնք անոնց հետ բաժակակից ըլլալով, և կ'սկսէր զանոնք սուզարկել և կողոպտել՝ երբ անոնք մեռելի պէս գինովցած կը գլտորէին ու կ'իյնային սեղաններուն առկ:

Այդ գինեպանուհին ուրիշ մէկը չէր, բայց եթէ այրի Ֆիրարը, հապիտ Նիքօլի սիրուհին, այն սոսկալի պառաւը՝ որուն պահպանութեան յանձնած էր Քօլար Սըրիզը:

Երբ Քօլար ու Լէօն Ռօլան հասան, գինետունը գրեթէ ամայի էր:

Հաշուեհաղանին առջև կեցած էր Ռօքամպօլ, որ կատակերգութեան գիրք մը կը կարդար. մինչդեռ այրի Ֆիրար կրակին մէկ անկիւնը կը մրափէր:

— Հէ՛, մայրիկ, ըսաւ Քօլար ներս մտնելով և դրան քով դուռած սեղանին կռուփի հարուած մը տալով, արդեօք ձեր քովը կարելի՞ է հասն մը ճնկել:

— Մտէ՛ք, բարեկամսն՝, ըսաւ Ռօքամպօլ իր նստած աեղէն, առանց իր ընթերցանութիւնը ընդմիջելու:

Այրի Ֆիրար յանկարծ արթնցաւ հայնոյելով:

— Ռօքամպօլ, հէ՛, Ռօքամպօլ, շուտ, խմելիք տուր պարոններուն:

Բայց աչքերը չփած պահուն ճանչցաւ Քօլարը և իսկոյն շեշտը փոխեց:

— Ա՛հ, դժժ էք պարոն Քօլար, ուրեմն այսպէս մեր քով գալու ձանձրութիւնը յանձն կ'առնէ՞ք հէ, այն օրէն ի վեր երբ վերջին անգամ տեսնուեցանք:

Քօլար և պառաւը խորհրդաւոր նշան մը փոխանակած էին արդէն:

— Եւ ձեր փոքրիկ ու սիրուն տիկինը, հարցուց գինեպանուհին իր ամենասոսկալի և ժանդոտած ձայնին նուրբ ձայնի մը երևոյթը տալով:

— Լա՛ւ է տիկին, ազազակեց Ռօքամպօլ, լա՛ւ է պարոն Քօլարի ամուսինը, աւելցուց հարածձի ջրմ: Ժիծաղով մը:

— Ուրեմն ամուսնացած ես դուն, հարցուց միտմըտրէն իր առաջնորդին ականջէն վար Լէօն:

— Այն միջավայրին մէջ, ուր ապահարգոնը ներելի է, պատասխանեց Քօլար:

— Ապահարգոն ըրած էք, պարոն Քօլար, հարցուց Ռօքամպօլ խեղկատակ կերպով:

— Իմ աիկին տմուսնիս հետ, այո՛, դեռատի չորս-
րոճճի, պատասխանեց Քոլար տղուն ախանջէն բռնելով:

— Լա՛ւ, աղէկ յարմարեցաւ ուրեմն, ես ալ կրն
մը կը փնտռեմ կոր. կրնա՞ք զայն ինձ յանձնարարել:

— Լո՛ւէ՛, անմօրուս ստանակ, բաւ Քոլար ժպտե-
լով:

Եւ խօսքը պառաւին ուղղելով.

— Կանանչ խուցը մեզի տուր, մայրիկ,

— Չեմ կրնար, պարոն Քոլար:

— Ինչո՞ւ համար, մայրիկ:

— Վասն զի եօթը ժամուան համար բռնուած է:

— Եւ որոնցմէ:

— Պէտք եղածին պէս լաւ մարդիկներէ, բաւ
պառաւ, բարձր դասու կառապանէ մը և մասնաւոր
սպասաւորէ մը:

— Գետնին տակը անցնին, մրմնջեց Քոլար. Լէօն
Քոլանի արմուկին նշանակալից հարուած մը տալով:
Արդ ուրեմն, մայրիկ, մեզի դեզին խուցը տուր:

— Բօքանպօ՛ւ, բաւ այրի Գիրար փառայեղ ձայ-
նով մը, առաջնորդէ՛ սա պարոնները «ընկերութեան
խուցը», որ ազատ ըլլան, և ա՛ռ անոնց հրամանները:

— Անմիջապէս, անմիջապէս, ըսելով ցատկեց դե-
ռատի ստանակը:

Եւ առելով աշտանակը, Քոլարին ու Լէօնին առ-
ջեւէն գնաց, փայտէ սանդուխի մը աստիճաններուն
վրայէն, որ կ'առաջնորդէր տունին առաջին և միակ
յարկը:

Բօքանպօլ շառաչիւնով մը բացաւ դեզին խուցին
դուռը. որուն բոլոր կարասիները կը բաղկանային սե-
ղանէ մը և աթոռներէ, ինչպէս նաեւ վիմագրութիւննե-
րէ, որոնք պատերը կը զարդաւէին և որոնք կը ներ-
կայացնէին տարուած չորս եղանակները:

Դեղին խուցը ունէր աչուն և ամառ եղանակները,
իսկ կանաչ խուցը՝ ձմեռ և գարուն:

Քոլար և Լէօն նստեցան:

— Ի՞նչ հրամցնելու է այս պարոններուն, հարցուց
դեռատի ստանակը:

— Շիշը տասնըհինգ սունոց գինի:

— Յետո՞յ...

— Պանիր տո՛ւր մեզի:

— Եւ յետո՞յ, ընդմիջեց Ռօքամպօլ:

— Հելուհատկան պանիր, ըսելով, խօսքը վերջո-
ցուց Քոլար:

— Յուզարկաւորութենէ մը եկողներու պէս են...

մրմնջեց Ռօքամպօլ:

Լէօն՝ հակառակ իր մտազբաղումին՝ նշմարած և
քիչ մը տարօրինակ դատած էր Քոլարին գինետան մէջ
ունեցած բարեկամական շնորհակցութիւնը, ինչպէս նաեւ
այն կէս մը յարգական ձեւը որով կը վարուէր իրեն
հետ այրի Գիրար:

— Ուրեմն շատ անգամ կուգաս հոս, ըսաւ:

— Հիմա է որ շատ կուգամ կոր, պատասխանեց
Քոլար:

— Ըսել է ուրիշ անգամ ալ կուգայիր հոս:

— Շատ անգամ, խիստ շատ անգամ, տասներեք-
երորդ կնոջս հետ միասին: Այս տունը տեսք չունի, ճշ-
մարիտ է առ, բայց լաւ է...

— Եւ դուք կը կարծես որ հոսկէ բան մը պիտի
խմանանք:

— Գլուխս կտրել կուտամ, որ այն ծառաները ո-
րոնք քովի սրահը պիտի դան ձ. շելու, պիտի
ձանչնան կառքով գացող երիտասարդը:

Լէօն բարկութեամբ մը կռուվները սեղմեց:

— Ա՛հ, եթէ անգամ մը ձեռք անցնէի զայն:

Րօքանապօլ վեր ելաւ՝ իր բազուկներուն ներքե կը-
րելով հաց մը և պանիրի շերտ մըն ալ ձեռքերուն մէջ։
Քօլար Լէոնին արմուկը այնպիսի կերպով մը հը-
րեց, որ ըսել կ'ուզէր։ «ձգէ որ ուզածս ընեմ և սո-
տղան հարցաքննեմ»։

Յետոյ աչքերը կէս մը դոցելով ըսաւ Րօքան-
ապօլին։

— Ըսէ՛ ուրեմն, դեռատի պարոն, կարելի՞ է բան
մը հարցնել քեզի։

— Այո՛, ես հոտ կ'առնեմ։

— Բայց բարեկամի գլուխ ուռնցնելու չէ, իրեն
անտեղի բաներ պատմելով փոխանակ ճշմարտութեան,
չարունակեց Քօլար։

— Լա՛ւ, ըսաւ Րօքանապօլ, ես ոսկիի պէս անա-
րատ եմ։

Ու նստաւ Րօքանապօլ։

— Այս կողմերը նոր լուր մը չկա՞յ, հարցուց Քօ-
լար։

— Նոր լուր, ոչի՛նչ, կրկնեց Րօքանապօլ։

— Շրջանակները գեղջկական լուրեր չկա՞ն։

— Ո՛չ, չեմ կարծեր։ Ո՛չ, այո՛, այո՛, երիտասարդ
մը, որուն համար կ'ըսեն թէ միլիոնատէր Անգլիացի
մըն է...։

Լէոն սարսուռաց և Սըր Ուիլերմար միտքը բերաւ,
որուն վրայ այնչափ խօսած էր Պաքարա։

— Եւ ո՞ւր կը բնակի այս Անգլիացին։

— Սա բարձունքներուն վրայ գտնուող դղեակը
գնեց։

— Ամուսնացած է, մինա կ'է, ի՞նչ կ'ընէ։

— Չեմ գիտեր, ըսաւ անտարբեր կերպով Րօքան-
ապօլ։ Երիտասարդ է, գրեթէ երեսուն տարեկան, թուխ,
սև և մանր պիսերով։

— Անիկա է, ըսաւ Քօլար, անշուշտ ինքն է։

— Րօքանապօլ, պոռաց վարէն պառաւին ժանգոտած
ձայնը, Րօքանապօլ։

— Կուգամ կոր տիկին, կուգամ կոր։

— Եկուր խմելիք տուր սա պարոններուն... ա-
ճապարէ, չուտ ըրէ։

Րօքանապօլ իր տուած լուրին այս կէտին վրայ կե-
ցաւ, և իջաւ սանդուխներէն վար։

Եւ Լէոն քայլերու ձայներ իմացաւ, որոնք կը
թնդային գինետունին գետնայարկին մէջ։

— Ինչպէս որ կը տեսնես, ըսաւ Քօլարին, տեսող
մը յուսախաբութեամբ, տղան բան մը չի գիտեր։

— Բան մը ըսել չուզեր։

— Այսպէ՛ս կը կարծես։

Քօլար գլուխովը հաստատական նշան մը ըրաւ և
միանգամայն մատը չրթունքներուն վրայ դրաւ՝ լռու-
թիւն պատուիրելու համար։

Երկու հիւրերը՝ որոնք կանաչ խուցը բռնած էին,
սանդուխէն վեր կ'ելլէին։ Քօլար կէս մը բացաւ դու-
ռը, և դուռը շուտափոյթ նայուածք մը նետեց։

Րօքանապօլ ճրագ մը ձեռքը առնելէն վեր կ'ելլէր։
Րօքանապօլի ետեւէն Քօլար նշմարեց երկու մարդոց ե-
րեւնալը, որոնցմէ մէկը՝ երիտասարդը քսանըութը տա-
րեկան ըլլալ կը թուէր, իսկ միւսը՝ քառասուն կամ
յիսուն, և անոնց հետ փութանակի ակնարկ մը փոխա-
նակեց։

Յետոյ ուժգին մը նորէն դուռը դոցեց, դեռ Լէոն
նորեկները չտեսած։

Այս երկու մարդերը համազգեստ կը կրէին, բայց
մարդ դիւրութեամբ կրնար ճանչնալ անոնց վրայ այն
երկու անձերը, որոնք Պէլլիլի ճաշարանին մէջ գէշ
խաղ մը խաղացած էին Լէոնին։

Նիքոլոն և դարբինն էին տնոնք:

Նիքոլոն ստիպուած էր աճապարել՝ որպէս զի կարելի եղածին չափ շուտով հասնէր դար, և եկած պահուն դարբինին հանդիպեր էր:

Գինետան շրջանակները պահոււրտած էին և Քօլարի գինետուն մտնելէն քիչ ետք՝ իրենք ալ ներս մտած էին:

Լէոն լսեց որ Ռօքանպօլ կ'ըսէր երկու նորեկներուն.

— Այս պարոնները իրենց տանը մէջ եղածի պէս են, կրնան ընել ինչ որ իրենց հաճոյ կը թուի, աղմուկը արգիւտած չէ հոս:

— Մինչև իսկ շիշն՝րը կոտրելը...

— Այո՛, պարոն, անոնց գիները վճարելով:

Եւ Ռօքանպօլ ելաւ գնաց:

— Գիտե՞ս, ըսաւ այն ստեն Քօլար Լէոնին, տախտակաւ մտնելէն անմիջապէս տուն մըն է, եթէ հոս մարդ ալ սպաննեն, ոչ ոք կ'իմանայ:

Լէոն զարմացումով իր խօսակիցին նայեցաւ:

Քօլար կը ժպտէր, այնպիսի տարօրինակ ժպտով մը՝ որ իր զիմադիծերուն անօրինակ արտայայտութիւն մը կուտար:

— Այո՛, շարունակեց, ենթադրեցէք որ մարդ մը հոս սպաննուի, ըսել կ'ուզեմ խողխողուի... գետր երկու քայլ անդին է... և մեքենային անիւները միշտ կը դառնան... Արդ ուրեմն, մեռած մարդը կ'առնեն կը տանին մեքենային տակ, անիւին մէկը կը բռնէ, և կը ձմլէ զայն, և այն ստեն եթէ գործ չունիս հաստատէ թէ իր մահը ոճրագործութեան արդիւնք է թէ արկածի մը... վերջապէս զժուար բան է հաստատելը...

— Արդարեւ..., թոթովեց Լէոն, որ բոլորովին զարմացած էր այն դարձուածքէն՝ զոր տառն էր խօսակցութիւնը:

— Լռէ՛, ըսաւ Քօլար, մտիկ ըրէ:

Կանաչ խուցին մէջ, Նիքոլօ կ'ըսէր դարբինին:

— Կը տեսնե՞ս, աղայ, մարդը պէտք եղածին չափ շարժարեւու համար ասիկա աւելի գէշ չէ... մարդուն վիզը տասը մաշակերուն մէջ առնելու է և յետոյ բթաւ մտաւ վիզին խռոչին մէջ խոթելու է, կը հասկնա՞ս, Անկէց վերջը աղէկ մը սեղմելու է, բայց աղէկ մը, և տհառտիկ ամէն բան լրացաւ... մարդուն բանը բուսաւ գնաց...:

— Ա՛հ, կը կարծե՞ս թէ այս է լաւ միջոցը, հարցուց Դարբինը:

— Ես զայն շատ անգամ փորձած եմ... և միշտ չաջողած եմ, կրկնեց պաղարկւնութեամբ Նիքոլօ:

Պատին ճեղքերէն, մէկ խուցէն միւսը, կը լսուէր այնպէս, որպէս թէ պատը գոյութիւն ունեցած չըլլար ամենեւին:

Լէոն Քօլարին նայեցաւ և ըսաւ.

— Ուրեմն այդ մարդը մարդասպան մըն է:

— Ա՛հ, պատասխանեց հանդարտութեամբ Քօլար, տեղին, գործին և զիպուածին համեմատ:

— Ինչպէ՛ս, գործին համեմատ:

— Մարդ երբ ինքզինքը կ'ազատէ զինք նեղող մարդուն ձեռքէն, ամենեւին ոճիր մը գործած չըլլար կարծեմ:

Ու որովհետեւ Լէոն տաշահար կը հարցնէր ինքնիւրեն թէ գինով չէ՞ արդեօք, Քօլար շարունակեց.

— Այսպէս դուն, օրինակի համար, ենթադրենք թէ զիս կը նեղես...

— Ե՞ս, աղաղակեց գործաւորը, տակաւին առանց կասկածելու:

— Խօսքի վրայ, օրինակի համար, Բայց ենթադրեցէք միշտ...:

— Լաւ, ըսաւ Լէոն, մտախոհ և միշտ Սըրիզի վրայ մտածելով:

— Կը շարունակեմ ենթադրել, օրինակի համար, որ զիս հարուածող մարդերուն բարեկամն ես, ու քու Քէրկազ կոմսդ օրինակի համար...

Լէօն սարսուռաց ե խստութեամբ Քօլարին նայեցաւ:

— Ձայն կը ճանչնամ, ուրեմն:

— Այո՛, անոր վրայօք քու խօսիլդ խմացայ...: Արդ ուրեմն, Քէրկազ կոմսը ե դուն կը հալածէք զիս... կը շարունակեմ ենթադրել...:

Այս անգամ, դործաւորը անձկութեամբ համոկուած նայուածք մը նետեց Քօլարի վրայ, որուն խօսքերը խիստ տարօրինակ կը թուէին իրեն:

— Այն բանը որ զիս կը նեղէ, շարունակեց Քօլար միշտ թեթեւ ե հեգնական չեղտով մը, ձեր ունեցած ծանօթութիւնն է... ես ասոր համար ունիմ իմ պատճառներս, Արդ ուրեմն, քեզ հոս կը բերեմ:

— Քօլար, ըսաւ Լէօն այլայլած, դուն խիստ դարմանալի կատակ մը կ'ընես... ե փոխանակ Սըրիզի վերայ խօսելու ինձ...:

— Ա՛հ, այո՛, ըսաւ Քօլար միշտ քմծիծաղով, քիչ մնաց կը մօռնայի քու Սըրիզի:

— Ես չեմ մօռնար, ե՛ս...: Անշուշտ հոս է որ տեսած ես զայն...:

— Կարելի է...:

— Ինչպէ՞ս, կարելի՞ է:

Լէօն Բօլան կէս մը ոտքի ելաւ, ե կոտկոծոտ ակնարկ մը նետեց Քօլարի վրայ:

— Իրաւ որ, կրկնեց Քօլար հանդարտութեամբ, եթէ քեզի հոս բերած եմ, պատճառը սա է որ ես ու իմ պատճառներս ունիմ:

Եւ Քօլար զարկաւ «Կանաչ խուց»ին պատին ե ազդականց:

— Է՛հ, է՛հ, բարեկամներս, տատարակը կը բռնենք

կոր վերջապէս, բայց այս անգամ Պէլլիլի մէջ եղածին պէս չպիտի ըլլայ:

Ու Լէօն Բօլան, բոլորովին շանթահարուած այս լանկարծական բացողանշութենէն, տեսաւ որ դուռը կը բացուի, Նիքօլօ ե Դարբինը ներս կը մտնեն, իրենց շրթունքներուն վրայ ունենալով այնպիսի ժպիտ մը, որ կարծես թէ մահուան դատակնիք մըն էր:

Այս երկու մարդոց երեւոյթը՝ միանալով Քօլարի սպառնալից ե աղէտաբեր խօսքերուն, Լէօնի վրայ կայծակի մը տպաւորութիւնը առաջ բերին:

Անոնց անձին մէջ ան շուտ մը ճանչցաւ այն երկու ստահակները, որոնք նախատած էին զինքը, ե մինչեւ իսկ շատ գէշ պիտի վարուէին իրեն հետ, եթէ Արմանի միջամտութիւնը չըլլար:

Ան հասկցաւ որ Քօլար մատնիչ մըն էր, թէ Սըրիզ Պուժիվալ չէր գտնուեր ամենեւին, ե թէ որդգայթի մէջ ինկած էր վերջապէս...:

Ու ամենէն վերջ գուշակեց թէ կորսուած էր:

Սակայն, հնազանդելով այսպիսի առիթներու մէջ անձնապաշտպանութեան զօրեղ բնազդին, զինուեցաւ սեղանին վրայ դրուած դանակով մը ե դէպի ետ ոտու մը ըրաւ՝ դէմ զիմաց գալու համար իր երեք թշնամիներուն հետ:

Լէօն զօրեղ տղայ մըն էր, մեծղի ե բարեկազմ, ան կրնար՝ եթէ հարկը ստիպէր, երեք մարդու ալ միանգամայն դէմ դնել, եթէ այս մարդիկները զէնք չունենային:

— Ա՛հ, թշուառակա՛ն, ըսաւ Քօլարին, դուն զիս սպաննել կ'ուզե՞ս հէ՛...:

— Դուն կը նեղես կոր զիս, պատասխանեց Քօլար կտրուկ կերպով:

Ու խօսքը իր արբանեակներուն ուղղելով աւելցուց:

— Պարոնը դանակ խաղցնել կ'ուզէ. լաւ, իրեն դէմ ալ խաղցնող կայ: Բայց աւելի աղէկ պիտի լըար զայն խեղդել, խեղդուելէն վերջ հետք չի մնար: Պատուհանը դռնն հետ դէմ առ դէմ էր:

Դուռնն և պատուհանին մէջտեղ սեղան մը կար: Լէօն Բօլան սեղանը իբր պատանջ բռնեց իրեն և իր վրայ յարձակողներուն միջև:

Դէպի պատուհան խոյսցաւ, ձօնելով այն դանակը որով գինուած էր, և միեւնոյն պահուն աթոռ մըն ալ առաւ իբր վահան գործածելու համար:

Գործաւորը որ բնութեամբ քաղցր ու հեղ էր, յանդուգն դարձած էր մօտաւոր մահուան ներկայութեանը:

— Մօտեցէ՛ք նայիմ, մօտեցէ՛ք, տղաղակեց տնոնց, զոնէ մէկերնիդ պիտի սպաննեմ, հա՛...:

Քօլար և իր երկու արբանեակները անշուշտ առջուրնէ խօսք մէկ բրած էին և կ'սպասէին այս տնակնկալ դիմադրութեանը, և վայրկեան մը իսկ մտածած չէին թէ գործաւորին տարիքը և հասակը ունեցող մարդ մը՝ պիտի թողուր որ բզկտեն և խողխողեն զինքը. սակայն վայրկեան մը վարանեցան և սկսան այնպէս իրարու երես նայիլ ինչպէս զաղանը աչքովը կը լսփէ այն որսը, որուն վրայ պիտի յարձակի և որուն հետ պիտի կռուի:

Լէօն գտնուելը իր գլխուն վրայ բռնած կը դարձնէր և սոսկալի տնայեկում մը կ'աւելէր:

— Տղա՛յ, ըսաւ այն տտեն Քօլար, դուն ոչինչ բանի համար պինդգլուխութիւն կ'ընես, բայց չպիտի խուսափիս, կեցի՛ր, հանդարտ եղի՛ր, և անշուշտ պիտի կրնաս Սըրիզը կրկին տեսնելէ ի սպառ հրաժարիլ: Հոս մնալ պէտք է, բարեկամս, և հնազանդելով երթալ ջուրին մէջ պառկիլ...:

— Օգնութեան համէ՛ք... տղաղակեց երենադործը մեծ պատուհանը բռնալ ուղեւորով:

Բայց Նիքօլօ, ըմբիշներու յատուկ եզոզ սքանչելի ճարպիկութեամբ մը զինուած էր շիշով մը և զայն Լէօնին գլխուն իջեցուցած:

Լէօն ճակատէն զարնուելով, ցնցուեցաւ և ուշը կոշտեցուց հարուածին տղեցութենէն և խեղդուել տղաղակ մը արձակելով ծռնկերուն վրայ խնկաւ դանաւը ձեռքէն ձգելով:

Այդ միջոցին, հտպիտը մէկ ոստումով անոր վրայ ցատկեց և առաւ զայն իր կոշտ ու զօրեղ բազուկներուն մէջ:

— Հիմակ խեղդեմ քեզ, հարցուց:

— Ո՛չ պաւ ասխանեց Քօլար, կը կարծեմ թէ պէտք է զայն ջուրին մէջ խեղդել... ասիկա աւելի աղեկ է...:

Այս ըսելով հանդերձ Քօլար Նիքօլօի սև մետաքսէ լաթի մը կտոր նետեց, որ փողկապի տեղ կը ծառայէր իրեն:

Լէօն ապուշ կրթած էր և չէր մարած, ու տակաւին կը տապալկէր, և խուլ աղաղակներ կ'արձակէր: Շիշը ձմլած էր անոր դէմքը և արիւնաթաթախ վիճակ մը տուած էր անոր:

— Օն անդր... աճապարեցէ՛ք. ըսաւ Քօլար, Լաւ գիտեմ որ մենք հոս հանգիստ ենք, և ոչ ոք պիտի զայ մեզի արգելք ըլլալու. բայց հոգ չէ, պէտք է վերջնացնենք գործերնիս:

Եւ մինչդեռ Դարբինը ու Նիքօլօն խեղճ գործաւորը իրենց կոշտ ու զօրեղ բազուկներուն մէջ կը սեղմէին, Քօլար մետաքսէ լաթը առաւ, անոր վիզը անցուց, և սկսաւ զայն խեղդելու գործողութեան սկսիլ:

Բայց, յանկարծ շուք մը անցաւ մեծ պատուհանին ետեւէն, այնպիսի շուք մը, որ աւելի անթա-

փանց էր, քան զիշերուն աղջամուղջները, մինչ պատահանը լոյսով ողողուեցաւ:

Ու փայլատակում մը տեղի ունեցաւ արող և ազետաբեր, որուն յաջորդեց ահագնագոյ թնդիւն մը, և Բօլար զարնուելով տարձանակի հարուածէ մը, թաւալգլոր գետին տապալեցաւ, և զադրեցաւ խալեա թաշկինակին երկու ծայրերը սեղմելէ:

Ինչ էր և ուրկէ՞ էր ուրեմն այս անակնկալ օդ-նութիւնը որ կուգար կը հասնէր Լէօնին, աղատելով զայն ամենաստույգ մահէ մը...

9.

ԱՏՈՃԱՆԱԿԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Թողուցինք Արման տը Քէրկազը որպէս զի Կինեօնին հետ «թիւլպիւրի»ով իջնէր, և Լա Լիւն փողոցէն վազէր երթար Լէօն Բօլանը հոն գտնելու յոյսով:

Բայց, ինչպէս որ կը յիշուի, գործաւորը մեկնած էր արդէն:

Կոմսը և իր ուղեկիցը իրարու երես նայեցան:

— Ինչ ընելու է, հարցուց կոմսը:

— Պարոն կոմս, պատասխանեց Կինեօն, ես սա նախադգացումն ունիմ որ խեղճ բարեկամս մեծ վտանգի մը ենթարկուած է այս մարդուն հետ, գուցէ մահուան վտանգի մը: Սա Բօլար ըստւած մարդը սրիկայի մը գէմքը ունի:

— Ուրեմն, ըսաւ Արման, պէտք է նորէն գտնել զանոնք: Քեզի չըսա՞ւ որ Բօլար զինքը Պուժիվալ պիտի տանէր:

— Այո՛, Պ. կոմս:

— Ուրեմն, Պուժիվալ երթանք:

Ու Արման՝ որ անձամբ կը կառավարէր կառքը՝ մտրակը ուժգին մը շաշեցուց և ձին կայծակի արագութեամբ սրացաւ:

Այն ժամանակները Սէն Ժէրմէնի երկաթուղին գո-

բացառ զնաց և «Ֆիաքը»էն տասը վայրկեան առաջ հասած էր արդէն Պոլսի վրայ:

Արման միջին փողոցի մը մէջ մտցուց իր «թիւլ-պիւր»ին, որպէս զի ոեւէ կասկած չարթնցնէ Քօլարի մտքին մէջ:

Քօլար արդէն չէր կրցած ճանչնալ զայն՝ այնքան դժուարութեամբ մը կը տեսնուէր անոր դէմքը:

Ասկէ զատ «թիւլպիւրի»ին լապտերները, որոնք ցեխարգելին քովերը կախուած էին, ամենեւին չէին լուսաւորեր ետեւը, և կառքին ներսի կողմը մութին մէջ կը ձգէին:

Ասկէ զատ, Արման հովի պէս անցած էր արդէն:

Մինչդեռ կ'սպասէր որ «Ֆիաքը»ը անցնէր իր կարգին և իր հետքերը կորսնցնէր, կոմսը կ'ըսէր կինեօնին.

— Այս մարդը՝ որուն հետն է Լէօն Բօլան, թրշուառական սրիկայ մըն է և հաւանաբար որոգայթի մը մէջ նետելու կը տանի զայն: Բայց Լէօնի օգնելու համար յարմար վայրկեանին պէտք է սպասել, պէտք է վտանգի ժամուն համարիլ և ոչ թէ առաջ...:

Ու Պ. տը Քէրկազ ձեռքը ճակատին զարկաւ նորէն և ըսաւ յանկարծ.

— Ա՛հ, կը յիշեմ, իրիկուն մը այս մարդը տունս եկաւ... երկու ամիս կայ... զիս փնտռելու կուգար... ան զիս Քէրմօր տը Քէրմարուէի տունը տարաւ:

Շփոթ դողափարներու աշխարհ մը կը խառնուէր ու կը սեղմուէր Արմանի գլխուն մէջ:

— Հասկցա՛յ, հասկցա՛յ, ըսաւ միտքէն, այս մարդը պառնին տունը կը բնակէր... այս մարդը ուրեմն անոր գողտնիքին տեղակ էր... և այս մարդը Սըր Ուիլիեմսի արքանեակն է:

Այն ատեն պ. տը Քէրկազ միայն Լէօնը տղատելու վրայ չխորհեցաւ. այլ նաև Քօլարը եւս բռնելու և

զայն խոստովանեցնելու, տարձանակը կամ դաշոյնը տնոր վիզին բռնելով, թէ Սըր Ուիլիեմսը ո՛ր տարած էր ժամանը:

«Ֆիաքը»ը սրընթաց արշաւով Նանթէրը անցաւ:

— Պէտք է անոնց հետեւէն երթալ, ըսաւ Ար ան որ մաքել տուաւ իր «թիւլպիւր»ին լտմբարները, հետեւէն անոնց հետեւելու, և վայրկեան մը իսկ զանոնք աչքի առջեւէն կորսնցնելու չէ:

«Դեղին Ֆիաքը»ը միշտ կը գառնար ու կ'երթար, և միայն Պոլսի վրայ մեծ պողոտային վրայ կանգ առաւ, քիչ մը անդին այն փողոցէն, որ դէպի եկեղեցի կ'երթար:

Պ. տը Քէրկազ, երկրորդ անգամ թողուց ճամբան, յարակից փողոց մը մտնելու համար, մինչդեռ կինեօն գիւրադարձութեամբ մը վար կը ցատկէր, և կատուի մը նրբաշարժութեամբ կը սկսէր «Ֆիաքը»ին հետեւէն վազել, և տասը քայլ հեռուէն սկսաւ հետեւիլ անոր:

— Աւելի աղէկ է որ հոս իջնենք, կ'ըսէր Քօլար Լէօնին, շատ գէշ կ'ըլլայ երբ մեզ կառքով տեսնեն գինեատունին մէջէն:

Կինեօն անոնց երկուքին ալ ոտքերը գետինը դնելը տեսաւ, յետոյ իմացաւ նաև Քօլարի կառապանը ճամբու դնելը, և գիտեց որ բան մը չէր վճարեր անոր, և մինչ «Ֆիաքը»ը ետ կը դառնար և նորէն կը բռնէր վերադարձի ճամբան, ու Քօլար և Լէօն կը մտնէին այրի Ֆիքարի կողմէ վարձուած գինեատունէն ներս, երիտասարդ զործաւորը Արմանի քով վերադարձաւ:

— Եկէք, պարոն կոմս, եկէք, ըսաւ Անոնք «կարմիր գինեատուն»ը կ'երթան կոր:

Արման սանձը սպասաւորին հետեց, առաւ ատըրճանակները զորս միշտ հետը կը կրէր և կինեօնին ետեւէն գնաց:

— «Կարմիր գինետուն» ըսածդ ինչ տեսակ բան է:

— Գէշ կապէլա մըն է, ամենավատ համբուով, պարոն, պատասխանեց ցած ձայնով Կինեօն, որ Պուժի-վալը շատ լաւ կը ճանչնար: Վարձուած է այնպիսի կնոջմէ մը, որ շատ անգամ բռնատարկուած է. և որ կ'ապրի թշուառական հտպիտի մը հետ, որ արձակուած թիապարտ մըն է, կ'ըսեն, և վերջապէս այն տեսակ գինետուն մըն է, զոր ստիկանութիւնը ամենէն առաջ կը խուզարկէ՝ երբ մէկը փնտռելու ըլլայ:

— Հոն է որ պէտք է մենք ալ երթանք ուրեմն նախ և առաջ, ըսաւ Արման:

Հասան գինետունէն մինչև երեսուն քայլ հեռուն Քօլարին և Լէօնին հոն մանեկէն տասը վայրկեան վերջ, և հոն կանգ առին:

Հակառակ գիշերուան մթութեան, Կինեօն որ կա-տուի աչքեր ունէր, այդ տեղուանքը քննեց մանրա-զննին կերպով:

Գինետունը, ինչպէս որ տեսանք, ուրիշ բնակու-թիւններէ անջատուած անպիտան տուն մըն էր:

Իր գլխաւոր դուռը ճամբուն վրայ կը բացուէր, բայց ուրիշ փոքրիկ դուռ մը զայն հաղորդակցութեան մէջ կը դնէր պարտէզի մը հետ, որ շրջապատուած էր գիւրամագլցելի փլփլած պատերով:

Գինետան միակ ցարկը գետնէն շատ բարձր չէր:

«Կանաչ խուց»ին պատահանը փողոցին վրայ կը բացուէր, իսկ «դեղին խուցին»ը պարտէզին վրայ:

Պարտէզին մէջ զիգուած էին վիթխարի կոյտ մը փայտի կտորներու և մացառներու, որոնք այրի Ֆիրա-րի վառելու պաշարներն էին:

Արման և իր ուղեկիցը սպրդեցան գացին մինչև դուռ, խեղդելով իրենց քայլերուն ձայնը և բռնելով իրենց չուսը:

Դուռը նորէն գոցուած էր Քօլարի կողմէ, բայց իր գէշ գոցուած ճեղքերէն կոմսը նշմարեց Լէօն Քօլա-նը, իր կեղծ բարեկամ Քօլարը, անազնիւ գէմքով Ֆի-բար այրին և Ռօքանպուլը, արթնագէմ և անամօթ ստա-հակը:

Դուռէ վայրկեանական ապաւորութեան մը մէջ Արման երթար հէր այդ դուռը, ներս մտնէր, ուղղակի Քօլարին մօտենար, բռնէր օձիքէն և ստիպէր որ խոս-տովանի ամէն բան:

Բայց քայլերու ձայն մը լսելի եղաւ իրենց ետին, քիչ մը հեռուն:

Բնազգաբար, Կինեօն և կոմսը հեռացան դուռնէն, և գացին գինետան առջեւը զիգուած գերտններու և տախտակներու ետեւը:

Երկու մարդեր կը յառաջանային և ցած ձայնով կը խօսակցէին:

— Այս անգամ, կ'ըսէր անոնցմէ մէկը, գործը լաւ է, իսկ ձեռքովս պիտի մեռնի:

— Բաւական է զայն Պէլլիլի մէջ ձեռքէ փախ-ցընելիս:

Պէլլիլ անունը լսելուն պէս, պ. աը Քէրկազ որ կ'իմանար այս խօսակցութիւնը, գուշակեց թէ ասոնք միեւնոյն սրիկաներն էին, որոնց ձեռքէն խլած էր Լէօնը:

Նիքօլօ և Դարբինը գինետուն մտան, և Կինեօն ու կոմսը նորէն սպրդեցան ու գացին դէպի դուռ:

— Ա՛հ, եկա՛ք, ըսաւ այրի Ֆիբար, խօսքը Դար-բինին ուղղելով, գէշ չէ աս, երկար տառնէ ի վեր ձեզ կը փնտռեն կոր, Քօլար հասաւ հոս, գրեթէ կէս ժամ առաջ. . .

— Եկա՛ն, հարցուց Նիքօլօն:

— Այո՛, գեղին խուցը տուի իրենց:

Բօքսանպօլ այդ պահուն վար կ'իջնէր երգելով: Անիկա նոր եկողներուն հետ նայուածք մը և խորհրդաւոր նշաններ փոխանակեց ու յետոյ ըսաւ անոնց.

— Եկէք, տատարակը վերս է:

Կինեօն այն ատեն կոմսին ականջն ի վար ծռեցաւ.

— Պիտի սպաննեն զայն, պարեն, եթէ չաճապարենք:

Արման ոտքի ուժգին հարուած մը պիտի տար զբան ու ներս պիտի մտնէր յարձակելով մեծ սրահէն, բայց Կինեօն ետ կեցուց զայն:

— Հոնկէ չէ՛ ըսաւ:

Եւ տան ետեւի կողմը տարաւ զայն, ու ցուցուց իրեն այն լոյսը, որ դուրս կ'ելլէր և կը ցոլանար դէպի խուցին մեծ պատուհանէն:

— Հոն է Լէօնը, ըսաւ:

Կինեօն թեթեւ և դիւրաշարժ էր, մագլցեցաւ ելաւ պարտէզին պատին վրայ:

Արման աը Բէրկազ ետեւէն գնաց և երկուքն ալ սկսան մայրառներու և փայտի կտորներու կոյտին վրայ ելլել, այն կոյտին որ մինչև մեծ պատուհանը կը բարձրանար:

Բայց որչափ ալ շուտընդփոյթ եղաւ այս մագըլցումը, Լէօն Բօլան տակաւին վտանգի մէջ էր, և երբ Արման անկուեցաւ կայնեցաւ պատուհանին առջև, խեղճ գործաւորին գլխուն շիշը զարնուած և իր ծունկերուն վրայ ինկած էր, և Քօլար զայն խեղդելու վրայ էր, մինչդեռ Նիքօլօ և Դարբինը կը սեղմէին զայն իրենց բազուկներուն մէջ:

Պ. աը Բէրկազ ուրեմն մտածելու վայրկեան մը իսկ չունեցաւ, կռուի մէկ հարուածով մը պատուհանը հրեց, նշան առաւ Քօլարին և կրակ ըրաւ. Գնդաւ կը ճիշդ կռուծքին հանդիպելով, Քօլար ինկաւ թաւալգլոր:

Միեւնոյն ժամուն Նիքօլօ և Դարբինը, վերջին ծայր սարսափած, վտանգի անոնք այժափ վատ և երկչոտ էին՝ որչափ կատաղի, թողուցին իրենց որսը, որուն դէմքը արիւնով չաղաղուած էր, և ապաստանեցան մասնաբաժնին մըս ծայրը:

Արման ներս ցատկեց պատուհանէն, և իր երկրորդ ատրճանակը ձեռքը՝ մտաւ սենեակին մէջ:

Պէլլիլի մա՛րդն է, մրմնջեց Նիքօլօ, որ անմիջապէս ճանչցաւ կոմսը, և խոյացաւ դէպի սանդուխը, դուռը ետեւէն երկու անգամ դարձնելով գոցեց, յուսալով որ այս կերպով պիտի կտրենար մինչև տունէն դուրս հասնիլ և կծիկը դնել:

.

Վարը՝ այրի Ֆիրար և Բօքսանպօլ սեղանին առջև դէմ առ դէմ նստած հանգարտօրէն «պէզիկ» կը խաղային:

Ատրճանակի մը ձայնը լսածին պէս, այրին սարսըռաց, բայց Բօքսանպօլ հանգարտութեամբ իր թուղթերը սեղանին վրայ ձգեց և ըսաւ.

— Ահա տախտիկ, բռնը բռնաւ: Բայց անտեղի բռն է որ այսպէս աղմուկ հանեն ոտքի ամանի ձայնելով:

Ու այս զամբոնական ձառը լմնցնելէն ետք, Բօքսանպօլ նորէն առաւ թուղթերը, ըսելով.

— Օն անդր, մայրիկ, ուշադրութիւն ըրէք խաղերնուդ...

Բայց Նիքօլօի ուժգին քայլերը որոնք չորս առ չորս կ'առնէին սանդուխին աստիճանները, ընդմիջեցին ստահակը և այրի Ֆիրար այլալկած վիճակի մէջ տեսաւ իր ապօրէն ամուսինը, աչքը մօլոր, դէմքը ալլակերպուած, որ ըսաւ իրեն.

— Լմնցա՛նք... Քօլար մեռա՛ւ... Պէլլիլի մար-

դր... կոմսը... գիտե՞ս...: Ես կը փախչիմ, նայէ՛ որ
գուն ալ պահուըտիո կամ փախչի՞ս...

Եւ Նիքոլո մինչև դուրս գրեթէ ոտուով մը ըրաւ,
ու մթութեան մէջ աներեւոյթ եղաւ, թողով այրի Ծի-
րարը և Ռօքանպօլը՝ որոնք զարմացումէն ու սարսա-
փէն համր ու փայտ կտրած իրարու կը հարցնէին այս
տարօրինակ տիսարանին բացատրութիւնը:

— Կորսուած ենք, մըմնջեց այրի պառուը, որ
այնչափ յանցանք ունէր իր խիղճին վրայ ծանրացած,
որչափ չէր վախնար ունէ բանէ:

Բայց Ռօքանպօլ նորէն առած էր իր պաղարիւնու-
թիւնը:

— Մի՛ վախնար, մայրիկ, Ռօքանպօլը հոս է. ան-
շուշտ կրնայ քու տանդ մէջ ոճրագործութիւն մը գոր-
ծուիլ, առանց ասոր համար յանցանքը քուկդ ըլլալու...
լաւ է այս բացատրութիւնը և քու անմեղութիւնդ կ'ա-
պացուցանէ:

Եւ աղան, որ յանդուգն էր, սկսաւ վեր ելլել
սանդուխէն, ամենասոսկալի ձայնով մը պոռալով:

— Վաղեցէ՛ք, օգնութեան հասէք, գո՛ղ եկաւ,
մարդասպան եկաւ:

Եւ որովհետեւ զեղին խուցին դուռը գոցուած էր,
հրեց մտաւ և ինքզինքը Քիրկազ կոմսին ներկայու-
թեանը գտաւ:

Կոմսը կիսամեռ Քօլարին վրայ ձուած էր, և Լէոն
Ռօլան որ նորէն գտած էր իր քաջարտութիւնն ու զօ-
րութիւնը՝ այս անակնկալ օգնութեամբ, բռնած էր
Դարբինին օձիքէն, զայն գլորած էր գետին, և ոտքին
տակը առած էր, և անոր կուրծքին կոթնցուցած էր իր
ծունկը:

Ռօքանպօլին երեւնալը տեսնելով Կինեօն, որ մինչև
այն ատեն պարզ ականատես մըն էր, զնաց յարձակե-
ցաւ զեռաւոր գինեպանին վրայ:

— Բռնեցէ՛ք գողը, բռնեցէ՛ք մարդասպանը, կը
կրկնէր զեռաւոր սրիկան որ կ'ուղէր կծիկը դնել և ո-
րուն համար հոն կենալը աղէկ չէր:

Բայց Կինեօն վրայ հասաւ, և թէև զեռաւոր սա-
հակը իրէ գօրեզ էր, զայն առաւ իր բազուկներուն և
սրունքներուն մէջ միտնգամայն ու գետինը փռեց:

— Բռնեցէ՛ք գողը, մարդասպանը, մըմնջեց Ռօ-
քանպօլ:

Բայց Կինեօն վերցուց գե նէն այն դանակը զոր
Լէօն քոնի մը վայրկեան առաջ ձգած էր ձեռքէն և
զայն անոր կոկորդին կրթնցուց:

— Եթէ տակուին պոսաւ և տապալակիս կ'սպաննեմ
զքեզ:

— Քոնի որ վայրենի ես այսպէս, պիտի լսեմ,
մըմնջեց ստահակը, որ բան մը չկորսնցուց իր պաղա-
րիւնութենէն, և հանգարտ կեցաւ:

Եւ մինչդեռ Դարբինը Լէօնին վրայ մօլար նայ-
ուածքներ կը նետէր, պ. տը Քէրկազ Քօլարին վրայ
ձուած էր:

Սըր Ուիլեմմի տեղակալը մահացու կերպով վի-
րաւորուած էր, բայց պահած էր իր լիտքին բոլոր պա-
ղարիւնութիւնը:

— Լաւ խողացուեցաւ, կը մըմնջէր Արմանին նա-
յելով ատելութեան ու անօրինակ կերպով կատաղի ու-
րախութեան արտայայտութեամբ մը, դուք լաւ չահե-
ցաք խաղը... յաղթեցիք... բայց ան վերջնական չէ...
հարիւրապիսի զրէմս պիտի լուծէ...

— Թշուառակա՛ն, կ'ըսէր Արման, ուրեմն չան մը
պէս առանց քու ոճրերնեդ խոստովանելու և զղջալու
պիտի մեռնի՞ս:

— Դուք բան մը չպիտի գիտնաք... թոթովեց Քօ-
լար:

— Յանուէն Աստուծոյ որ պիտի դատէ զքեզ, ըսէ ինձ, ո՛ւր են Սըրիզ և Ժանն:

— Ա՛հ, ա՛հ, ըսաւ հոգեվարքը քմծիծաղով, կ'ուզէ՞ք գիտնալ, պարոն: Լա՛ւ, ուրեմն, Ժաննը Սըր Ուիլիեմսի սիրուհին է... Դուք բան մըն ալ չպիտի գիտնաք:

Այս ստախոսութիւնը արտասանելէ ետք, Քօլար արիւնի հեղեղմը դուրս տուաւ ջղաձիգ շարժում մը ըրաւ և հոգին փչեց:

Քօլար իր գաղտնիքը իրեն հետ կը տանէր:

Այն ատեն պ. տը Քէրկազ գնաց Դարբընին, աւերճանակը անոր ճակատին դրաւ:

— Ըսէ՛ գիտցածդ, ըսաւ հրամայելով, ապա թէ ոչ կ'սպաննեմ զքեզ:

Դարբինը գաղտնիքէն բան մը չէր գիտեր: Ստախոսութեան գործակալ մըն էր այս մեծ տառապանք մէջ և կը ծառայէր պառոնին. ան յարմար դատուած չէր ամենափոքր գաղտնիք մը իսկ իրեն վստահուելու: Մինչև իսկ չէր գիտեր որ տառապանք միջոցներն էին, որոնք այս սոսկալի և մթին նենգախաղին նիւթն էին եղած: Ուրեմն չնորձք խնդրեց և վերջապէս ըսաւ.

— Ես բան մը չեմ գիտեր, բայց քանի որ Քօլար չուզէր բան մը խօսիլ՝ պզտիկը անպատճառ գիտնալու է:

Ու Դարբինը Ռօքանպօլը ցոյց կուտար, որ անշարժ կ'ընեմ ծունկին տակ կեցած էր, որ կը սպառնար անոր գանակին ծայրովը:

Ռօքանպօլ իմացաւ և ըսաւ այնպիսի պաղաւիւհութեամբ մը, որուն ստույգեան և կեղծութեան վրայ մարդ վայրկեան մը իսկ չի կրնար կասկածիլ:

— Ե՛ս ամէն բան գիտեմ, ե՛ս...

Արման ազադակ մը արձակեց.

— Դիտեմ ո՛ւր ըլլալին, կրկնեց Ռօքանպօլ:

— Խօսէ՛ ուրեմն, ըսաւ իրեն կ'ընեմ գանակը կուրծքին կրթնցնելով:

— Ո՛չ, պատասխանեց, սպաննեցէք զիս եթէ կ'ուզէք: Կ'ընեմ կոմսին նայեցաւ: Արման կեցուց զայն շարժումներով մը:

— Կեցի՛ր, ըսաւ, գուցէ խօսելու որոշում մը կուտայ:

Եւ պ. տը Քէրկազ ըսաւ ստանակին.

— Ստա՛կ պէտք է քեզի...

— Այո՛, պարոն, ապա թէ ոչ սպաննեցէք զիս: Առանց դրամի կեանքը ձոնձրացուցիչ է...

— Որչա՞փ պէտք է քեզի:

— Նախ և առաջ տասը ոսկի:

— Ահաւասիկ, ըսաւ Արման քսակը գետին նետելով:

— Հիմակ ալ թող տուէք զիս, ձգեցէք զիս:

Կոմսին մէկ նշանին վրայ, կ'ընեմ թողուց Ռօքանպօլը որ ոտքի ելաւ:

Տղան հանդարտ էր և պողարիւն այնպէս՝ որպէս թէ խնդիրը ոչինչ բանի մը վրայ եղած ըլլար:

Արմանին նայեցաւ և ըսաւ.

— Քօլար սուտ խօսեցաւ: Սըր Ուիլիեմս տեսնաւ գաժէ այն մանկամարդ աղջիկը, զոր կը փնտռէք դուք, բայց անոր սիրուհին չէ երբեք, որովհետեւ երբեք չէ աւագած ըլլալ:

— Ո՛ւր է... Խօսէ՛ ուրեմն, հարցուց կոմսը ուժգնօրէն:

— Հոսկէ տասը վայրկեան հեռու տան մը մէջ, ուր կը պահուի իբր բանտարկեալ, ես քեզ կը տանիմ:

Սնանդը, ըսաւ պ. տը Քէրկազ որ կ'եռար անհամբերութենէն:

— Պէտք է անցնիլ մեքենային մեծ կամուրջը, շարունակեց Ռօքանպօլ, ետեւէս եկէք:

Ստահակը դրպանը նետեց Արմանին քսակը, դէպի գուռ քայլ մը առաւ, յետոյ նորէն դարձաւ:

— Պարսն կոմս, ըսաւ իրեն, կարծեմ թէ դուք չա՛հաւոր պիտի ըլլաք... Ասեկա տասը ոսկիէ աւելի կ'արժէ:

— Եթէ ժաննը գտնեմ, տասը հատ ևս պիտի ըստանաս:

— Ահաւասիկ խօսքն ալ այս է, ըսաւ:

Արման, Կինեօն, Լէօն Բօլոն անոր ետեւէն գացին:

Այս վերջինը Դարբինին օձիքը ձգած պահուն ըսած էր անոր:

— Եթէ երբեք ճամբուս վրայ գտնուիս, ցածոգի՛ արարած, կ'ըսեմ քեզի թէ ուղղակի կ'ծիկը դնես:

Եւ Դարբինը փախած էր:

Կինեօն միշտ Բօքանպօլին օձիքէն բռնած էր:

— Խնդ ես, ի՞նչ ես, ըսաւ անոր, տակաւին կը վախնա՛ս որ կը փախչիմ: Ես ոսկիները վաստկիլ կ'ուզեմ:

Վարի սրահէն անցած ժամանակնին՝ տեսան այրի ֆիբարը, որ մարած կը կեղծէր ինքզինքը, հաւատաւորիմ գտնուելով Բօքանպօլի խրատներուն, որուն վրայ կատարեալ վստահութիւն ունէր:

— Խեղճ մայրիկ, ըսաւ, շատ վախցած է... և հեզնոտ ու մտածի դէմքով մը աւելցուց:

— Պէտք է գրկե՛մ զայն...

Պառաւ կնոջ վրայ ծռեցաւ, և շայն գրկել կեղծելով շուտ մը սա խօսքերը փափաց անոր ականջէն վար:

— Շուտ մը կ'ծիկը դիր, մայրիկ... Իրենց խաղ մը պիտի խաղամ որ երբեք չեն գիտեր:

Պառաւ ոչ մէկ շարժում ըրաւ, որպէս թէ իրապէս մարած ըլլար:

Բօքանպօլ անցաւ, ճամբան Արմանին ցոյց տալով և իր քովէն քաշելով Կինեօնը, որ կը յամառէր զայն բնաւ չձգել:

— Երկու կիներր, օրիորդ ժանն, և յետոյ օրիորդ Սրբիկ կղզիին մէջն են... դուք հիմա զանոնք պիտի տեսնէք... պզտիկ տան մը մէջ...

Բռնեց մեքենային նեղ կամուրջի ճամբան և ըսաւ Կինեօնին:

— Ուղիղ քարեցէք, ընկեր, եթէ ջուրին մէջ իջնաք, լաւ մը կը խմէք, հա՛...

— Դո՛ւն ալ ուղիղ քալէ, ըսաւ Կինեօն:

— Լողալ գիտէ՞ք, հարցուց Բօքանպօլ:

— Ո՛չ, պատասխանեց գործաւորը:

— Ի՛նչ գէշ բան, մրմնջեց Բօքանպօլ:

Այս վայրկեանին հասան նեղ կամուրջին մինչև ծայրը և ջաղացքին անիւներէն քիչ մը հեռու կը գընտնէին: Ստահակը բիրտ շարժում մը ըրաւ, աղատեցաւ Կինեօնի սեղմումներէն, տուաւ անոր սրունքի աղուոր հարուած մը, և ճլո՛ւմբ... ջուրին մէջը նետեց զայն:

— Իրաւ ալ բախտ չունիս եղեր Կինեօն (դժբաղդութիւն) կոչուելովդ, մրմնջեց:

Եւ որովհետեւ գործաւորը սոսկալի աղաղակ մը արձակած էր ջուրին մէջ ինկած պահուն, Բօքանպօլ որ գրեթէ ձուկի մը պէս կը լողար, աղաղակեց:

— Մնա՛ք բարով, պարոն կոմս, դուք չպիտի կարենաք գիտնալ թէ ո՛ւր է ժաննը:

Եւ Ռօքանպօլ նետուեցաւ Սէն գետին մէջ, խորասուզուեցաւ մէկ քանի տնգամ, այն անդունդներուն մէջ, որոնք կը ծածկեն այն մեծ գետը, ապուշ կըլթած Արման աը Քէրկաղի շարժում մը ընել փորձելէն շատ առաջ:

Տղան խաբած էր մարդը. Բօքանպօլ հաւատարիմ

գտնուած էր Սըր Ուիլիքմսի, և Սրմանի համար անկա-
րելի էր գիշերուան այն մթութեան մէջ անոր հետքը
վերստին ձեռք անցնել...

Պ. Տը Քէրկազ և Լէօն Րօլան վերջին ծայր տնա-
պարանքով գինետուն վերադարձան, հաշուելով որ
պիտի կարենային պառաւ կնոջմէն խլել այն գաղտնի-
քը, զոր այնչափ լաւ կերպով պահած էր Ռօքանպօլ:

Բայց այրի Ֆիբար աներևոյթ էր եղած...

Գինետունը ամայի էր և այլևս ուրիշ բան չէր
պարունակեր բայց եթէ Բօլարի տակուին տաք դիակը:

2.

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՊՈՒԹԻՒՆ

Մինչդեռ Սրման տը Քէրկազ Լէօն Րօլանը սառյգ
մահէ մը կը փրկէր, անդին Սըր Ուիլիքմսը, Պրըթան-
երի մէջ, Օր. Հէրմին տը Պօբրէօի սիրտը կը պա-
շարէր:

Ուրեմն վայրկեան մը վերադառնանք այն դէպքե-
րուն որոնք տեղի ունեցան Սըր Ուիլիքմսի ժէնէի
դղեակը գալէն վերջ:

Տեսանք արդէն Ուիլիքմս պառնին պառաւ Քէր-
մատէք Պառնուհիին սրահէն խոյանալով դուրս ելլելը,
ամենամեծ յուզում մը կեղծելը, և նորէն ձի հեծնելը,
այն մարդուն նման՝ որ ամենամեծ վտանգէ մը կը հա-
լածուի և կը փախչի:

Սըր Ուիլիքմս, ինչպէս որ ըսինք արդէն, այդ
կողմերը շատ լաւ գիտէր, թէ և երկար ժամանակէ իվեր
չէր եկած հոն. մինչև իսկ աչքերը գոց քլլալով կըր-
նար երթալ մինչև Մանուար՝ որ Լասիի ասպետին սե-
փական ստացուածքն էր:

Ուրեմն իր ձին քառամբակ վազցուց, և քսան
վայրկեանէն նշմարեց դղեակին աշտարակները, որոնք
կը զատուէին իրմէ լուսինով պայծառացած երկինքին
մէջ:

Սըր Ուիլիերմս չառ ապահով էր թէ Մանուարի մէջ ոչ ոք պիտի կորենար ճանչնալ իր անձին վրայ՝ դերկոմա Անտրէան և այս վատահոլութեան համար երկու պատճառ ունէր:

Նախ, որ զերկոմսը մեկնած էր այդ երկրէն, առկաւին պատանի, մտղերը խարտեալ և կզակրանմօրուս, հիմա հոն կը վերադառնար կատարեալ մարդ եղած՝ դէմք գեղեցիկ սև մօրուքով մը ծածկուած, և ստացած դիրք մը, չեչտ մը, որոնք խտրելու չափ կը յայտնէին իր անգլիական սերունդէ ըլլալը:

Երկրորդ պատճառը իր հիմակուան ժպտուն և մարդու մօտ վիճակն էր, մինչդեռ այն ատեն, կոմա Ֆիլիբերտի սպաննութենէն ի վեր, միշտ իր դրացիներէն փախչելով և զանոնք բնաւ չընդունելով տպրած էր:

Երրորդ պատճառը զերկոմսը այն ատեն մէկ տնգամ իսկ այցելած չէր Լասիի ասպետին, ինչպէս նաև Քէրմատէք Պառնուհիին:

Սըր Ուիլիերմս Մանուարի բակին մէջ մտաւ ուրեմն բարձրագլուխ և սիրտը խիստ հանդարտ:

— Լասիի պարոն ասպետը, հարցուց սպասաւորին, որ վաղեց եկաւ ձիերուն ոտքի ձայները իմանալուն պէս և որուն Սըր Ուիլիերմս ձիուն սանձը նետեց:

— Պարոն ասպետը տակաւին չէ եկած, պատասխանեց սպասաւորը, այսօր քիչ մը հեռուն որսի գացած է, ժամադրաւայրը հոսկէ երկու քիլոմէթր հեռու է, Ռըաօնի անտառին մէջ, և թերեւս քիչ մը աւելի ճամբորդութիւն մը ըրած է, վասնզի բոլոր օրը իմացանք ոչ փողերուն և ոչ ալ շուներուն ձայնը, Բայց եթէ պառնը կ'ուզէ սպասել անոր:

— Անշուշտ, ընդմիջեց Սըր Ուիլիերմս որ ոտքը գետինը դրաւ, և Մանուար մտաւ համարձակ քայլերով և այնպիսի մարդու մը որ բարեկամի մը տունը ոտք կը կոխէ:

Սպասաւորը առաջնորդեց Սըր Ուիլիերմսը մինչև ճաշասրահ, զոր վաղեմի ասպետը սալօնի, աշխատութեան խուցի և շուներու թանգարանի փոխած էր, և որուն մէջ կ'անցնէր իր կեանքը՝ երբ անձրեւոտ կամ ցուրտ օրերը տունէն դուրս չէր ելլեր:

Կրակը տղուօր մը կը ճարճատէր: Երմինէն քիչ մը հեռու ասպետին ճաշանդանը դրուած էր, որուն վրայ կ'որ գետեղուած հաստեայ մը և հին գինիով լեցուն երկու շիշեր:

Պատերուն վրայ կը տեսնուէին հրացաններ, որսի գունակներ, գէնքեր, որոնք կ'ախուած էին տաղին անդին. իսկ գետինը ծածկուած էր վիթխարի գորգով մը շինուած և իրարու քով բերուած գայլերու մորթերէ:

Սալօնին չորս անկիւնները կային չորսկենդանագիրներ, որոնք Լասիի չորս ասպետները կը ներկայացնէին:

Սըր Ուիլիերմս համարձակօրէն կրակին մօտ դրուած թիկնաթուր վրայ նստած կը մտածէր:

Քանի մը վայրկեաններ անցան այսպէս. Յետոյ փողի մը հեռաւոր ձայնը, որ շուները ի մի կը հաւաքէր, լսելի եղաւ շուներուն ձայնին միացած: Քիչ մը ետք շատ մը ձիերու քայլերը հնչեցին բակին սալարկին վրայէն:

Պ. տը Լասի ներս կը մտնէր որսի շուներու ձիաւոր պահապանին և շուներու երկու սպասաւորներուն հետ միասին:

Հեծեալ պահապանը իր համետին վրայ սքանչելի վայրի խօզ մը կը կրէր:

Այն ժառան, որ ներս մտցուցած էր Սըր Ուիլիերմսը, եկաւ այս այցելութիւնը ծանուցանել իր տիրոջ, և ասպետը առանց գիտնալու թէ ինչ տեսակ մարդու մը հետ գործ ունէր, իսկոյն ձիէն վար իջաւ և գէպի ճաշասրահը վաղեց գնաց:

Սըր Ուիլիերմ տեսաւ բարձրաձայնով մարդու մը ներս մտնելը, որ կրնար վաթսուս տարեկան ըլլալ, բայց զօրաւոր և ուժեղ էր, ուսերը լայն, ծունկերուն ետեւի կողմը չոր և ջղուտ, աչքերը երկատարդութեամբ և ոգեւորութեամբ լեցուած, ճակատը գրեթէ առանց խորշոմի՝ իր ճերմակ մազերով ներքև:

Կանաչ թաւիչէ որտեղ զգեստ մը հագած էր, ձիււորներու յատուկ մեծ կօշիկներ, և ձեռքը բռնած էր խոզի փոկով իր մտրակը:

— Պարո՛ն, ըսաւ Սըր Ուիլիերմ օտքի ելլելով և ընդ առաջ երթալով, անունս տալէ առաջ, վասն զի անունս կարծեմ վերաբերութիւն մը չունի այցելութեանս հետ, թոյլատրեցէք որ ձեզի յանձնեմ ձեր քեռորդի՝ Կօնթրան Մարքիզին ստ նամակը:

— Դուք կը ճանչնա՞ք Կօնթրանը, հարցուց ասպետը ուժգին ձայնով մը:

— Իր բարեկամներէն եմ ես, պատասխանեց համեստութեամբ Սըր Ուիլիերմ:

— Ուրեմն, դուք հոս ձեր տունը եղածին պէս էք, պարոն, ըսաւ ասպետը պարզութեամբ, և կը կարծեմ թէ մեք կրնանք աւելի հաքի ձգնլ այս նամակին բացումը, օրինակի համար ճաշէն վերջ: Նստեցէ՛ք, պարոն, իմ քեռորդիս բարեկամները երբ իմ տունս դան իրենց տան մէջ եղածի պէս կ'ըլլան:

Սըր Ուիլիերմ խոնարհութիւն ըրաւ:

— Ժա՛ն, կանչեց ասպետը:

Ու մինչդեռ ասպետաւոր մը և ուրիշ մը եկան իրեն ծառայելու, վազեմի աղնուակներ ըրաւ:

— Այս իրիկուն, թեթե ու չոր ընթրիք մը պիտի ընէք, սիրելի հիւրս, որսորդի ընթրիք մը:

— Ե՛ս ալ ձեզի պէս Սուրբ Հիւպէրիթի աշակերտ եմ, պարոն ասպետ, պատասխանեց Սըր Ուիլիերմ:

— Որսը կը սիրէ՞ք:

— Շա՛տ պարոն ասպետ, իրլանտացի՝ աղնուականի մը պէս, վասն զի, անաւասիկ հիմա ստիպուած եմ, քանի որ տակաւին յանձնարարական նամակս բացած չէք, անունս ձեզի յայտնելու... Սըր Ուիլիերմ Պառոն...:

Ասպետը խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Սրգ, շարունակեց Պառոնը, իմ բարեկամս Կօնթրան ճիշտ ձեզի յանձնարարած է ինծի պարոն, իբրեւ Սէնթ Հիւպէրիթի աշակերտներէն մէկը. և որ կը փափաքի անգլիական աղնուականութեան հետ ծանօթութիւն ունենալ:

— Բայց, աղաղակեց ասպետը, զուարթ և կայտառ, Կօնթրան մարգարիտի պէս քեռորդի մըն է իրա՛ն որ, քանի որ ինձ սրտի ընկեր մը կը ղրկէ. Այսպէս պառոն, պիտի մնա՞ք հոս:

— Եթէ շատ անգաղտնապահ ըլլալ չի նշանակեր այդ:

— Օ՛ր անդր, ես պիտի ըլլամ անգաղտնապահը, ձեզի հետ իմինիս չափ նապաստակներու որս մը բաժնելով:

— Պարո՛ն, ըսաւ Սըր Ուիլիերմ, կ'աղաչեմ որ հիմա բռնաք Կօնթրանին նամակը:

— Ինչո՞ւ համար:

— Ո՛հ, կ'աղաչեմ, ըսաւ Սըր Ուիլիերմ, որ շարունակեց պնդել յամառ կերպով:

— Եթէ այդպէս կը պահանջէք, պատասխանեց ասպետը. առարկութիւն չունիմ մերժելու:

Ու. բացաւ Կօնթրանին նամակը:

Ու մինչ կը կարդար ան արագօրէն, Սըր Ուիլիերմ կը զիտէր զայն և կ'ըսէր ինքնիրեն:

— Ահաւասիկ, արդարեւ խիստ պարզամիտ մարդուն մէկը, զոր պիտի ընեմ ինչ որ ուզեմ:

— Ինչպէ՞ս, ըստ ապետը, նամակը լինէ՞ն ետք գլուխը անոր դարձնելով, սիրահարուած էք եւ դեր, պառոն:

— Աւա՛ղ, հառաչեց պառոնը աչքերը խոտորեցընելով:

— Բայց, ազադակեց ծերունին, ես այս բանին մէջ ամենափոքր անպատեհութիւն մը լիք չեմ տեսներ, ընդհակառակը...: Եւ շարունակեց ժպտելով:

— Կը տեսնէք, սիրելի հիւրս, սիրային գործին մէջ մինակ բան մը կը տեսնեմ. կ'ինքրուն հեա՝ թշնամիի մը հետ վարուելու պէս վարուելու է, յաղթահարող աշխարհակալներուն ձեռով: Ես ալ զօրաբանակի մէջ եղած եմ, և ես ալ ճիշդ ձեզի պէս երեսուն տարեկան եղած եմ, պիտեքս սե...: Է՛յ ուրեմն, ես այն վիճակէս կ'օգտուէի, կ'երգնում ձեզ որ...:

Սըր Ուիլիամս սկսաւ խնդրել:

— Դուք ֆրանսացիք, ըսաւ, սիրոյ մէջ ասպետական բնութիւն ունիք. ասիկա Սաշակիւններու արշաւանքներուն թուականէն կ'սկսի... բայց մենք Իրլանդացիք...

Հոս, պարոնը յարմար դատեց կ'ըսած, խոհուն և քիչ մը թաղձոտ կերպարանք մը առնել, բան մը՝ որ համոզեց Լասէի ասպետը, թէ իր երիտասարդ այցելուն ծանրորէն բռնուած էր սիրոյ հիւանդութենէն, և թէ պէտք էր ու է կերպով սիրելի անոր վիշտը:

Սրգ՝ նմանօրինակ պարանայի մէջ կարելի ամէն ղեղերէ առաջինը՝ սիրուած և բացակայ կնոջ վրայով խօսիլը և զարդարելն է զայն այն բարեմասնութիւններով, զորս ունի կամ կրնայ ունենալ ան:

Ասպետին մասնաւոր ապաստարար բերաւ ապուրը և պ. տը Լասի ըսաւ պառոնին:

— Տեսնենք սիրելի հիւրս, հիմակուհիմա հրամ-

մեցէք սեղան նստեցէք, և վերջը կը նայինք քիչ մը այն բանին, որ զձեզ պիտի բռնէ այդ հիւանդութենէն:

Սըր Ուիլիամս այնպիսի վշտաբեկ ժպիտ մը ունեցաւ, որուն քով ամենէն տխուր ժպիտներն ալ բան մը չէին արժեր:

— Անբռնելի՛ եմ ես, մրմնջեց:

— Ո՛հ, անբռնելի հիւանդութիւն շատ քիչ կայ. առանց զեզի հիւանդութիւն ալ չկայ: Աղէկ ըսիք, շարունակեց ծերունին կերակուր հրամցնելով իր հիւրին, գիտէ՞ք որ սիրուն է ան:

— Ո՞վ հարցուց Սըր Սելիւրմս սարտաւով:

— Հարկա՛ւ ձեր միտքը դրած կ'ինը:

— Դուք կը ճանչնա՞ք զայն:

— Առանց զայն տեսած ըլլալու: Քէրմարտէք Պառնուհիին, իմ վաղեմի բարեկամուհիին փոքրիկ քեռորդին ըլլալու է, և ես գիտեմ որ գրաւիչ բան մըն է:

Հոս, անգամ մըն ալ հառաչելէ վերջ, Սըր Ուիլիւմս մինչև ականջները կարմրելու պէտքը զգաց:

— Եւ, շարունակեց ասպետը, ես երէկ զայն այնչափ մտացի կը կարծէի որչափ սիրուն:

— Այնպէս է, մրմնջեց Սըր Ուիլիւմս:

— Հը՛մ, կը կասկածիմ թէ ան արդէն իսկ խենդ չըլլար ձեր մասին. պատուոյս վրայ կ'երգնում որ, սիրելի հիւրս, դուք սքանչելի տղայ մըն էք:

Սըր Ուիլիւմս խոտորեցութիւն ըրաւ:

— Աւա՛ղ, ի՛նչ ընեմ որ զիս չի սիրեր:

— Ի՞նչ գիտէք անոր մասին:

— Շատ ուշ հասած եմ:

— Ո՛հ, ո՛հ, տեղը բռնուած է. արդ ուրեմն, պէտք է պաշարել զայն: Մենք պաշարում մը պէտք է ընենք: Մենք պէտք է ընենք այդ պաշարումը:

Երբ ասպետը ձերմակ մազերուն տակուին տաք

գլուխ մը ունեցող վաղեմի քաջամարտիկ զինուորի մը պաղարիւնութեամբ կ'ընէր այս մեծաբանութիւնները և անձնադուլութիւնները: Նուներուն հեծեալ պոհապոնք երեցաւ ճաշարանին սեմին վրայ:

— Պարոնուհի տը Բէրմատէք, ըսաւ, անշուշտ գործ մը ունի Պ. տապետին հետ. վասն զի, անուտսիկ ժօնաս նամակ մը ձեռքը եկաւ:

— Ներս մտցուցէք ժօնասը, ըսաւ տապետը:

Ժօնաս, որ տգորակի ձի մը հեծած Մանուար եկած էր, սրահ մտաւ չարամիտ արժանապատուութեամբը մոնիյուսիկի մը, որ սիրային լուր մը կը բերէ:

Սըր Ուիլիեմսի վրայ շեշտակի և հեգնական նուագ մը նետեց և երկնցուց իր նամակը, զոր իր լայնեզր գլխարկին մէջ դրած էր:

— Կարծեմ թէ պատասխան մը պիտի տաք, ըսաւ Ժօնաս:

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ տապետը, Բէրմատէքի ընտանիքին զինանշանը կըող կարմիր կնքամոմը պատռելէ տուաջ, գնա՛ խոհանոցը նստէ, քիչ մը կերակուր թող տան քեզի, և սպասէ:

Ժօնաս Սըր Ուիլիեմսը հեգնական երկրորդ ակնարկով մը ծածկեց և ելաւ գնաց:

Այն տունն Պ. տը Լասի բացաւ պառնուհիին նամակը, ուր ան կը յանդիմանէր տապետը իր այցելութեանց հաղուողէպութեանը համար, կը յայտնէր իր քեռողջկան քիչ մը վիպական բնաւորութիւնը, և կը խնդրէր իրմէ որսորդութեան մը կազմակերպութիւնը, որ կարենար քիչ մը հրապուրել երեւակայութիւնը մանկամարդ աղջկան, որ քիչ վարժուած էր դաշտային կամ գիւղային կեանքի միօրինակութեան:

— Ահաւասիկ բան մը որ կարծես թէ յատկապէս եղած է, և սքանչելապէս կը յարմարի, ըսաւ տապետը նամակը Սըր Ուիլիեմսի երկնցներով:

Պառնուհի կարդաց զայն, և բառ առ բառ գուշակեց այն խօսակցութիւնը որ տեղի ունեցած էր Պ. տը Պօրէօի, իր կնոջ և պառնուհիին միջև, իր ժէնէէն մեկնելէն ետքը:

Եւ որովհետեւ պառնուհին ամենեւին անոր մասին չէր խօսեր իր նամակին մէջ, Սըր Ուիլիեմս անյարմար ու անօգուտ դասեց իր ժէնէ ըրած այցելութեան մասին ունէ խօսք ընել տապետին և յայտնել անոր այն վիպական ձեւն ու կերպը, որով մեկնած էր հոնկէ:

— Ո՛հ, սիրելի հիւրս, ըսաւ Պ. տը Լասի, եղբօրորդիս ձեզի հոս դրկած է որպէսզի օգնեմ ձեզի: Ուրեմն, իրա՛ւ կ'ըսեմ, պիտի սիրուիք դուք:

— Պարո՛ն, պարո՛ն, թոթովեց պառնուհի, որ ամենամեծ շփոթութիւն մը կեղծեց, յանձն Սասուեծոյ, մի՛ տաք ինծի այնպիսի յոյս մը՝ որուն անիրականաւ նալիութիւնը կարելի է սպաննէ զիս:

— Տեսնենք, հաշուով խօսինք, ըսաւ տապետը հանդարտութեամբ, և մութի մէջ չմնանք ամենեւին: Հարո՛ւստ էք:

— Խի՛ստ հարուստ, ըսաւ Սըր Ուիլիեմս զղուանքի շարժումով մը: Գուցէ, եթէ աղքատ ըլլայի սիրէին զիս:

— Ա՛հ, մըմնջեց տապետը ուսերը թոթուելով, այն մարդիկ որոնք միայն այդ պակասութիւնը ունին՝ այսինքն հարուստ ըլլալու պակասութիւնը՝ գրեթէ բնաւ խոչընդոտներու չեն հանդիպիր:

Արդ, հարուստ էք դուք... աղնուական ալ էք... աւելի՛ն ինչ...

Սըր Ուիլիեմս խոնարհութիւն ըրաւ:

— Եւ դուք բաւական քաջ և զեղեցիկ տղայ մըն էք, աշխարհիս վրայ գտնուած ամենէն անդգայ կնոջ մը գլուխն իսկ դարձնելու և զայն գլխէ հանելու կարող:

Սըր Ուիլիեմս, շփոթութեան շարժումով մը յայտ-

նեց թէ՛ այս գովաբանութիւնները կը դպչէին իր համաստեղութեան,

— Օ՛ն ուրեմն, կրկնեց տապեալը, ձեր հաշուելիքը կարգադրեցնէս վերջ. քիչ մըն ալ ձեր սիրած աղջկան հաշուելիքին գտնեք:

Նախ և առաջ, Օր. աը Պօրթօ ըսածնիս կուտ մը չունի, կամ թէ գրեթէ...

— Հոգ չէ՛, աղաղակեց Սըր Ուիլերմս տապեալատակոն շեշտով մը:

— Ձեզի համար հոգ չէ, քանի որ կը սիրէք: Բայց տակախ պատճառ մը աւելի է որպէսզի ձեր երկու հարիւր հազար լիբայի եկամուտը՝ աւելի աղղեցութիւն մը ունենայ իր միտքին վրայ:

Ա՛հ, ըսաւ պառնը տրհամարհանքով:

— Հաւ, սիրելի հիւրս, ամենէն անշահախնդիր կիինն անգամ, միշտ տնակէ մը աւելի նախադաս կը համարէ գղեակ մը. սիրահարներու տնակը, այն շտեմարանը, ուր մարդ լաւ կ'ըլլայ քսան տարեկանին, բսնք որ բոլոր ասոնք...

Սըր Ուիլերմս լսեց ու լռեց:

— Կը շարունակեմ և կը պնդեմ, ըսաւ տապեալը, Օր. աը Պօրթօ կուտ մը իսկ չունի, ահաւասիկ բան մը որ լաւ է նմանօրինակ պարագաներու մէջ. Ասկէ դատ, կասկածելի աղնուականութենէ մըն է... կուտածելի բառը հոս լաւ բառ մըն է. Պ. աը Պօրթօ կոմսութենէ եկած գեղջկական փոքրիկ աղնուական մըն է, ան եկած է 3) կամ 4) տարիներէ ի վեր. առանց կուտի, առանց կարասիի, առանց պաշտպանութեան. ամէն պարագայի մէջ, խօսելով իր միակ աղգականին վրայ, որ իր հօրեղբայրն էր, և կարծես թէ աս իր ընտանիքին ամենէն կարեւոր անձնաւորութիւնն է:

«Կոմսութեան մէջ, սիրելիս, պապական իշխանու-

թեան ժողովականները ազատակ մը դքսութեան կը փոխեն, աղաւնինոց մը՝ մարքիդութեան և երկու խնձորենիներով տնկուած փոս մը՝ պառնութեան: Վեց հարիւր ոսկիով մարդ գուքս կ'ըլլար, և տասը ոսկին հերիք էր պառն ըլլալու համար»:

Ու Սըր Ուիլերմս սկսաւ խնդալ: Ասպետը շարունակեց.

— Ուրեմն հարստութիւն և աղնուականութիւն օչինչ են: Հիմա կը մնայ սիրուն աղջիկ մը, որուն դասօթարակութիւնը կատարեալ է և որ իբր մայր՝ որքունի մը ունի, Հետեւաբար, քիչ մը ձեր միութիւնը չպիտի վաճէ, բայց դուք պիտի ամուսնանաք այն կնոջ հետ, զոր կը սիրէք... շատ իսկ է... ահաւասիկ ամէնք...

— Ա՛հ, պարոն, ի՞նչ կ'ըսէք, միմիջեց Սըր Ուիլերմս: Այսպիսի երազ մը... այսպիսի երջանկութիւն մը...

— Օ՛հ, ըսաւ տապեալը, եթէ օրիորդ Հէրմին 15 օրէն տառաջ խնդ չըլլայ ձեզի համար, և եթէ իր ընտանիքը չդայ ձեզ անոր ձեռքը ծնրադրելով յանձնելու, կ'երգնում, որ պատիւս կորսնցուցած թող ըլլամ այս գործին մէջ...

— Պարոն զիս կը խնդեցնէք...

— Շատ լաւ, աւելի աղէկ... անակնկալը միշտ գերազնիւ բան մըն է սիրոյ մէջ:

Ու ասպետը շարունակեց պողարիւնութեամբ:

— Մոնկամարդ աղջիկները վիպական ոգի մը կ'ունենան, անոնք կը սիրեն բոլոր այն քաները, որոնք նեղ ճամբաներէ դուրս կ'ելլեն և գաղանիքի մը, խորհուրդի մը կը յանգին: Շատ հաւանական է որ եթէ ձեզի պարգապէս ժէնէ տանիմ, և ուղղակի ներկայացնեմ օրիորդ Հէրմինի, և եթէ գլխուն և սրտին մէջ փոքրիկ սէր մը ունի ան շատ ուշադրութիւն չպիտի ընէ ձեզի:

Բայց ահա առիկ մենք կը զգուշանանք այդ կերպով վարուելէ։ Առիթը շատ լաւ յարմարեցաւ, վաղը որսի պիտի երթանք... սիրելի հիւրս։ Ես դիտեմ ընկելքս։ Ասպետը զարկաւ զանգակը։

— Ժա՛ն ըսաւ, հոս դրկէ շուներու պահապանը։

Պահապանը եկաւ, և յարգական ակնածանքով մը իր տիրոջը առջև դասակը ձեռքը, ուսքի վրայ կայնեցաւ։

— Տէր Բոննիք, ըսաւ տապետը, ի՞նչ կարծիք ունիք այն ձեր վայրի խողին վրայ, որուն ետեւէն շահագանդեալ գոցինք, բայց առանց զայն կրկին տեսնելու։

— Քարօի անասունն մենակեալցը, ըսաւ շուներու պահապանը։

— Ծիշդ այս իրիկուն պէտք է զայն ճամբէն դարձնել։

— Փեղեցիկ անասուն մըն է, մրմնջեց շուներու պահապանը սքանչացումով, անշուշտ, գրեթէ 15 տարեկան ըլլալու, և չորս հարիւր լիդր կշռելու է։ Ասիկա այնպիսի որսի կենդանի մըն է որ թագաւորն իսկ չունի անկէ։

— Արդ ուրեմն, վաղը կ'որսանք զայն։

— Մե՛ղք է զայն զարնելը, շարունակեց շուներու պահապանը, բայց եթէ պարոն տապետը կ'ուզէ պաշարել զայն, պէտք է որ Քէրլովէնի շուները բերել աայ, մերինները յոգնած են։

— Կը գրեմ Տիկին տը Սէնթ Լիւսիի շուներուն պահապանին, ըսաւ տապետը։

— Առանց հաշուելու որ, շարունակեց շուներու պահապանը, մենք անոնցմէ անշուշտ 15 հատ մը պիտի ունենանք, որոնք իրարու քով չեն գար. անմիաբան են։

— Աւելի գէշ, գոցէք, Տէր Բոննիք։

Ու տապետը շուներու պահապանը ճամբելէ վերջ, ըսաւ Սըր Ուիլիեմսին։

— Իրլանտացի տղնուական մը քաջարի կ'ըլլայ, ասոր տարաւ այս չկայ։

— Այդպէս կը կարծեմ, ըսաւ պատոնը հանդարտութեամբ։

— Ամենափոքր վտանգի մը ենթարկեցէք վաղը ինքզինքնիդ, կենդանին խիստ մօտէն սեղմեցէք, և այն տեսն փոքրիկը պիտի սիրէ ձեզի, ըսաւ պ. տը Լասի խօսքը վերջացնելով։

Ես վայրի խողր՝ զանակի հարուածներով պիտի ապաննեմ, կրկնեց պատոնը հանդարտութեամբ։

— Պա՛վօ, եթէ անանկ է, նոնուիկը քո՛ւկդ է...։

Ստապետը սեղանէն ելաւ, գրասեղանի մը մօտեցաւ, և դրեց հետեւեալ նամակը, առ Տիկին տը Քէրմարտէք, որուն տապետական վիպասանութեանց և անոնց նմանող ամէն բանի մասին ունեցած կիրքը, երկար տեսնէի վեր աղէկ գիտէր պ. տը Լասիի տապետը։

«Սիրելի դրացուհի,

«Նախ և առաջ շնորհակալ եմ այն բարի նամակին համար, թէպէտեւ ան ծածկուած ըլլայ սուր սլաքներէն։ Բայց քանի որ իմ մէկ քանի անիրաւութիւններու համար պարտական եմ հատուցում ընել, կ'ուզեմ որ ընեմ զայն անյապաղ։

«Արդարեւ, ընդունած եմ Սըր Ուիլիեմս պատոնին այցելութիւնը, կատարեալ ազնուական մը, որուն ներկայ գտնուելուն կ'սպասէի յարձակելու համար սքանչելի և ստուկալի անասունի մը վրայ, թագաւորավայել որս մը, որ շուներէս շատերը սպաննեց։

«Անոր վրայ պիտի յարձակինք վաղը, Քարօ անասունն մէջ, կենդանին վալէն տը Սիրրէ պիտի ըլլայ,

խակ մենք Բարը Ֆուր տը Տիապլընն պիտի դիմադրենք անոր:

«Եթէ ձեր հիւրերը կը բարենաճին միտնալ մեզի Բարօի անտառին քարէ խաչին քով, տառուտն ժամը տանին, ես պիտի ներկայացնեմ ձեր վիպասէր և գեղեցկասէր փոքրիկ քեռորդին՝ Իրլանտայի ամենէն վիպասէր և գեղեցկասէր մէկ զաւակը:

«Ձեռքերնիդ կը համբուրեմ և կը մնամ յարգանքով»:

ԱՍՊԵՏ ՏԸ ԼՍՍԻ

Ասպետը նամակը Սըր Ուիլերմսի տուաւ և ըսաւ.

— Դիտեցէք, անուաներու այս սիրուն ժողովածուն, Լը Վալէն տը Սիբրէ և Լը Բարը Ֆուր տը Տիապլը, Ա. հաւաստի այս անուաները բաւական են գաղտնիքէ մը բռնուած մանկամարդ աղջկան մը սիրտը գրաւելու:

Սըր Ուիլերմս հաւանութիւն յայտնեց և լռեց:

Ասպետը կանչել տուաւ Ժօնասը:

Ժօնաս նորէն երեւցաւ բերանը լեփ լեցուն:

— Սիրելիս, ըսաւ անոր ասպետը, Ժէնէ պիտի վերադառնաս:

— Ա՛յս իրիկուն, հորցուց Ժօնաս յուսահատ և դժուրեղի դէմքով մը:

— Ո՛հ, ըսաւ, գիշեր ատեն կը վախնամ ճամբէն:

— Հարկա՛ւ, ընդմիջեց փոքրիկ Ժօնասը, սակայն հոսկէ հոնկէ եկողներ կը գտնուին անշուշտ:

— Լա՛ւ, ուրեմն կ'սպասես որ անոնք քեզի ընկերանան, կրկնեց ասպետը խնդալով, բայց առայժմ նստէ ձիուդ վրայ: Պէտք է այս իրիկուն իսկ քու տիրուէւոյդ ձեռքը հասնի այս նամակը: Յետոյ Ժպտելով հինգ փրանքնոց մը սահեցուց անուն ձեռքին մէջ ըսելով.

— Ասիկա քեզի քաջասիրտութիւն կուտայ:

Եւ դառնալով Սըր Ուիլերմսի, յարեց.

— Հիմա, սիրելի հիւրս, այլեւս վար չեմ դնել ձեզի և աղատ կը թողում որ երթաք քիչ մը հանգիստ առնէք որպէսզի վաղը կարենանք զուարթ տրամադրութեան մէջ որոշել մեր բռնելիք ուղղութիւնը:

Պ. տը Լասի հնչեցուց զանգակը և հրամաններ տուաւ որպէսզի իր հիւրը առաջնորդուի այն ննջասենեակը որ տունին մէջ հիւրերու յատկացուած էր:

Եւ սակայն, ըսաւ այն վայրկեանին երբ պառոնը ոտքի կ'ելլէր և «գիշեր բարի» պիտի մաղթէր իրեն, եթէ շատ յոգնած չէք, հաճոյքով պիտի ցուցնեմ ձեզի ախոռներս և ձիերս, և անձամբ պիտի ընտրէք այն ձին որուն վրայ վաղը հեծնել կը փափաքիք:

— Պատրաստ եմ ձեզ հետեւելու ըսաւ պառոնը:

Եւ երկուքնին միտսին դուրս ելան սենեակէն:

Մանուարի խոհանոցը դէմ առ դէմ էր ճաշասրահին հետ, ուրկէ բաժնուած էր միայն մեծ և ընդարձակ նախադաւիթով մը. դուռը լաւ մը բացուած էր և Սըր Ուիլերմս կրցաւ նշմարել գղեցկին ծառաները որոնք կրակօն քով շարուած էին խմբովին:

Նախադաւիթին մէջ ասպետին քայլերը լսած պառոն, բարձրահասակ ծեր մը որ կրակին մօտ կծկուած էր, ոտքի ելաւ ցոյց տալով իր երկայն հասակը:

— Կկցէ՛ք ըսաւ ասպետը, խենդը հո՞ս է եղեր:

— Այո՛, պարոն ասպետ, պատասխանեց ծառայմը:

Ծերունին դոր խենդ կը կոչէին, մօտենալով.

— Բարի երեկո՞յ, Տէր իմ, ըսաւ ասպետին:

Այս վերջինը ձեռքը ճրագ մը ունէր, որուն լոյսը ուղիղ կերպով ծերունիին դէմքին վրայ ինկաւ և Սըր Ուիլերմս սարսուռ դգաց անոր դէմքը տեսնելով:

— Ասիկա թշուառ մըն է, ըսաւ Լասի ասպետը գլուխը ետին դարձնելով, որ ասուշ եղած է շուրջ ե-

րեսուն քառասուն տարիներէ ի վեր և որ հաւանաբար հորիւր տարեկան մը ըլլալու է. հոս, այս շրջաններուն մէջ ոչ ոք կը յիշէ անոր տարբերութիւնը մէկը եղած ըլլալը. ես իսկ որ վաթսուն տարեկան եղայ միտ զայն ճերմակ մազերով տեսած ըլլալս կը յիշեմ:

— Ա՛հ, բառ Սըր Ուիլիամս՝ կատարեալ անատրոքութեան չեղտով մը:

— Ժէրօմ կը կոչեն զայն, շարունակեց ասպետը, երկար ժամանակ Ծիլիբոն կոմսուհին ծառայութեանը մէջ գտնուած է, ինչպէս նաև անոր առաջին ամուսինին, կոմս սը Քէրկադի, միայն կոմսուհին մահուամբն է որ թողած է Քէրկովնը, և մէյ մըն ալ նորէն գացած չէ հոն:

«Այն օրէն ի վեր թափառաշրջիկ դատարկագորտի մը պէս կ'ապրի, այսինքն մուրալով և ասդին անդին վազելով: Շատ անգամ հոս՝ իմ տունիս մէջ ասպընջականութիւն կ'ընեն իրեն:

Եւ ասպետը, այս կարճ բացատրութիւնը տալէն վերջ, ուղեց ճամբան շարունակել, բայց ճրագին լոյսը, այն ասեմն ուղղութիւնը փոխելով ինկաւ Սըր Ուիլիամսի դէմքին վրայ: Յանկարծ խենդը ազդակ մը արձակեց և ըսաւ.

— Կեցի՛ր, ես քեզի լուս կը ճանչնամ հա՛...:

Սըր Ուիլիամս դարձեալ սարսուռաց:

— Ո՛հ, ըսաւ խենդը ձեռքը ճակատին զարնելով, լաւ չեմ յիշեր կոր, բայց պիտի յիշեմ... ես կը ճանչնամ քեզի, դու չար մէկն ես...:

Եւ ասպետը կռուիւր ցուցուց ազնուականին, որ հոգիին խորէն մեծ սարսափ մը զգաց:

Խենդին խօսքերը իմանալով, ասպետը սկսաւ խնդալ և ուսերը վեր բարձրացուց:

— Ուշադրութիւն մի ընէ՛ք խեղճ մարդուն, ան կը կարծէ թէ ամէն մարդ կը ճանչնայ:

— Ո՛հ, ո՛չ, ո՛չ, մըմնջեց վաղեմի ասպետը բարկութեամբ. ես խենդ եմ, բայց կը ճանչնամ զայն:

— Լա՛ւ, այնպէս թող ըլլայ, գիշեր բարի, Ժէրօմ: Եւ առաւ սեպուհին բազուկը՝ ու տարաւ զայն Բայց խենդը հեռուէն անոնց ետեւէն գնաց, մոլորտալով:

— Ես կը ճանչնամ զայն... կը ճանչնամ զայն... հօրը կը նմանի. չար մէկն է ան:

— Ահաւասիկ ինձմէ տելի երջանիկ չարածճի մը, ըսաւ Սըր Ուիլիամս, թեթեւ չեղտով մը Այնպէս կը գտնէ՝ որպէս թէ ես իմ հօրս կը նմանիմ եղբոր, ասպետաց մը թէ ճանչցած է զայն, մինչ իրականին մէջ ես օրօրոցն էի, երբ հայրս մեռած էր արդէն:

Սեպուհը՝ այս խօսքերը շրթունքին ծայրէն արտասանեց, գթութեան հեգնոտ չեղտով մը, բայց իրականին մէջ բոլորովին կը դողդղար ձերունիին ուժգին չեղտէն, գագեցն ձախող դէպքի մը նախազգացումը ունենալով:

Այս այլանդակ վախի և մտատանջութեան ծանրութեանը ներքեւ էր, որ սեպուհը ընկերացաւ ասպետին շանանոցի և ախոռներու այս այցելութեանը մէջ, զոր ասպետը սովորութիւն ունէր ընելու ամէն իրիկուն. այն յուզումը՝ զոր կը զգար, հետեւեցաւ իրեն մինչև անկողինը և մինչև գիշերուան մէկ մասը արթուն պահեց զայն:

Սըր Ուիլիամս շատ լաւ գիտեր որ կեանքի մեծ աղէտները, գրեթէ միշտ փոքր կարեւորութիւն ունեցող դէպքէ մը յառաջ կուգան և թէ չկայ աւելի վախ՝ նալու բան մը, քան թէ այն բանը, զոր «քար գայթակղութեան» կը կոչեն: Յանձին այս ասպուշին, Սըր

Ուիլիսըմս կը տեսնէր այն մարդը. որ կրնար պատեն վայրկեանի մը սախպել զայն ինքզինքը մատնելու, յայտնելու հին մարդը, այսինքն Սնարէա դերկումսը, և տախկա այնպիսի երկրի մը մէջ, որ գիտցած էր հօրը ոճրագործութիւնը և որդիին տնայապալի գործերը, վասն զի հոն՝ ինչպէս այլուր, երիտասարդ անառակը պօգալի համբաւ մը ձգած էր:

Եւ սակայն, սեպուհը երկար ժամանակ վախի գգացումէ մը ընկճուող մարդ չէր ուստի իսկոյն ինքզինքը ժողվեց:

— Եթէ չառ նեղէ զիս, ըսաւ միտքէն, ես գիտեմ իրմէ ազատելուն կերպը:

Եւ այս սիտիիչ խորհրդածութենէն վերջը քունը տարաւ, և միայն առաւօտուն տրվեցաւ այն վայրկեանին երբ Պ. տը Լասի անոր սենեակը մտաւ:

Վաղեմի ազնուականը իր սովորութիւններուն համեմատ բոլորովին հագած ու խթանած էր կօշիկները, թէպէտ ժամադրութիւնը ժամը տասին էր:

— Սիրելի հիւրս, բաւա ներս մտած պահուն, մինչ Սըր Ուիլիսըմս աչքերը կը չփէր տակաւին և վերջապէս կ'արթննար, ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզ այսչափ կանուխ արթնցուցած ըլլալուն համար. բայց մենք խիստ կանուխէն մեկնելու պէտք ունինք, վասնզի միտքըս ամենասքանչելի գաղափար մը եկաւ:

— Իրա՛ւ կ'ըսէք, հարցուց պատռնը:

Ասպետը խորհրդաւոր դիրք մը առաւ ու նստեցաւ:

— Ես քիչ կը քնանամ, ըսաւ. տախկա իմ տարիքէս է: Գիշերը չառ բաներու վրայ կը խորհիմ, և առաւօտեան ժամը երկուքէն ի վեր ձեր ներկայացուելուն վրայ կը խորհէի միշտ:

— Շատ լաւ, ըսաւ Սըր Ուիլիսըմս, և որն է ան:

— Արդ ուրեմն, ես, չարունակեց Պ. տը Լասի, տեսարանը աւելի աղէկ ներկայացնելու համար, լաւ միջոց մը գտած եմ:

— Ո՛հ, ո՛հ, տեսնենք, ասպետս:

— Պէտք է ըսեմ ձեզի թէ ժամադրութեան տեղը, Քարօի տնտառը, կը պարունակէ տեսակ մը ծակ՝ որ կազմուած է սրածայր կոյտերով. Վիթխարի դարձուած ձագարի պէս բան մըն է ան: Մարդ, հոն կը հասնի նեղ ձորէ մը, ու կը պատահի կրանիթէ պատերով շրջապատուած տեսակ մը ճամբու և ուրկէ միայն ետ դառնալով է որ մարդ ելք մը կը գտնէ:

Արդ, ահաւասիկ ինչ բանի վրայ մտածած եմ, մենք որսը ետեւէն բռնելու պիտի երթանք, փոխանակ կենդանիին վրայ ժամը տասին յարձակելու, ութին կը յարձակինք, ան տեղէն պիտի ելնէ և դաշտը պիտի հասնի և եթէ անոր առջեւը կարենք, պիտի վերադառնայ, ինքզինքը ծեծել տալու Քարօյի տնտառին մէջ, ուրկէ պիտի մեկնի: Այն առնն՝ եթէ չունենը լաւ առաջնորդութիւն, և ես չունենու պատուական հեծեալ պահպան մը ունիմ, վայրի խողը բնականաբար պիտի հետեւի ձորին, անել ճամբան պիտի հասնի ու պիտի ստիպուի դէմ դնելու:

— Լա՛ւ, ըսաւ Սըր Ուիլիսըմս, բայց կարծեմ թէ այսպա յտագիրը ընդունուած էր երէկ:

— Սա տարբերութեամբ միայն որ մենք ժամը տասին պիտի սպասէինք որսորդելուն և չունենու, յաջողութիւնը միայն օրիորդ Հէրմինի ներկայութեանը շահելու, և յոյսերնիդ պատահականութեան վրայ դնելուն համար, մինչդեռ հիմա երբ ա՛յն հասնի, մենք կատարելապէս որսորդութեան մէջ պիտի ըլլանք. անշուշտ պիտի իմացուի անել ճամբուն մէջէն, չունենու հաշիւնը, և օրիորդ Հէրմինի ու անոր ընկերացողներուն առաջին գործը պիտի ըլլայ անոր վրայ նայող ժայռերուն ստորտաը վազել, որպէսզի տեսնեն որսին մահը: Այն ժա-

մանակ է, սիրելի հիւր, որ պիտի կտրենաք երեւոյժ
դուք, պարտութեան դանակը ձեռքերնիդ:

— Կը հասկնամ, ասպետ, ըսաւ Սըր Ուիլիըմս,
որ անմիջապէս անկողինէն վար ցատկեց և հագուեցաւ:

Տասը վայրկեան վերջը որսի կօշիկները հագած ու
խթանած էր, և պ. տը Լասիի կը հետեւէր ճաշարու-
հին մէջ, ուր առտուան նախաճաշը սեղան բերուած էր,
յետոյ Մանուէլ: Բակին մէջ, ուր արդէն կը կազմէին
ու կը պատրաստէին ձիերը:

Սըր Ուիլիըմսի ձին արթուն և եռանդուն ձի մըն
էր. Սեպուհը դարձեալ նախապատուութիւն տուած էր
այն օրը անոր վրայ հեծնելու՝ քան պ. տը Լասիի ձիե-
րէն մէկուն վրայ: Պ. տը Լասի իր ախոռին մէջ խիստ
հեղահամբոյր փոքրիկ և սիրուն մարուկ մը ունէր, լաւ
սուրացող և որուն վրայ շատ անգամ կը հեծնէր: Ա-
ռաւօտուն խիստ կանուխ դայն Հէրմինի համար ժէնէ
դրկած էր, որպէսզի անոր վրայ նստէր, վասնզի տիկին
տը Քէրմարտէքի տունը գրեթէ միայն կառք քաշելու
յատկացուած ձիեր կային:

Այն վայրկեանին, երբ Պ. Լասի և Սըր Ուիլիըմս
ոտքերնին ասպանդակին մէջ կ'անցընէին, ծերունին
Ժէրօմ, Քէրլօվէնի ապսւշը երեւցաւ բակին մէջ:

Մուրացկանը շտեմարանին մէջ պառկած էր, և կը
պատրաստուէր իր ճամբան շարունակելու. վասն զի
գրեթէ երկու օրը անգամ մը Սէն Մարիօ կ'երթար, ա-
մէն տուներէն գլուխիւն և ողորմութիւն խնդրելով, և
պարկը լեցուն ետ կը դառնար:

Ան նշմարեց Սըր Ուիլիըմսը:

— Ա՛հ, ա՛հ, ըսաւ, հո՞ս ես տակաւին:

Պարոնը սարսուռաց, և անօրինակ դժգոհութիւն մը
զգաց ծերունին նորէն տեսնելով:

— Ա՛հ, ա՛հ, շարունակեց անկա, տակաւին հո՞ս
ես: Ուրեմն զքեզ հոս չե՞ն ճանչնար:

Եւ Ժէրօմ ուղիղ Սըր Ուիլիըմսի նայեցաւ աւելցը-
նելով:

— Դուն Քէրլօվէնն էիր, դուն մարդասպանին որ-
դին ես...:

Այն վայրկեանին երբ ծերունին կը խօսէր այսպէս,
Պ. տը Լասի պառոնին քովն էր:

— Ի՞նչ կը տրտաւս այսպէս, տխմար, պոռաց աս-
պետը, խարաղանը վերցնելով:

— Ես գիտեմ ըսածս, մըմնջեց ապուշը:

Եւ ելաւ գնաց միշտ կրկնելով. «Ես աղէկ կը
ճանչնամ, ե՛ս...»:

— Սիրելի պառոն, ըսաւ Պ. տը Լասի, խոնար-
հութեամբ ձեր ներողութիւնը կը խնդրեմ այս մարդուն
անվայել խօսքերուն համար, հոգ չէ խենդ է ան:

Սըր Ուիլիըմս թէպէտ և սիրտին խորէն պղտոր-
ուած էր, բայց դէմքին վրայ բան մը չցուցուց:

— Արդարեւ խենդ ըլլալու է, ըսաւ պառոնը: Հայ-
րըս իմ գիտցածիս նայելով, մէկն ալ սպաննած չէ, և
թէ ես բնաւ երբեք եղած չեմ Քէր...:

Սըր Ուիլիըմս կարծես թէ կը փնտռէր և չէր գտ-
ներ այն անունը՝ զոր արտասանած էր ապուշը:

— Քէրլօվէն, ըսաւ ասպետը:

— Քէրլօվէնը մէր է:

— Քէրլօվէն Ս.րման տը Քէրկազ կոմսին զգեալն է:

— Ա՛հ, ըսաւ սեփազնապէս պ. ոտնը, գիտե՛մ:

— Գիտե՞ք:

— Այո՛, ութը օր կայ որ մարդու մը հետ ծեծկը-
ւեցայ, որուն վկան Ս.րման տը Քէրկազ անուն անձ
մըն էր: Ու հիմակ, աւելցուց Սըր Ուիլիըմս, հիմակ

հասկացայ խնդիրն խօսքերը... Կ'երեւի թէ ստահակի մը կը նմանիմ, կոմսին եղբորը, դերկոմս Անտրէայի:

— Իրա՛ւ կ'ըսէք, և ի՞նչպէս, հարցուց Պ. աը Լասի զարմացած:

— Իրիկուն մը տուն կը վերադառնայի, Բարիզ, «Թիւլպիւր»ով էի. պարոն մը հանդիպեցաւ ինձ կառքի մը մէջ, և զիս Անտրէա դերկոմսը կարծեց, ետեւէս եկաւ և բռնօրէն տունս մտաւ, նախատեց զիս, միշտ համոզուած որ ես Անտրէա դերկոմսն էի, հակառակ իմ պաշտօնական ժխտմաներու:

— Բայց, ընդմիջեց ասպետը, ուրեմն դերկոմսը ի՞նչ ըրած էր իրեն:

— Ասոր վրայօք բան մը չեմ գիտեր, և Քէրկազ կոմսը, որ իր վկան էր, ինքն ալ հաստատեց թէ այլանդակօրէն անոր կը նմանէի, միանգամայն ընդունելով որ իմ մազերս սև էին, մինչդեռ դերկոմսինը խարտեաչ:

— Եւ սպաննեցի՞ք ձեր ոստիւր:

— Ամենևին, զինաթափ ըրի:

— Իրա՛ւ որ, ըսաւ ասպետը, այդ էր կարծեմ այն լաւագոյն ապացոյցը՝ զոր կրնայիք ցոյց տալ ձեր դերկոմս Անտրէան չըլլալը հաստատելու համար:

— Ա՛հ, հարցուց պառոնը միամիտ շեշտով մը, ուրեմն ամենամեծ թշուառակա՞ն մըն է ան:

— Իր ծնողքին բարձր ունի, պատասխանեց ասպետը, իր հայրը՝ սպաննած էր զնդապետ Քէրկազը՝ ամուսնանալու համար անոր այրիին հետ: Յետոյ ծովը նետած էր, կ'ըսէին, հիմակուան Քէրկազ կոմսը, որ հրաչքով ազատած է: Իսկ որդին հրապուրած և տուճանգած է պարկեշտ աղջկներ, կորսնցուցած է խաղի մէջ, խողխողած և սպաննած է այն՝ զոր կողոպտած

էր. մայրը մեռցուցած է վիշտէն, ի՞նչ գիտնամ, ո՞ր մէկը ըսեմ:

— Ուրեմն մեծ դժբախտութիւն մըն է, ըսաւ ասպետը պաղարիւնութեամբ, որ այսպիսի գոհնիկ անպիտանի մը կը նմանիմ, այսպիսի ստահակ մը առնուազն թիապարտութեան արժանի է:

— Ե՛ս ալ այդպէս կը խորհիմ, պատասխանեց ասպետը, բայց հիմակուհիմայ, սիրելի հիւրս, չմոռնանք որ մենք այսօր հրապուրտեցի զորք մը ունինք, զոր պիտի գործողներք ձեռով:

է .

ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ժէնէ վերադառնաւք :

Ժօնաս աճտպարած էր առջի գիշերը :

Կէս մը կախարդներու վախէն, կէս մըն ալ ջանքէն, այնչափ լաւ կերպով խթան մը տուած էր իր ագարակի ձիուն, որ ոչ ոք պառկած էր տակաւին, երբ ժէնէ հասաւ ան :

Տիկին տը Գէրմարտէք՝ պ. տը Պօրբէօի հետ «բիքեթ» կը խաղար, Թէրէզ և իր աղջիկը սրահին մէկ անկիւնը նստած «Իմիթասիօն» անուն վէպէն գլուխ մը կը կարդային :

Ժօնաս ներս մտաւ :

Չարաճճին բոլորովին խրոխտ կերպարանք մը ունէր. մացառները և ճամբաները անցնելուն և առանց մէկ անցորդի հանդիպելուն համար, համողումը որ անցորդները իբր թէ վախցած էին իրմէ. իր գլուխը բարձր կը բռնէր, և ճշմարիտ գիրքը ունէր այն մանկաւիկին, որ մեծ ու կարեւոր սուրճանդակի մը նման հաշիւ կուտայ իր տիրուհիին :

— Հոս մօտեցէք Ժօնաս, ըսաւ իրեն պառոնուհին, և ըսէք ինձ թէ ինչպէ՞ս գտաք պարոն ասպետը :

— Պարոն ասպետը սեղան նստած էր, ըսաւ տղան :

Ան կը ճաշէր պառոնին հետ, այն որ՝ ստատանին մէկը ըլլալու է :

Տիկին Գէրմարտէքի մէկ լուրջ նայուածքը ժօնասի լեզուն կոկորդին մէջ քաշել տուաւ, որ լուսթեամբ երկնցուց ասպետին նամակը :

Տիկին տը Գէրմարտէք պատուեց զինանշանով դրօշմուտը պառոնին կնիքը, և կարգաց զայն ուշադրութեամբ : Յետոյ նամակը Պ. տը Պօրբէօի երկնցուց :

Գրտանեակին պետը մեծ գոհունակութիւն մը յայտնեց :

— Այս է, ըսաւ բոլորովին ցած ձայնով : Սքանչելի է :

— Սիրունիկս, գոչեց պառոնուհին, երեսը Հէրմինին դարձնելով, որ ուշադրութիւն իսկ ըրած չէր ժօնասին յաղթական մուտքին :

Հէրմին մօտեցաւ :

— Լասիի պարոն ասպետը, իմ դրացիս, ըսաւ Տիկին տը Գէրմարտէք, կը հրաւիրէ ձեզի, ներկայ գըտնուելու իր որսորդութիւններէն մէկուն, որ վաղը տեղի պիտի ունենայ. կ'ուզէ՞ք ելլալ հոն :

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, մօրաքոյրս, պատասխանեց Հէրմին անտարբերութեամբ :

— Բայց անշուշտ, ըսաւ պ. տը Պօրբէօ, անշուշտ պիտի երթանք : Ասիկա պիտի յիշեցնէ ինձ իմ երիտասարդութեանս՝ Քօնտարի մէջ ըրած որսորդութիւններս :

Պ. տը Պօրբէօ ատամնաբոյժի մը պէս լնդովնքը կը դովէր, նախ իր չքաւոր երիտասարդութեան միջոցին, բնաւ երբեք որսորդութիւն ըրած մարդ չէր, երկրորդ, ան լաւ գիտէր որ այս երկիրը զրկու է ամէն տեսակ որսերէ, և թէ հոն ծերունիները, ձմեռուան գիշերները, առասպելական պատմութիւններ կը պատմեն,

այն միակ ճագարին վրայ, որ երբեք տեսնուած ըլլայ քանի մը հարիւր տարիներէ ի վեր:

— Ասպետը իմաց կուտայ ինձ, գեղանի նոնոշիկս, շարունակեց տիկին տը Բէրմատէք, այն առաքումը, զոր պիտի ընէ վաղը, հոս զրկելով «Բիերէթ»ը՝ իր փոքրիկ մտրուկ ձին, սիրուն և հեղահամբոյր կենդանի մը, որ պիտի խրոխտանայ ձեզ իր վրան առնելով:

Օրիորդ տը Պօրբէօ, շատ մը մանկամարդ աղջիկներու պէս, որոնց երեւակայութիւնը քիչ մը դիւրագրգիռ կ'ըլլայ, պէտք էր հակառակ ունեցած իր վիշտին, տեսակ մը փութաջանութեամբ ընդունէր այս բոլորովին աղնուապետական զբօսանքը, որ իրեն կ'ընծայուէր:

Հէրմին սովբած էր ձի հեծնել, Բայց ան բնուերբեք չէր ձիավարած անտառներու, ծառաստաններու մէջէն և բարձրաբերձ կաղնիներու դալարագեղ գլմբէթներուն ներքեւներէն:

Եւ հակառակ տխուր ու մթին վիշտին որ կը գլծանուէր իրեն սրտին խորը, Հէրմին սարսուռաց ուրախութենէն, սա մտածելով թէ պիտի տեսնէր հետեւեալ օրը այո ամէնը, և պիտի թողուր ինքզինքը որպէսզի խըրոխտ ձի մը տանի բարձրաբերձ ծառերու տակէն:

Շատ անգամ խօսիլը իմացած էր, առանց երբեք դանոնք տեսած ըլլալու, այն յաւելուածական մանրամասնութեանց մասին, որոնք լեցուն են եղջերուներ և նապաստակներ հալածելու պատմութիւններով:

— Կ'երեւայ թէ, ըսաւ պատռնուհին, մինչ իր քրօջ թռուան երեւակայութիւնը, լեռներու և ձորերու վրայ կը յածէր, կ'երեւայ թէ պ. տը Լասի որսի ընկեր մըն ալ ունի, Սըր Ուիլիամս պատռնը:

Հէրմին սարսուռաց, բայց չպատասխանեց:

Միայն թէ տուն մտած պահուն բոլորովին մտախոհ

էր, և բռնուած տեսակ մը ջերմօտ բանդագուշանքներով:

Հէրմին կը սիրէր միշտ Ֆէրնանը, բայց այնպէս, ինչպէս կը սիրէր մեռելները, այնպիսի սիրով մը, որ ոչ լոյս ունի և ոչ ելք: Ֆէրնան որ անարժան եղած էր իրեն, կորսուած էր յուէտ: Ան կ'ուզէր մոռնալ զայն, կամ թէ տարի կարծեցնել ատու թէ բժշկուած էր, կամ գէթ բժշկուելու ճամբուն մէջ էր:

Մանկամարդ աղջիկը քիչ քնացաւ, և այլանդակ տխագրացում մը ունեցաւ, թէ հե եւեալ օրուան ժամանակամիջոցը իրեն համար աղէտարեւ պիտի ըլլար գէպերով և յուզումներով, և ներկայութիւնը այս տնօրինակ մարդուն, զոր հոգիւ սեռած էր, պիտի կտրենար ծանրակշիռ գեր մը ունենալ իր ճակատագրին վրայ: Իս մայրը, զայն հետեւեալ առաւօտ կանուխ բոլորովին արթնցած գտաւ:

Այնքան թէրէզան այն գիշերը ջերմագինս աղօթելով անցուցած էր, երկինքի պաշտպանութիւնը հայցելով իր դուկին համար, խնդրելով որ թոյլտարէ անոր յաջողի սիրել Սըր Ուիլիամսը և մոռնալ անարժան Ֆէրնանը: Տիկին տը Պօրբէօ իր աղջկան սրղուզարդին հոգ տարու մտնաւոր խնամքով և մանրակրկիտ սեշտորութեամբ, որոնք միայն մայրերու յատուկ են իրեն կանանչ չուխայէ «ամազօն» մը հազցնել տուաւ, որ ժամանակին Տիկին տը Բէրմատէքին էր, և զոր պատռնուհին պահած էր իրր թանկագին յիշատակ իր երիտասարդութեան:

Մանկամարդ աղջիկը առաւ մօրը բազուկը ու իջաւ փէնէի բոկը ուր պերճաքայլ ու սրգանեմ կ'ընթանար արգէն այն սիրուն անասունը, զոր աղնուական ասպետը մանկամարդ կնոջ ծառայութեան և տրամադրութեան ներքեւ զրած էր:

Պ. տը Լասի պահաս բնի մը ըրած չէր, «Բիէ-րէթ»ը օրիորդ Հէրմինին զրկած պահուն. իր մասնաւոր ձիերէն մէկն ալ Պ. տը Պօրթէօ զրկած էր: Պ. տը Պօրթէօ մէկն էր այս Արեւելեան Կապոններէն, որոնք կը կարծեն թէ տմէն քան գիտեն, և որոնք բանի մը վրայ ալ չեն կոսկածիր: Ան կը սկսէր երկար բարակ խօսիլ որսորդութեան և ձի հեծնելու վրայ և ամէն վայրկեան իր փոթորկալից երիտասարդութեան մասին կը խօսէր: Եւ սակայն, Պ. տը Պօրթէօ իր կեանքին մէջ տասը անգամ իսկ ձի նստած չէր, ան անկարող էր. մինչև իսկ լաւ տեսակ երիվար մը՝ ակնջատ երիվարէ մը զանազանելու, և իր շուներով ըրած արշաւանքները կը սահմանափակուէին սպաննուած ճնճղու կի մը մահուամբ, որ երեսուն տարիէ ի վեր տեղի ունեցած էր, մեծ ճամբուն մէկ թթնիին բարձր ոստին վրայ:

Այսպէս, ժպիտ մըն ալ կորզեց Քէրմասէք պառտնուհիէն, որ իր մեծ պատուհանէն ներկայ կը գտնուէր Հէրմինի մեկնումին, երբ ծանրութեամբ մը համետին վրայ նստեցաւ. քիչ կը մնար ինքզինքը եկեղեցիին մէջ կարծէր, և առաջնորդէ մը ոչ աւելի և ոչ պակաս ձեւով բեմը ելլելու պէս ձիուն վրայ կ'ընէր: Գաղով Հէրմինի, ան ոտքը ժօնասի ձեռքին մէջ դրաւ և զիւրաշարժութեամբ մը «Բիէրէթ»ին վրայ ցատկեց:

«Բիէրէթ» սքանչելի և սիրուն մարուկ մըն էր, տարապահ ձիու մը հասակին մեծութեամբ, տեսակ մը մորթամազերով, գլուխը փոքրիկ և քիչ մը քառակուսի, ծունկերուն շարունակութիւնը նուրբ, և աչքերը լի արթնութեան կրակով:

Այն ձին զոր Պարոն տը Լասի զրկած էր պ. տը Պօրթէօի, աչխտ ձի մըն էր, ճակատը ճերմակ նշանով մը, կը կոչուէր «Էքլէր» և վազել սկսած էր որսի ձի ըլլալէն առաջ:

Կոնթրան մարքիզը զայն իր հօրեղբօր նուիրած էր նախորդ տարի:

«Բիէրէթ» աղնուական ձեւով մը գլուխը նորէն վեր վերցուց՝ իր գեղանի «ամազօն»ին ծանրութեան ներքեւ, և հասկցաւ որ ան շատ արժանապէս պիտի նստէր:

«Էքլէր» անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ. կարծես թէ հասկցաւ իր վրայ նստողին անփորձ ուսուցանելը:

— Նոնոշիկս, պոռոց պատուհանէն պառնուհի Քէրմասէք, ճշմարիտը, սքանչելի կերպարանք մը առիք ձիուն վրայ: Լաւ, շատ լաւ, սիրունիկս:

Գրասենեակի պետը՝ գլուխը վեր վերցուց, և կարծես թէ ինքն ալ կը մտրար և կ'ուզէր միեւնոյն մեծարանքը:

— Իսկ դուք, պարոն եղբորորդիւ, շարունակեց պառնուհին, ճիշդ դատաստանական փոխանորդի մը կը նմանիք, ձեզ խորհուրդ կուտամ որ լաւ բռնէք ինքզինքնիդ, և լաւ տեղաւորուիք, դուք այնչափ հասաւառ նստած ըլլալու կերպարանք մը չունիք:

Խեղճ պ. տը Պօրթէօ մինչև ականջները կաս կարմիր եղաւ ամօթէն և իր կապոյտ ակնոցներուն ետեւէն իր մոխրագոյն մանարաիկ աչքերը կը բոցավառէին ցատումէն:

Ու անոնք մեկնեցան:

Ժօնաս առաջնորդի տեղ պիտի ծառայէր հօրը և աղջկանը, և զանոնք անտառին մոտեւածապատ շրջաններէն ժամողրավայրը պիտի առաջնորդէր:

Փոքրիկ գիւղացին՝ իր կիրակնօրեայ հանդերձները հագած էր, իր պղինձէ կոճակներով զարդարուն կապոյտ բաճկոնակը, նուրբ կտաւէ իր գօտին, թուիչէ ժապուէնով մը դարձարուած իր լայնեղր գլխարկը:

Բայց հանած էր իր կոշիկները՝ աւելի զխրութեամբ
և շուտ վազելու համար, և մացառներու մէջտեղէն,
ոտքերը բոլորով ըլլալով սոյնեւ մը աւելի տրագու-
թեամբ վազեց գնաց:

Հէրմին գրաւ ձեռքը իր մարտկին վրայ, որ քա-
ռամբակ արշաւանք մը սկսաւ:

Իսկ գալով պ. տը Պօբրէօի, որ միայն սովորական
և աւելի գոհիկ ձիեր նստիլ վարժուած էր, կտրծեց
որ կէս-աղնիւ սեռէ կենդանի մը՝ պէտք ունէր խթան
ուանալու:

Կենդանին զայրացած, կատաղած, ցաւէն վրնջելով,
թաւուաներուն մէջէն ուղացաւ գնաց վիրաւորուած
վայրի խոզի մը պէս:

Պ. տը Պօբրէօ հասկցաւ որ մեծամտութեան ժա-
մանակը անցած է, որ աւելի ազէկ իր հրաժարիլ ձի
նստելու դիտաւորութենէն, և երբեք չկտորել երթկա-
մունքը և մէջքին ոսկորը:

Փաթթուեցաւ թամբի գունտին և թողուց կենդա-
նին որ առնէ տանի զինք, անտառին մէջտեղերէն, մինչ
Ժօնաս նեղ ձամբայ մը կը բռնէր, որ ուղղակի ժամադ-
րովայրը կը տանէր:

Հէրմին անոր ետեւէն կ'երթար առանց ուշադրու-
թիւն և զգուշութիւն ընելու պ. տը Պօբրէօի կատաղի
արշաւանքին, որ ընդհուպ աներեւոյթ եղաւ իր աչքին
առջեւէն:

Յանկարծ Ժօնաս կանգ տուաւ:

— Շունե՛րը, ըստե՛ս, շուները կ'իմացուի՛ն կոր:

Հէրմին իր կարգին ականջ դրաւ, և արդարեւ ի-
մացաւ մէկ քիլոմէթր հեռուէն շուներու խումբին հա-
չիւնները, որոնք սքանչելի միահամուռ արձագանգ մը
կուտային:

— Ձրի՛ մէ՛ն են, չարուն սկեց Ժօնաս, որ նո-

րէն սկսաւ վազել: Քարօ անտառին ձորի՛ն մէջ. հա-
մարձակութիւն, համարձակութիւն:

Ինչպէս ամէն զիւղացի, գաւառացի, որուն մէջ
որսորդութիւնը կը յարգուի տակաւին, Ժօնաս կը զգար
իր սիրտին խայտալը լսելով շուները և փողին ձայնը:

Եւ բռնուած գեղեցիկ սքանչացման աւիւնով մը՝
գլուխը ետին Հէրմինին դարձուց, որ միշտ տրագ կ'ըն-
թանար իր երկվարին վրայ:

— Եկէ՛ք, եկէ՛ք, ըստ, դէպի շուներուն ձայնը
կ'երթանք կոր, պիտի տեսնենք «մահ»ը:

Եւ Ժօնաս կատաղի այծեամի մը պէս խոյացաւ և
«Բիէրէթ» ստիպուեցաւ քառասորակ արշաւել ետեւէն
երթալու համար եռանդուն աղուն զոր զուարթօրէն
հնչեցուած թնդեցուցիչ ձայնները կը սկսէին ելեկարա-
կանացնել:

րու մէջտեղերէն, որպէս զի կարենան տեսնել կենդանին:

Քաղաքներուն համար աւելի ապահով և աւելի շուտընդփոյթ միջոց մըն էր որսը սպաննելը, քան թէ անոր տարբեր անփութեան վրայ սպասելը, ինչպէս նաև վաղող կենդանիին պարբերական դարձուածքներուն հանդիպելը:

Ի՞նչո՞ր տսոնք նոր բաներ էին Հէրմինի համար. լակայն ժոնասի խանդավառ ուրիշը հասաւ նաև անոր: Փողը արոփեցուց անոր սիրտը, շուններու հաշիւները, գողցես կը կանխատեսէին թէ մեծ գէպք մը պիտի կատարուէր:

Վայրկենապէս ան իր վիշտերը մոռցաւ, ինչպէս նաև առջի օրուան իր յուսահատութիւնը:

Իր հայրը Պ. աը Պօքրէօն կը տալուէր «Էքլէն»-ն. իսկ ինք ձեռքը խանդավառութենէ սարսառող «Բիւրէթ»-ի վրայ դրաւ, հնազանդելով այն յանկարծական աղէկացու-վրայ զրաւ, հնազանդելով այն յանկարծական աղէկացու-վրայ զրաւ Սուրբ Հիւպէս կ'արձակէ իր փողէն, իբր խանդավառ շունչ մը այն գեղեցիկ օրերուն մէջ, երբ որսորդները կը հալածեն որսերը՝ ինքն ալ կը վազէր շուններու ձայնին կողմը, և այլևս չէր հետեւէր ժոնասին՝ զոր կորսնցուցած էր իր տեսողութենէն:

Ժոնաս խիստ լաւ գիտէր շրջակայ անտառները, ան շատ անգամ ներկայ գտնուած էր աստիտին «հաւաքածանքով» որսորդութեանց, երբ ձերուներ ասպետը ձիով կը հետեւէր, հնչեցնելով այն ուժգին «Պիէնալլէ»-ները, շուններուն գրգռա պատճառող եղանակները, և կը բաւականանար ոտքի վրայ ելլելով գրգռելու անոնց ձայնովը զոյգ մը լաւ սրունքներ ունեցող կարճատև շուններ:

Ան այսպէս կատարեալ ծանօթութիւն մը ունէր այդ երկրին սահմաններուն վրայ, գիտէր թէ այսին

Ը .

ՈՐՍՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱՂԱՂԱԿԸ

Գրեթէ առաւօտեան տասն էր: Ասիկա ձմեռնային սքանչելի առտուան ժամանակամիջոց մըն էր, ինչպէս կ'ուզեն ու կ'երազեն որսորդները:

Արեգակը կը հալեցնէր ծառերու ոտներու վրայի եղեամբ, գետինը սառած էր, և կը թնար ձիերուն քայլերուն ներքեւ. օդը կենդանի էր, ներդաշնակ, և կը թոյլատրէր որ մարդ իմանար շատ հեռուէն եկած փոքր ձայն մը իսկ:

Ժոնաս միշտ բարձրաբերձ ծառերու տակերէն կը վազէր: Հէրմին ալ աը Պօքրէօն մոռցած էր և կը շտրունակէր ետեւէն երթալ, ան այլևս ուրիշ մտածում կամ փափաք մը չունէր, բայց եթէ ներկայ գտնուի «Որսորդներու աղաղակին» յայտնելու համար թէ յոգնեցաւ կենդանին:

Ոմսորդութեան երկիրներու մէջ երբ փողը կը հնչէ, հերկողները կը թողուն իրենց արօրը, հովիւները՝ իրենց հօտերը, նաև այգեպանները, վաղելու երթալու համար շուներու ձայնին:

Շուններու ձայնին վաղել կը նշանակէ ճամբսն չիփ չիտով կտրել ուղղակի գիծով, անտառներու, դաշտե-

տեղ նետուած կենդանի մը, կուգար այնինչ տեղը ծեծ-
կուելու, և միայն ուշադրութեամբ ականջ դրաւ ճըշ-
դելու համար թէ՛ այս եռանդով մղուած վայրի խողը՝
ժայռերով շրջանակուած ձորին մէջ պիտի ելլէր, և
պիտի գա՞ր դէմ դնելու անել ճամբուն մէջ:

Ժօնաս, ուրեմն ուղղակի դէպի հոն վազեց, և օ-
րիորդ տը Պօրթօ ալ անոր հետեւեցաւ:

Անել ճամբայ ըստմելիս վիթխարի ձագարի մը պէս
կը բացուէր անտառին առանց ծառի մէկ վայրին մէջ:
Անտառին ետեւի վերջին ծառերը՝ անկէ հարիւր մէթրի
չափ հեռու էին, երբ մանկամարդ «ամաղօն»ը հասաւ
անտառին այդ կողմը, և նշմարեց ժօնասը, որ անշարժ
կեցած էր զահալէթի մը եզերքին վրայ և հիացմամբ
մը կը պոռար:

— Թայօ՛, թայօ՛, համարձակութիւն, պզտի՛կ, սի-
րո՛ւն շուներս, համարձակութիւն՝ ձեզ նայիմ:

Հէրմին մղեց իր ձին, միացաւ ժօնասի և կանդ
առաւ անոր քով:

Սյն ատեն՝ մեծավայելուչ և տարօրինակ տեսարան
մը երեւցաւ իրեն: Զորը նեղ էր, շրջապատուած կրա-
նիթէ քառաժայռ պատերով, և մի միայն անել ճամբուն
առջև կը մեծնար ու կը լայննար:

Բայց հոն՝ ժայռերը այնչափ բարձր էին, որ անոնց
վրայ մագլցել և ելլել արդիւրեւած էին կենդանի կակի
մը: Հոնկէ դուրս ելլելու համար ետ դառնալու էր:

Սյն սրտմայր կէտէն՝ ուր կը գտնուէր մանկամարդ
աղջիկը՝ կրնար մէկ ակնարկով մը ընդգրկել ձորին
ամբողջ տարածութիւնը, որ կ'իջնէր մինչև ծովը, և
հեռուէն կը տեսնուէր անոր կապոյտ և լուսափայլ ա-
րեգակին ակնախաղ և շողշողուն ճառագայթներուն
ներքև փայլելը, և երկնքի կապուտակին հետ չփոթ-
ուիլը:

Աջէն և ձախէն՝ մարդու տէքը կրնար տեսնել Պը-
թրթանեան երկրին գողալիկ հեռանկարը, իր կաղնինե-
րով ու վարդազոյն մացառներով ծածկուած բլուրնե-
րը, ոսկեզոյն մօրենիներու ձիւղերով իր ամայի և խռ-
պտն դաշտավայրերը:

Զորին խորէն մեծ շարժում մը լսելի կ'ըլլար:

Ռսար կը հասնէր:

Աւա՛ղ, կենդանին էր, որուն մացառներէն դուրս
ելլելը, և քառաժայռ արշաւով դէպի անել ճամբան
խոյանալը ու վազելը տեսաւ:

Անոր կ'անուկի մտքերը տնկուած էին, և աչքերը
տրիւնացայտ, զնդակի մը պէս կ'սնցնէր իր կնճիթովը
ձարերով պոչեառի մատտուկները և կոճղերը, որոնք
կը ննդէին զինքը, և արգելք կ'ըլլային իր ընթացքին:

Յետոյ, իր ետեւէն, հարիւր քայլ հեռուէն կը հաս-
նէր կուգար շնչապառ շուներու կատաղի և սոսկալի
ջոկը, որ ցատումէն ու կատաղութենէն կը մոնջէր՝
այնչափ կանոնաւոր և այնչափ լաւ կերպով կազմու-
կերպուած և իրարու քով քովի միացած, որ մարդ կըր-
նար մէկ վերաբերուով վրանին ծածկել, թէպէտե տաս-
նըութէն մինչև քսանի չափ էին անոնք:

Շուներու ետեւէն Հէրմին ձիւնոր մը նշմարեց:

Սեփ սև ձի մըն էր նստած ան, տարօրինակ հա-
մարձակութեամբ մը կը գործածէր զայն, կ'անցնէր
քարոժայռերն ու ցանկապատերը, և փողը բերանը,
ոտոտստուն եղանակ մը կը ննչեցնէր, որ մանկամարդ
աղջիկան աւելի ներգաշնակ թուեցաւ քան թէ մեղեդի-
ներու տիկնէն չորհալին ու քաղցրամուտգը:

Սյն ձիւնոր երիտանարդը աշխոյժ կ'երեւէր: Հէրմին
ճանչցաւ անոր մէջ այն զոր տեսած էր առջի օր, և ո-
րու իր կեանքը կը պարտէր պ. տը Պօրթօ:

Սըր Ուլիերման էր ան:

Հէրմին Թէրնանը սիրելէ չէր դադարած, և բոլորովին անտարբեր էր պառնին, ինչպէս որ պիտի ըլլար օտարականի մը հանգէպ:

Ասով հանդերձ իր սիրտը անօրինակ և անբացատրելի յուզմունքով մը տրոփեց:

Ժօնասի գուշակութեան համաձայն՝ վայրի խողջ կատաղօրէն եկաւ զարնուեցաւ քարաժայռի պատուարներուն դէմ, և հասկցաւ որ չէր կրնար անդին անցնիլ:

Այն ատեն երկու անգամ անել ճամբուն շրջանը ըրաւ, այնպէս՝ ինչպէս արջ մը պիտի ընէր փոսի մը մէջ, եւք մը փնտռելով ու չգտնելով: Եւ սկսաւ ուժգնօրէն դիմադրել շուներուն, որոնք վրայ հասան արիւնդուշտ քաջասրտութիւնով:

Պ. ար Լասի, աւջի օր իրաւունք ունեցած էր ըսելով Սըր Ուիլքեմսի թէ, այն կենդանին զոր հետեւեալ օրը պիտի որսար, ճշմարտագէտ հաղուագիւտ անասուն մը էր Նիսար էր ու երկար, սրունքները բարձր, թիւ դոյն, վիթխարի կզակով մը և առեւիկ կրնճիթներով:

Փախչիլ կարենալու ատենը անցած էր իրեն համար, բան մը, զոր հասկցաւ ան և պատրաստուեցաւ կռուելու:

Ժայռերուն դէմ եկած, կէս մը կծկաւ ու ետեին վրայ ամփոփուած, աչքերը վառ և արիւնդուշտ, և բերանը բաց սպասեց իր ահուելի թշնամիներուն:

Առաջին շուները գլխիվայր գլտորեցան ոտքի աակ դացին և փորեցին պատուեցաւ:

Այն ատեն միւսները սկսան մտածել, շարունակ մօնչելով, ջանալով որ կենդանիին գլուխը ձեռք անցնեն, բայց խուսափելով այն արագ ոտուճներէն՝ զորս կ'ընէր իր կնճիթին առեւիկ հարուածներովը: Այդ վայրկեանին էր որ Սըր Ուիլքեմս հասաւ:

Իր ետեւէն քառասմբակ կ'արշաւէր պ. Լասիի շուներուն հեծեալ պահապանը:

Թէ հաշիւ ընելով և թէ լաւ ձի մը նստած չըլլալուն համար, պ. ար Լասի ետ մնացած էր, և չէր տեսնուեր:

Հէրմին՝ տեսարանն ուշադրութեամբ մեծութենէն գրաւուած անշարժ կեցած էր այս սոսկալի կռիւին սկզբնաւորութեան միջոցին, որուն անշուշտ պիտի միջամբէր Սըր Ուիլքեմս:

Սրգարեւ. Սըր Ուիլքեմս ոտքը գետին դրաւ, ուսը առաւ իր «քարապինա»ն և կրակ ըրաւ... Բայց զընդոսկը վայրի խողջն վրայէն անցաւ, և զայն տապալել չկրցաւ: Այն ատեն, նետելով իր «քարապինա»ն Սըր Ուիլքեմս շարունակեց վայրի խողջն վրայ քալել առանց ուրիշ զննքի. բայց եթէ պարտութեան դանտով մը և մտրակով: Պատճառը բարձրագլուխ կը քալէր, աշխարհակալ յաղթանակողի մը պէս: Անգլիական նորածեւութիւնով իր որսի կարմիր զգեստը, այդ տեղի վայրի տեսքը, շուներուն մոնջիւնը, վայրի խողջի խուլ քրթմնջիւնները, որ հաստատ ոտքով և դիրքով մը իրեն կը սպասէր, բոլոր ասոնք վերջապէս կը շարունակէին ծածկել զինքը անօրինակ կախարդանքով մը:

Հէրմինին սիրտը պայթելու չափ կը տրոփէր, սակայն տակաւին չէր գուշակէր ինչ որ պիտի պատահէր:

Սըր Ուիլքեմս միշտ կը քալէր:

Մէկդի ըրաւ այն շուները, որոնք կը շրջապատէին վայրի խողջ և որոնց մէկ քանին արդէն փախած էին ուտելով խարաղանի հարուածներ, և շարունակեց յառաջանալ դէպի կենդանին:

Այն ատեն հասկցաւ Հէրմին:

Հասկցաւ որ այս մարդը՝ որուն յանգիւնութիւնը

մինչև խենդութեան կը յանգէր, իր կեանքը վտանգէր պիտի ենթարկեր քմահաճոյքի մը համար:

Եւ սարսուռաց ան ու զգաց որ իր արիւնը կը պարպուի երակներէն, ոտքներէն իր սիրտին մէջ լեցուելու համար:

Սըր Ուիլիեմսի ետեւէն շուներու հեծեալ պահպանը փողը բերնին «մա՛» կը հնչեցնէր: Սեպուհին բոյորտիքը շուները միշտ կը մռնջէին:

Վերջապէս, նոյն ինքն վայրի խողը գուչակելով որ աւելի ազնիւ թշնամիի մը զէմ պիտի մաքրուէր, խուսափած էր ամեռակատաղի երկու շուներէ, և ինքզինքին վրայ կծկաւ ու ծալուեալ, հանգոյն այն սէգ կատուին՝ որ կը պատրաստուի ցատկելու, կը սպասէր որ Սըր Ուիլիեմս երկու քայլ աւելի առնէր ընդ առաջ խոյանալու անոր վրայ, կոյր յանդգնութեամբը այն վայրի երէին, որ ապաստանած կ'ըլլայ իր վերջին յարձակողական միջոցներէն:

Հէրմին կարծեց որ պիտի մեռնէր, համեաին վաթթութեամբ, որպէս զի իշնալու վտանգին չենթարկուի:

Ժօնաս ծափ կը զարնէր:

Ինչ որ անցաւ այդ պահուն մանկամարդ աղջկան սարտափած աչքերուն առջեւէն, որ այլեւս արիւնի կաթիլ մը իսկ չունէր իր երակներուն մէջ, սարսափելի, անլուր բան մը եղաւ:

Տեսաւ Սըր Ուիլիեմսի և վայրի խողին իրարու մերձենալը, և իբր մէկ զանգուած իրարու փաթթուելը. այն ատեն աչքերը գոցեց, անձկութեան աղաղակ մը արձակեց, և համառէն վար ինկաւ մտրած ու զգայազիրկ բազուկներուն մէջը Ժօնասի որ բռնեց զայն և արգիլեց որ գահավէժէն վար գլտորի:

Այդ պահուն մանկամարդ աղջկան սարտափի աղա-

ղակին՝ խուլ մռնջիւն մը՝ յետոյ յաղթանակի աղաղակ մը պատասխանեցին:

Սքանչելի ճարպիկութեամբ մը, անսգիւտ պաշտպանութեամբ մը, և հազուագիւտ յանդգնութեամբ մը՝ Սըր Ուիլիեմս զարկած էր վայրի խողը ուսին խուռջէն և հոն միտած էր դանակը մինչև կոթը:

Վայրի խողը՝ կայծակէ գարնուածի պէս թուալգուր ինկած էր, և յաղթականը, ոտքը սիգապանծ ձեով անոր կոկորդին կրթնցուցած էր այն պահուն երբ Հէրմին մարած էր:

.....

Երբ օրիորդ Հէրմինի խելքը գլուխը եկաւ՝ պատկած էր Սըր Ուիլիեմսի փառայեղ արշաւանքի տեսարանէն քանի մը քայլ անդին:

Երեք անձեր ծուած էին անոր վրայ, Սըր Ուիլիեմս յուզուած և տագոյն, Լասիի ասպետը, որ նոր հասած էր, և Ժօնաս որ ծուռ իջած անոր երեսին ջուր կը սրկսէր, զոր գացած էր առնել մօտակայ աղբիւրէն և զոր իր ափերուն մէջ դրած ու հոն բերած էր: Անոր մարիլը քսան վայրկեանի չափ տեւած էր:

Բան մը կայ որ՝ միշտ խորապէս ի գութ կը շարժէ կնոջ սիրտը. այս գութը քսածնիս այն յուզումն է, որ յառաջ կը բերէ յոյն վտանգը, որուն ենթարկուած է այն մարդը, որ անյողդող մնացած է վտանգին առջև, և որ մահուան գալուստը ժպտելով միայն դիտած է:

Սըր Ուիլիեմս, ահաւելի անասունին վրայ ճակատը բարձր բռնած յարձակած էր, աչքերը խրոխտութեամբ տողորուած, առանց իր սիրտը աւելի շատ տրոփելու, կամ թէ իր զէմքին մէկ զնգերն իսկ շարժելու:

Եւ Հէրմիւն, որ գիտցած էր զհաճատել այս պաղա-
րիւն ու տոսկարի քաջագործութիւնը, աչքերը նուէն
բացած պահուն՝ կրկին կը տեսնէր այդ մարդը՝ տը-
գոյն, դողդոջուն, ձայնը յուզուած, ծունր դրած իր
առջեւ. և որ ներողութիւն կը խնդրէր իրմէ, զինչը
այնչափ սարսափեցուցած ըլլալուն համար:

Անշուտ պառոնը միշտ ինքնավստահ եղող մարդ
մը ըլլալուն, խորհեցաւ թէ արդեօք տակուին այն ջը-
ղային աղգեցութեան ներքեւ կը գտնուէր՝ որ կը ծնի
վասնդ մը, երբ ուրիշ վտանգ մը կը յաղթանակուի:
Հէրմիւն այլափոխուած ու գեղեցկացած էր, այն կինե-
րուն նման որոնք կը յուսան իրենց երազներուն մէջ
պատահիլ և սիրել իրենց բաղձացած երիտասարդը:

Տժգոյն, աչքերը կրակուբոց, քիթին ծակերը դող-
դոջուն ու սարսափուն, իր նուրբ ու ոպիտակ ձեռքերը
անոր սեւ և երկայն մազերուն վրայ կ'անցնէր:

Իր ճերմակ այծեամի կաշիէ տափառը արատաւոր-
ուած էր իր զոհին արիւնի մէկ քանի կաթիլներովը, և
լայն պատռուածք մը գոյացած էր իր հագուստին վը-
րայ, որ կը վկայէր թէ՛ մազ մնացած էր որ կենդանիին
անոնի կնճիթները սոսկալի վէրք մը բանային իր մարմ-
նոյն վրայ: Օրիորդ աւ Պօքրէօ անոր կը նայէր այն
միամիտ հիացումով ու սքանչացմամբ, զորս կին մը
միշտ պիտի չնորհէ քաջարի մարդու մը, և երկրորդ
անգամ մը եւս զգաց այն անօրինակ հմայքի աղգեցու-
թիւնը. զոր Սըր Ուիլիեմս կարծես կը սփռէր իր բո-
լորափքը:

— Օրիորդ, մըմնջեց պառոնը, որուն ձայնը կը
դողդողար, ներեցէք ինձ իմ խենթ վարմունքովս ձեզի
մեծ սարսափ մը պատճառած ըլլ յուս համար:

— Պառոն, թոթովեց, վտանգ մըն էր որուն են-

թարկուեցաք... Բայց ահաւասիկ հիմա ողջ առողջ
էք... և...:

Մտնկամարդ աղջիկը կարմրեցաւ և խաքը չլմըն-
ցուց:

— Ո՛հ, սիրելի հիւրս, բաւ Լատի ասպետը, եթէ
դուք շատ անգամ վայրի խողը այսպէս կ'երստք, ես
ձեզի Պրթանեան որսորդներուն թագաւորը կը հռչակեմ:
Ժօնաս բոլորովին ցած ձայնով կը մոլտար:

— Երէկ Տիկին Պառոնուհիին կ'ըսէի թէ ասիկա
սատանան էր... ես կը պաշտպանեմ իմ կարծիքս...
վտանգի նոյն ինքն է... Ասիկա ինք միայն կրնայ ըլլալ:

Այն պահուն բարձրաբերձ ծառերուն ներքեւէն ձիու-
քառամարակ արշաւանք մը իմացուեցաւ, և ընդհուպ
տեսնուեցաւ պ. տը Պօքրէօն, որ «Էքլէռ»ին վրայ նըս-
տած, անտառին այս բաց հրապարակը կը հասնէր: Գը-
րասենեակի արժանարնտիր պետին այս զթաշարժ տես-
քը եղծանեց պահ մը սիրով համակուած յուզումը՝ որ
սիրապետած էր Հէրմիւնի վրայ այդ պահուն:

Արդարեւ Պ. տը Պօքրէօ, որ սանձաւորձակ կը հաս-
նէր, համետին վրայ պառկած ու փաթթուած ողբալի
աղաղակներ կ'արձակէր «Էքլէռ» զայն առած բերած
էր լեռներուն և ձորերուն մէջերէն, ցանկերու, բարձ-
րաբերձ ծառերու և թաւուտներու ներքեւներէն, հան-
դերձները պատառ պատառ եղած, ան այլևս դադրած
ըլլալով տէր ըլլալու մոլեղին և կատաղի կենդանիին:
Բախտը կամ գիպուածը միայն նորէն կը բերէր հոն՝
այդանդը, անընկճելի «Էքլէռ»ը:

Գրասենեակի պետին արտամտիկ աղաղակներուն
ձայնէն՝ Ժօնաս չիփ չիտակ իր ոտքերուն վրայ ելաւ
կայնեցաւ, խնդալով շառաչալից քրքիջ մը փրցուց,
յետոյ խոյացաւ ձիուն ընդ առաջ, անոր սանձին վրայ
ցատկեց և խկոյն կեցուց զայն:

Ազնիւ կենդանին կը մռնչէր բարկութենէն ազուն ձեռքին ներքեւ, որ բռնած էր զայն ոռնգերէն, կէս մը ելաւ կանգնեցաւ, և ձիաւորը ետեւէն վար նետեց:

Պ. տը Պօրթօ, սարսափի վերջին ազաղակ մը արձակելով, գլխին վրայ գլորեցաւ ու ինկաւ:

Բայց գրեթէ խփոյն ոտքի վրայ ելաւ, և մէկ տեղը չցաւցուց:

Ասպետին, Սըր Ուիլիամսի և նոյն ինքն չէրմինի մէկ քրքիջը ընդունեցին զայն:

— Ա՛հ, սիրելի գրացիս, ըսաւ ասպետը, դուք կատարեալ ձիաւոր մը չէք:

— Ներեցէ՛ք, պատասխանեց Պօրթօ, տակաւին տոգոյն և բոլորովին ընկճուած: Բայց աս ձին «ստանայ» մը ունի կարծես իր ներսը:

— Պա՛հ, գառնուկի մը պէս հեղահամբոյր է:

— Հա՛, սկոաւ քառասմբակ խենթ խենթ արշաւել, ատո՛ր համար գառնուկի պէս հեղահամբոյր է:

— Ուրեմն խթանած ըլլալու էք զայն:

— Անշո՛ղջա:

— Այն ատեն, ըսաւ ասպետը խնդալով, կարծած էք որ հասարակ և ակնջոտ երիվարի մը հետ գործ ունեցած էք:

Յետոյ, որովհետեւ Պ. Լասիի գուլթը շարժած էր խեղճ մարդուն շփոթութեանը վրայ, խօսքը ուրիշ նիւթի վրայ դարձուց, ցուցնելով արեան լճակի մը մէջ պուկած վայրի խողը, պատմեց պարտութեան հետաքրքրաշարժ դէպքերը, որոնք քիչ մը առաջ տեղի ունեցած էին:

— Ա՛հ, ըսաւ գրասենեակի պետը սքանչացմամբ պառոնին նայելով, որսի լաւ հարսւած մըն է, իրաւ որ լաւ հարուած մը:

Սըր Ուիլիամս այնպիսի վերապահութեամբ և համեստութեամբ համակուած գիրք մը ցուցուց, որ վերջապէս տօլնքնեց չէրմինը:

— Պարո՛ն ասպետ, ըսաւ Ժօնաս, «Էքլէռ»ը ծառի մը կտպելէն ետք, Տիկին պառոնուհին այս առտու ձեզի համար նամակ մը տուած է ինձ:

— Տեսնե՛նք, ըսաւ պ. տը Լասի:

Ժօնաս քակեց բաճկոնակը և գրպանէն հանեց պառոնուհին գիրը:

Ասպետը պատեց զինանշանով դրոշմուած պահարանը, նախ և առաջ միտքէն և յետոյ բարձրաձայն կարգաց:

«Սիրելիդ իմ գրացի,

«Հրաւէր՝ հրաւէրի փոխարէն:

«Դուք իմ եղբորորդիս և եղբորորդիս աղջիկը որսի հրաւիրեցիք: Շատ լաւ, և շնորհակալ եմք ձեր ազնուութենէն: Թոյլատրեցէք ինձ որ ես ալ ձեզ ճաշի հրաւիրեմ իմ կարգիս:

«Կը յուսամ թէ միատեղ կը բերէք ձեր հիւրը Սըր Ուիլիամս պառոնը և այս առիթով շնորհակալութիւնս ներս կը յայտնեմ և կ'երկարեմ ձեզ իմ ձեռքերս»:

ՊԱՌՈՆՈՒՀԻ ՏՀ ՔԷՐՄԱՏԷՔ

Պառոնուհին այնպէս կը գրէր այս նամակը որպէս թէ յիսուն տարի առաջուան ստրկքին մէջ ըլլար, երբ պալատական տքայի մը կամ գիւղապետի մը պատուակալ տիկինն էր տակաւին:

Ասպետը Սըր Ուիլիամսի նայեցաւ:

— Ուրեմն, հարցուց հարցաքննող մարդու դէմքով մը:

Սըր Ուիլիամս իր կարգին Հէրմինի երեսին նայեցաւ:

Հէրմին կարմրեցաւ և կարծես թէ ըսել կ'ուզէր.

— Ընդունեցէք:

— Օ'ն ուրեմն, ըստ ասպետը, ճամբայ ելլինք, Հոսկէ մինչև Ժէնէ բաւական տեղ է, և մանուկսդ պառնունքին կանուխ կը ճաշէ:

Ու ա. տը Պօրթօի դռնալուով.

— Սիրելի դրացիս, աւելցուց, այլեւս չեմ տաւ ջարկեր որ «Էքլէս»ի վրայ հեծնես, այլ իմ շուներուս պահապանին ձին, որովհետև բաւական ծանր է ան, կարող սանձարձակ և քառասմբակ արշաւելու, և ձեզի վտանգի ենթարկել չտալու համար:

Պ. տը Պօրթօ խոնարհեցուց գլուխը այն մարդուն նման, որ իր նկուն վիճակին կը համակերպի:

Հէրմին հորէն ձի հեծաւ և Սըր Ուիլիամս յարգազան ակնածանքով ծունկը երկնցուց անոր:

Յետոյ մինչ մանկամարդ աղջիկը սանձը կը ժողվէր, պառնը գրառենետիկին պետին ականջն ի վար ծռելով.

— Է՛հ ուրեմն անե՛ր, ըսաւ անոր խնդալով.

Պօրթօ նայեցաւ իրեն:

— Ի՞նչպէս կը գտնէք, դերս բաւական խղճմտութեամբ կատարեցի:

— Այո՛, այո՛, սքանչելի կերպով:

— Եթէ ձեր աղջիկը 12 միլիոնի դրամով չունենար, աւելցուց պառնը, ինքզինքս այնքան մեծ վտանգի էի ենթարկեր: Կեանքս վտանգի մէջ դրի:

— Դուք քաջակորով մարդ մըն էք, մըմնջեց Պօրթօ հիացումով:

Եւ ճամբայ ելան:

Սըր Ուիլիամս իր ձին Հէլմինի մարուկին քովը բերաւ:

Հասի տասպետը ա. տը Պօրթօի քովէն կը ձիավարէր:

Շուներու հեծեալ պահապանը և ծառաները զոյգ զոյգ կապեցին շուները, սպաննուած վայրի խողը ջորիի մը վրայ բեռցուցին և Մանուարի ճամբան բռնեցին:

Սքանչելի ձիարշաւ մը եղաւ ան, զոր ըրին անտառներու մէջտեղներէն, պառնը և մանկամարդ աղջիկը քով քով քառասմբակ արշաւելով:

Հէրմինի վշտահար հոգին կարծես կը լռէր այդ վայրկեանին:

Ան մտիկ կ'ընէր Սըր Ուիլիամսի քաղցր ու մեղաւաղձոտ ձայնը, որով հիացումով կը խօսէր ան՝ իր ամպամած հայրենիքին վրայ, մարտիրոսներու այն երկիրին վրայ՝ որոնք հալածումի ներքև բարձրագլուխ կը քալեն և երբեմն իրենց նայուածքները դէպի Ֆրանսա կը դարձնեն:

Պառնը կը խօսէր այն սարսափին վրայ, զոր կը դգար Անգլիայէն և անգլիական կեանքէն, իր թափառողած կեանքին ձանձրութիւններուն և փափաքին վրայ, զոր ունեցած էր ան յաճախ Ֆրանսա գալու և հոն հաստատուելու, հոն վնասուելու այնպիսի ընկերութիւն մը, որ արժանի ըլլար իրեն և կարենար հասկընալ զինքը:

Հէրմին մտախոհ մտիկ կ'ընէր զայն և Ֆէրնանը միտքը կը բերէր:

Այն Ֆէրնանը, որ կորսուած էր առ յաւէտ:

Եւ սակայն մտիկ կ'ընէր Սըր Ուիլիամսը:

Այն մարդը, որ տխրութեամբ իր տրամուլթանը վրայ կը ճառէ, որ այնպէս կ'երևի թէ երազուած և

անիրականալի երջանկութեան մը ետեւէն կ'իջ'այ, միշտ ուժգին և ծայրագոյն համակրութիւն մը պիտի ներշնչէ կնոջ մը երբ մանաւանդ երիտասարդ և միանգամայն գեղեցիկ է, ինչպէս էր Սըր Ուիլիերմս:

Ասկից զատ, այս մարդը այնքան կարող էր հրապուրելու և գրաւելու, որքան կարող և վարժ էր խաղելու:

Անշուշտ դերկոմս Անտրէա ինքզինքը գոված չէր ամենեւին այն օրը երբ Տօն Ժուանի զգեստներուն տարազով ծպառած, նայուածքովը չափած էր Բարիզը, ըսելով.

— Տօն Ժուանը մեռած չէ... ես եմ:

Երբ Ժէնէ հասան, Հէրմին մտախոհ էր ըլլորովին, և տիկին տը Պօբրէօ որ անձկութեամբ իր զաւակին վերադարձին կը սպասէր, կարծեց կարգաւ անոր ղէմքին վրայ, թէ Սըր Ուիլիերմս այլեւս իրեն անտարբեր չէր թուեր արդէն:

Եւ խեղճ մայրը սարսռաց ուրախութենէն և ծածկեց պառոնը երախտագիտութեան եռանդուն նայուածքով մը՝ որ կարծես կ'ըսէր.

— Ո՛հ, աղատեցէք զաւակս, աղատեցէ՛ք:

Միենոյն ժամուն, Քէրմատէքի պառաւ պառոնուհին իր ձեռքը Սըր Ուիլիերմսի կուտար համբուրելու համար, զայն սեղան կը հրաւիրէր իր քովիկը, և կ'ըսէր անոր ըլլորովին ցած ձայնով.

— Վերջապէս, ահա խոհեմ և խելացի էք հիմա, և ոչ թէ երէկուան պէս խենդ:

— Տիկին, թոթովեց, մեծ շփոթութիւն մը կեղծելով...

— Լռեցէ՛ք, ան պիտի սիրէ ձեզի:

Պառոնը տխրութեամբ գլուխը երերցուց

— Ինձ վստահեցէք, ըսաւ պառոնուհին, իմ միտքս

լու է, ես ձեզի իմ պաշտպանութեանս ներքեւ կ'ամհամ, Աստուած վկայ:

Աստուած վկան անմեղ երգում մըն էր, որով պառոնուհին սովորութիւն ունէր յայտնելու իր ամենէն անփոփոխելի որոշումները:

— Իրա՛ւ, կ'ըսէր պառոնը միտքէն, ևս ի նպաստ ինձ մարտքոյրը, հայրը և միանգամայն մայրը ունիմ: Եթէ աղջիկը ուժը օրէն չսիրէ զիս, պատճառը այն պիտի ըլլայ որ տխմար, անպիտան, անփորձ մէկը ըլլամ, և անորման ամուսնանալու տսաներկս միլիոնի ամենապատկառելի դրամօժիտով աղջկան մը հետ....

թ.

ՄՏԵՐՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ժանն, որ Պուժիվալի փոքրիկ գեղակին մէջ թողուցինք, ուր արթնցաւ, բոլորաբար զարմացական ակնարկ մը պատճենելով, ջանալով ունէ կերպով բացատրել իր այս ամայի վայրին մէջ ներկայութիւնը, կը գտնէր վերջապէս սենեակին մէջտեղ զրուած փոքրիկ սեղանին վրայէն, Սըր Ուիլիամսի կողմէ գրուած նամակը, որ առջի օրուան նամակին պէս ստորագրութիւն չէր կրեր, և որուն մէջ Օր. Ժանն տը Պալտէր կարծած էր ճանչնալ Արմանի ողին և ձեռագիրը:

Այլանդակ և անօրինակ նամակ, ուր ոչ մէկ ղէպք պատմուած չէր մանրամասնութիւնով, և առաջին տողէն մինչև վերջը կը կրէր այնպիսի խորհրդաւոր եղանակ մը, որ ձախող ազդեցութիւն մը պիտի ունենար մանկամարդ աղջկան երեւակայութեան վրայ:

Գաղտնիքը կամ խորհուրդը սիրոյ ամենէն գործօն մասն է:

Մտաւ ան առաջին դռնէն, որ իրեն առջև բաց էր, և ինքզինքը մեծ սրահի մը մէջ գտաւ, որուն պատերը չքեղ գորգերով զարդարուած էին:

Աշտանակ դնելու փոքրիկ սեղանի մը վրայ զըր-

ուած էին ալպոմներ, նկարներ, նորաձեւութեանց հանդէս մը և կիներու յատուկ լրագիր մը:

Շըմինէին զիմացը դաշնակ մը զրուած էր:

Ժանն անցաւ սրահէն, որուն դուռները բացուած էին, և ինքզինքը մարմարով սալարակուած նախագաւթի մը մէջ գտաւ, որուն պատերը զարդանկարներով զարդարուած, և դուրսէն բերուած ծաղիկներու սաղարթներով և հազուագիւտ ծառատունկերով խճողուած էին:

Այս նախագաւթին մէջ, երկայն նստարանի մը վրայ պուտկած էր ժապուէններով զարդարուած հագուստներ հազած սպասուէր մը, որ կը քնանար: Արթընցաւ մանկամարդ աղջկան քայլերու ձայնէն և յարկուան ակնածանքով մը անոր առջև կանգնելով ըսաւ.

— Միթէ օրիորդը իր սենեակին մասնաւոր սպասուէրը տեսնելով կը փափաքի:

Եւ առանց պատասխանի սպասելու՝ սպասուէրը գոչեց.

— Մարիէթ, Մարիէթ:

Թատերական նաժիշտ մը, որուն նմանը գրեթէ միայն Քօմէտի Ֆրանսէզի մէջ կարելի է տեսնել, վաղեց եկաւ և բարեկց մանկամարդ աղջիկը:

Յետոյ, այս նաժիշտէն ետք, հասան յաջորդաբար խնամածու կին մը միջին տարիքով, և կառքի սպասուէր մը:

Աստիք էին Ժաննի հրամաններուն ներքև դուռուած ծառաները:

— Եթէ օրիորդը հաճի ինձ հետեւիլ մինչև իր արդուզարդի խուցը, ըսաւ սենեակի սիրուն սպասուէրին որու Մարիէթ անունը կուտային, ես պիտի հագուեցնեմ օրիորդը:

Ժանն այն ատեն նշմարեց որ գիշերազգեստով էր և այն վիճակին մէջ՝ որ առջի օր քնացած էր:

Զարմացած և շփոթած հետեւեցաւ Մարիէթին, որ զինք արդուզարդի ընդարձակ խուց մը առաջնորդեց, ուր մանկամարդ աղջիկը գտաւ բոլոր իր զգեստները որոնք կարծես թէ հրաշքով մը փոխադրուած էին հոն:

— Պարոն կոմսը, ըսաւ Մարիէթ, Բարիդէն վերադարձած պահուն մէկ քանի զգեստ հայթայթող խանութ պիտի հանդիպի որպէսզի դան և ամէն օր ձեր հրամանները առնեն:

Ու Մարիէթ սկսաւ սանտրել ու յարդարել սե ու զեզեցիկ մագերը Ժաննի, որ թող առաւ որ այդպէս ընէ ան, մատիտն և շրջած:

Ժամ մը վերջ, Օր. Ժանն տը Պալատէր, առաստան պարզ արդուզարդով մը կը մտնէր ճաշասրահ որ հաստատուած էր այս խորհրդաւոր տունին գեանայարկին վրայ, և ուր իր նախաճաշը պատրաստուած գտաւ:

Ժանն իր սքանչելի շրթունքները թրջեց գաւաթ մը թէյով, և կարգաց ու նորէն կարգաց խորհրդաւոր նամակը այն մարդուն, զոր իրեն սպասարկող մարդիկը պարոն կոմս կը կոչէին:

Երբ Ժանն ոտքի կ'ելլէր երկար պահեր լուռ ու երազուն մնալէ ետք, Մարիէթ զայն հրաւիրեց ճաշելու:

— Գիւղը հեշտալի տեղ մը չի կրնար ըլլալ, ըսաւ սպասուհին, և օրիորդը թերեւս պիտի ձանձրանայ...:

Ժանն անշուշտ պիտի ուզէր գիտնալ թէ ո՞ր գիւղին մէջ կը գտնուէր, բայց յիշեց նամակին պաշտօնական յանձնարարութիւնը և լռեց:

— Բայց, կրկնեց Մարիէթ, պարոն կոմսը կարծած

է որ օրիորդը հաճութեամբ պիտի վերադառնար վաղեմի քարեկամունի մը:

— Իմ բարեկամունիներէս մէկը, բացազանչեց Ժանն զարմացումով մը:

— Օրիորդին մէկ բարեկամունին, կրկնեց Մարիէթ, որ դուռ մը բացաւ և գոչեց:

— Օրիորդ Սըրլի...

Ու Ժանն՝ տպուշ կրթած՝ տեսաւ ծաղկագործուն հին ալյուլյած և աժգունած ներս մանկը, որ եկաւ և նետուեցաւ անոր բազուկներուն մէջ:

.....

Երկու մանկամարդ աղջիկները նախ և առաջ իջարու հարցումներ ընելով զիրար քննեցին. ի՞նչպէս գիտար կը գտնէին նորէն, ո՞ւր էին, ո՞վ բերած էր զինքնք հոս:

Ո՛չ մէկը և ոչ միւսը բան մը գիտէր այդ մասին:

Սրբ Ուիլիլմս այնքան լաւ կերպով զգուշութիւններ ըրած, և այնչափ լաւ կերպով կրցած էր մէկուն գրել և միւսին խօսիլ, որ երկուքն ալ, հազիւ թէ մէկ քանի զխոռոչութիւններ ըրին իրարու:

Օրուան մէկ մասը անցաւ անոնց համար շատ քաղցրը խօսակցութիւնով մը:

Ժանն ըսաւ Սըրիլին թէ որչափ կը սիրէր անծանօթ մը, անշուշտ հեղինակը այն երկու նամակներուն զօրս ընդունած էր, այսինքն Սրման տը Քէրկազ կոմսը:

Սըրիլ ալ խօսեցաւ իրեն Լէօնի հանդէպ տածած սէրին վրայ, իր ուշացած երջանկութեանը վրայ, որ պիտի տէր անշուշտ խոչընդոտին յաղթուելովը և զըժուարութեանց ընկճուելովը:

Իրիկուան գէժ երկու մանկամարդ աղջիկները պար-

տէղին մէջ բաւական չըջագայելէ վերջ, տուն մտած պահերնուն մտորք մը ներկայացու ժամանի, և յարգական ակնածանքով բարեւեց զայն,

Քօլարն էր ան,

Այս անձանթը տեսնելով, օրիորդ ժանն ար Պալտէր մեծ անհունդստութիւն զգաց, բայց Արքիզ տպահովցուց զայն:

— Բարեկամ մըն է ա՛ն, ըստ, պարոն կոմսին մէկ ծառան:

— Օրիորդ, ըստ Քօլար ժաննի առջև խոնարհութիւն ընելով, ես պարոն կոմսին վերակացուն եմ,

— Ա՛ն, ըստ ժանն, իր շփոթութենէն ինքզինքին եկած, միթէ իր կողմէ կուգաք:

— Այո, Օրիորդ:

Եւ Քօլար խորհրդաւոր դիրք մը առաւ, և նամակ մը երկնցուց մանկամարդ աղջկան,

Ժանն զողջալով առաւ զայն և իր սիրտը անհունորէն տրոփեց:

Այս ալ նոյն գրութիւնն էր:

Այս նամակը անկէ կուգար:

Բացաւ զայն ու կարդաց:

«Ժանն, ամենասիրեցեալ ժանն, երբ նամակս ձեզի հասնի, արդէն մեր երկուքին միջև մեծ հեռաւորութիւն մը պիտի ըլլայ: Այսպէս կ'ուզէ ձախող բախտը: Բայց հաւաստի եղէք, իմ բացակայութիւնս երկար չպիտի տեւէ, հազիւ քանի մը օր, և զիս՝ ձեր ոտքերուն առջև պիտի տեսնէք, ձեր երկու ձեռքերը պիտի համբուրեմ, և ձեր առջև ծուներ զրած՝ ձեզմէ պիտի խնդրեմ որ ընդունիք իմ անունս և բաժնէք իմ կեանքս: Ամէն օր, այն մարդը, որ այս նամակը ձեզի պիտի բերէ, և որ տրտնացած է իմ վատանութիւններուս, ձեզի ուրիշ մըն ալ պիտի յանձնէ, զոր պիտի զրկեմ իրեն զանա-

զան տեղերէ, ուր պիտի կանգ առնեմ ճամբորդութեանս ժամանակամիջոցին զոր օտապուած եմ կատարել ծանրակշիռ և խորհրդաւոր պարտքաներու հետեւանքով:

«Այդ մարդը, որ Քօլար կը կոչուի, աւելի բարեկամս է քան թէ ծառաս. ինչ կատարելապէս անձնուէր է և ձեր հրամանները ուրախութեամբ ու գոհունակութեամբ պիտի կատարէ: Թագուհի եղէք այդ տան մէջ, որ ձերն է և ուր միայն իմ յատուկ ծառաներս անձնուէր են իրենց ապագայ տիրուհիին և որոնք ուրախութեամբ կը մենին իսկ եթէ պէտք ըլլայ իրենց տիրուհիին համար: Եւ ձեզմէ միայն մէկ բան կը խնդրեմ. յանուն այն սիրոյն զոր կը տածեմ ձեզ նկատմամբ, յանուն մեր ապագայ երջանկութեան մի՛ ժորձէք ամենեւին դուրս ելլել այն գիւղային տունէն կամ գէթ պարտէզէն, մի՛ հորցնէք երբեք թէ ո՞ր կը գտնուիք...: Ասիկա զաղտնիք մըն է զոր պիտի բացատրեմ ձեզ աւելի ետքը:

«Մտք բարեաւ... ցտեսութիւն վաղուան, մարմինս կը հեռանայ, սիրական կինդ իմ պաշտեցեալ. բայց սիրտս ձեր քովը մնացած է»:

Այս անգամ նամակը Ա. գիրով մը ստորագրուած էր:

Յառաջդիմութիւն կար հոն:

— Օրիորդ, ըստ Քօլար, երբ ժանն լմնցուց այս նամակին ընթերցանութիւնը, եթէ կը փափաքէք պատասխանել պ. կոմսին, ես կը զրկեմ իրեն ձեր պատգամը:

Կարմրեցաւ ժանն:

— Տեսնեմ, ըստ այլայլած ձայնով մը:

Եւ արգարեւ, ինչ կրնար գրել, ինչ պատասխանէր: Միթէ զանգատէ՞ր նմանօրինակ առեւանգումէ մը: Պիտի խոստովանէ՞ր անոր թէ կը սիրէր զինքը:

«Պարոն .

«Թէեւ ձեր վարքը ինձ անօրինակ կ'երևի, թէեւ լսուած բան չէ որ ձարդ կ'ին մը բանտարկէ իրեն յայտ-
նելու համար սէր մը, համակրութիւն մը. ես կ'ուզեմ
ստիպան ձեզի անուշաոտէն դատել, և ձեր վերադարձին
սպասել, ձեր գաղանի խորհուրդին բացատրութիւնը
ունենալու համար: Հիմակուբնէ մինչև այն տունն ես
ձեր խորհուրդներուն պիտի հետեւիմ և պիտի պահեմ
այն անվերապահ գաղտնապահութիւնը զոր կը խնդրէք
ինձմէ:»

Հակառակ այս նամակին պայտըութեան, մարդ կը
գուշակէր որ մանկամարդ աղջկան հոգին անցած ըլլա-
լու էր իր գրիչին մէջէն, գողգոջուն գիրերը, և գրեթէ
անընթեռնելի ստորագրութիւնը կը վկայէին իր վերջին
աստիճանի յուզումը:

Բայց ժանն ազնուազարմ տոհմի զուակ էր, ան
գիտէր որ կնոջ մը ամէնէն առաջին սուսքինութիւնը
գաղտնապահութիւնն է, և Սըր Ուիլքըմսի խորրոգաւոր
վարմունքը չէր վերցնէր աւելի խանդակաթ արտայայ-
տութիւններ ընելու:

Ստիպան իր տնուան ներքեւ բառ մը գրեց ան.
«Վերադարձէ՛ք»:

Այս լակոնական յետ-գրութիւնը՝ ամբողջովին կը
պարունակէր իր մէջը նամակին միաժող և անոր հորու-
թիւնը կը նուազեցնէր:

Քօլար մեկնեցաւ:

Հետեւեալ օրը նորէն եկաւ և դարձեալ նամակ մը
բերաւ կեղծ ֆէրկազ կոմսէն:

Սուսքիններուն պէս, այս նամակն ալ անբասիր
պարկեշտութեան անուշութիւն մը ունէր, նաեւ անուշ-
տութիւնը այնպիսի սիրոյ մը, որ շարունակեց խորին

աւերներ գործել մանկամարդ աղջկան, Օր. Ժանն աը
Պալաէրի հոգիին մէջ:

Մանկամարդ աղջիկները միշտ նամակներով պիտի
հրապուրուին:

Այսու հանդերձ ժանն ամենն ին յարմար չգտաւ
պատասխանել:

Բայց ամէն մէկ ժամը որ կ'անցնէր, կտպով մը
աւելի կը մօտեցնէր խեղճ աղջկան սէրը այն սէրին՝
որով ան կը կարծէր թէ Արման կը սիրէ զինքը:

Ժանն կը մոռնար Ժէրթրիւսը, որուն վրայ սա-
կայն երբեմն կեղծ Արման կը խօսէր իր նամակներուն
մէջ, այնպիսի նամակներ, որոնք բնաւ թուական չունէին
և Քօլարի միջոցով ձեռքը կը հասնէին, բայց չգիտնա-
լով թէ ո՛ւրիկէ:

Եւ անհամբերութեամբ կ'սպասէր վերադարձին
անոր զոր կը սիրէր, ինչպէս Սըրիզ կ'ըսպասէր
Լէօնին:

Եւ իրենցմէ ոչ մէկը և ոչ ալ միւսը կը խորհէին
թողուլ գիւղային տունը:

Սակայն օր մը Քօլար չեկաւ բնաւ:

Ժանն ի զուր կ'սպասէր այն ամենասիրեցեալ նա-
մակին, որ իր հոգիին անունը կը կրէր:

Նամակն ալ չեկաւ: Հետեւեալ օրը Քօլար կրկին
չեկեցաւ:

Սըր Ուիլքըմսի տեղակալը, իր բացակայութիւնը
արդարացնելու համար, պատճառներուն լաւագոյնը ու-
նէր, որովհետեւ մեռած էր ան:

Կը յիշուի անշուշտ Քօլարի ողբերգական վախճա-
նը, Ֆիլարի գինեառնին մէջ:

Քօլար մեռած էր առանց բառ մը խօսիլ արտասանե-
լու. բառ մը որ կարենար լուսաբանել Րօքանպօլը

Ժաննի և Սըրբիզի հանգէպ բռնուելիք ընթացքին մասին:

Երեք օրեր, յետոյ չորրորդ մըն ալ անցաւ:

Ժանն տյլեւս նամակ չէր ընդուներ իր սիրելի թղթակիցէն, սակայն բան մըն ալ փոխուած չէր գիւղային տանը մէջ:

Ծառաները կը շարունակէին անոր ծառայել, և բակին վանդակապատ դռնը փակուած կը մնար:

Մարիէթ կամսին վրայ կը խօսէր ամէն անգամ երբ իր տիրուէին գլխարկը կը գնէր կամ կը հագունէր:

Բայց Ժանն չէր տեսներ Քօլարը և նամակ ալ չէր ընդուներ:

Ան կը հարցուփորձէր ծառաները լրաբերին մասին:

Ծառաները ըսելու բան մը չունէին, կամ բան մը ըսել չէին ուզեր, և կը պոտաւստանէին անփոփոխ կեսպով:

— Սըր Ուիլիամսի վերակացուն կարելի է ճամբորդութեան մէջ է:

Այն ատեն Ժաննի գլխուն մէջ ամենամթին գազափարներ սկսան պտտիլ, և ինչեց որ աշտանակ զընելու պզտիկ սեղանին վրայէն դանուած առաջին նամակին մէջ, այն, զոր Արման տը Քէրկալին ըլլալը կը կարծուէր, կ'ըսուէր թէ ամենամեծ վտանգներու պիտի երնթարկուէր:

Ժանն ամենատոտիսի կսկիծ մը ունեցաւ այս յիշատակէն, և խորհեցաւ ինքնիրեն թէ իր ամենատիրեցեալ Արմանը մեռած ըլլալու էր:

Բայց յետոյ, յոյսն էր որ յաջորդեց այս անգութ կասկածանքներուն, այս սարսափելի անձկութիւնն:

բուն. ան մտածեց թէ քանի որ չէր գրեր, անշուշտ պիտի վերադառնար:

Սակայն, չորրորդ օրը Ժանն արթնցած և «բարի լոյս» ըսած պահուն Սըրբիզի որ իր սենեակին մէկ պըզտիկ խուցին մէջ կը պառկէր, և որուն դռնը բաց կը մնար գիշերները, ան նամակներու ծանր ծրար մը նըշմարեց աշտանակ գնելու փոքրիկ սեղանին վրայ:

Ժանն անկողինէն դէպի այդ սեղանը մէկ ոտսիւն մը ըրաւ, և ուրախութեամբ աղաղակ մը արձակեց:

Հոն չորս նամակներ կային այսինքն այնչափ նամակներ որչափ որ օրեր անցած էին:

Եւ ան ճանչցաւ զանոնք և պատռեց անոնց պահարանները ուժգին յուզումով մը:

Ուրեմն մեռած չէր Արման:

Ան իրեն կը ծանուցանէր իր մօտաւոր վերադարձը, պիտի գար մէկ քանի օրէն և պիտի կարենար փութով տեսնել ղինքը:

Այսպէս էր, գէթ այսպէս էր վերջին նամակը:

— Սըրբիզ, Սըրբիզ, աղաղակեց Ժանն, ուրախութեան խենթ եղած, պիտի գայ եղբի:

Եւ Սըրբիզ, որ երեք օրէ ի վեր խեղճ Ժաննի արցունքները կը սրբէր՝ վազեց Ժաննի մօտ գնաց, և գրկեց զայն ուրախութեան զեղումով մը:

Այն ատեն, Ժանն ուզեց հասկնալ թէ ո՞վ բերած էր այս նամակները և զանոնք աշտանակ գնելու փոքրիկ սեղանին վրայ դրած, իր քնացած ժամանակը:

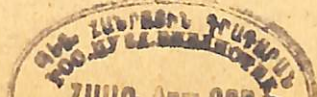
Չանգալը հնչեց և Մարիէթ երեւցաւ:

— Քօլար եկա՞ւ ուրեմն, հարցուց:

— Ո՛չ, տիկին:

— Ուրեմն ո՞վ բերաւ նամակները, ըսաւ Ժանն զարմացած և նամակները ցոյց տալով:

— Օրիորդ, պոտաւստանեց աղախինը, Բօքանպօյը բերաւ զանոնք:

— Բօքանալօլը ո՞վ է, հարցուց ժանն որ բնաւ այս անունը արտասանուիլը լսած չէր:

— Անիկա փոքրիկ ձկնավտճառն է:

— Քօլարը տեսա՞՞ծ է ան:

— Չեմ գիտեր:

Արդարեւ, Մարիէթ չէր գիտեր:

Ճշմարտութիւնը սա է որ Բօքանալօլ այլափոխուած էր գիւղին մանուկներու աչքին, և պէտք է որ բացատրենք այս այլափոխումը՝ աւելի հեռու երթալէ առաջ:

Ժ.

ԲՕՔԱՆՊՕԼԻ ՈԳԻՆ

Այրի Ֆիլբարի հոգեզուակը Բօքանալօլ, աւելի զօրեղ եղած էր, քան ինչ որ չէր նոյն ինքն Քօլար այն իրիկունը, երբ Արմանէն զարնուելով մեռաւ:

Տասնըվեց տարեկան այս տղան՝ յիսուն տակիի չափ կտրեւոր գումարի մը խոստումէն ամենեւին գլուխը և պաղարիւնութիւնը վայրկեան մը իսկ չկորսնցուց, և հետեւեալ պատճառաբանութիւնը բրաւ ինքն իրեն, որ զուրկ չէր արամաբանութենէ:

Յէյսնի է թէ, ըսաւ, եթէ կոմսը հազար ֆըրանք կուտայ հասկնալու համար թէ ո՛ւր են նոնոչիկները, հարիւրապետը կրկինը. երեք տնգամը պիտի տայ որպէս զի Արմանը չգիտնայ:

«Արդ, կոմսը բարի մարդ մըն է, իսկ հարիւրապետը հզօր մարդ մը, բարութեան և չարութեան մէջ տեղը, Բօքանալօլ ամենեւին վարանած չէ: Ուրեմն կեցցէ՛ հարիւրապետը... Ես հիմա, սա մարդասպանը կը տապալեմ»:

Այդ յայտադրին հնազանդելու համար էր որ Բօքանալօլ տարած էր կոմսը, Կինեօնը և Լէօն Ռօլանը, մեքենային նեղ ճամբուն վրայ՝ հոնկէ զանոնք Քրուա-

սիի կղզին տանելու համար, ուր բանտարկուած են կ'ըսէր երկու կիները:

Գիտենք արդէն ինչ որ պատահեցաւ:

Րօքանպօլ, որ դիւրապէս և զօրաւոր աղայ մըն էր, յանկարծ կ'ինեօնին ուսի պատուական հարուած մը տուաւ և զայն ջուրին մէջ նետեց, ինքն ալ միտսին իյնալով:

Կիներն լողալ չէր գիտեր, իր ճակատագրին ամենապզտիկ բաղդ մը իսկ ժառանգած չըլլալուն, ինչ որ նկատել տուած էր Րօքանպօլ:

Աղաղակ մը արձակեց, ջուրին մէջ ինկած պահուն, փորձեց ջուրին երեսին վրայ տապալակիլ, բայց ջուրերու ընթացքէն քշուելով խեղճ գործուորը գնաց մահր գտնելու սոսկալի մեքենային տնիւներուն տակ: Րօքանպօլ, ընդհակառակը Բարիզի այն լաւագոյն ճարպիկ աղաքներէն էր, որոնք ամէն բանի տակէն կ'ելլեն: Առանց բան մը ուսած ըլլալու յանպատրաստից ձիաւոր կ'ըլլան ութը օրուան մէջ, բնազդով զէնք կը գործածեն, կը քաշեն հրացանը կամ ատրճանակը, և ձուկի մը պէս կը լողան:

Րօքանպօլ զետր նետուեցաւ ուրեմն այն պաղարիւնութեամբ որով պիտի նետուէր Բօն Նէօվի և Լուի Ֆիլիքի մէկ լողարանին մէջ:

— Հըմ, մըմնջեց ստուեցեալ ջուրին հպումը զգացած պահուն, վասն զի Յուն վար ամսուան մէջտեղերն էր, քիչ մը պակշ և այս պաղ լողանքը քիչ մը վըտանգաւոր է այս եղանակին համար... պահ:

Եւ ջուրին վրայ այս վերջին բառը արտասանելէ վերջ Րօքանպօլ գոցեց իր բերանը, սուզեց գլուխը, ընկզմեցաւ յիսուն գրկաչափ խորութեամբ, այս կերպով ապահովուեցաւ գնդակի մը հասնելէն, զոր կարելի էր կոմսը ուզղէր իր վրայ, իր անկման ազմուկէն

առաջնորդուելով, յետոյ նորէն ջուրին երեսը ելաւ, շունչ առնելու համար, նորէն խորասուզուեցաւ, նորէն ելաւ շունչ առնելու համար, և վերջապէս, լողալով լողալով գնաց ջուրերուն մէջտեղէն, որպէսզի այս կերպով ձայն չկլլէր:

Գիշերը մթին էր և մարդ քսան քայլ հեռու եղող մը չէր կրնար տեսնել:

Րօքանպօլ ուժգնօրէն լողացած պահուն ալանջ կուտար և օգտուելով հովէն՝ որ դէպի արեւելք կը փչէր արեւմուտքէն, կրցաւ իմանալ ցոսկոտ խօսքերը կոմսին և Լէօն Րօլանին՝ որ ի զուր, Կիներն, Կիներն, կը գոչէր, որուն մահը վայրկեանական եղած էր:

— Հասկցած ե՛ն, ըսաւ միտքէն Րօքանպօլ, կոնսկին վրայ լողալով աջապէս մը որ չէր սպառներ իր ուժերը:

Երբ բուական հեռացաւ մեքենայէն, և այլեւս գնդակի մը հասնելէն չէր վախնար, ստանակը յարմար դատեց հանգչիլը:

— Քիչ մը կենանք, և նստինք, ըսաւ ինքնիրեն, հանդիպակաց եզրը հասնելով, որ Պուժիվալէն Բօն Մարշի տանող ճամբուն վրայ է:

Պառկեցաւ խոտերուն վրայ, կտրուած փայտերու երկու կոյտերու մէջտեղ, որոնք կուտակուած և ջուրին վրայէն տեղափոխուելու սահմանուած էին. մոլորալով հանուեցաւ, նախապատիւ համարելով մերկ մնալը, քան թէ թրջած հագուստներով հագուած կենալը:

Անդամ մը հանուելէն վերջը, գնաց գլտորեցաւ աւաղին մէջ, և կէս մը հոն թաղուեցաւ:

— Ահաւասիկ, ըսաւ, նշանաւոր վերարկու մը մինչև առաւօտ սպասելու համար, ու ասիկա աւելի աղէկ է քան ոչինչը: Բայց եթէ «պատերազմիկ» նաւ մը անցնի՝ հոսկէ...:

Բօքանպօլ այս փափաքը կը յայտնէր, վասնզի լաւ գիտէր այս տեսակ նաւակներու սովորութիւնները, որոնք գիշեր ցորեկ գետը կ'ակօսեն իրենց թոյլ և դանդաղ գնացքովը:

Երկու կամ առ տուաւին երեք մարդեր կ'առաջնորդեն զանոնք և յաւիտենապէս ջուրին վրայ կ'ապրին:

Միշտ կրակ և ուտելու բան մը ունին, և բաւական բարեկամութեամբ կ'ընդունին մակուկավարները և ձկնորսները՝ որոնք կ'ելլեն իրենց նաւուն մէջ:

Արդ, ճիշդ ականջ դրած պահուն, Բօքանպօլ, որ այլեւս չէր իմանար Արմանին և Լէօնին ձայն, յանկարծ նշմարեց և իմացաւ ծանրապէս դարձուած զէկի մը միօրինակ ճարձատիւնը, և ընդհուպ խաւարին անդունդին մէջէն տեսաւ բաժնուիր զանգուածի մը, որ ալ տուելի մթին էր քան այն լուսաւոր կէտը՝ որ կը լուսաւորէր:

Ասիկա իր բեռը պարպած «պատերազմիկ» նաւ մըն էր, զոր երկու մարդիկ կ'առաջնորդէին: Լուսաւոր կէտ ըստեածը, ուրիշ բան մը չէր, բայց եթէ նաւուն առջեւէն կախուած լապտեր մը:

— Օհէ՛, ինձի նայեցէ՛ք, ո՞վ կայ նաւուն մէջ, պոռաց ս տնակը:

— Օհէ՛... պատասխանեցին «պատերազմիկ» նաւուն մէջէն.

Բօքանպօլ ելաւ իր տուղէ պաշտանքէն, երեք երկվայրկեանի մէջ. նորէն հազուեցաւ, քաջութեամբ ջուրը նետուեցաւ, քանի մը գրկաչափ խորատուգուեցաւ և մէջտեղէն մօտեցաւ նաւուն ու կառչեցաւ այն հանդուցաւոր չուանին՝ որ սանդուխի ձեւով մը կախուած էր:

Յետոյ թէև կատարելապէս յոգնութիւնը առած և բան մը կորսնցուցած չէր իր զիւրաշարժութենէն ու

զարութենէն, սակայն և այնպէս, ամենամեծ յոգնութիւն մը կեղծեց, ելաւ նաւը հեծեծելով. «Պատերազմիկ» նաւակին տէրը, որ այդ վայրկեանին ձողը կը բռնէր խիստ զարմացաւ, ցուրտին, բուքին և գիշեր ատեն, հագուած մէկու մը այսպէս ջուրէն ելլելը տեսնելով.

— Ա՛հ, Աստուած իմ, մրմնջեց Բօքանպօլ, ողբալի ձայնով մը, ինչ զժբախտութիւն է այս...:

Երկու նաւազները, որոնք նաւակին մէջն էին, կտրծելով որ դուրձ ունէին այնպիսի տղու մը հետ, որ ծիւրած և տկարացած էր, անօթութենէ, յոգնութենէ և ցուրտէ, սկսան նախ և առաջ խնամքներ տալ իրեն, հագուստները փոխեցին և իրեն քանի մը գաւաթ օղի խմցուցին:

Որպէս թէ քիչ մը ինքզինքին եկաւ, Բօքանպօլ, վարի խուցը իջաւ, ուր լաւ կրակ մը կը վառէր, և պառկեցաւ քովը նաւազիդին, որ ձողը երկրորդ նաւազիդին յանձնած էր:

Ստահակը պատմեց այն ատեն, որ ջուրը լնկած էր գետակին երկայնութեամբը պատած պահուն, և թէ ջուրերուն ընթացքէն յաղթուելով կրցած չէր նորէն հասնիլ դետեզերքը: Ան կ'աւելցնէր թէ Սէն Ժէրմէն կ'երթար, որ ատեն այս արկածը պատահեցաւ:

Արդ, որովհետեւ այն արկածը որուն զոհ դացած ըլլալը կը պնդէր, գիշերուան ծայրագոյն մութեան և անթափանցկութեան պատճառաւ եղած էր, թէև Բօքանպօլ կը խոստովանէր թէ քիչ մըն ալ խմած էր, այս նաւին պետք ըլլորովին հաւատք ընծայեց իր խօսքերուն:

Բօքանպօլ չորցուց իր հագուստները, խիստ զգուշացաւ ցուցնելէ այն քսակը՝ զոր պ. տը Բէրկադ նետած էր իրեն, և որ կը պարունակէր 25 ոսկի, և կէս

գիշերին մօտ նստուն պետք զայն հանեց Բէք, որ Սէն ժէրմէնին մօտ վայր մըն էր:

Րօքանպօլ խոհեմութիւն համարեց անմիջապէս չը վերադառնալ Պուսիլտայ Գիշերուան մնացած մասը գինեատան մը մէջ անցուց, որուն տէրը լաւ կը ճանչնար, և զոր արթնցուց գինեատան դրան զարնելով, յետոյ՝ առաւօտ ըլլալուն պէս նորէն ճամբայ ելաւ, որոշելով երթալ ու սլքատալ այն տանը բոլորտիքը, ուր սպաննուած էր Քօլար:

— Հաւանական է որ, կ'ըսէր ինքնիրեն, Բօռ Մարլիի ճամբան չափելով, կոմսը գինեատուն դարձած ըլլայ, և հոն գտած չըլլայ «մայրիկ»ը. և որովհետեւ ամէն բանէ վերջն ալ, Քօլարը սպաննուեց, կծիկը զրած ըլլալու է առանց իր մարդիկները փնտռելու:

Սյա հաշիւը շատ ճիշդ էր, և կատարելապէս հաստատուեցաւ տեղի ունեցած դէպքէն:

Րօքանպօլ ճամբան ամայի գտաւ. առաւօտեան այս ժամուն դուռը կէս մը բաց և գինեատունը պարտապէս այրի ֆիբար խոհեմութիւն ըրած էր կծիկը դնել, ինչպէս ըսած էր իրեն Րօքանպօլ: Ան պարտապէս անցնելով բնակարանը ելած էր, այն գիւղային տան ուր կը գտնուէին ժանն ու Սըրիզ:

Րօքանպօլ առաջին յարկը ելաւ ուր կը գտնուէր միշտ Քօլարի դիակը, արիւնի ճաշիճի մը մէջ թաթխուած:

— Ահաւասիկ ամենէն սոսկալի բանը, կ'ըսէր ինքնիրեն, կոմսը փախած է, և չուտով չպիտի վերադառնայ: Բայց առաջին անձը որ հոս պիտի գայ, այս օրէնին տախտակամանին ճեղքերէն վար կ'ալիւրը պիտի տեսնէ, և պիտի պողայ թէ մարդասպան կայ, և բաներնիս ալ այն տանն բուսած պիտի ըլլայ... Պէտք է աներեւութացնել «գիւղացին», ինչպէս կը կոչէին Րօքանպօլ և այրի ֆիբար Քօլարը:

— Խեղճ ծերունի, մրմնջեց Րօքանպօլ, ուշադրութեամբ մը դիակը վերցնելով, այնպէս որ, վրա՞ն զըլոթը արիւն չըլլար: Դուն կ'ինծօնէն աւելի բախտ չունիս եղբ: Առանց հաշուելու որ՝ ամենափոքր երէց մը խել չպիտի դրկենք գերեզմանատուն:

Այս դամբանականը լմացուցած պահուն՝ Րօքանպօլ գետնայարկէն քայլերու զղրդիւն մը իմացաւ:

Սարսուռ, և կարծեց թէ Արմանին կամ իրէննէրէն մէկուն հետ դործ պիտի ունենար, և ամէն զիպուած միտքը բերելով՝ զինուեցաւ այն դանակով, զոր առջի օրը կ'ինծօն իր կոկորդին կրթնցուցած էր, և յօդեանին վրայ կը մնար:

Բայց խիստ ձայն մը լսելի եղաւ:

— Հէյ, Րօքանպօլ, կը գոչէր:

— Լաւ, ըսաւ տղան, մի վախնար՝ Նիքօլօն է:

Արդարեւ՝ անիկա հտպիտն էր, որ բոլոր գիշերը տաշտերուն մէջ թափառելէ վերջ, քիչ մը հանգարտեցուցած էր իր ոտքսափը առտուն դէմ, և կուգար հարցնել և իմանալ թէ՝ ի՞նչ տեղի ունեցած էր իր փախուստէն յետոյ:

— Ելէք, վեր ելէք, հայրիկ, պողաց Րօքանպօլ, այրի ֆիբարին ապօրէն ամուսնին, ձեզի պէտք ունինք:

Նիքօլօ վեր ելաւ՝ և բոլորովին սարսուռն կանգ առաւ դեղին խուցին սեմին առջև:

Խեղկատակ Րօքանպօլ Քօլարի դիակը նստեցուցած և կռնակը պատին կրթնցուցած էր:

— Կը նայիս կոր, ըսաւ ստահակը մատովը զայն Նիքօլօի ցուցնելով:

— Եւ մայրիկը, հարցուց հտպիտը մտահոգութեամբ չուտած սիրահարի մը, որ խիստ անհանգիստ կ'ըլլայ սիրեցեալ էակին վիճակին վրայ:

— Համբերութիւն, պատասխանեց Ռօքանպօլը Յետոյ՝ ուժգին մը աւելցուց.

— Օն անդր, հայրիկ, պէտք չէ սլքտալ հոս, և շատ մը բաներ հարցնել, վերջը քեզի կը պատմեմ: Նախ և առաջ՝ լուսահոգի Բօլարը տեղ մը ապահովել պէտք է: Այս բանը չի վշտացնէր զինքը և մեզի ալ մեծ ծառայութիւն մը կ'ընէ:

— Բայց, ըսաւ Նիքօլօ, մենք չենք որ մեռցուցինք զայն, և «Լա Բուս» չի կրնար ամբաստանել մեզի այս մարդասպանութեան համար:

Ռօքանպօլ որ նորէն գտած էր իր հեզնոտ պաղարիւնութիւնը, ուսերը վեր վերցուց և արհամարհանքով հապկտին նայեցաւ:

— Հայրիկ, ըսաւ, դուն չես իմ օրերուս հեղինակը, և խօսքը մէջերնիս մնայ, ես չեմ ցաւիր ատոր համար:

— Ինչպէս, ըսաւ Նիքօլօ, զարմացած անոր չեշտէն.

— Դուն անպիտան մ'իս ես այն հապկտին պէս, որուն կը նմանիս, շարունակեց Ռօքանպօլ ամբողջացընելով այսպէս իր մտածումը: Խելքդ սրունքներուդ գացեր է, և գլխուդ մէջ չի գտնուիր:

— Անպիտան, ըսաւ Նիքօլօ, որ սակայն, վարժուած էր արդէն տղուն յանդգնութեանցը:

— Ենթադրենք ուրեմն, շարունակեց Ռօքանպօլ, որ «Լա Բուս» հոս գայ, նախ և առաջ պիտի սկսին մեզ հարչրկելու, քեզ և զիս, և հետաքրքիրը պիտի խառնչուի իր փոքրիկ յուշագրերը և կեղաոտ թուրթերը, յետոյ պիտի հասկնայ որ հայր Նիքօլօ ծովափնեայ նաւահանգիստ մը բնակած է, ուրկէ մեկնած է զեղին թուղթի վրայ գրուած անցագիրով մը և սեպի ձեւով

օղտիկ մը նշանով: Բան մը, որ կը յայտնէ թէ աքսոքովայրէ մը փախած է:

— Սատանայ քեզի, մրմնջեց Նիքօլօ, ատիկա միտքէս չէր անցնէր կօր:

— Գտնով ինծի, կրկնեց Ռօքանպօլ, որովհետեւ ես ալ փախած եմ այն արգելափակէն՝ ուր դրած էր զիս պատմական ասեանը, հոն սպասելու և անցնելու համար պատժապարտութեան ժամանակամիջոցին մեծագոյն մասը, նորէն պիտի բռնեն կ'ըսեմ զիս, և շատ ալ զիւրաւ:

— Իրուունք ունիս, ըսաւ Նիքօլօ, բայց մ'եր դընելու և պահելու է քու պարոն Բօլարդ:

— Եթէ գիշեր քլար պիտի ըսէի քեզ, երթանք ասիկա պարտէզին մէկ անկիւնը թաղենք, բայց քանի որ ցորեկ է, աւելի աղէկ է զայն մոռանը իջեցնել: Ընք հոն գինիի պարուպ տակառներ ունինք, անոնցմէ մէկուն յատակը կը հանենք մէկ կողմէն, և յետոյ՝ նորէն կը գոցենք, և հանուած յատակին կողմը պատին կը կրթնցնենք:

Նիքօլօ և Ռօքանպօլ, առին զիսկը, մէկը անոր բազուկներուն հերքեւէն բռնեց, միւսն ալ ոտքերէն և տոյսպէս մոռանը իջեցուցին զայն, ուր Ռօքանպօլ՝ միշտ պաղարիւն և ինքզինքին տէր, գինիի պարուպ տակառին յատակը հանեց:

Լուսահոգի Բօլար, ինչպէս կ'ըսէր սատանորդի առահակը, անպատրաստից շինուած դագաղին մէջ դըրուեցաւ, յետոյ տակառէն հանուած յատակին կողմը պատին կրթնցուեցաւ, ատկէ վերջը, աքսորէ փախած երկու սրիկաները զբաղեցան անհրեւութացնելու մարդասպանութեան ամէն նշանները:

— Այն արիւնը որ կը ծածկէր զեղին խուցին տախտակամօքը, անոր ձեղքերէն վար կը վազէր՝ շուտ մը

ջուրով լուացուեցաւ, և քսան վայրկեանէն պակտս ժամանակամիջոցի մը մէջ այնպէս եղաւ, որ անկէ հետք մը իսկ չմնաց:

Կտորուած գաւաթները պարտէզին մէկ անկիւնը նետուեցան, կարասիները որոնք անկանոն վիճակի մը մէջ կը գտնուէին տեղաւորուեցան, և ամէն ինչ իր տեղը դրուեցաւ, և երբ ամէն բան վերջացաւ. Բօքսն-պոլ բաժակ մը օղի լեցուց, ինչպէս նաև «բիբօ» մը զոր ունէր միշտ իր գրպանը, նստեցաւ աթոռակի մը վրայ, ու խրոխտ կերպով մը Նիքօլօին երեսին նայեցաւ:

— Հիմակ, հայրիկ, եթէ կը բարեհաճիս, քիչ մը խօսակցինք:

— Ի՞նչ բանի վրայ, հարցուց հապիտը որուն մը-տացիութիւնը այնչափ սուր չէր:

— Օ՛ֆ, դուն ալ, ըսաւ Բօքսնպոլ վէսութեամբ, քաղաքականութեան վրայ չպիտի խօսինք ա՛, ես այդ մասին կարծիք չունիմ արդէն:

Նիքօլօ սկսաւ խնդալ.

— Ահաւասիկ մենք հիմա «Լա Բուս»ի պաշտպա-նութեան ներքեւ ենք, կրկնեց ստահակը, և յայտնի է թէ կոմսը՝ որ սպաննեց Քօլարը, չպիտի կարենայ անով պարծիլ, չհասկնալով թէ նոնոշիկները ո՛ւր են ...:

— Ուրեմն, կոմսը չի՞ գիտեր:

— Կեցիր, ըսաւ Բօքսնպոլ, ո՞վ պիտի ըսէր իրեն ուր ըլլալին. Դարբինը չէր գիտեր, ես ու մայրիկս...

Այն ատեն այրի Ֆիբարի հոգեզաւակը պատմեց հա-մառօտակի գիշերուան իր սխրագործութիւնը և նոր «պետ»ը սքանչացած պոռաց.

— Անշուշտ տղայ, դուն նշանաւոր միտք մը ու-նիս եղեր:

Բօքսնպոլ համեստ կերպարանք մը ցուցոնց այս չնորհաւորութիւնը իմացած պահուն:

— Բայց, ըսաւ, եթէ մենք լաւ պաշտպանուած ենք «Լա Բուս»է ստիպոյն դէմ չենք կոմսին, և ասկէց վերջը հոս մնալը լաւ չպիտի ըլլայ: Իմ գաղափարս և խորհուրդս սա է որ կծիկը դնելու ենք. դուն և մայ-րիկը Բարիդ, և ես Բօր Մառլի, ուր հայր Մօռիսը ինձ տեղ մը պիտի ցուցունէ:

Հայր Մօռիսը՝ որուն վրայ կը խօսէր Բօքսնպոլ, որսորդ մըն էր, որ գինեատուն մը կը բռնէր այնչափ վատահամբաւ, որչափ այրի Ֆիբարինը:

Հայր Մօռիս և Նիքօլօ սիրեցեալ էակը՝ Ֆիբար, ոգելից ըմպելիներու առեւտուրէն զատ երկուքն ալ մթին և սոսկալի գործեր ունեցող էակներ էին: Բօքսն-պոլ կրնար ուրեմն վստահիլ ա՞նոր վրայ, ինչպէս նոյն ինքն հայր Մօռիս պիտի կրնար վստահիլ այրի Ֆիբարին և իր հոգեզաւակին վրայ երբ առիթը ներկայանար:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Նիքօլօ հաւանելով տը-ղուն խորհուրդին, Բայց, աւելցուց, ինչ պիտի ընենք հիմակ հարիւրապետին մասին՝ որ բացակայ է Թող տա՛նք նոնոշիկներուն օձիքը, Քօլարը մեռած ըլլալուն համար, թէ ոչ, ես այլեւս ընելիքս չեմ գիտեր ներկայ պարագային մէջ:

— Իսկ ես գիտեմ, ըսաւ Բօքսնպոլ, ես ինքզինքս դէպքերուն համեմատ և անոնցմէ վեր պիտի դնեմ, դուն մի վախնար. ես պիտի ըլլամ Քօլարին տեղը բըռ-նողը:

— Օն տնդը, փախչինք, ըսաւ, ժամը ութին մօտ է:

Դուրս ելան:

Բօքսնպոլ շփնէին մէջէն ածուխի կտոր մը ա-

առաւ և դրեց դրան վրայ, զոր երկու անգամ գարձը-
նելով կըպեց:

«Մանկութեան պատճառով գոցուած»:

Նիքոյո Ֆիւսթր այրին Բարիզ փոխադրեց, իսկ
Րօքանպոլ Բօր Մարի մեկնեցաւ, և յաջորդ օրը, առ-
տուն կանուխ դիւղական ապարանքը ներկայացաւ:

Գլխուն վրայ կը կրէր, ձուկի սակառ մը ինչպէս
մէկ քանի օրէ ի վեր. նախորդ օրերու տկար և հո-
մեւտ դիրքը շուէնէր սակայն այդ օրը. գլուխը քարձը
բռնած էր, քիթին տակէն եզանակ մը կը մոլաւար, և
հաւաքեց ապարանքին բոլոր սպասաւորները ու ըստե-
անոնց:

— Գիտցէք որ, պարոն Քօլար տիրոջը քով գա-
ցած է, և ես անոր տեղը գրուած եմ. ան հրամայած
է որ հնազանդիք ինծի, ինչպէս պիտի հնազանդէիք
իրեն:

Րօքանպոլ, այն աստիճան ինքնավստահօրէն կը
խօսէր որ, ապարանքին մէջ ոչ ոք ուզեց կասկածիլ
անոր խօսքերուն վրայ և ամէն մարդ հաւատաց ա-
նոր:

Իր սեփական հեղինակութեամբ, հրամայող տիրոջ
մը նման Րօքանպոլ հրամաններ տուաւ, պատուիրեց
որ ամէն տանն յարգանքով վերաբերուին ժաննի հետ,
անոր փոխուստը արգիլելու համար հսկեն վրան, և ը-
սաւ որ յաջորդ առտու վերստին պիտի գար:

Արդարեւ կրկին եկաւ միւս օրը, և այս անգամ
հարցաքննեց Մարիէթը:

— Օրիորդը տխուր է, ըսաւ Մարիէթ:

— Ա՛հ, ըսաւ Րօքանպոլ, արդեօք վանդակը շատ
նեղ կը դնէ:

— Ո՛չ, մտաւորանջութիւն ունի պ. կոմսին համար
և կ'սպասէ անոր:

— Լոււ, ըսաւ Րօքանպոլ, որ տրի Ֆիւսթրէն տե-
ղեկացած էր Սըր Ուիլերմսի գողտնիքներուն, կ'երեւի
թէ սէրէն խայթուած է ան:

— Եւ յետոյ, վրայ բերաւ սպասուհին, Պ. Արման
ալ չէ գրած անոր:

— Պիտի գրէ, պատասխանեց Րօքանպոլ:

Այն ասան այրի Ֆիւսթրի հոգեզաւակը մտածեց որ
Սըր Ուիլերմս միշտ կը գրէր ժաննի Քօլարի միջոցով,
ու քանի որ Քօլար մեռած էր, պառոնին նամակները
Պուֆօն փողոցի ապարանքին մէջ պէտք էր որ մնացած
ըլլային:

Այս մտածումը ուղեգիծ մը եղաւ իրեն համար:

Բարիզ գնաց, և սենեկապանին ըսաւ թէ Քօլարի
կողմէ կուգար պ. Սըր Ուիլերմսի նամակները ստանա-
լու համար. Սենեկապանը անշուշտ չէր գիտեր Քօլարի
մա՞ր, և առանց դժուարութեան յանձնեց նամակները՝
կատարելապէս հաւատարմով Րօքանպոլի խօսքերուն:

Յաջորդ առտուն, Րօքանպոլ նամակները տուաւ
Մարիէթի՝ առաջուրէն նամակատան թղթակապը պատ-
ռելէ վերջ՝ յանձնարարելով անոր որ տանի և խնամքով
սեղանին վրայ դետեղէ, որպէս զի իր տիրուհին արթըն-
ցած ին պէս գտնէ զանո՞ք:

.

Ահաւասիկ իրերը ո՞ր տեղումնքն էին՝ երբ ժանն
Սըր Ուիլերմսի վերջին նամակէն իմացաւ անոր մօտա-
լուտ գալուստը:

Տարտամ նախազգացումի մը ազդեցութեանը տակ,
Օր. ժանն տը Պալ էր սկսաւ մտածել թէ՛ այն, որուն
կը սպասէր, այն օրն իսկ կրնար գալ:

Եւ իր կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, դե-

առտի աղջիկը պէրոտ կերպարանք մը տուա, գեղեցիկ
և խնամուած տրդուգորդ մը ընելով:

Կ'ուզէր գեղեցիկ երեւալ անոր:

Օրուան մէկ մասը սահեցաւ այսպէս:

Դուրսը եղած ամենապղտիկ աղմուկէն իսկ, ժանն
կը սարսռար և դուռը կը վազէր:

Ժամերը կարծես կ'անցնէին յուսահատեցուցիչ դան-
դաղութեամբ մը:

Սենեակին մէկ ծայրէն միւսը կ'երթար կուգոր,
մտատանջ և բարախուն սիրտով:

Վերջապէս, իրիկունս գէմ, արեւը մոյրը մանելու
մօտ, պարտէզին աւազներուն վրայ խուհեցաւ յառաջա-
ցող կառքի մը աղմուկը:

Ժանն տագունեցաւ բոլորովին և զգաց որ ամբողջ
արիւնը սիրտին մէջ կը խուժէր:

Ուզեց ոտքի ելլել և վազել դիմաւորելու զայն ո-
րուն կը սպասէր:

Ուժերը սակայն կարծես սպառեցան իր մէջ մէկ
վայրկեանի մէջ և գամուած մնաց իր թիկնաթոռին
վրայ:

Յանկարծ դուռը բացուեցաւ, և Մարիէթ սեմին
վրայ երեւնալով ծանոյց.

— Պ. Արման տը Բէրկազ կոմսը:

Ժանն խեղդուկ աղաղակ մը արձակեց, և կարծեց
թէ պիտի նուաղի...:

ԵԱ.

ՍԻԼՈՒԷԹՆԵՐԸ

Դէպի հտ երթանք քանի մը քայլ:

Մինչդեռ Ռօքանպոլ ջուրը կը նետուէր՝ այսպէս
խուսափելով Արման տը Բէրկազի և Լէօն Ռօլանի հե-
տապնդութենէն, որոնք, ինչպէս կարելի է յիշել, հտ
կը դառնային փութով և կը վազէին դէպի դինետունը,
ուր ձգած էին Ֆիլբոր այրին մտրած վիճակի մէջ,
զոր սակայն անհետացած կը գտնէին:

Փութով խուզարկեցին տունը, պարտէզը և շըր-
ջակաները:

— Ոչ ոք կայ, ըսաւ Արման:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընենք այս դիակը, հարցուց
Լէօն Ռօլան:

— Ոչինչ, պատասխանեց Արման:

— Բայց պէտք է յայտարարութիւն մը ընել:

— Անօգուտ է:

Լէօն աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ:

— Սիրելի բարեկամս, ըսաւ կոմսը, կրնաք վստայ
ըլլալ որ այս մարդիկը բնաւ չպիտի համարձակին եր-
թալ իմաց տալ ոտախանութեան թէ ոճիր մը գործը-
ւած է հոս: Հետեւաբար, կը կարծեմ թէ իրերը պէտք

է իրենց գտնուած վիճակին մէջ ձգել և մեկնիլ հոռիէ:

Լէօն հասկցաւ թէ Պ. ալ Քէրկոպ իրաւունք ունէր.

— Միայն թէ, շարունակեց կոմսը, քանի որ յայտնի է թէ այս մարդիկը գիտեն ժամանի և Սըրիզի զբաղած տեղը, պէտք է որ գաղտնի մարդեր դնենք այս շրջակայները, այսինքն ծուղակի պէս բան մը լարենք անոնց տաջև, և երբ բռնենք զանոնք այդ որոգայթին մէջ, պարտաւորեցնենք զանոնք որպէս զի ճշմարտութիւնը խօսին:

— Խեղճ կ'ինեօն, կը մըմնջէր պարկեշտ գործաւորը արտասուելով, ևս էի որ իր մահուանը պատճառ եղայ...

— Բայց, սիրելի բարեկամս, հանդարտ եղիր, իր վրէժն ալ պիտի լուծենք:

Արմանի աչքը բարկութե մը ճառագայթեց: Կոմսը և իր ուղեկիցը «թիւլպիւր»ին նստան վերստին և Բաբիզ վերադարձան, ուր կէս գիշերը մէկ ժամ անցած կրցան հասնիլ:

Ծերունի Պասթիէն իր տիրոջը կը սպասէր անհամբերութեամբ:

— Պարոն կոմս, ըսաւ անոր ներս մտնելը տեսնելով, գիտենք թէ ուր կը գտնուի Սըր Ուիլքինսը:

Պասթիէն Արմանի երկնցուց տեղեկագիր մը այն գաղտնի ոստիկանութենէն որ իրենց համար կը գործէր գիշեր ցորեկի Այդ տեղեկագիրը սա մէկ քանի բառերը կը պարունակէր.

«Բարեկի մէջ Սըր Ուիլքինսն անուշով ճանչցուած անձը, որ իրանտական ծաղում ունենալը կը յայտարարէ, ո՛չ Հալը գտցած է և ո՛չ ալ շոգենաւ նստած,

այլ ընդհակառակը Պրըթմանի ճամբան բռնած և ասպիտ ալ Լասին տունը գտցած է»:

Արման մտածկոտ երեւոյթ մը առաւ.

— Նոյնինքն Անարէան է, ըսաւ, որ գտցած է Պրըթմանը, Մանուալ գտնուող Լասի տապալին քով: Ուրեմն, տիկին ալ Պօրթօ և իր աղջիկը կը բնակին ժէնէ: Մանուալ և ժէնէ ուրիշ քիլոմէթր հեռու են իրարմէ... Ուրեմն յայտնի է թէ պէտք է աճապարել, որպէսզի չըլլայ թէ մանկամարդ աղջիկը հրապուրուելով, անոր յանձնէ իր ձեռքը: Արդ, պէտք է ժամանակ կորսնցնել եթէ կ'ուզենք Հէրմինը ազատել:

— Վստահարար ո՛չ, ըսաւ Պասթիէն:

— Պէտք է որ դուն իսկոյն մեկնիս, և ելթաս Պրըթմանը, իմ ձեռք Պասթիէնս Քէրլովէնէն դուն պիտի գիտնաս թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Մանուալի մէջ և թէ ի՞նչ կ'ընեն ժէնէի մէջ: Դուն պիտի գրես ինձ ամէն օր, և, եթէ պէտք ըլլայ պիտի միանամ քեզի:

— Շատ լաւ, ըսաւ Պասթիէն, պատրաստ եմ:

Եւ Պասթիէն, մանրակրկիտ տեղեկութիւններ առնելով, Երեկոյն մեկնեցաւ այնպիսի կառքով մը, որ Սըր Ուիլքինսն տապալ Լասի տանը դուռնէն ներս մտնելէն քսան և չորս ժամ վերջը Քէրլովէն հասաւ: Այն պահուն, երբ ինք ճանապարհորդի նստարանէն կ'իջնէր, ժամը երեկոյեան եօթնին տատնները, ձիավար սպասաւոր մը կ'անցնէր Քէրլովէնի վանդակապալին տաջևէն մղելով երկու տասնեակ շուներ: Քէրլովէնի դղեկաաթրուհիին սպասաւորն էր ան:

Կը յիշուի թէ, պարոն ալ Լասի երեկոյին Քէրլովէն զրկած էր սպասաւորը և խնդրած որոսի շուներու խումբին օգնութիւնը, որսալու համար վայրի խողը գործի Սըր Ուիլքինսն պարտէր զանակի հարուածով մը սպան-

նել: Սպասուորը հանդիսատես եղած էր տեսարանին և շուները կը վերադարձնէր Քէրլովէն:

— Բարեւ, Պասթիէն, ըսաւ բարեւելով մեծաւորը որ կը մտնէր Քէրլովէն, բաժակ մը պարպելու համար:

— Բարեւ, Մօս, պատասխանեց Պասթիէն, Որո՞հ կը վերադառնաս:

— Այո՛, պարոն Պասթիէն, խօսքս ամօթ, օրն ալ դիմադակ էր:

— Մինո՞կ որսացիր:

— Ո՛հ, պարոն Պասթիէն, գացած էի մասնակցելու պարոն ասպետ Լասիի որսական արշաւին:

— Ա՛հ, ըսաւ Պասթիէն յանկարծ ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով:

— Պէտք է ըսել, շարունակեց սպասուոր Մօս, թէ...

— Սպաննեցի՞ք զայն:

— Ո՛հ, անգլիացին սպաննեց:

— Ի՞նչ անգլիացի, հարցուփորձեց Պասթիէն, յուսալով Սըր Ուիլիեմսի վրայ տեղեկութիւններ քաղել:

— Ո՛հ, պարոն Պասթիէն, անվախ, անվեհեր մէկը: Չեմ գիտեր թէ ուրիշ կուգայ ան, և սակայն, կ'սպաննեն վայրի խոզեր դանակի մը հարուածով, և այնքան յանդգնօրէն որ կիները կը նռնաղին:

— Ի՞նչ կիներու վրայ կը խօսիս:

— Բարիլզի օրիորդին վրայ, որ ժէնէ կը գտնուի. պառնուհիին եղբօր աղջիկը:

— Ուրեմն ան ներկայ գտնուեցաւ որսորդութեան:

— Այո՛, պարոն Պասթիէն:

— Եւ նուաղեցա՞ւ:

— Ուղղակի...: Ա՛հ, անգլիացին լաւ աղայ մըն է, և ես կը կարծեմ թէ...

Սպասուորը կեցաւ և իր անգողանապահութեանը մասին տոտամսեցաւ:

— Է՛հ, լաւ, ըսաւ Պասթիէն:

— Ես կը կարծեմ թէ, կը տեսնես, տախկա կրնայ ամուսնութեան մը փոխուիլ... և քիչ ստենէն...

Պասթիէն սարսռաց, և յետոյ ուղեց քանի մը մանրամասնութիւններ ևս օրուան որսորդութեան վրայ: Սըր Ուիլիեմսի Մանուտալ մէջ հաստատմանը վրայ: Ապա սպասուորը մեկնեցաւ, իսկ Պասթիէն դրեց Արմանին:

«Պարոն կոմս,

«Հասած եմ, և արդէն Անտրէայի վրայօք կամ եթէ կը նախընտրէք, Սըր Ուիլիեմսի վրայօք լուրեր ունիմ: Ան գետեղուած է պարոն Լասիի քով: Տեղի ունեցած է ձիով ու բարակներով որսորդութիւն մը ժէնէի մերձակայ անտառներուն մէջ: Սըր Ուիլիեմսը սպաննած է խոզը դանակի հարուածով: Հէրմին նուազած է: Այս պահուն, պարոն Սըր Ուիլիեմս և պարոն Լասի սեղան նստած են ժէնէի մէջ աիկին աը Քէրմատէքի տունը:

«Յառաջիկայ ամուսնութեան վրայ կը խօսուի: Բարեբախտաբար հոս եմ»

ՊԱՍԹԻԷՆ

Այն պահուն ուր նախկին հիւստորը այս նամակը գրած էր, մարդ մը սրահէն ներս մտաւ: Ապուշ Ժէրմին էր:

— Տեսած եմ լալին, ըսաւ յանկարծ, շատ լաւ տեսած եմ, և կը ճանչնամ զայն... ան է... ո՛հ... ան է...

— Ի՞նչ է ան, հարցուց Պասթիէն զարմացած:

— Մարդասպանին աղան, պատասխանեց ապուշը:

— Ահաւասիկ նոր դէմք մը, խորհեցաւ Պասթիէն:

և քանի որ Անտրէան կը ճանչնայ: Աստուած մեզ հետ է ուրեմն:

.....

Ժէնէի դղեակը վերադառնալու հիմա ուր Սըր Ուիլ- երմաը թողուցինք, սեղաններուն առջև, հաստած աջ կողմը պառնունհին: Եր անոր կը խոստանար իր ջեր- մադին աջակցութիւնը:

Պառոնը կը յաղթէր: Ան ունէր իր կողքին հայրը, մայրը, մօրաքոյրը և ծեր ասպեա Լուսին: Ան երեւցած էր Հէրմինի երկու տղամտի թրակաւն պարագաներու մէջ ուր մարդիկ կնոջ կ'երեւան պատուանդանի վրայ և խորհրդաւոր հմայքով մը ծածկուած: Անոր կը մնար ուրեմն միակ աշխատանք մը, թէ և իրականապէս լուրջ գրաւել մանկամարդ աղջկան սիրտը: Բայց Սըր Ուիլ- երմա ճարպիկ մարդ մըն էր, իր հրապուրողի երկար կեանքին մէջ, ն մտած էր թէ կինը կը սիրէ մարդուն քով երբեմն պաղ վերապահում մը խանդոտ կիրքերուն հետ:

Պառոնը ինքզինքը ցոյց տուած էր օրիորդ տը Պօր- րէօին նախ գերեզանցօրէն վիպական և տղամտիքա- կան օրունք մը մէջ, և իբրեւ հերոս մը վառնալից պատահանքներու, մարդը՝ որ կ'ապրի ժպիտի մը համար: Ան ուղեց որ նէ կտրենայ տեսնել իր մէջ աղնուատոնմ պաղ անգիտացին, վերապահ, մեղամաղձոտ, հաղանդե- լով ամենախիստ և ճշգրտած պատշաճութեանց: Ընթրիքի ժամանակ ան հաղիւ իր աչքերը վերցուց Հէրմինի վը- րայ, բայց խօսեցաւ սրամտութեամբ. իր բարձր իմա- ցականութիւնը երեւան բերաւ, և ուղեց երեւիլ անոր աչքերուն, բարոյապէս ալ բարձր, ինչպէս որ էր ֆիզի- քապէս:

Ճաշէն վերջ, պարոն տը Լուսի թոյլտուութիւն խնդրեց քաշուեցաւ: Ծեր աղնուականը Սըր Ուիլերմաը ազատ ձգեց մնալու: Սըր Ուիլերմա կեցաւ տակաւին երկու երեք ժամ խօսելով երբեմն տիկին տը Քէրմա- տէքի: Երբեմն տիկին տը Պօրրէօին հետ, իսկ Հէր- մինի հետ հաղիւ քանի մը բառ փոխանակելէ վերջ քաշուեցաւ: Երբոր մեկնեցաւ, ընկերացած պ. տը Պօր- րէօի հետ, որ անոր հետեւեցաւ մինչև քիլոմէթր մը սեղ, տիկին տը Քէրմատէք բացառանչեց:

— Ահաւասիկ գեղեցիկ երիտասարդ մը, և որ պա- տիւ կը բերէ իր ցեղին:

Հէրմին կտրմեցաւ քիչ մը և աչքերը խոնարհե- ցուց:

— Պառոն, ըսաւ Թէրէզ, զոգոզուով, արդարեւ կտատրեալ մարդ մըն է: Գեղեցիկ է, մտացի է և ունի հազուադիւրէն ձիրքեր:

— Եւ հարուստ է ծայր աստիճան կ'երևի տեւցուց պառուր:

Յետոյ աչքին ծայրով իր քեռաղջիկը զխոց: Բայց Հէրմին իր երազանքին մէջ խորտուղուած էր, և ան- տարբեր թեամբ կ'ունկնդրէր Սըր Ուիլերմաի մասին եղած գովասանքին, և կ'երազէր Ֆէրնանը, որուն թշուառ բախտին կ'անդիտանար դեռ: Այդ պահուն, Պարոն տը Պօրրէօ կ'ընկերանար Սըր Ուիլերմաի, և երկուքն ալ, հիանալի լուսնի լոյսով մը, կը հեռանալին ոտքով, վերջինը քաշելով իր ձին սանձէն, հսկայ ծա- ոերու հովանիին տակէն, որոնք կը շարուէին Ման- ուարի ծառուղիին վրայ:

— Պառոն փեսար, ըսաւ գրտանեակին գլխաւորը, բռնելով Սըր Ուիլերմաի բազուկէն, նշանաւոր հրապու- րիջ մըն էք: Ծշմարտապէս ձեզի հիանալի կը դաննմ:

- Օ՛հ, Օ՛հ, բա տղանչեց պառոնը, սովորական
գործ մին է ասա Հրապարակմը արուեստ մըն է:
- Անհոգ եղէք, Հէրմին պիտի սիրէ ձեզի:
- Շատ հաւանական է, պատասխանեց Սըր Ուիլ-
եըմս, ինքնահաւան չեղտով մը:
- Կամ առնուազն ան պիտի հաւանի ձեզի հետ
ամուսնանալ:
- Ատիկա բաւական է ինծի. սէրը չէ կարևորը:
- Եւ, ըսաւ Պօրբէօ, որ այս սէր բառին վրայ
սարսուռաց և Սըրիզը երազեց, մենք տրտղ կեմպով պէտք
է գործենք:
- Կը յուսամ:
- Մենք պիտի կրնանք հրաատարակել տալ տ-
մուսնական աղբերը և տասնընչիս օրուան մէջ լմնցնել
գործը:
- Այլ է իմ կարծիքս ալ:
- Եւ կը խոստանա՞ք միշտ Սըրիզը տալ ինծի:
- Միշտ, աներ:
- Ո՛հ, այն տառն, աղաղակեց Պօրբէօ, որուն աչ-
քերը կիրքէն փայլեցան, դուք պիտի ամուսնանաք
Հէրմինին հետ, կ'երգնում:
- Ուրեմն, հրաժեշտ կ'առնեմ, աներ:
- Յետառեթիւն կ'ուզես ըսել:
- Անտալտիոյս, վաղը պիտի գամ, Պատշաճ պատ-
ճառաբանութիւն մը պիտի գտնեմ:
- Եւ ես հոսկէ քու գովասանքդ պիտի ընեմ:
- Սըր Ուիլեըմս իր գրպանէն հրահան մը հանեց և
իր սիկառը վառեց, Յետոյ, ձի հեծաւ, իր մեղսակիցին
ձեռքը վերջին անգամ մըն ալ սեղմեց և սրտը առ մեկ-
հեցաւ, իսկ Պօրբէօ կը վերադառնար ժէնէ բոլորովին
մտածկոտ և միշտ Սըրիզը երազելով: Ծերուկին տոկփը
կ'աճէր օր ըստ օրէ:

Երկու ճամբայ կ'առաջնորդէին ժէնէէն Մանուսոն.
մին կ'անցնէր անտառէն, և աւելի կարճը կը հետեւէր
խարակներուն և ծովեզրին: Այս ճամբան բռնեց Սըր
Ուիլեըմս, որ կատարելապէս կը ճանչնար երկիրը: Պատ-
ճառը այն չէր որ պառոնը կ'ուզէր աճապարել, կամ
թէ կ'ուզէր վայելել էտպէս բանաստեղծական ընու-
թեան գեղեցկութիւնը, և մտիկ ընել ծովուն ձայնը և
զիտել ալիքներու լուսնի լուսով դրուագուած տեսա-
րանը: Ո՛հ, Սըր Ուիլեըմս տրիշ նպաստով մը ունէր:

Ուզին, կամ աւելի եւս խարակներու նրբուղին
կ'անցնէր Քէրլովէնէն, պ. Քէրկաղի հայրենական հո-
ղէն, ուր ծնած էր զերկոմս Անարէա, և որ, Թիլիթօն
կոմսէն կողոպտուած, վերջապէս վերագարձած էր Ար-
մանին:

Պառոնը քոնի մը փամէ ի վեր վախ մը ունէր. այն
է թէ Արման իր հետքերուն վրայ չըլլար, և չի գար
Քէրլովէն իր վրայ հսկելու համար: Կոմսին ներկայու-
թիւնը Պրըթմանի մէջ, կրնար վիժել տալ Սըր Ուիլ-
եըմսի այնքան ճարպիկօրէն լարած թակարդը: Ուրեմն
ան ուզեց անցնիլ Քէրլովէնէն և, անցած ատեն, ջա-
նալ հասկնալ թէ պարոն տը Քէրկաղ հոն կը գտնուէ՞ր
թէ ոչ: Ժամը երեկոյեան ութին տառններն էր. լուսինը
կը փայլէր երկինքին մէջ և ծովուն վրայ: Պառոնը կը
ձիովարէր մտածելով, երազելով տառներկու միլիոն-
ներուն վրայ, և ինքնիրենը ըսելով:

— Կ'ուզեմ հանդիպիլ Արմանին, կ'ուզեմ որ նոյն
խակ ի հարկին ինծի ճանչնայ, բայց նախապէս կ'ուզեմ
օրիորդ Հէրմինին ամուսնինը ըլլալ:

Երբ այս մտածումներով կը յառաջանար, ան հա-
սած էր տրգէն խարակներուն բարձունքը և կրնար
տեսնել Քէրլովէնը, զիտելով անոր հին աւատական

աշտարակները Ուկրաինայի վերելքն, Բայց հին զղեւ-
կը դիտելով և ինքզինքը դառն երազներու տալով,
վասն զի երկար ատեն նկատած էր Քէրլովէնը իբր իր
ժողովուրդները, ան սարսուռ յանկարծ և յեղակարծ-
օրէն իր ձին կեցողը:

Ան կը տեսներ շէնքին առաջին յարկը, լոյսի մը
փայլելը, պատուհաններու ետին մեծ սրահին: Ուրեմն,
որպէս զի այս մասը լուսաւորուած ըլլար, պէտք էր
որ տէրը զղեւկը եղած ըլլար: Քէրլովէնի մէջ մարդիկ
կ'ելլէին մինչև վերի յարկերը առարկաներու և սրահ-
ներու փոշիները թօթուելու համար, բայց ասիկա ցե-
րեկ ատեն, և ոչ երբեք գիշերուան յառաջացած ժամու-
մը մէջ:

— Օհ, օհ, մտածեց Սըր Ուիլքինս, որուն սիրտը
սկսաւ բարբախել, Արման Քէրլովէն եկած է արդ-
եօք:

Խթանեց ձին ու սկսաւ իր ճամբան շարունակել և
իր վերադարձին մէկ ծայրովը իր դէմքը գոցելու խո-
հեմութիւնը ձեռք առաւ, խոհեմութիւն՝ որ սակայն կը
բացատրուէր և բոլորովին բնական կը դարձնէր գիշեր-
ուան սառուցիչ ցուրտը, նրբուղին կ'անցնէր զղեւկին
մեծ դրանը առջեւէն, Սըր Ուիլքինս կ'իսաբաց վան-
դակապատին մէջէն ակնարկ մը նետեց բակին մէջ, և
հոն նշմարեց ճամբորդի կառք մը. այն ատեն սարսուռ
մը զգաց և ձեռքը ձիուն տարաւ, որպէս թէ ան կը
վախնար մնալու երկար ատեն դրացի զղեւկի մը մէջ
և ունենալու գէշ հանգիպում մը: Այդ պահուն ան լսեց
առողջ և հնչիւն ձայն մը, որ կ'երգէր սա պրըթօնա-
կան յանկերդը, որ այնքան լաւ ծանօթ է:

Դուն բնաւ չպիտի երթաս պարահանդէս,
տիկին ամուսնացեալ,

Դուն տունը պիտի մնաս, մինչդեռ մենք
կ'երթանք:

Եւ ան կրցաւ տեսնել գիւղացի մը որ արագ քաշ
լով կուգար դէպի իր կողմը: Պատռնը խնամքով իր վե-
րարկուն դէպի երեսը տարաւ և շարունակեց ճամբան
դէպի այն կողմը: Ասիկա քսան տարեկան տղէկ մըն
էր, Քէրլովէնի ագարակապանը, և որ մանգաղ մը ու-
սին վրայ, զաշտէն կը վերադառնար:

— Էհ, բարեկամ, ըսաւ Սըր Ուիլքինս, ձայն տա-
լով անոր:

— Պարոն, պատասխանեց գիւղացին, պատիւը ու-
նիմ ձեզ բարեւելու և ծառայ եմ ձեզի:

Պրըթաներ այնպիսի երկիր մըն է ուր հողագործը
կը բարեհաճի բարեւել օտարը:

— Մանուսի ճամբուն վրո՞ն եմ, հարցուց պա-
տռն:

— Այո՛, պարոն, միշտ դէպի չիտակ:

— Շնորհակալ եմ, բարեկամ:

Եւ Սըր Ուիլքինս երկու քայլ եւս յառաջացաւ և
յետոյ վերադարձաւ:

— Որո՞ւ կը պատկանի այս զղեւկը, որ կը գրա-
նուի բարձրունքին վրայ, հարցուց:

— Պարոն Քէրկաղ կոմսին, պատասխանեց գեւ-
ղացին. բայց հոն չէ ինք:

— Ահ, ըսաւ անփութօրէն պատռնը, և ո՞ւր է
ինք:

— Բարիդ է, և աշունէն առաջ չպիտի գայ:

Սըր Ուիլքինս չունչ մը առաւ:

— Անցած միջոցիս, ըսաւ, բակին մէջ կառ մը
տեսայ:

— Պարոն Պասթիլէնն է, որ այս առաւօտ հասած
է:

— Ո՞վ է այս պարոն Պասթիլէնը, հարցում արձեց նենգամիտ պառոնը:

— Պառոն կոմսին գործակաւարն է: Գիշեր բարի պարոն, և Աստուած պահէ ձեզ:

— Բարի գիշեր, բարեկամ, շնորհակալութիւն:

Գիւղացին շարունակեց իր ճամբան դէպի Քէրլովէն և Սըր Ուիլիքըմ ալ դէպի Մանուտա. Պարոն տը Լասի շատ կանուխ անկողին մտած էր, և Սըր Ուիլիքըմ հետեւեալ օր միայն կրցաւ տեսնել զայն. Ազնիւ մարդը լաւ տրամադրուած էր, և այն օրը որոշեց կըրկին որսալ. Սըր Ուիլիքըմ օգտուեցաւ այս «ակամայ բանթողէն» ժէնէ երթալու համար:

Քէրմատէք պառոնուհին շատ մոլի էր նորտ խաղալու, որ այն ժամանակ դեռ նորութիւն մըն էր: Սըր Ուիլիքըմ իր բաժինը լրացուցած էր առջի օր, Ան ալ ոչ նուազ բուռն փափաք մը ցոյց կուտար քան պառոնուհին, այս խաղին համար: Պառոնուհին հետ նորտ հետեւու անշը իրեն համար բուռն պատրուակ մըն էր, առանց տատամսելու ժէնէ ներկայանալու համար: Հէրմին անոր ներկայութեանը կտրմեցաւ և Տիկին տը Պօրթօ ներողամիտ ժպիտով մը և պատրաստակամօրէն հիւրընկալեց զայն, ինչպէս նախընթաց ճաշին, նոյնպէս ալ այդ իրիկունը Մանուարի մէջ անցուց, ուրկէ այս անգամ ժամը իննին տեսնենք մեկնեցաւ: Եւ ինչպէս առջի օր, այդ օրն ալ ան խարտկներու նրբուղին բռնեց:

— Շատ աւելի քիչ կը կասկածիմ այս կոշտ Պասթիլէնէն, քան թէ նոյն ինքն Սրմանէն, բայց լաւ է հսկել անոր վրայ:

Սըր Ուիլիքըմ կ'անգիտանար Պաքարայի փախուստին և Սրմանի ըրած յայտնութիւններուն մասին,

յայտնութիւններ՝ որոնք ոչ մէկ կասկած կրնային թողուլ ոչ կոմսին և ոչ ալ Պասթիլէնին իր ինքնութեանը վրայ:

Այդ պահուն, մինչդեռ կը մօտենար Քէրլովէնի, պառոնը գողափար մը յղացաւ:

— Կր փափաքիմ, կ'ըսէր ինքնիրեն, երթալ դըղեակին դուռը գորնել և Պասթիլէնի այցելութիւն մը տալ:

Պառոնը այս գողափարին մէջ համարձակութիւն կը ստանար, և հասած էր շիտակ ուղի մը որ կ'ընթանար ժայռերուն վտանգաւոր եզերքէն:

Այդ տեղը տեսարանէ ղուրկ էր:

Ներքուղիները կ'իջնէին ձորակներու հման դէպի անդունդ, և յետոյ ընդարձակ դաշտի մը կը վերածուէին աւելի-հեռուն: Այս կէտէն ոչ Քէրլովէնի հողը կ'երեւէր և ոչ ալ անոր աշտարակները. մի միայն ծովն էր ար կը տեսնուէր. ուժգին կերպով մոնչելով և անգղազմուկով մը խորտուղուելով, ան կը տիրապետէր մէկ քիլոմէթր շրջանակի մէջ գտնուող բոլոր իրերուն և խարակի խորտուղութիւններուն:

Այստեղ, հրացանի մը պայթիւնը կամ ուժգին աղաղակներ պիտի խնդդուէին մոնչող ալիքներու ժըխորին մէջ:

Լուսնի ճառագայթներովը, որոնք կը փայլէին ցայտուն կերպով, Սըր Ուիլիքըմ տեսաւ մարդու մը սիլսէթը խարակին հակադիր կատարին վրայ: Յետոյ տեսաւ անոր չարժիլը և յամբօրէն իջնելը ձորակին խորը և դէպի իրեն գալը:

Յետոյ երեցաւ նաև ուրիշ սիլսէթ մը, որ առաջինին ճամբուն հեռեցաւ, և յանկարծ պարոնը երկու մարդոց ներկայութեանը գտաւ ինքզինքը:

— Բարեւ, Սըր Ուիլիեմս, ըսաւ ձայն մը որ զայն սարսուռեցուց։

— Ան է, չատ լաւ կը ճանչնամ, միմոաց երկրորդ անձը։

Պառօնը ճանչցաւ Պասթիէնի ձայնը ինչպէս նաեւ ծեր ապուշ ժէռօմինը։ Եւ բնազդօրէն ան տարաւ ձեռքը թամբին վրայ տարճանակի պատեաններուն՝ իր տարճանակը առնելու համար։

ԺԲ.

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Սըր Ուիլիեմս սարսուռ մը զգաց։ Իր տարճանակները հոն չէին։

Նախընթաց օր, ձիով որսի ելած ժամանակ Պ. տը Լասիին ձիապօնը տարճանակները հանած էր մաքրելու համար, քայց զանոնք իրենց պատեաններուն մէջ գետնի վրայ մոռցած էր։

— Բարեւ, Սըր Ուիլիեմս կրկնեց Պասթիէն, որ եկաւ պառօնին դէմը կեցաւ։

— Վա՛յ, ըսաւ Սըր Ուիլիեմս, չեմ սխալեր, լաւ է... Իմ հակառակորդս է։

— Նոյն ինքն, պառօն...

— Ա՛հ, աղաղակեց Սըր Ուիլիեմս, տարօրինակ է

սա։

— Սյդպէ՛ս կը գտնէք, ըսաւ Պասթիէն։

— Աստուած վկայ, այո՛, պարոն։

Սըր Ուիլիեմս վնասուել ձեռացուց իր խօսակիցին անունը։

— Պասթիէն, ըսաւ հիւսարը։

— Շատ լաւ, պարոն Պասթիէն։ Է՛հ, բացառանչեց պառօնը, ուրեմն ո՛ւրկէ կուգաք։

— Բարիգէն կուգամ, եւ զուք պէտք է զիտնաք,

աւելցուց Պատթիէն, որովհետեւ Բէրլովէնի սպասաւորը՝ որուն դուք հանդիպեցաք երէկ՝ ձեզ իմաց տուած է գալստ:

— Ծիշդ է, մոռցած էի, ըստ Սըր Ուիլիամս պաշտօնական թեմամբ մը:

— Բայց դուք ո՞ւր... հարցում փորձեց Պատթիէն:

— Ես Մանուէլ կ'երթամ:

— Գիտեմ, բայց ուրկէ՞ կուգաք:

— Ժէնէն կուգամ, պարոն Պատթիէն:

— Օրիորդ տը Պօրթօն զարպասեց:

— Ծիշդ աշխատես:

— Իր ձայնն է... Ծիշդ իր ձայնն է... որքան որ ճիշդ իր դէմքն է... կը մըմաւոր ապուշը ցած ձայնով մը:

— Ի՞նչ կ'ըսէ այս մարդը, հարցուց Սըր Ուիլիամս Պատթիէնին:

— Կը կարծէ ձեզի ճանչնալ:

— Զի՞ս... օհօ...:

— Լաւ գիտէք թէ, Սըր Ուիլիամս, պատասխանեց Պատթիէն հանդարտօրէն, այնքան կատարելապէս կը նմանիք զերկումս Անտրէային, Բէրկազի՝ իմ տիրոջս եղբորը, որ ամէն ոք ձեզի գայն կը նկատէ:

— Ինչպէ՞ս, ա՞յս մարդը...

— Այս մարդը իր կեանքը անցուցած է Բէրլովէն, ձանչցած է այն թշուառական ոճրագործը, որ Զիլիբօն կ'անուանեն:

Այս բառին վրայ Պատթիէն կեցու:

Սըր Ուիլիամս բարկութենէն կտրուեցաւ իր հօրը իբրեւ ոճրագործ նկատուիլը իմանալով:

Բայց ոչ իսկ յօնքերը չարժեց:

— Եւ, ըստ Պատթիէն իր խօսքը լրացնելով, ան ձանչցած է իր ազոն ալ:

— Ծիշդ ի՞նչ նման:

— Բարեբաղդաբար դուք ան...:

Սըր Ուիլիամս, որ թեթեւ սրանեղութիւն մը կը զգար, շունչ առաւ:

— Ա՛հ, այո՛, ըստ, ո՞ւր կ'երթայիք երբ ձեզ հանգիպեցայ:

— Դէպի ձեզ, Սըր Ուիլիամս:

— Ուրեմն դուք գիտէի՞ք թէ ես ասկէ պիտի անցնէի:

— Այնպէս կ'ենթադրէի:

— Դուք, խոստովանեցէ՛ք, տարօրինակ կանխագուշակութիւններ ունիք:

— Աստուած իմ, ո՛չ, դուք ինքնին դատեցէ՛ք:

— Հապա՞, բացագանչեց պատոնը:

— Դուք եկած էք Պրեթմանը, ասպետ Լասիի քով որսորդութեան համար, չէ՞:

— Այո՛:

— Որսորդութիւնը հաճելի ժամանց մըն է, Սըր Ուիլիամս, բայց երբոր ձեզիպէս երիտասարդ ե բարեկազմ է մարդ...

— Շատ բարի էք, ըստ պատոնը խոնարհելով:

— Որսորդութիւնը անբաւական է, աւելցուց Պատթիէն, միտմիտ ձեւով. քիչ մըն ալ սէր կ'երազեն:

— Օ՛հ, շատ քիչ:

— Լաւ, բայց կ'երազեն:

— Ամեն բանէ յետոյ, կարելի է:

— Այն ատեն իրենց շուրջը կամ մերձակայքը գեղեցիկ աղջիկ մը կը փնտռեն:

— Շատ գուարճախօս էք պարոն Պատթիէն:

— Եւ դուք փնտռեցիք...

— Բայց, վերսկսաւ Պատթիէն, մեր Պրեթմանը իմ զեղեցիկ եւ մանկամարդ աղջիկներ չեն պակսիր:

միայն թէ երբ կին կը փնտռենք, դրամոթիաները կը պակսին:

— Պա՛ն, ըսաւ Ուիլիւմս, վաճառականութիւն չեմ ուզեր ընել:

— Կը հաւատամք, բայց դուք առանց դրամոթիաի աղջկան մը հետ չպիտի սմուսնանաք:

— Ո՛վ գիտէ, մրմռաց պառոնը, որ Պասթիէնի ձայնին մէջ մասնաւոր ծաղրական շեշտ մը կը դնէր:

— Ուրեմն դուք դրամոթիա մը կը փնտռէք:

— Պարոն...

— Օ՛հ, մի՛ պահէք, լաւ տեղեկացած եմ:

— Դո՛ւք:

— Ե՛ս:

Պասթիէնի այս վերջին բառին հետ միասին արտասանած շեշտը շատ որոշ համոզում մը կ'արտայայտէր: Յետոյ շարունակեց ան.

— Օրիորդ տը Պորթօ գեղեցիկ, մանկամարդ ե պարկեշտ աղջիկ մըն է:

— Դուք կը ճանչնա՞ք դայն:

— Վստահութիւն ունեցէք, Սըր Ուիլիւմս, անիկա լաւ դրամոթիա մը պիտի ունենայ:

— Ա՛ն, պատասխանեց Սըր Ուիլիւմս, աղքատ է ան, սիրելի Պարոն Պալթիէնս, իր մօրմէն յիսուն կամ վաթսուն հազար ֆրանք պիտի ժողանդէ, իսկ հայրը ոչինչ ունի:

— Բայց ան ունի մօտաւորաւ ժողանդութիւն մը:

— Ո՛հ, ինչ կ'ըսէք:

— Ճշմարտութիւնը: Պարոն Բէրմօր տը Բէրմալուէ անօր կը ձգէ, իր կտակովը, իր ունեցած ամբողջ հարստութիւնը:

— Ո՛վ գիտէ, բացառանչեց Սըր Ուիլիւմս, միշտ անգիտակ ու միամտ երեւոյթ մը ցոյց տալով:

— Սնտարակոյս դուք գիտէք, Սըր Ուիլիւմս:

— Ե՛ս. բնաւ երբեք. ձենէ է որ կը լսեմ հիմա:

— Ո՛հ, հազար ներողութիւն, այդ պարագային:

— Ի՛նքն է, ճիշդ ինքն է, միջամտեց յանկարծ սպռնչը, որ քարի մը վրայ նստած էր ճամբուն եզրը:

— Ո՛հ, ըսաւ Սըր Ուիլիւմս, որ ուզեց փոխել:

Խօսակցութեան նիւթը այս մարդը զիս կը ձանձրացնէ:

— Ուշադրութիւն մի՛ ընէք, ըսաւ Պասթիէն, խենթ է. Կ'ըսէի ուրեմն թէ Բէրմօր տը Բէրմարուէի հարստութիւնը, որուն միակ ժողանդորդն է Օրիորդ տը Պորթօ, կը համարուէ առանցքի ու միլիոնի:

— Ինքնդ ես, աղաղակեց Սըր Ուիլիւմս:

— Հաւատացէք որ ճշմարիտ կ'ըսեմ:

— Տասներկու միլիոն, բայց խելքս պիտի թռցնեմ:

— Ջպիտի թռցնէք Սըր Ուիլիւմս:

— Բայց Պարոն, ըսաւ Սըր Ուիլիւմս, ցուրաւ շեշտով մը, եթէ ուզած էք զուարճանալ ինծի հետ, շատ գէշ ժամանակ ընտրած էք:

— Ես անկարող եմ այդ բանին ըսաւ Պասթիէն:

— Բանի որ այդպէս է, թոյլ տուէք ինծի սպասել ձեզի վաղը, որպէսզի կարենամ խորհրդածել ձեր խօսքերուն վրայ: Այս գիշեր կը վախճամ որ խելքս թռցնեմ...: Տասներկու միլիոն...:

— Աղէկ, պատասխանեց Պասթիէն, և սակայն վաղն ալ ձեզի միեւնոյն բանը պիտի ըսեմ, աւելցնելով նաեւ անոնք, ինչ որ հաւանաբար դուք գիտէք արդէն:

— Բայց ես բան մը չեմ գիտեր, պարոն Պասթիէն:

— Թէ Աբման տը Բէրկազ կոմսը պառոն Բէրմօր տը Բէրմարուէի կտակին գործադրիչ կարգուած է:

— Պարոն, ընդմիջեց Սըր Ուիլիւմս, դուք չէ՞ք ըսողը թէ ինծի դիմաւորելու կուգայիք:

— Այո՛, պառոն:

— Պարզապէս ինձի բարեկեցութեան հարցումը երբեք:

— Ո՛հ, ձեզի հետ գործ ունէի:

— Իրա՞նք, եւ ի՞նչ բանի մասին:

— Շատ ծանր բաներու վրայ խօսելիք ունիմ ձեզ:

— Ե՛հ, բացազանչեց Սըր Ուիլիամս, որ հսկողական իր պաշտօններուն, մտաւորական կ'երեւէր եւ իր շուրջ խուզարկու նայուածք մը կը նետէր անոնց հաստ:

Անոնք կը գտնուէին վայրի եւ ամայի տեղի մը մէջ, ուր անդունդէն ովկէանին ձայնը կը բարձրանար: Անոնք կը կոխէին չորս ոտք լայնութեամբ նրբուղիի մը վրայ, որուն ստորոտը ծովը կը մոնջէր նեղ մարդու գետնի եւ խորակի խորատուփորտութեանց մէջ երկնցած տունկերուն մէջէն: Երկուք էին անոնք եւ ինք մինակ էր. ինք Սըր Ուիլիամս, կեանքին մէջ թերեւս առաջին անգամն էր որ առանց զէնքի էր:

Ու խնդր նստած էր քարի մը վրայ, եւ կը շարունակէր տակաւին մրմուռ սպառնական խօսքեր եւ կատաղի ձեւեր ընել:

Սակայն եւ այնպէս Սըր Ուիլիամս կը պատկանէր այն մարդոց, որոնք վտանգի պարագային իրենց պարիսնութիւնը չեն կորսնցներ: Որքան որ քրիթիքական եւ զարհուրելի էր կացութիւնը, ինք սակայն ունէր կոթող, չվհատելու համար:

— Ընդամարտ է թէ դուք ինձ ծանր բաներ ունիք ըսելու, ըսաւ:

— Այո, Սըր Ուիլիամս, շատ ծանր, պատասխանեց Պատիւն:

— Կենթադրեմ թէ տեղը չէ:

— Բայց... ընդհանրապէս...

— Մասնաւոր ըզձա՞ք, պարոն Պատիւն... բայց ծովուն ալմուկը... եւ յետոյ... այս մենութիւնը...

— Աւելի բնական է, Սըր Ուիլիամս: Ա՛հ, ոտքերնիդ գետնին վրայ դրէք... եւ յետոյ նստեցէք հոն... քարին քով...

— Բայց, պարոն, ըսաւ Սըր Ուիլիամս, ձեզ բոլորովին անհոգ կը դանդա՞նք... ինչո՞ւ համար ձեզի չպիտի կենամ:

— Որովհետեւ, թերեւս, մենք երկարօրէն խօսակցինք:

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի:

— Պառոն, բոլոր Պատիւնն, պաղ կերպով, պիտի ուզէի ետխ ձեզ խօսիլ կնոջ մը վրայօք դոր դուք կը ճանչնաք:

— Ի՞նչպէս կը կոչեն զայն:

— Պաքարա, պատասխանեց Պատիւն:

Սըր Ուիլիամս սարսափեց:

— Չեմ ճանչնար, ըսաւ, հանդարտութեամբ:

— Ձեր յիշողութիւնը տեղը չէ, վասնզի դուք զայն ահաբախեցիք իբր խնդ յիմարանոցի մը մէջ...

— Պարոն, ազադակեց Սըր Ուիլիամս, որ դուք տեսաւ:

— Պաքարան դուք ելած է...

— Դո՛ւք ելած է, բացազանչեց, մոռնալով իր դերը:

— Ա՛հ, վերջապէս, գոչեց Պատիւն, կը մոռնուիք: Եւ մինչդեռ Սըր Ուիլիամս իր շրթունքները կը խածնէր մինչեւ արիւնիլը:

— Այո, ըսաւ, Պաքարա դուք ելած է... փախած է եւ եկած դա՞մ է կոմս Քէրկալը:

Պառոնը ձիջ մը արձակեց:

— Օն, պառոն, ըսաւ Պատիւն հանդարտութեամբ, կը տեսնէք թէ այլեւս չպիտի մերձէք վար դեմին վրայ կոխելը:

Քէրօր տը Քէրմարուէի 12 միլիոններուն: Արդ, աւելցուց Պաթիէն դուք պիտի եղբակացնէք թէ, Սըր Ուիլիամս, այս դերկոմս Անտրէան, մեծ սաղայել մըն է: Արդ, զայն զիմաւորել առանց զէնքի, այնպիսի վայրի մը մէջ, ուր ովկիանին աղմուկը կը բարձրանայ, մինչ կը խեղդուին միւս բոլոր շշուկները, նոյնիսկ հոգեւարքի աղաղակներն ալ, հանդիպիլ սնոր առանց զէնքի, սխալ գործ մը պիտի ըլլար մինչդեռ ատրճանակ մը ունենալը իր ձեռքին մէջ, անհրաժեշտ է, քանզի ի հարկին կարելի կ'ըլլայ ջախջախել սնոր գլուխը:

Եւ Պաթիէն նորէն ուղղեց զէնքը Սըր Ուիլիամսին, և ասպետը հակառակ իր կորովին, զողզողաց և խորհեցաւ թէ պիտի մեռնէր:

— Այսպէս ուրեմն, միմոաց ան ձայնով մը ուր կը նշմարուէր անզսպելի անձկութիւն մը, դուք կը պնդէք հաւատալ թէ ես դերկոմս Անտրէան եմ:

— Ես, չեմ կարծեր, ըսաւ ցրտորէն նախկին հիւսարը, բաղդատութիւն մը կ'ընեմ, ահա բոլորը: Միայն կարծեմ որ, եթէ դուք դերկոմս Անտրէան էք, փրկութեան միակ միջոց մը պիտի ունենայիք:

— Ա՛հ, ո՞րն է այդ:

— Ահաւասիկ, նախ պիտի հրաժարէիք ամուսնանալէ Օրիորդ Պօրթօին հետ, և պիտի խոստանայիք թողուլ Ֆրանսան:

— Օ՛հ, օ՛հ, պայմանը շատ ծանր է:

— Յետոյ, դրականապէս ցոյց պիտի տայիք, առանց ստեղծել, այն տեղը ուր դերկոմս Անտրէա պահած է օրիորդ Ժանն տը Պալտէրը և Սըրիզը:

— Հրամանեցէ՛ք, ըսաւ ասպետը յանդուգն չեշտ մը առնելով, թէ և Պաթիէնի ատրճանակը միշտ դէպի իրեն ուղղուած էր:

— Կը կրկնեմ, ըսաւ Պաթիէն, թէ Սըր Ուիլիամս չպիտի տատամսի ցոյց տալու այդ տեղը:

Եւ Պաթիէն, չեշտը յանկարծ փոխելով, աւելցուց.

— Անտրէա, պարոն դերկոմս Անտրէա, խորամանկութեանց, անթիւ ստախոսութեանց, վատ մատնութեանց և յաբչտակութեանց ժամանակը անցած է. ահա քաւութեան ժամը կը հնչէ: Օ՛հ դիմակը վա՛ր, և աւղօթէ, եթէ գիտես աղօթել, որովհետեւ դուն պիտի մեռնիս և սա ովկիանոսը իբր պատանք պիտի ունենաս:

Պաթիէնի ձայնը յամը և ծանրակշիռ էր դատաւորի մը նման, որ կ'արձակէ մահու վճիռ:

Սըր Ուիլիամս կարծեց թէ բանը բանէն անցած էր. այն ատեն իր ինքնավստահութիւնը և իր պաղարիւնութիւնը կորսնցուց:

— Ուրեմն զիս պիտի մեռցնէ՞ք:

— Միայն պարկեշտ մարդիկը կը մեռցնեն, մարդասպանները կը սպաննեն: Դուն չսպաննեցիր ասպետը Ֆրօբանսի մէջ:

— Շնորհ, ըսաւ Սըր Ուիլիամս, եթէ զիս սպաննէք, բան մը չպիտի գիտնաք:

— Խօսէ՛ ուրեմն, ո՞ւր է Ժաննը, ո՞ւր է Սըրիզը:

Սըր Ուիլիամս տատամսեցաւ:

— Պարոն դերկոմս Անտրէա ըսաւ Պաթիէն, զիրար հասկնանք: Պարոն տը Քէրկազի կողմէ յանձնարարուած եմ քեզի տալ հարիւր հաւար ֆրանք, եթէ ուզես թողուլ երկիրը, հրաժարիլ օրիորդ տը Պօրթօի հետ ամուսնանալէ և ցոյց տալ երկու աղջիկներու պահուած տեղը, որոնք փախցուցած ես: Լաւ գիտցիր միայն թէ, այն պարագային որ խոստովանիս, պիտի

պէսզի ճամբան շարունակէր, Անտրէա ծռեցաւ, սահեցաւ ձիուն փորին տակ և դաշոյնը մղեց աղօր կողմին: Ձեն դէպի վեր ոստում մը ըրաւ, Պասթիէն ահաւոր ձիւ մը արձակեց և ինքզինքը անդունդին մէջը դտաւ: Սըր Ուիլիւմս վար գահավիժած էր ձին և ձիաւորը խարակին բարձունքէն ծովուն մէջ:

Պասթիէնին արձակած ձիւին պատասխանեց յամբ շշուէ մը, յետոյ լռութիւն և մահ...: Ձին և ձիաւորը փշրուած էին ջուրի յորձանքներով լեցուն ժայռերուն տակ, զսրա ալիքները տունկերով պսակած էին:

Ծեր ապուշը որ քիչ հեռուէն հանդիսատես եղած էր այս ահաւոր տուամին, անզսպելի մոլեգնութեամբ յանկարծ խոյացաւ Անտրէաի վրայ և կառչեցաւ անոր:

Անտրէա երիտասարդ, ճարպիկ և ճկուն էր, ծերը հերակլեան բարձրութեամբ, և հակառակ իր յառաջացած տարիքին պահած էր հազուադիւտ ոյժ մը: Տասը վայրկեան կարելի եղաւ տեսնել անոնց իրար կոխոտելը, տապալակիլը և զարհուրելի կերպով մռնչելը այս նեղ պատերազմ: զաշտին վրայ ուր ամենափոքր ցընցում մը կրնար զանոնք գլորել անդունդին մէջ:

Ապուշը սակայն իրեն համար որպէս զէնք ունէր թեւերը միայն, մինչ Սըր Ուիլիւմս դաշոյնը միշտ ձեռքը բռնած էր: Յանկարծ ծերունին խուլ մռնչիւն մը արձակեց.

— Մարդասպան... մրմռաց ան յետոյ խեղդուկ ձայնով մը:

Եւ թաւալգոր դետին տապալեցաւ:

Եւ Սըր Ուիլիւմս ոտքովը հրեց զայն և գլորելով անդունդն ի վար զրկեց զժբաղդ ծերունին միանալու համար Պասթիէնի:

Այն ատեն Սըր Ուիլիւմս ոտքի կանգնեցաւ, թօթուեց հազուստները և զանոնք կարգի դնելէ յետոյ հտն դարտութեամբ խաչածեւեց իր թեւերը:

— Որոշապէս, մրմռաց ան ինքնիրենը, ես թաւելի ուժեղ եմ քան բոլոր այն մարդիկը որ կը փորձեն ճամբաս խափանել: Սակայն լաւ պրծայ:

Եւ տապետը շարունակեց իր ճամբան աւելցնելով:

— Բայց իմ ձիուս կը ցաւիմ. գեղեցիկ կենդանի մըն էր... գերադնիւ ձի մը որուն համար տրուած երկու հազար հինգ հարիւր ֆրանքը մերժեցի:

Այս եղաւ զամբանականը նաեկին հիւստորին:

Այսպէս ահա, անգամ մը ևս Սըր Ուիլիւմս կը յաղթանակէր:

ՎԵՐՁ ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

